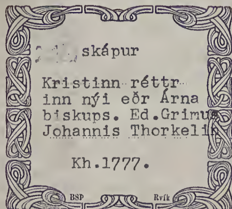

skápur
Kristinn réttr-
inn nýi eðr Árna
biskups. Ed.Grimus
Johannis Thorkelin
Kh.1777.
BSP
Rvík

~~Cl. Sandel. 1815.~~

20

C J Schlyter
Ubsalae 1829.

JUS ECCLESIASTICUM NOVUM.

JUS ECCLESIASTICUM NOVUM

SIVE

ARNÆANUM

CONSTITUTUM ANNO DOMINI MCCLXXV.

KRISTINNRETTR

INN NYI

EDR

ARNA BISKUPS.

EX

MSS LEGATI MAGNÆANI

CUM

VERSIONE LATINA, LECTIONUM VARIETATE
NOTIS, COLLATIONE CUM JURE CANONICO,
CONCILIIS, JURIBUS ECCLESIASTICIS
EXOTICIS, INDICEQUE VOCUM
PRIMUS EDIT

GRIMUS JOHANNIS THORKELIN Isl.

HAFNIÆ MDCCLXXVII.
TYPIS HALLAGERIANIS.

PRINCIPI
HÆREDITARIO.

Fatendum quidem eſt CELSISSIME PRINCEPS Jus hocce Eccleſiaſticum ab initio concinnatum eſſe, & popularibus tantum non obtruſum, ab homine privato, certe tali, qui poteſtatem leges ferendi nullam veré habuit Arna nempe Thorlaci filio, Epiſcopo in Islandia Skalholtenſi.

Nihilo tamen minus mox a civibus receptum eſt, & ab Auguſtiſſimis Majoribus TUIS Norvegiæ primum, & poſt etiam *Daniæ Regibus probatum; ita ut non ſolum* plenam juris auctoritatem ad tempora usque Reformationis, apud Islandos retinuerit, aliquam etiam in hunc usque diem exparte conſervaverit.

 Suum

Suum ergo, partem inter fontes juris hodierni, partem inter leges adhuc valentes vere tuetur locum. Eaque eſt ratio; cur meam in eo vertendo & edendo opellam TIBI Celſiſſime Princeps, utpote ſummo, poſt Regem noſtrum auguſtiſſimum jurisprudentiæ ſeptentrionalis ſtatori, juſti æquique Vindici, conſecrare humillime auſus ſum

REGIÆ CELSITUDINIS

TUÆ

Ex Domo Medicea
die VI. Martii
MDCCLXXVII.

ſubditus devotiſſimus
GRIMUS JOHANNIS THORKELIN.

L. B.

Publici anno ſuperiori Juris feci *jus Eccleſiaſticum Vetus*, ſequitur jam *novum*. Hujus rationes valoremque nervoſe adeo dudum expoſuit S. V. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Isl. immortalis Author Tom. I. Periodo III. Sect. II. §. 3. & ſeqqv. ut nihil de iis ulterius dicendum ſuperſit. Eum igitur, preſſis tamen verbis ſequor, in hiſtoriam juris noſtri exponendo. Compilavit illud Arnas Thorlaci filius ejus nominis I. decimus vero ordine Epiſcoporum Skalholtenſium, rogavitque in Comitiis anno Domini MCCLXXV. Hic communi civium conſenſu jus facere jubetur, exceptis Capitibus IV. XIII. XXXV. Hæc libertati, jurique laicorum noxia, Regis & Archiepiſcopi arbitrio committuntur. Rex de re geſta certior factus omnia primum abrogavit. Archipræſul contra poteſtatem leges eccleſiaſticas ferendi ſibi ſuisque ſucceſſoribus propriam ſanctione pragmatica Tunsbergenſi nactus anno Domini MCCLXXVII. totum,

 ſuo

ſuo quippe inſtinctu conflatum a primâ inde origine confirmavit, Epiſcopos Islandiæ ſimul *a*) monens ut curarent illud obſervari. In Dioeceſi Skalholtenſi ſemper inde valuit. Holani vero laici ſurdas illi adhibuerunt aures, donec Rex Norvegiæ Sveciæque Magnus cognomine *Smeckr* Reſcripto illud iis injunxit, anno Domini MCCCLVI; a quo tempore per totam Islandiam ad tempora Reformationis pro indubia habitum fuit lege, habeturque *b*) hodiedum, quatenus hoc nullam cum lege eccleſiaſtica Chriſtiani IV. necnon cæremoniali colliſionem excitat, quinimo Titulus de Decimis Capitibus XIV. cum ſequenti conſtans, unica adhuc norma eſt.

Ad fontes jam tranſeo. Hi ſunt 1) Jus eccleſiaſticum Vetus): Thorlaco - Kettillianum.

a) Hæc monitio forſitan impoſuit exſcriptori Codicis formæ folii No. 350. dum Jus Arnæanum Jonæ Archiepiſcopo attribuit. Omnes eorum, qui Arnam ſuum Juri Jonæo ſuperſtruxiſſe aſſerunt, probationes elidit S. V. F. Johannæus in Hiſt. Eccl. Islandiæ Tom. I. Period. III. Sect. 2. §. 7. p. 547.

b) Alioquin Olaus Hialti filius, & Arnas Gislonis, illo ad jus Eccleſiaſticum vulgo Reformatum compilandum uſi non fuiſſent: nec in Conſtitutione Magna *Stora dómi* expreſſé pro lege laudaretur.

num. 2) Jura ecclesiastica Norvegica. *c*) 3) Jus canonicum, quod sæpius laudat *Gudslög* ɔ: leges divinas; *heilagra fedra setninga* ɔ: Sanctorum Patrum statuta Cap. VI. pag. 30. *lögbók heilagrar Kirkiu* codicem LL. sanctæ Ecclesiæ. pag. 120. Meminit adhuc vita ejus Decretalium his verbis Capite V. *Eptir þat Arni hafdi biskups vígslo tekit af fyrnefndum herra Joni erckibiskupi. hrá hann ferd sinni til Islanz. leiddi hinn sami Erkibiskop hann út sömiliga. ok gaf hönum vingeöf* Decretales cum Apparatu ɔ: Arnas Episcopalem â laudato Domino Jona Archiepiscopo consecrationem nactus, iter in Islandiam instituit, ab Archiepiscopo hoc eodem honorifice deductus. *d*) *Decre-*

---

c) Hæc sunt 1) Jus Ecclesiasticum Gulathingense Olai Sti. 2) Jus Ecclesiast. Frostathingense, cujus pone LL. Galathingenses Magni LL. Reformatoris, filii in Collectione Pausiana Tom. I. versionem Danicam habemus. 3) Jus Ecclesiasticum Cod. Tunsbergensi præmissum.

d) Hi decretales fuere collectio Decretalium a Raymundo de Penna Forti a. D. MCCXXIX. in quinque libros congesta: hodie vulgo Extravagantes appellantur. In hos *Apparatum* scripsit Bernardus de Botomo Parmensis, canonicus Bononiensis, vid. Petr. Pithoei *Synopsin Historicam eorum qui Canones & decreta*

Decretales cum Apparatu e) in mnemofynon'reportavit: His complurium conciliorum canones accedunt, in Corpore Juris Canonici hodierni minimè occurrentes, exempli grat. vid. not. 58. pag. 44. Magiftrum Gotofredum in Appendice pag. 226. conjectare vixdum ullus valet, nifi forte fuerit Gothofredus Abbas de Clara valle, qui fcripfit anno Dom. MCLXXIX.

Notitia Codicum, queis editio juris hujus Arnæani promota fuit, nobis erit exponenda. Horum Legato Magnæano larga quidem *f*) feges eft, meffis vero parca. Sunt

decreta collegerunt, corpori Juris Canonici a *Friesleben* edito præfixam. Nullus quoque dubito, quin *Decreta Gratiani* fuerint conjuncta, utpote quæ Cap. 6. Appendic. pag. 228. expreffè laudantur.

e) Quod dignum fuerit Diis donum, vel exinde patet, quod Carolus Magnus honoris fibi duxerit *Codicem Canonum*, ab Hadriano I. anno Dom. DCCLXXXVII. dono accepiffe, obfervante Sirmondo apud Labb. Tom. VI. concil. p. 1821.

f) In Folio No. 344. 346. fragmentum omnino detritum. 350. 351. 354. in 4to 126. 128. 131. 132. 135. 136. 137. 138. 139. Cap. Im. habet. 140. 147. 148. 149. 151. 152. 153. 155. 157. 158. 159. 160. 161. 168. 170. 175. 176. 177. (178. 179. 182. 183. 186. omnes hi chartacei) in 8vo 39. 42. 48. 49. 50. 51.

Sunt enim inter codices quadraginta duos, omnes ſi ſex excipiamus membraneos, duodecim notatu ſaltem digni, ad quos cæteri ſeu apographa referuntur.

Primus. Membraneus fol. No. 350. fuit olim Bernonis Magni, Præfecti Toparchiæ Bardaſtrandenſis; eum acceperat dono avi ſui materni, Eggerhardi Johannis filii nobiliſſimi Islandiæ Præfecti; monſtrant hæc latera codicis, queis, à ſiniſtrâ inſcriptum *Biörn Magnuſſon a bokina gefna af Eggert Hanneſſyni hvors ſál gud nádi* c: Berno Magni filius poſſidet codicem, datum ab Eggerhardo Johannis filio, cujus animæ miſereatur deus. in dextrâ. *Eptir mig nióti ſá ſem gud vill. anno* 1601 ɔ: poſt me fruatur illo, qui placuerit deo. Anno 1601. in medio utriusque lateris conſpicitur Lutherus habitum clericalem auro fulgentem indutus, librum manu apertum tenens, in quo legitur. *In ſilentio & ſpe, fortitudo veſtra, Lutherus.* Ad pedes. 1570.

Scriptus autem eſt hic codex eleganti manu atque ſimul accuratâ. Ætatem ſcriptor indicat ſub finem, proximé ante prodigia judicii noviſſimi, dicens. *Hinn áttundi alldr er upprísa daudra manna. er allir ſkolo upprísa á dómsdegi med þeirri aund ok líkama ſem hann hafdi haft í þeſum heimi. en af þeim ſama alldri ero nu lidin MCCCLXIII. ár* ɔ: Ætas illa octa-

va

va eſt reſurrectio mortuorum, qui reſurgent omnes in die judicii, ſinguli cum eadem anima & corpore, quæ habuerunt hoc in mundo, effluxere vero ætatis hujus MCCCLXIII. anni, (a nativitate ſcilicet Chriſti computandi.)

Continet folia CXXVI. in queis exarata ſunt 1) Codex Jonæus. 2) Reſcripta Regum Magni LL. emendatoris, Erici Oſoris cleri, Haconisque VI. 3) Formulæ juris, ut & conſpectus actionum criminalium *Saktal* in Codice Jonæo laudatarum. 4) Jus Aulicum cum Reſcriptis Regum Magni Haconisque illuc pertinentibus. 5) Jus eccleſiaſticum Arnæanum, cui in margine adſcripti ſunt g) fontes, deſinit hoc in capite de uſuris. 6) Conſtitutiones Wilhelmi Cardinalis Sabinenſis Islandicè, cum adjecta Innocentii Papæ confirma-

g) Ex gr. *or* Decretalibus. *Gulaþings bók* ɔ: ex Codice legum Gulathingenſium Olai Sti. *Froſta þings bók* ɔ: Codice legum Froſtathingenſium. *Islandz-bok* ɔ: Codice LL. Islandiæ, Gragáſâ nempe, cui præfixum Jus Thorlako-Ketillianum, *ny ſkipan Jóns Erckibiſkups* nova Conſtitutio Jonæ Archiepiſcopi. Validiſſimum eos contra argumentum, qui, ſed minus rectè ſtatuunt noſtrates ſeculo decimo quarto obtuſis pectoribus fuiſſe, & eapropter nec aliquid legiſſe, vel ſcripſiſſe.

firmatione. 7) Sanctio Pragmatica vulgo Tunsbergensis. 8) Constitutiones Jonæ Archiepiscopi. 9) Constitutiones Jonæ Episcopi Skalholtensis de excommunicatione. 10) Collectio Constitutionum Elavi Archiepiscopi, omnibus cæteris, quæ vidi exemplariis longé auctior. hanc seqvuntur. 11) Magni, Arnæ, Gyrderique Episcoporum Skalholtensium Constitutiones. 12) Statutum de Synodis ordinandis (*um presta stefnor*). 13) Conspectus actionum Juris Thorlaco-Kettilliani. 14) Sanctio pragmatica Erici Regis, Arnæ II. Episcopo Schalholtensi data. 15) Elenchus dierum criticorum. 16) Nomina Regum, qui Salvatorem recens natum, ex oriente venerunt visum. 17) Ætates octo mundi. 18) Prodigia, quæ novissimum præcedent judicium. Ambrosius illi laudatur author. 19) Statutum Provinciale Pauli Archiepiscopi latiné, unicum fortè exemplum: typis ergo hoc exscriptum, prima vice hic appensum edo. 20) Canones quidam poenitentiales manu recentiori, ultimus est Codicis Jonæi, jurisque Arnæani Index. Orthographia purior est, habet alias *a* pro *o* in *vapn* arma, aa & ꜵ pro *á*. G Anglosaxonum majus pro *gg* in medio vocum. *i* pro *e* finali semper, etiam ante r ut in *beyrir*, *görir* audit, facit, rarissime i ante ö scribit

ſcribit in giörer, ſed ſæpiſſime görir. i poſt e etiam omittit in *engi* nemo, *mega* poſſe, *ſegir* dicit. o pro u in medio & fine vocum frequens ut in *ſkolo* pro *ſkulu* debent. plenis quoque literis exprimuntur foeminina pluralia in *ur* & *or*, *n* ſimplex pro nn in terminatione neutrorum pluralium, adverbiorumque ut *börn ſkilgetin* liberi legitimi *koma ſaman* coire, convenire. r ante ſt in *ſidarſtr* ultimus. ſ pro ſſ *þeſum þeſi* hi, his. *u* pro *f* in *proua*, *pávi* probare, papa. ú pro ó in *úbrigdiliga* infallibiliter. *v* pro *u* in *vlærdr* indoctus. y pro i in *kyrkia* eccleſia. þí pro þuí illi neutr. z pro ds finali ut in *manz* hominis; pro ſ & ſt in *geriz* ſit *nánazti* proximus. Voces habet rariores ut *puſa*, ſacerdotaliter benedicere conjugibus, *puſadarmeſſa* benedictio ſacerdotalis neonymphis exhibita. Majuſculas grandiores coloribus varias habet Capita ordientes; harum maxime notabilis illa Capitis I. actum baptiſmalem ſiſtit eodem quo manuale Ol. Petri de Baptiſmo, modo: vid. *Ol. Petri Handbook ther uti om döpelſen Stockholm* 1557. hanc æri incidendam curavi, eo magis lubens, quo Codex mihi fuerit viſus aptior, quem in textu edendo omnino ſolum ſequerer. præſertim cum apographa, vel parum diſcordia exemplaria exhibeat, membranea in 4to 131. 132. 139. 140. 155. 159. 160. 170. 175. omnia

omnia circa Reformationem minus curate ſcripta.

II. Quoque pergamenus Fol. No. 351. Capite XXXIII. caret, cætera in Præfatione Juris Thorlako-Ketilliani antea deſcriptus.

III. Pergamenus ejusdem formæ No. 354. ſeculo decimo quarto ad exitum vergente ſat nitidé exaratus, eadem qua Codex Flateyenſis manu, obſervante S.V. Fin. Johannæo Epiſcopo Schalh. in Hiſt. Eccl. Isl. Orthographia incerta, ſæpius quoque minus accurata ꝏ & a pro á. gg in medio vocum, e & i finale vice verſa. *o* pro *a* in *mánodom* menſibas, *o* pro u in *hon* pro *hún* illa, *ö* pro *æ hofer* pro *hæfir* decet. *o* pro *æ* bondur pro *bændr* coloni. *föra* pro *færa* ferre. ss pro s in fine vocum ut in *umbergiss* circum circa. Inter viliores ſat ſit obſervaſſe ſcriptiones *ſig* ſe, pro *ſik*, *ſietti* ſextus, pro *ſetti hafua* pro hafa vel h*auva* habere. Cæterum varias interpolationes habet; e:c:s) pag. 38. f) p. 42. quinimo inter Capita XXXIV. & XXXV. inſerit Conſtitutionem Wilhelminam ejusque confirmationem ab Innocentio Papa IV. datam.

IV. Membraneus formæ Quartæ No. 126. nitide ſed vitioſe nimis exaratus, ex. g. *dagſæſekia* pro tak *ſetia* pag 180. *lögfyrir lögfeſta* pro *lögfyrir lod feſta* p. 184. nec a novis additamentis immunis haberi poteſt: ex. gr. varians lectio s) pag. hh) p. 72. o) pag. 156. g)

p. 158. Perperam alia omittit, ut d) pag. 162. f) pag. 164. n) 168. ſæpius æ pro e ſcribit in *æigi æingin.* non, nullus. *e* & i finale promiſcue. h otioſum pone *g*, & *h* admodum frequens. *w* pro *u* & *v* in *verda* fieri, *wbrigdanlega* infallibiliter, cæt. Denique monendum, immortalem A. Magnæum in *) transferendo Jure Arnæano hunc ſecutum fuiſſe. Dantur etiam hujus apographa quædam, omnia in chartis.

V. Membraneus 4to No. 128. exemplum eſt No. 49. in 8vo, nihil præter initium notabile exhibens.

VI. Membraneus etiam in 4to No. 135. eadem, qua Codex Skalholtenſis ɔ: No. 351. in Fol. exaratus manu, eademque exarandi ratione, hoc maxime notabilis, quod ille Jus Thorlàco-Ketillianum, collatu dignum habeat, mihique dum illud edebatur, omnino ignotum.

VII. Membraneus ejusdem formæ No. 136. ſat nitide, eadem ut videtur ac proxime laudati, ætate exaratus, aliquantum tamen negligentius, ſæpius enim i ante e exhibet, ut & rubra manca mutilaque, cæterum nil de eo obſervandum.

VIII & IX. Membranei, hic No. 157, ille No. 152. uterque in 4to, præter orthographiam gliſcenti ævo propriam, nihil peculiare monſtrant. X.

*) Vid. ejus Verſionem T. I. Hiſt. Eccl. Diplomaticæ Dan. ſuffixam.

X. Membr. No. 158. recens ſcriptus, a Codice principe admodum raro diſcrepat, ſi var. 5) pag. 38. excipiamus. Capite XXXIII & XXXIV. Caret. orthographia admodum corrupta.

XI. Codex Membr. in 4to 1686 pervetuſtus, & elegantiſſime exaratus. Eſt illi cum codice primario orthographia in omnibus communis: dolendum ſane) quod lacuna laboret incipente pag. 132. usque in pag. 158. Apographum agnoſcit cod. membr. in Quarto No. 161. nitidé anno Domini MDLXI. ſed pro more ætatis iſtius negligenter exaratum. Idem dicendum eſt de codice itidem membraneo formæ 4tæ No. 153. re nulla præter dominorum imagines claro; Hic circa Reformationem, â devoto Papicola quodam, ut Caput primum Tit. de judiciis ordinandis *þingfararbalkr*, præſefert, ubi Sancti Boreæ plures ſolito invocantur; pictus eſt, manu non tam ineleganti, quam minus curata; orthographiam mittens juſtam, operam impendit majuſculis capita auſpicantibus. Sunt enim hæ variis figuris auro aliisque coloribus varie adornatæ. Hunc titulo inſignitum, *LL. Islandicæ & Norvegicæ tum eccleſiaſticæ cum politicæ Islandico charactere contracto deſcriptæ*, in Auctione J. Goliana Lugd. Batav. menſe Octobri 1696 habitá, Viginti florenis Hollandicis, & duodecim ſolidis, immor-

 talis

talis Fr. Roſtgaardius per Ol. Wormium Mathiæ filium emit. tituloque donationis in b. A. Magnæum transtulit. Jus Eccleſiaſticum Arnæanum Codici Jonæo præmittit. Rubra queis No. 168. deſtituitur, ſat prolixa addit, absque tamen delectu; I. ſit exempli. *Hier beſur Kriſtinn rett. ogh ſeigir i fyrſta Kapitula um barnburd. ok ath ſkyra barn (af) preſt ef bonum nair. elligar ſkulu konur ſua fyrer ſia þegar þær eru ſua nær barn burdinum ath þar ſie vatn bia* ɔ: Hic incipit Jus eccleſiaſticum, & agit in primo Capitulo de Puerperio & infantum baptiſmo a Paſtore ſi obtineri poteſt (præſtando), alias debent foeminæ proſpicere ubi adfuerint, quod aqua præſto ſit.

XII. Codex membraneus formæ octavæ pervetuſtus (exempli ſit ignorantia feſti Magnæani anno Domini MCCCXX. introducti.) hoc cauſæ eſt, cur pluribus in locis detritas habeat literas: eleganter exaratus, primo folio caret: Titulum de fide Chriſtiana Codicis Jonæi Juri Arnæano præmittit. Quoad orthographiam obſervandum *au* pro *ö* ut in *auþrom* aliis, quod c pro *k* in medio vocum ſæpius habeat, ut in *noccor* aliquis; *ecci* non; *taca* ſumere. *e* pro *i* ſæpius ante *a*. e pro *ae* ut in *beþe* utraque, *fere* ferat, & vice verſa æ pro e in *æþa* vel *gæyma* ſervare, *ærſinge* hæres. n Angloſaxonum majus pro *nn* finali. *o* pro *u*, ut in *ſkylldogr*

ſkylldogr obligatus. *ö* pro *æ* ut in *nögir* ſufficit *rr* pro *r* finali, ut in *ſiþarr* poſterius, ss pro s finali, ut in *umbergiss* circum circa. *v* pro *f* ut in *pavi* papa, pro *u* ut in *vtaiſar*, þ pro d transfixo Angloſaxonum, ut in *maþr* homo, *bloþ* ſangvis, *guþ* deus. Fontes marginibus, exemplaris inſtar principis, iidem, iisdem in locis adſcripti conſpiciuntur. Cum hoc Codices formæ 4tæ & 8vo conſonantes numera 158. 48. 50. 51. omnes in membrana ſcripti attamen recentes.

Omnes reliqui Codices, etiam No. 141. 151. 153. de anno Conſtitutionis pag. 56. laudatæ, variantes, nihil, quod notetur, habent, ſunt præterea recens exarati.

Præter laudatos uſus fui chartaceo optimæ notæ exemplo. Hoc illuſtriſſ. & S. V. Dominus L. Harboe Epiſcopi Selandiæ, (cujus memoria, ſi non rupibus & ſaxis Islandæ inciſa, grato tamen noſtratium pectori infixa ob tenerrimam eccleſiarum, & juventutis ſcholaſticæ curam ſemper permanebit) ſingulari erga me favori nunquam non gratus debeo. Ad exemplar neſcio quid pervetuſtum, quod defectus feſti Magnæani pag. 161. docet, docta, eleganti, &, cujus plurimi intereſt, accurata manu, diligenter exaratum: præs, orthographiæ puritas; exemplo ſint afferenda: *a* pro o, ut in *vattar* teſtes. *qvanfáng* matri-

matrimonium, *qvama ſaman* convenire. *vandr* malus. *æ* pro *e*, ut in *æidr* juramentum, *gæfa* dare, *ærſingi* hæres, *bæilagr* ſanctus. *c* pro *k* ut in *ſpect* modeſtia, *noccor* aliquis. é pro *æ* ut in nèr, quando v: proprius, *fétt* natum. e pro í ante a, ut in *bea*, *lea*, apud, commodare, *ſkileaz* ſeparari. G Angloſaxonum majus pro gg in medio vocum, etiam pro *g* finali. *h* omittit ante *r*, ut in *Reppr* tribus, *ros* eqvus. i frequens poſt y, ut in *eyiar* inſulæ. *o* pro *ú* ut in *ſiþarſtom* ultimis, *ollo* omni, *olmoſo* eleemoſynæ. ö pro e ut in *görir* facit. r pro *ur* finali ſemper ut in *madr* homo. *ú* pro *ó*, ut in *úvigdr*. *Rúmaſkattr* tributum Romanum, denarius ſancti Petri. *au* pro ö ut in *kauttr* felis. Variant ſæpe invicem *au* & *ö*: þ pro d. ut in *ſiþarſtr* ultimus. *virþuligr* venerabilis. w Angloſaxonum pro v. Z in medio vocum pro *ts* ut in *vizka* ſapienſia. *veizla* convivium. pro ds in fine, ut in *manz* hominis. Denique literis Angloſaxonum, quas typorum apud nos defectus excuſat, frequentibus utitur. Omnibus tamen numeris id non eſſe abſolutum, ſuis inter variantes, locis indicavi. In fronte gerit brevem, ſed nervoſam b. Arnæ Magnæi propria manu ſcriptam, de poteſtate Juris noſtri, diſſertationem. Noviſſimæ ſunt actiones Juris Eccleſiaſtici, Sanctione pragmatica Tunsbergenſi, foro Eccleſiaſtico datæ. Hæc attuliſſe

tuliſſe vel ideo juvaverit, quod annus ſanctioni laudatæ hic attributus, minus recte ſtatuitur MCCLXXV.

Congeſta ex his lectionum varietate ipſum textum aggreſſus ſum latine vertendum. Geminam ſtatim obviam habui viam: altera verbum verbo, puoad fieri potuit, reddendum, altera paraphraſin ſuaſit; hæc promiſit ſtylum comtiorem, illam lingvæ, quâ lex ſcripta, cognoſcendæ avidis utiliorem vidi, elegique, optimo quin jure, cum Author mihi fuerit Mæcenas & evergeta meus, admodum pie colendus, Perilluſtris Dominus J. Erichſen, qui præſentem verſionem, eodem, quo præteritam Thorlaco-Ketilliani, favore, dignatus eſt perlegere.

Fontes afferre ſtudui; nec ſat habens eos indicaſſe: ſunt qui Jure Canonico carent, conterranei præcipuè mei, Conciliorum Collectiones taceo: horum ego cauſa, fontes plerumque in extenſo dedi.

Annotata hìc & illìc apponuntur: ſed

Non optima hæc ſunt, nequè ego ut æqvum ſenſeo,
Verum meliora ſunt, quam quæ deterrima.

Appendicem adjeci: continet hæc quasdam juris ſententias, nec enim illæ ad jus Arnæanum

næanum tanquam propriæ pertinere mihi videbantur, tot inter has & illud conſtitutionibus in Codice primario interpoſitis. His Epiſtolas Innocentii Papæ III. ad Islandos datas in eorum gratiam adjunxi, qui Epiſtolis laudati Papæ a Baluzio (apud quem ſolum typis expreſſæ, quantum ſcio, exhibentur) editis carent. Agmen claudit concilium Provinciale Pauli Archiepiſcopi Norvegiæ ad Cod. 350. verbo, & commate tenus minimo deſcriptum: hìc originali ſeu latino idiomate loquitur; cujus in Hiſt. Eccl. Island. Tom. I. pag. 511. Litt. L. verſionem Islandicam Veterem S. V. Dominus F. Johannæus exhibet.

Quem adjeci, Index vocum continet, eas tantum ſolas, quæ in ſcriptis a magnis *Seviris* hactenus cum literato communicatis orbe, nec habentur, nec in *Syntagmate* de *Babtiſmo*, *Cognatione Spirituali*, *Originibus Islandiæ*, vel *Jure Thorlaco-Ketilliano* occurrunt.

Singulis cura, quantum potui impenſa, minime tamen potis fuit, quin varia irrepſerint menda: poſt indicem illa afferentur.

Cæte-

Cætera benevolus emendabit ipſe lector.

Hæc ſeu fructum otiorum, quæ dedere Patres Academici, accipite frontibus ſerenis, quotquot ingenuis conatibus favetis. Imperfecta excuſetis oro, in memoriam illud Plinii revocantes; *Ardua res eſt vetuſtis novitatem dare, obſoletis nitorem, obſcuris lucem, dubiis fidem.*

Dabam ex Domo Medicea d. VI. Martii MDCCLXXVII.

G. J. THORKELIN.

*** CON-

CONSPECTUS CAPITUM.

JURIS ECCLESIASTICI ARNÆANI.

Cap.

Cap.

KRI-

H᷎ byriar upp hīn nyia cristins doms᷎
Rett þn er hra ian erch. sam̄ setti ok lāg
tekīn e̅ v̄ skalh. b᷎. dom
la ꝶ bn hitt er
haꝛt i utz. ok
m̄ hoꝑud erá

KRISTINN RETTR NYI.

a) Her byriar upp hinn nyia Christinsdoms Rett. þann er Herra Jón erchibiskup saman setti oh lögtekinn er um Skálholtz biskupsdöme.

I. KA-

HER GREINIR UM KRISTILIGA TRÚ.

a) Þat er upphaf laga uarra Islendinga sem upphaf er allra godra lúta. at uær skulum hafa ok hallda kristiliga trú. Vær skulum trúa á einn Gud faudr allzvalldanda skapara himins ok iardar. Vær skulum trua á varn drottinn Jesum kristum. hans einka son. þann er getin var af krafti heilags anda. ok fæddis af Máriu mey. pindr undir Piláts valldi krossestr. deyddr. ok grafinn. for nidr til helvítis. ok leysti þadan alla sína vini. þridia dag eptir er hann var deyddr sinum manndomi. óskö̈ddum gúddomi sínum. reis hann af dauda. ok var sidan med lærisueinum sinum XL daga frá Paskadegi ok til upstigningar dags. ok ste þadan til himna upp. ok þadan skal hann koma á efsta degi heims þessa at dæma lifendr ok dauda. hvern eptir sinum verdleikum. Vær skulum trua á helgan anda. at hann er sannr Gud sem fadir ok son. ok þær þriár skilningar eru einn Gud. 158. b. Vær skulum trua alt þat er truir öll kristilig þiöd. ok heilagra manna samband ok heilog kyrkia hefir samþykkt. med óbrigdanligri stadfestu. Vær skulum trúa at syndir fyrirlátaz medr skírn ok idran. ok skripta gangi med holldi ok blödi vars drottins er í messum hælgazt med bæna halldi ok ölmusu gerdum med saustum. ok öllum odrum godum hlutum er menn hugsa edr gera ok mæla. Vær skulum trúa at hvers manz likamr er í er komin hæiminn eda koma man til doma dags skal þá upprísa. ok þadan af skulo þeir sem illa gerdu ok æigi iþruduzt med yfirbót þessa hæims hafa endalausan ófagnad med fiandönum ok þeirra

a) *Hic incipit novum iſtud Jus Eccleſiaſticum, qvod Dominus Jonas Archiepiſcopus compoſuit, qvodqve lege receptum eſt in diœceſi Skalholtenſi.*

CA-

HIC RECENSETUR FIDES CHRISTIANA.

a) Initium legum noſtrarum Iſlandicarum idem eſto, ac omnium bonarum rerum; ut profiteamur, & teneamus fidem chriſtianam. Credamus in unum Deum patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ. Credamus in dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, filium ejus unigenitum, qvi conceptus eſt de virtute Spiritus Sancti, natus ex Maria virgine, paſſus ſub Pilati imperio, crucifixus, mortuus, & ſepultus: deſcendit ad inferos, & redemit inde omnes ſuos amicos: tertia die poſtqvam mortuus factus eſt ſecundum humanitatem, incorrupta deitate ſua, reſurrexit â mortuis, & adfuit poſtea diſcipulis ſuis qvadraginta diebus â Paſchate uſqve ad Diem aſcenſionis, qvô ad cœlos aſcendit: & inde veniet in noviſſimo die mundi hujus, ad judicandum vivos & mortuos, qvemqve pro ſuis meritis. Credamus in Spiritum Sanctum, qvod ille ſit verus Deus, ut pater, & filius, & qvod iſtæ tres diſtinctæ ſubſtantiæ ſint unus Deus. 158. Credamus omne id, qvod credit omne genus chriſtianum, & qvod ſanctorum communio, & ſancta eccleſia comprobavit infallibili confirmatione. Credamus, qvod peccata remittantur per baptiſmum, & pœnitentiam & confeſſionem, & corpus & ſangvinem domini noſtri in miſſis conſecratum, & preces, & eleemoſynas, & jejunia & alia bona, qvæ cogitamus, facimus, & loqvimur. Credamus, qvod cujusqve hominis corpus, qvod in mundum jam venit, aut veniet ad diem judicii, tunc reſurgat, & inde illi, qvi mala fecerunt, & pœnitentiam non egerunt (prævia) ſatisfactione in hoc mundo, habeant infinitam triſtitiam

I. KAPITULI.

UM BARN SKÍRN.

Ala skal barn hvert er borit verdr ok manz höfut er á þó at medr nockurum b) örkymlum se. ok til kyrkio færa sem fyrst c) má ok láta prest skíra d) barn ef honum náir. e) elligar skolo konur sva fyrir sia f) ef þær eru nærr barnburdinum at þar se vatn ihiá. Ok ef barn er med litlu lífi fædt. ok náir egi presti. þà skal skíra hverr er hiá verdr staddr. iafn vel fadir edr modir. ef egi eru adrir menn til

þeirra ærendrekum í helvíti. Enn þeir sem godt hafa gert þessa hæims skolo þa fá ok hafa æilifan fagnat med Gudi ok hans helgum í himna riki. 128.

Her hefr upp Kristin rett (Kristinnalaga rett 36) nyia enn lögtekna 35.

b) Örkuml 35. orkumbl 51. 36. Aurkymle. *Harb.*
c) Kemz vid. 51.
d) Barn *omitt.* 35. *Harb.*
e) Ella 54. semper scribit.
f) Þegar 51.

1) Confr. J. Eccl. Norveg. Cap. 1. cæterum cum J. Eccl. Codicis Tunsb. illustriss. Suhmii, hoc Caput, exceptis, qvæ circulis includuntur, exacte convenit.

2) Majores nostri haud secus ac aliæ gentes, simul ac ecclesiæ & baptisteria ædificata sunt, baptismum in ecclesiis administrari jusserunt, præeuntibus: *Justiniano* Nouell. XLII. c. 3. & LVIII. Conciliis Constantinopolitano sub *Menna* DXXXV. Trullano DCXCII. c. 59. Omnium instar sit præceptum Clementis V. in concilio Viennensi MCCCXII. ubi: Præsenti prohibemus edicto, neqvis de cætero in aulis vel cameris, aut aliis privatis domibus, sed duntaxat in ecclesiis, in qvibus sunt ad hoc fontes specialiter deputati, aliqvos, (nisi Regum vel princi-

CAPUT I.

DE PÆDOBAPTISMO.

1) *Infans qvilibet natus, cui caput humanum est, qvamvis* b) *nævi quidam adsint, alitor, & 2) ad templum, qvam primum* c) *licet, transfertor, & á 3) Presbytero, si ille obtineri possit,* d) *infans baptizator:* e) *Alias feminæ* f) *si ad puerperium adstant, ut aqva adsit, curanto. Infantem, si nascitur infirmus, 4) præsens qvisqve, qvin etiam*

A 3 5) *pa-*

cum diabolo, & emissariis ejus in inferno; sed qvi bona in hoc mundo fecerunt, conseqventur, & obtinebunt æternum gaudium cum Deo & Sanctis ejus in cælorum regno. 128.

Hic incipit Jus Ecclesiasticum (Jus sacrorum canonum) novum & legibus receptum.

b) Idem.
c) Vacat.
d) Infans *omitt.*
e) Idem.
f) Cum.

---

principum, qvibus valeat in hoc casu deferri, liberi extiterint, aut talis necessitas emerserit, propter qvam neqveat ad ecclesiam absqve periculo propter hoc accessus haberi) audeat baptizare: unde canon ex Confessione fidei á Domino Olavio in Syntag. Baptismi Cap. X. p. 132. citatus, originem habet, confr. Concil. Coloniense MDXXXVI. c. 15. Excipitur tamen Casus necessitatis Concil. Triburiensi DCCCXCV. J. Eccl. Thorl. Ketill. Cap. 1.

3) C. 19. Dist. IV. de consecrat.

4) Hic non modo laici, fœminæ, parentes, sed etiam pagani excommunicati, hæretici, schismatici, intelligi possunt vid. c. 21. 23. 24. 32. 36. Dist. cit. conf. Clariss. Olavii Syntag. de Baptis. Cap. 11. p. 25.

til. Ok dyſa barninu í Vatnit þriſvar ſinnum. ok mæla þeſſi ord medan. (*Jón* edr *Gudrun*). *ek ſkiri þik í nafni fødr. ok ſonar. ok anda heilags.* Ok ſkal vid þeſi ord g) ecki auka ok ecki h) aftaka. Ok egi ſkíra nema i vatni. Þó er rett at um ſinn ſe ídrepit. edr hellt vatni á edr auſit. ef egi verdr rádrúm at ödru. Ráki görir öngva ſkirn. Is edr ſnjór görir ok öngva ſkírn. nema þat þidni ſva at þar verdi vatn af. Hann ſkal bræda ſnió edr ís ſva at at vatni verdi. ok rída edr ſtöckva á barnit. ok þí betr at vídara kemr á i) vatnit. Ok ſkíri med þeim ordum ſem ádr var ſagt. Ber ok ſva til at fadir edr módir ſkíra barn i k) þeima naudſynium. l) þat er þau eiga. þá ſkolo egi þes kyns Gudſifiar ſkilia híúſkap þeirra. Deyr ok barnit ádr enn til preſtz komi. ok m) kvedz ſá ſkírt hafa ſem med ſer. edr hiá verit þeim er ſkírdi. (ok ſannar ſá ſögn ſína med einſeidi). ok þikkir preſti rett ſkírt. þá ſkal barn kyrkiu græſt vera. enn egi elligar. (Kemr ok barn líſs til preſtz.

Þá

g) Huorki 36. huartki 54.
h) Uana 36.
i) Barnit 35. 36. 68.
k) Þenna 35. Vitioſe ſcriptum.
l) Þat — eiga omitt. 35. 36. 51. 68.
m) Kallaz 36. ſegizt 54.

---

5) Ex Epiſtola Joh. VIII. Papæ ad Anſelm. Lemovicinæ Eccl. Epiſcopum DCCCLXXXIX. vid. c. 7. Cauſ. XXX. qv. 1.

6) Dyonyſius de Hierarchia Eccleſ. c. 2. Τρις μεν αυτον ὁ ἱεραρχης βαπτιζει. Cyrill. Catech. Myſtag. 2. n. 2. Κατεδυε τε τριτον εις το ὕδωρ.

7) Unam merſionem adprobavit primus Gregorius Magnus & poſt eum Concil. Toletanum IV. DCXXXIII.

8) Hic notari meretur dictum Thomæ de Aqvinate Summa Theolog. Qv. 66. art. 7. *Tutius eſt baptizare per modum Immerſionis, qvia hoc habet communior uſus, poteſt tamen fieri baptiſmus per modum Aſperſionis vel etiam per modum*

5) *pater, materve, si alii non adsint, baptizato.* 6) *Infantem ter in aqvam immergito dicitoqve;* (Jona aut Gudruna,) ego baptizo te in nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti. *His verbis addere* g) *qvid vel* h) *detrahere nefas esto. Sola aqva baptizator.* 7) *Licet etiam semel tantum mergere,* 8) *aqvamve infundere, si consilii ratio aliud non patiatur.* 9) *Saliva baptismum efficere non potest, neqve nix, neqve glacies, nisi liqvefacta in aqvam redigatur, ut infans ea ungi, aspergique possit. Nix, glaciesve liqvefacienda est, ut aqva inde fiat, qvâ ungatur, vel aspergatur infans: qvo latius aqva* i) *diffunditur, eo magis expedit. Formula præscriptâ baptizator.* 10) *Si contingat, ut cogente necessitate pater materve sobolem* l) *propriam baptizent, cognatio qvæ inde oritur spiritualis, eorum conjugium minime dissolvito. Infantem, si prius moriatur, qvam ad pastorem venit, in cœmeterio sepelire licet, (modo ferens eum* m) *profiteatur, & juramento probet,) se infantem, baptizasse, baptismove, qvi â pastore*

A 4 *pro*

g) Neqve qvid sc. addere licet.
h) Demere.
i) In infante.

l) Propriam omitt.
m) Postulet. 36. dicat 54.

---

modum effusionis. Nec improbat immersionem b: Lutherus in libello de baptismo dicens. Da nehme er das Kind und tauche es in die Taufe. nullus qvoqve dubito qvin aliqvalis apud nos immersionis fuerit usus etiam post Reformationem. vid. J. Eccl. Reformati Cap. I. nulla tamen ejus sit mentio in Ordinatione Ecclesiastica Christianii III.

9) Innocentius IV. anno MCCL. salivæ usum, improbavit Vid. Cap. V. X. de baptismo.

10) C. 7. Caus. XXX. qv. I.

þá ſkal hann veita þí alla n) þiónoſtu ſem hann er ſkylldr til. hvart ſem honum virdiz barn rett ſkírt edr egi). A' hverum degi ſem þarf. má barn ſkíra. iafn vel Jóla dag. ſem Paſcha dag. Enn Hver ſem Gúdſifiar veitir barni. er ſkylldr at kenna þi *Credo in Deum.* ok *Pater noſter.* o) enn fadir ok moder ero ſkylldug at gæta p) fyrir q) allzkonar lifs háſka r) utan s) ſótt um ſiö vetur. Ef madr helldr barni t) uſkírdu um fim nætur. gialldi biſkupi ſex aura. helldr hann hinar adrar fim nætur. gialldi biſkupi tólf aura. helldr hann u) hinar þridiu fim nætur. v) gialldi biſkupi þriár merkur. helldr hann hinar fiórdu fim nætur. gialldi x) þrettán merkur. hálft kongi.

n) Reidu 35. 57. 36. 68b. ok ſkylldu *add.* 57.
o) Ok Ave Maria *add.* 36. 68. b.
p) Vit 35.
q) Öllum 35. 68b.
r) Utan ſótt *omitt.* 35.
s) Vit *add.* 68b.
t) Naudſynialauſt heima *add.* 35. 51. 3654. 68b.
u) Inar *ſemper legit* 35.
v) Barni heima óſkírdu naudſyma lauſt af uanrækt edr óvilia *add.* 54.
x) XV. 68b.

11) Hic canon in omnibus exemplis idem mori eccleſiæ Romanæ, conſvetudinibusqve domeſticis aperte repugnat ut taceam, qvod Jus Johannæum unde noſter plurima hauſit, eum ignoret: Baptiſmus enim â qvocunqve demum, integre modo collatus, neutiqvam reiterandus erat vid. c. 38. 83. Diſt. IV. de Conſecrat. Syntagm. de Baptiſ. Cap. XII. p. 159. & ſeqq. erit igitur ad J. Eccl. Thorlaco-Ketill. reſtituendus. *Infanti vivis reſtituto, paſtor omne officium præbeat, qvod præſtari debet poſt immerſionem infantis in aqvam.* confr. art. XXXII. Tom. XIII. p. 764. apud Labeum ubi: *Si inſtantis mortis periculo puer baptizatur â laico, qvod fieri poteſt in neceſſitate a patre vel matre abſqve matrimonii præjudicio, ſeqventia immerſionem per ſacerdotem impleantur.*

pro legitimo agnoſcatur, interfuiſſe: *) *ſecus cœmeterio careat.* 11) *Paſtor infanti, ſi vivus offeratur, ſive ante baptizatus ſit, ſive non, omne* n) *officium debitum præſtato.*) 12) *Qvocunqve die, etiam primo Natalitiorum, vel Paſchatis, ſi neceſſitas urgeat, baptizare licet. Qvi in baptiſmo ſponſores ſunt Infantem* Credo in Deum, & Pater noſter *parentes vero eundem* p) *ab* q) *omnis generis periculo vitæ,* r) *ſi excipiatur mo. bus, per ſeptem hiemes cuſtodiunto. Qvicunqve per noctes qvinqve infantem domi tenet baptiſmo carentem Epiſcopo ſex uncias pendito: ſi aliis adhuc qvinqve noctibus teneat duodecem unciis Epiſcopo debitis puniatur: ſi ter qvinqve noctes* v) *eum habeat, Epiſcopo tres marcas luito: ſi qvater qvinqve noctes teneat,* x) *tredecim marcis*

ei rite ||| x

A 5

n) Idem 35. cæt. & debitum. add. 57.
o) Et Ave Maria add.
p) Contra. ſc. omne, cæt.
q) Omne ſc. periculum.
r) Si — morbus omitt.

t) Sine neceſſitate domi.

v) Infantem domi baptiſmo carentem ſine neceſſitate.
x) Qvindecem.

---

*) Graviſſimum ſane motivum parentibus fuit, ut qvam primum natos baptiſmo ablui curarent, ne mortui ſepultura, qvam maxime abominamur, extra cœmeterium mandarentur. Cæterum tam durus canon deſumtus videtur ex hoc Proſperi de Vocatione gentium: Neqve credi fas eſt eos qvi regenerationis ſacramentum non adepti ſunt, ad ullum beatorum pertinere ſtatum.

12) Huic convenit elegantiſſimum illud Tertulliani in Sermone de Baptiſmo Cap. XIX. Omnis dies domini eſt, omnis hora, omne tempus utile baptiſmo.

+ videatur.

gi. enn hálft biſkupi. helldr hann lengr. ok deyr barnit y) heidit. þá er hann útlægr. ok allt fe hans. à kóngr hálft. enn halft biſkup. (Ef ſkaparſi barns er hiá. þá ſkal hann færa barn til ſkírnar. ok ſá madr ſem hann z) bidr til. enn ef hann er egi hiá. þá ſkal ſá bóndi aa) færa barn til ſkirnar. bb) edr ſá mann til. er viſt veitti konu þeirri ſem barnit fæddi. enn ef hvargi er þeirra hiá. þá ſkolo þeir færa barn til ſkírnar. ſem þar ero innan hús menn löghfaſtir. cc) Enn ef þeir hafa egi lid til. þá ſkolo þeir ſem næſtir ero. Bóndi er ſkylldr at ala þá menn ſem barn færa til ſkírnar, þriá menn fulltída dd) ef þarf. ok barn hinn fiórda mann. ok eyk ef þeim fylgir. enn ef hann á minna fe enn hann eigi þíngfarar kaupi at gegna. þá ſkal hann ee) veita þeim ff) húsrúm. ok ſelia þeim mat. ok hey. ſem búar gg) virda. goldit ſkal á fiórtan náttum hinum næſtum matar verd ok heys. enn ef bóndi ſyniar þeim viſtar. edr þes beina ſem hann er ſkilldr hh) þá er hann ſekr tólf aurum vid þá ſem viſtar er ſyniat. Ef barn ii) elz í úteyum. þá ero þeir menn ſkylldir at færa barn til ſkírnar ſem ádr var ſagt.

y) óſkírt. 36.
z) Kvedr 68b.
aa) Er þar byr *add.* 54.
bb) Edr — til *omitt.* 68b.
cc) Enn ef þeir eru eigi til 35.
dd) Ef þarf *omitt.* 35.
ee) Liá 35. midla 52.
ff) Hús 36.
gg) Þeirra *add.* 36.
hh) Ok til er ſkilldr. *add.* 68b.
ii) Ellſt 68b.

cis mulctator inter Regem & Episcopum æqvaliter dividendis. Si diutius teneat, & infans y) *gentile denascatur, exilio, & bonorum confiscatione, qvæ ex æqvis partibus Episcopo & Regi cedunt, condemnator.* 13) *Si hæres infantis legitimus adsit, infantem ad baptismum ferto, & qvi ad id* z) *invitatur: si non affuerit, hospes puerperæ,* aa) *infantem ad baptismum portet,* bb) *aliosve substituito: utroqve absente, á domesticis ibi legitimis infans ad baptismum defertor: si* cc) *vires iis desint, vicini infantem ad baptismum portanto. Omnis paterfamilias, viros tres adultos,* dd) *si necessum sit infantem ad baptismum ferentes, infantemqve qvartum, qvin etiam jumentum si cum iis sit, alito: si vero pauperior sit, qvam qvi tributum comitiale solvere debeat, iis* ee) *præstato* ff) *mansionem domi suæ & alimenta, pabulumque ad vicinorum* gg) *æstimationem vendito: pretium pro alimentis & pabulo intra qvatuordecem inde noctes numerator. Qvi mansionem & debitam* hh) *hospitalitatem illis denegat, duodecem uncias, qveis denegavit, committito. Infantem in insulis á continenti remotioribus natum, iidem omnes, qvi antea jubentur, ad baptis-*

y) Sine baptismo.
z) Postulatur.
aa) Qvi ibi habitat. add.
bb) Aliosve substituito, omitt.
cc) Non adsint.
dd) Si necessum sit. omitt.
ee) Commodato. 35. gratis præbeto.
ff) Domum.
gg) Suorum add.
hh) Definitamqve add. sc. jure.

---

13) Reliqva hujus Capit. desumta sunt ex J. Eccl. Thorl. Ketill. Cap. III.

ſagt. Sá er ok ſkylldr at liá ſkip ſem bedin er kk) ſekr er hann þrim mörkum vid biſkup ef hann ſyniar. Ok fara á med þeim hver er bedin er. ſva ſem fyrſt má. fyrir vedrs ll) ſakir mm]. Bóndi er ſkylldr at ala þá menn ſim ſem utan ero komnir. ok barn nn] hinn ſetta mann. Þeir ſkolo feria þá menn út aptr oo] ſem utan feriudu. er barn færdu til ſkirnar. pp] Ef kona verdr lettari á förnum vegi. þá ero ſauro nautar hennar ſkylldir til at færa barn til ſkírnar. edr þeir ſem qq] fyrſt ero tilbednir. Hverium manni ſió vetra gömlum. ok ellra. er ſkyllt at kunna rr] *at ſkíra barn.* ok ſva *Credo in Deum. Pater noſter.* ok *Ave Maria* ss]. Enn ef madr kann egi

kk) Ok til hefir *add.* 35. 51. ok ſkip hefir 36.
ll) Föllum *minus recte* 57.
mm) Sekir elligar ſem hiner *add.* 35. 36.
nn) It. 35. 51. 36. hit. 54.
oo) Influttu 35.
pp) Ef kona — tilbednir. *omitt.* 57.
qq) Fyſt. 54.
rr) Oc kriſtilig frædi *add.* 36.
ss) Ok ſálu uers. *add.* 57.

14) Licet Celeberr. Joſeph. Binghamus in Origg. Eccleſiaſt. Lib. XIV. Cap. IV. §. 15. p. 157. vol. VI. Authoritate Vincentii Ferrerii circa Annum Domini MCDX. florentis diſerte ſtatuat, uſum *Angelicæ* hujus *ſalutationis* ſeculo primum XV. notum eſſe; multo tamen antiqvior eſt: imo! ad ſeculum XI. referendus, primus enim Holenſium in Iſlandia Epiſcopus. „*Dominus Johan-„nes (ſc. Sanctus Ogmundi filius) qvemcunqve hominem juſſit canere Verſum Mariæ — ſepties die qvovis.*" Herra Jón baud hverium manni at ſyngva Máriu Vers — ſiauſinnum of dag: Hoc præceptum ad dominicos dies reſtringit Confeſſio fidei ſeculo XIV. conſcripta Vid. Olav. Syntag. Cap. XIII. §. 3. p. 170. Fit præter loca allata ejus mentio in art. 45. concil. incerti loci

baptismum deferunto. Navim postulatus kk) *commodato, denegans tribus marcis Episcopo comittito. Comitatum rogati ferentibus se adjungunto euntoque, qvam primum aër permittit* mm). *Paterfamilias insulanos qvinqve, & infantem sextum alito. Qvi hos infantem ad baptismum ferentes ex insulis in continentem* oo) *portarunt, iidem illos reduces domum transportanto.* pp) *Partum mulieris in via enixæ, ejus comites, vel* qq) *primum arcessiti ad baptismum ferunto. Septennis qvisqve, septennioqve major,* rr) ritus baptismales, Credo in Deum, Pater noster, & 14) Ave Maria ss) *calleat; hæc*

kk) Cui est. add. 35. cæt. cui navis est.

mm) Cæteroqvin eadem qvâ illi pœna afficiendi add.

oo) Advexerunt.

pp) Partum — ferunto omitt. 57.

qq) Idem.

rr) Et elementa doctrinæ Christianæ *add.* 36.

ss) Et carmina qvæ pro animabus defunctorum recitanda sunt *add.* 57.

loci apud Lab. Tom. XIII. p. 771. ubi *Salutatio beatæ Mariæ* expresse nominatur: item in Constitutione Arnæ Episcopi A. D. MCCLXXX. vid. Hist. Eccl. Isl. T. II. p. 51. J. Eccl. Joh. Cap. I. Vocatur *Máriu vers* o: versus Mariæ supra, in Constit. Eylifi Archiepiscopi Kal. Septembris MCCCXXVII. in Constit. Gyrderi Episcopi Skalh. MCCCLIII. item in mellitissimo Carmine *Lilia* (Gyrdero coævo) Stroph. 99. conf. Stroph. 28. *Salutacio beatæ Virginis* in Synodali Olai Episcopi Nidrosiensis de X Kal. Septembris MCCCLI. Ad salutem conferendum efficacissima habebatur vid. *Lil.* stroph. cit. hinc eam moribundi iterum atqve iterum repetebant *Sturlung.* Lib. V. Cap. 8. Lib. VI. Cap. 46. apud Dominum Olavium in Synt. p. 172.

egi fyrir úræktar ſakir. ok hefir hann vit til. þá er hann ſekr þrim mörkum vid biſkup. Þvíat eins ſkal yngri madr ſkíra barn enn ſiö vetra. ef hann kann ord ok atferli. ok ſe egi tt) ellri karlmadr hiá. Skíra ſkal kona barn ef egi ero karlar til. ok vardar henni ſlikt ſem karlmanni. ef hon kann egi edr verdr egi rett at farit uu] þá er þörf verdr.

II. KAPITULI.

a] HER SEGIR HVER FADIR SKAL VERA AT BARNI EPTIR LÖGUM.

Sá ſkal vera fadir at barni ſem módir ſegir á hendur. nema hann færiz undan med lyritar eydi. ef þat ſyniz biſkupi. edr hanz umbods manni rettliga vera med ſkinſamra manna rádi. b] Enn ef kona deyr. ok hefir hon egi ádr ſagt til fadernis barni ſínu. þà ſæki ſá

tt) Ellri *omitt.* 35. 36. 68b.
uu) Þá — verdr *omitt.* 68b.
a) Um faderni barna 35. um faderni at barni 51. Hver fadir ſkal vera barns 36.
b) Ef kona deyr ok hefir hon egi tuent til ſagt um faderni barns 54.

15) Conf J. Eccl. Norvegici: Cap. I. unde deſumtum eſſe puto hoc Caput noſtri & J. Eccl. Cod. Tunsb.
16) Actio ſtupri Jure Magnæano cev Cod. Jonæo, qvi illud inter delicta privata numerat, a) competit.
1) Heredi maſculo ab inteſtato proximo, ſi fœmina ſoluta deflorata fuerit b).
2) Tutor legitimus, vel qvi fœminam in matrimonium Collocandi jus habuit, ſi ſtuprum ſponſalia antever-terit c).
3) Sponſus, ſi poſt ſponſalia ſponſam prægnantem alter fecerit, qvam tamen ſponſus in gratiam recipit d).

4) Ma-

hæc vero ſi neſciat, & ſocordia cauſa ſit, ſed non defectus rectæ rationis, tres marcas in pœnam Epiſcopo expendito. Puer ſeptenni minor baptiſmum adminiſtrare poteſt, ſi verba & ritus noverit, nec tt) *homines adultiores adſint. Abſentibus maſculis fœminæ baptizanto, eâdem qvâ viri ignorantiæ pœnâ plectendæ, ſi baptiſmus uſu exigente minus recte adminiſtretur.*

CAP. II.

a) *HIC DECIDITUR, QVI PATER INFANTIS JURE HABERI DEBEAT.*

15) *Qvem puerpera deſignat ille pater eſto, niſi corporali juramento, duorumqve inſuper virorum juramento credulitatis ſe purget, ſi Epiſcopo ejuve procuratori prudentium virorum conſilio utenti, ita videatur.* b) *Si mulier ante moriatur, qvam patrem prolis indicat, tunc ille* 16) *qui mulctas pro ſtupro*

tt) Adultiores omitt. 68. b.
a) De Patre infantis 35. cæt. idem.
b) Si mulier moriatur & in patre infantis laudando incerta non fuerit tunc cæt. 54.

4) Maritus, ſi uxor genialem thorum adulterio profanaverit.
Hinc privatam ſtupri mulctam percepere
a) Legitimam ſi nullum onus fœminam tuendi, illive de honeſto matrimonio proſpiciendi pertulerint f).
b) Arbitrariam duodecem virorum judicio determinandam.
α) Ex capite adulterii ſemper g).
β) Ad dignitatem perſonæ læſæ h).
γ) Ad onus in tuendo mulierem ſuſceptum i).

a) J. Perſon. Cap. XXXI. *Sá ſem hefir legit cono, hann ſcal bödi bióda oc bóta laga rett. Enn ef hinn vill egi*

ſá ſem rett á á henni. Þann ſem honom Þickir likaztr til vera. bædi til rettar ſíns. ok vidtöku barnſins. ok c] finz Þar mál fyrir biſkupi. Nú ef hann fellz at prouan. Þá halldi ſá fyrir lyritar eydi ſem barn var kent. Enn ef ſá d] er daudr ſem hon kennir

c) Proviz 35. 51. 36. 68.
d) Deyr. 68b.

---

egi taka er Þann rett á at laugum. oc vinnr hann á honom ſem cono hefir legit. Þá vinnr hann á ſaklauſum manni. ɔ: Stuprator multam ſtupri legitimam offerto numeratoqve: qvam ſi accipere detrectet ille cui jure debetur, & in ſtupratorem vindicet, tunc vindictæ de inſonti ſumtæ reus eſto. E contrario Cap. XXI. *Nú vill ſá egi böta er misgerdi — ok hefnir ſá ſidar er misgert er vid ſinna ſvívirdinga — Þa er hann ſaklaus um Þat mál vid konung* ɔ: Si reus ſatisfacere nolit — læſus vero contumeliam ſibi factam ulciſcatur — tunc â mulcta regi debita liber eſto.

b) Ibid. Cap. XXXI. *Erfingi ſcal rett taka á cono. karlmadr enn egi cona Þó at hon ſe erfingi. ſva ſá er i ómegd er ſem fulltída. oc táki umbodsmadr honom til handa.* ɔ: Hæres (ab inteſtato proximus) mulctam ſtupri percipito maſculus (nevtiqvam vero fœmina qvamvis hæres ſit) tam pupillus, qvam homo ſui juris: illius tutor multam rebus pupilli imputandam exigito.

c) Tit. de ſponſaliis Cap. V. *Nú kömr legordz ſauk á Þá cono er madr hefir ſer feſta edr ſer handſalada. Þat legord — er ſir gerdiz — Þá á giptingar madr rett.* ɔ: Si fœminam qvis ſubarrhavit, ſibive ſtipulata manu deſpondit, ſtupri ante illati accuſetur — tunc ille cui fœminam in matrimonium collocandi jus eſt, mulctam ſtupri percipito.

d) Ibid. Cap. V. *Enn ef ſidan er lagz med henni. enn hon handſeldi edr feſtir. oc fær hon hennar. Þá á hon rett.*

ſtupro iſti illato percipit, actione ad mulctas ſibi, infanti vero nutrimenta præſtandum, conveniat eum, qvem præ aliis ſuſpectum habet; cauſa vero coram Epiſcopo c) *diſqviratur. Actore in probando deficiente, reus corporali juramento & duorum inſuper virorum ſeſe purget. Si vero* d) *mortuus ſit,*

c) Examinetur.
d) Moriatur.

---

rett. ɔ: Stupri fœminæ poſt ſponſalia illati mulctam ſponſus percipito, ſi illam poſtea ducat.

e) J. Perſon. Cap. XXXI. Maritus mulctam adulterii percipito.

f) Ibid. *Conor þær allar er monnom ero ſkylldar oc madr vill enga rökt á leggia. þá eigi engi meira ret á þeim en laga ret tólf aura.* ɔ: Mulctam ſtupri cognatæ, cujus curam gerere qvis negligit, illati, mulctam graviorem qvam qvæ lege definitur, unciarum puta duodecem, nullus exigito.

g) Juris Perſon. Cap. XXIIX. *Ef madr gerir ſua mikit óhöfo verc at madr legz med egin cono manz. þá ſcal han böta bóanda hennar ſliko ſem* 12 *menn döma.* ɔ: Si qvis tantum committit facinus, ut rem cum alterius uxore habeat, tum ſecundum XII. virorum æſtimationem mulctam luito.

h) Tit. de furto Cap. XIV. *Kvenna legord dömiz eptir þí ſem ſá er madr til ſem misgert var vid.* Cauſæ ex capite ſtupri oriundæ æſtimentor ſecundum læſi dignitatem.

i) J. Perſ. Cap. XXXI. *Allar þær conor er menn leggia róct á. oc verþa þær legnar. þá ſcolo XII. menn döma bödi of ret. oc rádſpell. eptir þi ſem þeir ſea at ſá er vel ſomdr af er ret ſcal taca.* Stupri fœminis qvarum qvis tutelam gerit, illati mulctam, cum reſarcitione ereptæ honeſtarum nuptiarum ſpei duodecem viri æſtiment, prouti illis videtur convenire dignitati multam percipientis.

kennir barn. þá ſkal þat ſtanda ſem hon ſagdi í ſængar ferd ſinni ef hon ſagdi egi tvennt til. ok þat ſkal hon ſanna med eidi ſinom. ok e] þær konor ſem þá voro hiá henni. ok heyrdo f] ord hennar. enn ef þær ero egi til. þá ſkal proua ef nockurir menn viſſo ſamviſt þeirra. edr hvart þat ſvari nockut g] því ſem barnit var fætt at rettri tiltölu. Nú líkiz barnit i þes æt h] ſem med eidi ſyniadi. ok ſyniz ſva i] ſkilvænum monnum. þá ber þat ſer ſealft vitni med prouan ſamviſtar þeirrar at til getnadar tímans heyrir. þá taki hann vid barni ſíno. ok bæti k] meinſæri ſitt. enn þeim fulla fúlgu ſem þar til hefir barn fætt. Enn ef kona vill egi ſegia til faderrnis barni ſínu. Þá ſekiz hon þrim mörkum vid Biſkup. Enn barn l] ſkal fylgia módr. ok taka rett eptir modr m) fedr ſínum.

II. KA-

e) Þeir ſem.
f) Eid *minus recte* 51.
g) Þeirri ſtundu 36.
h) Þó at ſidar ſe *add.* 35. 51.
i) Skilvíſum 35.
k) Meinſæri ſín 35.
l) Fari ok fylgi 51.
m) Frændum 57. qvæ lectio magis convenit.

17) Non tantum nutritia nutricio præſtare, ſed etiam herum hoſpitemve puerperæ pro alimentis, & operis qvanti minoribus immunem reddere debuit J. Perſ. Capit. XXXI. Cæterum tam Jure Veteri *Grágás* Tit. de præſtandis ali-

ſit, qvem puerpera patrem nominat, ejus effatum ſtabit, ſi incertum non fuerit, illud tamen corporali juramento, unacum e) *fœminis, qvæ puerperio ad fuerunt ejusqve* f) *verba audierunt, aſſerito: ſi vero fœminæ non adfuerint, inqvirendum eſt, num ſint, qveis de eorum conſvetudine conſtet, & num illa cum juſto tempore partus conſiſtere poſſit. Si infans eum ore referat,* h) *qvi juramento ſe antea purgavit, & viris probis ita videatur, tunc, qvia teſtis omni exceptione major emergit, probata eorum conſvetudine, qvæ tempori geſtationis reſpondit, infantem reus recipito,* k) *perjurium expiato, &* 17) *nutritia eó usqve nutrienti præſtato. Puerpera ſi patrem nominare nolit, tres Epiſcopo marcas luito, infans vero matrem* l] *ſeqvi debet, & in jura* m] *parentum maternorum ſuccedito.*

CA-

e) Illis, qvi.
f) Juramentum.
g) Idem.
h) Quamvis poſtea eveniat. add.
i) Idem.
k) Perjuria ſua.
l) Comitator, ſeqvitorque.
m) Cognatorum.

---

alimentis. Cap. III. qvam novo ɔ: Edicto Haqvini, *Pater liberos ex beſſi, ſed mater ex triente ſuſtentanto.* Fadir á at föra börn ſin fram at tveim lutum en modir at þridiunge.

III. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM HELGAN FERMINGAR.

Næſt ſkírn er helgan ſú er *ferming* heitir enn ſumir kalla *biſkupan*. er þat ſtadfeſting vidrtekinnar trúar. Skolo allir criſtnir menn eptir ſkírn. taka í þeſari ſtad feſting trúarinnar hinn heilaga anda b) um álögu biſkups handar med criſmu. Ero þeſar helganir ſkírn ok ferming ſva ſamtengdar. at hvargi má annarar án vera. nema daudi c) ſkili í milli. þíat ſva ſem hinn helgi andi er d) nidr fer af himna riki yfir uötnin med heilſamligri e) tilkvamu. gefr f) fullkomliga hreinſan ſyndanna i fontinum. ſva ler hann öllum í þeſari ſtadfeſting trúarinnar aukan frammleidis til gúds miſkunnar. ok þó at ſkírnin nægiz meina lauſum framfarandum til eylífs lífs fagnadar. þá er þó hiálp þeſarar helganar lifandi mönnum naudſynlig til ſtyrks. ok frammgaungu á móti g) Andſkotanum. ok uapnar os miſkunn ſeaufalldligra dygda h) heilags anda.

a) Um ſkirn edr biſkupan 36. um ferming 35. 51. *Harb.* Her ſegir um ferming barna. ok reidſkióta biſkups 54.
b) Med 51. vid. 36.
c) Komi 35. 51. 68b. 54.
d) Nidrſteig 57.
e) Tilkomu 35.
f) Heilſamliga 36. heilaga 54.
g) Fiandanum 35. 54. ouinum. 51.
h) Heilaxs 36.

18) Hoc Caput cum VII. J. Eccl. Joh. Archiep. idem eſt.
19) C. 1. Diſt. IV. de Conſecr. ex Epiſt. Cap. 7. Urbani Papæ Omnibus Chriſt.

CAP. III.

a) *HIC AGITUR DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.*

18) *Baptiſmum proxime ſeqvitur* ſacramentum confirmationis *qvod aliis* criſma *audit*, *hoc eſt confirmatio fidei profeſſæ.* 19) *Omnes Chriſtiani poſt baptiſmum*, b) *per manus impoſitionem Epiſcopi*, *& chriſma*, *ſpiritum ſanctum in hac confirmatione fidei accipere debent.* 20) *Hæc vero ſacramenta baptiſmus & confirmatio ita ſunt conjuncta, ut unum ſine altero, niſi mors* c) *ea dirimat, eſſe minime poſſit:* 21) *ſpiritus enim ſanctus, qvi ſuper aqvas* (*baptiſmi*) *ſalutifero de cœlis* d) *deſcendit* e) *aduentu*, *in fonte plenitudinem* f) *tribuit ad innocentiam: porro in hac confirmatione omnibus augmentum fidei præſtat ad gratiam divinam; & qvamvis inſontibus ad æterna gaudia tranſeuntibus ſufficiant regenerationis beneficia*, *victuris tamen neceſſaria ſunt confirmationis auxilia*, *qvæ nos roborent*, *ad agones* g) *diaboli*, *& armet gratia virtutum ſpiritus ſancti ſepti-*

a) De baptiſmo ſive ſacramento manus impoſitionis 36. de confirmatione 35. 51. Hic agitur de confirmatione infantum, & vectura Epiſcopi.
b) Cum 51. idem.
c) Interveniat.
d) Idem.
e) Idem.
f) Salutiferam.
g) Inimici. 35. idem.

---

20) C. 3. ibid. ex Epiſt. Melchiadis Papæ ad Epiſcopos Hiſp. cap. 2. anno CCCXIV.
21) C. 2. ibid. ex eod. Epiſt.

anda. Skolo allir criſtnir menn þeir ſem alldr ok ſkynſemd hafa til þes. faſtandi ok vel ſkriptadir taka i) þeſa helgan. ok egi optar enn *) um ſinn. Má þeſi ferming af öngum fremiaz ne k) fullkomaz nema biſkupi. Ok fyrir þí. ok margrar annarar ſkylldu ſakir ſkal biſkup vitia l) forfalla lauſt ſvavída. ſem hann getr m) á hverium tólf mánudum gudligrar hiardar. hverrar hann er med Guds n) hiálp ſkylldugr at o) geyma. ok leida til **) rettz vegar med p) gódum kenningum ſva ſem elſkuligr fadir ſín börn. Enn þá er biſkup fer i ſyslu ſína börn at ferma. edr kyrkiur at vigia. edr adra þiónoſtu mönnum at veita. hvart ſem hann fer lángt edr ſkamt. þá ero allir ſkylldir til þeir ſem eiga. ok kvaddir verda at fá hönum reidſkióta q) tólf. ef hann þarf ſva. Enn ſá ſem fellir þenna r) ſkiót. ſekiz ſex aurum vid bíſkup. Enn ſá ſem viſt veitir biſkupi ſkal krefia láta reidſkióta med tva vatta.

III. KA-

i) Helgan anda med mikilli virding 35. 51. 54. 36. 68.b.
*) Eittſinn *Harb.*
k) Fullgeraz 35. 54. 68b. fullkuemaz 51.
l) Naudſynia lauſt 35. 68. 54.
m) Ok forn uandi er til. *add.* 68b.
n) Miſkun 68b.
o) Styra 51.
**) Rez *Harb.*
p) Heilſamligum 51. 36. 68b.
q) XIII. 36. 68.
r) Reidſkiót 35. 36. bodſkap. 54. *Harb. & intra parenthesin* ſkiót.

22) C. 6. ibid. ex concilio Aurelianenſi cap. 3.
23) C. 4. ibid. ex Epiſt. 3. Euſebii Papæ ad Epiſcopos Tuſciæ anno CCCVII.

ſeptiformium. 22) i) *Hoc ſacramentum Omnes Chriſtiani ſanæ mentis, ætatisqve juſtæ, prævia eaqve integra confeſſione, jejuni ſemel tantum accipiunto.* 23) *Manus impoſitionis ſacramentum ab aliis fieri aut perfici non poteſt, qvam ab Epiſcopo. Propter hæc & multa alia negotia, Epiſcopus ſi* l) *nullum interveniat impedimentum, ſingulis duodecem menſibus,* 24) *tam late qvam fieri poteſt* m) *circumito, divinumqve viſitato gregem, cui dei* n) *auxilio* o) *providere, & ſalubribus prædicationibus,* p) *haud ſecus ac dilectus pater ſuis liberis, rectam viam monſtrare debet. Epiſcopo dioëceſin ad confirmandum infantes, conſecrandum eccleſias, vel præbendum hominibus alia officia, viſitanti, ſive longum ſive breve iter emetiatur, omnis, cui ſunt,* 25) *duodecem eqvos itineri expediendo aptos commodato, ſi eorum indigeat. Eqvum commodare negligens, Epiſcopo ſex uncias ſolvito. Qvi hoſpitio Epiſcopum accipit, cum duobus teſtibus, eqvos itineri expediendo aptos poſtulet.*

CAP.

i) Spiritum Sanctum cum ſumma veneratione.
l) Nulla interveniat neceſſitas.
m) Ut antiqvus eſt mos.
n) Gratia.
o) Regere ſc. qvem.
p) Salutiferis.

24) Ob ſat freqventes laicorum qværelas ſuper gravibus ab epiſcopis viſitantibus exactiones factas, huic canoni derogatur Pacto inter Ericum Norvegiæ Regem & Arnam Epiſcop. Anno MCCXCVII. qvo cautum ut Epiſcopus ſingulis annis ſingulos tantum inſulæ qvadrantes viſitet vid. Hiſt. Eccl. Isl. T. I. p. 411. Lit. B.

25) J. Eccl. Joh. numerus incertus eſt, ſed multa dimidio minor.

IV. KAPITULI.

a) HER SEGIR HVER KYRKIÚ Á AT GIÖRA.

Byſkupp varr ſkal kyrkium ráda. ok ſva öllum eignum þeirra. ok öllum kriſtnum dómi. ſva tíundum ok tilgiöfum þeim ſem menn gefa gudi. ok hans helgum monnum lögliga b) ſer til ſálu hiálpar. þíat ecki valld mega leikmenn yfir ſlíkum lutum eiga nema med biſkupa ſkipan. Preſta og lærda menn ſkal biſkup til kirkna ſkipa ſva ſem máldagar ſtanda til. Enn ef kyrkia c) brenn eda leſtiz ſva at adra þarf at gera. þá ſkal þar kyrkiu d) göra ſem biſkup lofar. ok ſva mikla ſem hann vill. ok e) þat kyrkiu kalla ſem hann vill. Enn ſá ſem kyrkiu vill láta gera. ſkal ætla henni f) ſva mikla heiman fylgiu ſem biſkupi

a) Her ſegir um ualld biſkups. ok kirkiu uppgerdir ok þeirra eignir 54. Biſkup ſkal kirkiu ráda ok kriſtnum domi 35. um kirkiu giörd ok kirkiu eigner 51.
b) Til hiálpar ſinni ſálu ok ſer. 35. til Sálubótar *Harb.*
c) Brennr ſeimp. legunt 35. 51. 36.
d) Setia 57.
e) Þar kalla kirkiu ſem hann vill 35. 36. 51. *Harb.* ok þar — hann vill *omitt.* 52.
f) Sua miklar tillaugur ok *add.* 35. 68b. 54.

26) C. 3. 4. 5. Cauſ. X. q. 3.

27) C. 10. X. de conſtitutionibus.

28) C. 9. Diſt. I. de conſecrat. confr. Concil. Bracarenſe III. c. T. & in Jure ſeculari Nouell. LXVII. c. 2. *Μη αλλως αυτον εκκλησιαν εκ νεῦ οικοδομεῖν πριν αν — ορισειε το μετρον οπερ αφοριζει προς τε την λυχνοκαΐαν και*

CAP. IV.

a) *HIC STATUITUR QVI ECCLESIAM ÆDIFICARE DEBEAT.*

26) E*cclesiæ cum suis dotibus in Episcopi nostri potestate sunto, unacum omnibus rebus ecclesiasticis, decimis, & oblationibus, qvas deo & sanctis ejus pro* b) *animabus suis homines jure faciunt;* 27) *nulla enim de talibus rebus absqve permissu Episcopi disponendi facultas laicis relinqvitur. In singulis ecclesiis secundum libros daticos ecclesiarum Episcopus sacerdotes ponito. Ecclesiâ igne consumtâ, vel ita laceratâ, ut novæ exstruendæ opus sit, nova ubi Episcopus jubet* d) *ædificator tam magna, qvam præscribit,* & e) *cui velit dedicanda.* 28) *Qvi Ecclesiam ædificari curat, eam ditare* f) *ampla adeo dote debet, ut ad ejus conservationem,* & *mini-*

a) Hic agitur de potestate Episcopi, de ædificatione ecclesiarum earumque bonis 54. Episcopus ecclesiam & res religiosas regat 35. de ædificatione ecclesiarum & bonis ecclesiasticis 51.

b) Salute sua & animæ suæ.

d) Ponitor.

e) Ubi vult. ecclesia esto. ita ut sensus sit: dependeat â voluntate Episcopi utrum ædes exstructa ecclesia sit, an oratorium.

f) Amplis additamentis & *add.*

και την ἱεραν λειτυργιαν και την αδιαφθωρον τυ οἰκυ συντηρησιν. και την των προσεδρευον των την αποτροφην. και ειπερ αυταρκως ιχειν δοξειε. ποιεισθαι αυτον προτερον δωρεαν των αφοριζεσται μελλοντων υτω τε τον οικον οικοδομειν.

biſkupi ſyniz at hon megi vel halldaz af. ok hennar þiónoſtu menn. Hann ſkal ſva hefia ſmíd at kyrkia ſe gör innan tólf mánada g) ſva at tídir megi veita. ef hann má þat. Landeigandi er ſkylldr at gera kirkiu à bæ ſínum. hverr ſem fyr let gera. Þá ſkal biſkup vígia kyrkiu er hann vill. Bóndi ſkal hallda kyrkiu dag þann at iafnlengd hverri um ſinn á tólf mánadum. h) hiú hans ok geſtir þeir ſem þar ero fyrir um náttina. ok þeir menn ſem þángat leggia tíund ſína ſva at biſkup i) vill þat. Gudı ſkal hverr madr kyrkiu gera, enn egi ſiálfum ſer til afla. edr nockurra forræda.

V. KAPITULI.

a) UM KYRKIU VIGSLU.

Vígia ſkal kyrkiu b) ſidan gör er. Enn ſá ſem c) gera lætr. geri ſæmiliga veitzlu ímóti biſkupi d) ok ſái

g) Frá þuí er leſtiz *add.* 35. 51. 36. 68b. 57. 54. *Harb.* Sua at — veita *omitt.* idem.
h) Hann ok geſtir cæt 36.
i) Lofar 35.
a) Um Kyrkiu vigſlu ſidan ger er 35. Um þyrmſlur vidr heilaga kirkiu ok uapnaburd 54. Ef kirkia brenn upp edr leſtiz *Harb.*
b) Þegar 51.
c) Vígia 35. 68b.
d) Eptir föngum ok landz ſid 35. 68b. fornum *add.* 54. 75.

29) Vid. J. Ecclef. Thorl. Ket. Cap. IX. p. 43. conf. c. 16. Diſt. cit.
30) C. 10. *Diſt. cit.* ex concil. Bracarenſi II, cap. 6. anno DLXX I. ubi: Nullus Epiſcoporum baſilicam, qvæ non pro

ministrorum ipsius sustentationem, Episcopo judice sufficiat. Fabricam tam mature inchoato, ut ecclesia intra g) *duodecem menses, si fieri possit, perfecta sit,* *) *& ad sacra celebrandum apta. Dominus fundi in prædio suo ecclesiam ædificare debet, á qvocunque antea fuerit exstructa. Episcopus ecclesiam consecret, cum ipsimet placeat.* 29) *Villæ ecclesiasticæ habitator Diem dedicationis ecclesiæ celebrato, eodem singulis duodecem mensibus recurrente termino,* h) *cum domesticis, hospitibus nocte præcedente ibi pernoctantibus, & illis, qvi decimas Episcopo* i) *volente isti ecclesiæ offerunt.* 30) *Ecclesiæ Deo condendæ sunt, minime vero qvæstus, aut dominii in eas conseqvendi causâ.*

CAP. V.

a) *DE CONSECRATIONE ECCLESIARUM.*

Ecclesia b) *postqvam exstructa est, consecrator. Qvi vero* c) *fieri curat, convivium Episcopo dignum* d), *rebus*

g) A qvo damnum passa est *add.*
(*) & ad —— apta *omitt.* Harb.
h) Ipse cum hospitibus.
i) Permittente.
a) De consecratione ecclesiæ jam ædificatæ 35. de immunitate sanctæ ecclesiæ, & gestatione armorum 54. Si Ecclesia igne consumatur, labescatve. *Harb.*
b) Cum.
c) Consecrare.
d) Pro facultatibus, ut fert recepta consvetudo 68. vetus add. 54.

pro sanctorum patrocinio & devotione fidei, sed magis sub tributaria conditione est condita, audeat consecrare. confr. J. Eccl. Joh. Cap. IX.

fái til þá luti fem þarf. Enn þar fem ef er á hvart kyrkia er vígd edr egi. þá fkal vígia láta. Þvíat egi er þat endr nyat fem engin veit fyrri gert hafa verit. Enn ef kyrkia brenn upp edr e) leftiz annars koftar, fva at nidr fellr öll edr meiri lutr. þá fkal vígia f) endr görua kyrkiu. Enn þó at kyrkio ráf brenni upp edr fúni. edr nidr falli lítil lutr af veggium. þá fkal egi vígia endr bætta kyrkiu. Þvíat i veggium vigiz kyrkia. Enn þó at altari fe or ftad fært. edr ruglat. edr nidr fallit. edr altaris fteinn liórliga brotinn. þá fkal þat vígia. enn egi rafkar þat kyrkiu vigflunní. þó má fyngia í kyrkiu at *) óvígt fe g). Enn ef fpillt hefir kyrkiu edr kyrkiu gardi aufundar blód. hóran. edr annar likams lofti. þá má egi fyngia í þeirri kyrkiu hvart fem hún hefir verit vígd edr úvígd. fyr enn bifkup hefir reinfad med vigdu vatni. ok flíkum h) fóng fem þar i) til heyrir. *Sva bit fama* fkal reinfa þar fem bannfettr madr er grafinn i kyr-

e) Spilliz. 51.
f) Endrbætta 35.
f2) Ræfr 36.
*) úvígd.
g) Med lofi bifkups *add.* 36.
h) Ifir fong 54.
i) Til er fettr. 51. 68b. *Harb.*

31) C. 16. ibid. ex Epift. 1. Felicis Papæ Omnibus Orthodoxis. Cap. I. verbo tenus. confr. c. 18. ibid. ex concil. Meldenfi Cap. 8.

32) C. 20. ibid. ex concil. Nicæno.

33) Ex J. Eccl. Joh. Cap. XII. unde hoc totum nofter exfcripfit.

34) Hic lapis altari inclufus noftratibus etiam *Paxfpiald* ɔ: tabula pacis vocatur de qvo Vid. illuftriff. & fumme Venerab. Domini L. Harboi Patroni mei ætatem colendi Hift. Reformationis in Islandia. Tom. V. Actor. Societatis Scient. & liberal. art. promov. gratia initæ pag.262. Hift.

rebus necessariis hunc in finem adqvisitis paret. 31) *De ecclesiarum consecratione qvoties dubitatur, consecrentor; qvoniam non monstratur iteratum, qvod nescitur factum* 32) *Ecclesiis ab igne exustis, vel alio modo* e) *labefactis, sive in totum, sive partem maximam airutæ fuerint*) *denuoque innovatis consecratio iterum adhiberi debet.* 33) *Ecclesia vero, cujus tectum igne, aut carie consumitur, parsve parietum potior corruit, si ea propter renovetur, consecranda non est, parietibus enim consecrationem ecclesia accipit.* 35) *Altare, si motum, turbatum, vel dirutum sit, altarisve lapis male fractus, iterum consecrator, sed consecratio ecclesiæ sine fraude esto: sacra tamen in ecclesia* g) *celebrare licet, qvamvis* *) *consecratum non sit.* 36) *In Ecclesiis si vel ipsæ, vel earum cæmeteria, violenta sangvinis effusione, adulterio, aut qvocunqve semine polluta sint, sacra prius celebrare nefas esto (sive antea consecrata fuerint, sive non) qvam Episcopus ea expurgaverit aqva benedicta, &* i) *convenienti cantu.* Item: *Expurgandum est cæmeterium in qvo excommunicatus sepultus est.* Item: *Si qvis in ecclesia vel cæmeterio, sacrilega manu percussus*

e) Corruptis.
f) Reparetur.
*) Consecrata *Harb.*
g) Episcopi permissu.
i) Ordinato in hunc finem.

Hist. Eccles. Island. Tom. I. pag. 142. & ad calcem in Voce *Altare.*

35) Secus jure Canonico c. 19. ibid. præcepto Hygini Papæ, ubi si: motum fuerit altare, denuo consecretur ecclesia. conf. Jus Eccl. Canuti Magni. Scanens. Cap. I. Prostath. Cap. IX. Hæc novam consecrationem ecclesiæ injungunt, si lapis alteris ejusve cornu frangatur.

36) C. 19. 20. ibid.

i kyrkiu edr kyrkiu gardi þó at egi k) blödizt. Enn hvergi ſpillir kyrkiu aufundarlauſt blód.

VI. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM ÞYRMSLU Á KYRKIUM.

Eptir heilagra fedra ſetning ok ſkipan Gúds laga, ok manna ſkolo ver þyrma kyrkium. ok kyrkiugaurdum. ſva at hvat ſem hver hefir gört. ok flyr hann í kyrkiu. edr kyrkiu-gard. ſer til hiálpar. þá ſkal hann vera fridheilagr fyrir hverum manni. medan

k) Komi blód út 35. 51. 36. 68. 54. *Harb.*

a) Um þyrmſlur kirkna 35.

---

37) Confr. J. Eccl. Norv. Cap. X. *Egi ſpillir þat kyrkiu vígſlu. þóat madr ſláiz til blóds af vangæzlu ok egi af reidi.* Conſecrationi eccleſiæ non officit ſangvis ex plaga culpa caſuve inflicta absqve ulla intentione doli, proveniens. J. Eccl. Heidſivenſis Cap. XXVII. Si qvis caſu culpave absqve dolo alterum vulneret, & area templi ea propter ſangvine polluatur, tunc locus madefactus eximatur, & extra cœmeterium ejiciatur, nullum opus eſt conſecratione, ſed aqva piaculari aſpergatur.

38) C. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Cauſæ XVII. Qv. 4. Tit. XXX. X. de immunitate eccleſiarum. cæterum hoc caput ex J. Eccl. Joh. deſcriptum eſt verbo fere tenus. qvod iterum ex J. Eccleſ. Cod. Tunsb. exceptis, qvæ hic circellis includuntur. confr. Epiſt. Eylifi Archiepiſ. ap. S. V. F. Joh. in Hiſt. Eccl. Island. T. I. p. 239. & ſeqq.

39) Cod. Lib. I. Tit. XII. c. 2. 3. de his qvi ad eccleſiam confugiunt.

cussus fuerit, qvamvis sangvis non k) *promanet.* 37) *Sangvis absqve dolo effusus ecclesias non profanat.*

CAP. VI.

a) *HIC AGITUR DE IMMUNITATE ECCLESIARUM.*

(*Secundum sanctorum patrum statuta, & præcepta tam* 38) *canonica, qvam* 39) *secularia,*) *ecclesiis & cæmeteriis parcere debemus; ita ut ad ecclesiam vel cæmeterium salutis causa fugiens,* 40) *qvantumcunqve gravia maleficia perpetraverit, dum ibi*

k) Proveniat (exeat) sangvis.

a) De immunitate ecclesiarum.

40) Ecclesiæ ab initio hominibus ob delicta casu culpave commissa perseqvendis refugio erant, ut pendente lite legitime discutienda, ab omni injuria liberi essent, re judicata pro meritis postea tenendi; Has Sedes Apostolica 1) justitiæ occlusas 2) nefando cuicunque sceleri

1) Lucius III. Romæ MCXXCI. *Cum ecclesia Dei secundum Evangelicam veritatem domus orationis esse debeat non spelunca latronum, aut sangvinis forum: seculares judices causas, ubi de sangvinis effusione & corporali pœna agitur, in ecclesiis vel cæmeteriis agitare sub interminatione Anathematis prohibemus.*

2) Innocentius III. Regi Scotiæ Alexandro II. Romæ MCCXII. *Fugiens ad Ecclesiam, si liber, qvantum cunqve gravia maleficia perpetravit non est violenter ab*

dan hann er þar. utan þeir menn ſem drepa menn
til

ſceleri 3) immunitatem obtenturo patefecit. Hujus veſtigia Legislator noſter, & poſt eum Haqvinus Magni Rex Norvegiæ legit, Reſcripto ad Iſlandos dato in Cod. Jon. Jur. Perſon. Cap. XVIII. qvo clericis permittitur ad loca ſacra fugientes reos ſuſtentare, uſqve qvô in Norvegiam, ut ab omni perſecutione liberos, ſed immunitate canonica ibidem fruituros, tranſmittere poſſint. Nefandum vero talis aſyli abuſum Fridericus II. b. m. abrogavit Reſcripto de 2 Juni MDXXCVII. qvod ut uſus Aſylorum apud Romanenſes eo clarior fiat, hic inſerere lubet „ Wii Friderich. giöre alle witterligtt at epterſom wy komme udi forfaringe att paa worrt land Island findis ſtor Wſkickelighedt mett kirkefredtt ther holdis. Vdi ſaa maade att naar nogen Blodſkendere eller andre miſſdedere haffue bedreffuit theris groffue laſter oc miſſgerning, ther fore the billigen burde att ſtraffis paa liffvit, ſöge the ſtrax till Domkiercken. ſaa ingen maae thennom ther röre eller paagribe. Oc er ſuperindendent paalagt at hand emod hans wilge ſkall ſaadanne modruillige ſkalke oc wdediſche menniſcher handthaffue oc opholde. oc midlertiid

ab eccleſia extrahendus. cui tamen c. 6. Cauſ. XVII. Qv. 4. derogat excipiendo, *niſi publicus latro fuerit, aut nocturnus agrorum populator* conf. Stat Theodorici Epiſcopi Ultrajectini anno MCCIX.

3) Vid. Statut. Alexandri II. Scotiæ Regis Cap. 6. de confugientibus ad eccleſ. apud Skenæum. Qvi hoc fundamento Raptoribus, furibus, homicidis, traditoribus dominorum ſuorum, murdiqve accuſatis pacem, hoc ſcilicet modo, qvod nec vitam nec membra amittant, promittit, dummodo ad eccleſiam confugientes pœnitendo confiteantur ibidem, ſe graviter deliqviſſe, & pro amore dei ejus domum pro ſua ſalute qvæſiviſſe. Cæterum Vide Bingh. Origg. Eccl. Lib. VIII. Vol. III. in hoc Tit.

ibi moratur, *de injuria cujuscunque hominis securus sit oportet, nisi lucrandi animo homines jugulaverit*

tiid the thennom ther forholde söge the aarsage oc leglighedt, hvorledes the uden Straff kunde komme ther aff landitt. Tha paa thett att slig groffue oc wtilbörlig synder oc laster mue andre till exempell oc Afflkye bliffue billigen straffede, oc kirken, som er Gudtz huff, ikke skulle were blodskiendere, skalke, oc missededere till beschyttelse, Gud almechtigste till fortörnelse, oc andre till lige synd, skam oc laster att begange till forargelse. Wille wii saadanne wchristelig kirkefred wdi domkirkerne, saa well som andre kiercher ther paa landitt aldeles haffue afffkaffett, saa saadanne tillfluckt till kirkerne ikke schall komme nogen modtwillig till bedste eller beskyttelse wdi nogre maade. Dog der mett underthagett, om nogen uforseendes af wode eller nöduerge kom for skade oc drebthe oc i hielslog en anden, tha schall hannom maa tilstedis kierkefredt till saa lenge hand kand före sin sag wdt mett loug oc dom, huilcket skall dog skee wden domkirkernes oc superintendentens besueringe oc omkostninge, og skulle laugmendene huer wdi sit laugmandtz domme were plichtige mett andre Dannemend ther till kallede sagen at farhöre till rette mett thett förste, oc endeligen inthett lenger end till neste epterfölgendis Althing ther mett att forhale, her epther sig huer will haffue att forhollde. Actum Kroneborg thend 2 Dag Junii Aar &c. MDLXXXVII. Nos Fridericus &c. omnibus notum facimus qvod perspectum habeamus grandem in terra nostra Islandia asyli ecclesiastici abusum valere: hoc scilicet modo, quod incestuosi, ali que malefactores enormibus flagitiis & maleficiis perpetratis, capite plecti dignis, ecclesias cathedrales eò petant ut nemo eos ibi tangere vel apprehendere audeat. Item, qvod Superintendenti injunctum sit, contra voluntatem suam tam refractarios nebulones & sceleratos homines defendere, & sustentare, eoqve tempore, qvo ibi custodiuntur, occasionem & causam illos, absqve poena ad exteros

C mit-

til fear fer. edr í kírkiu edr kírkiu gardi b) drepa menn edr færa. þí at í þeim hlutum fem madr brytr lögin þá er hann egi verdr þeirra at nióta. Nú at þefum mönnum fráteknum. þá fkal preftr fá er at þeirri kírkiu fyngr hiálpa þeim d) er á grid kírkiunnar flyr. fva at hann deyi egi af e) frofti. matleifi edr drycklcyfi. ef hónom geta egi frændur eda vinir í þí f) hólpit. Enn hver fem meinar prefti edr ödrum þefar hiálpir at veita. þeim fem í kírkiu edr kírkiu gard flyr. edr dregr þá út g) or kírkiu edr kírkiugardi med h) vælum edr valldi. edr einshverium fuikum. þá fkal hann fama i) fekr vera fem hann hafi drepit þá menn í kyrkiu. ok vera í banni. þar til er hann verdr leyftr eptir bifkups rádi. Skal bifkup ok adrir fórftiórar hei-

b) Vígdum *add.* 51.
d) Er — flyr omitt. 35. 51. 64. *Harb.* 49.
e) Biargleyfi *add.* 54.
f) Vidhiálpat 35.
g) Af 35.
h) Velum 35. 51. 36. 52.
i) Firirfvara 35. fakadr 51.

---

mittendi qværere. Ut igitur tam enormia & nefanda peccata fceleraque cæteris exemplo & abominatione pro meritis plectantur, ne ecclefia, domus Dei, homicidis, nebulonibus & malefactoribus fit refugio, qvod Deo iram, aliis vero occafionem talia crimina fceleraqve patrandi in fcandalum, fuggerit. Volumus tam impiam ecclefiæ pacem in ecclefiis cathedralibus cæterisqve in ea terra omnino abrogatam effe, ita ut tale ad ecclefias refugium refractario nemini in falutem aut defenfionem aliqvo modo venire neqveat; excepto tamen fi qvis imprudenter culpa cafu vel neceffaria defenfione fui alterum percufferit, occideritque, in quo cafu pax ecclefiæ ei concedenda eft, usqve qvo caufam legi-

laverit aut vulnus alicui intra ecclesiam vel coemeterium b) *intulerit* 41) *quippe qui in ipsam legem committit, immumtatis beneficio minime frui debet. His hominibus exceptis, pastor, cui sacra peragenda sunt in ista ecclesia,* d) *illuc confugienti subuenito, ne pereat* e) *frigore, cibi, potusve defectu, si in his* f) *medelam illi, cognati, amicive præbere neqveant. Qvicunque vero impedierit pastorem, aliumve hæc auxilia præstare confugis ad ecclesiam vel coemeterium, eosve* g) *ab ecclesia vel coemeterio* h) *tumultu, vi, vel dolo abstraherit, ejusdem criminis* i) *reus esto, ac si homicidium in ecclesia commiserit, excommunicatus nempe, usqve dum authoritate Episcopi absolvitur.* 42) *Episcopi alii-que*

b) Consecratum.
d) Illuc. confugienti omitt.
e) Penoris carentia.
f) Idem.
g) Idem.
h) fraude.
i) Poenam luito. 35. Idem 51.

---

legitime persecutus fuerit, qvod tamen absqve omni ecclesiæ Cathedralis & Superintendentis incommodo & expensis fieri debet. Judices igitur provinciales, in sua quisque provincia obligati sunto, causam unacum probis viris hunc in finem convocatis qvam primum fieri potest, legitime audire, nec liceat iis sententiam diutius, quam ad judicium provinciale proximé seqvens differre. Huic omnes obediunto. Actum Croneburgi die 2 Junii anno &c. MDLXXXVII. Hodie vero tale refugium nescimus.

41) C. 10. X. de immunit. Eccl. cfr. c. 2. Caus. citatæ supra.
42) Verbo tenus ex c. 9. Caus. XVII. Qv. 4. confr. c. 6. X. de immunitate ecclesiarum.

heilagrar kírkiu. þiggia þeim er til kírkiu flýr lifs grid ok lima. enn annars ſkolo þeir er misgerdo bæta afbrot ſín eptir lögum. Sva er ſkylt öllum monnum at veita allar þyrmſlor óvígdum kírkium k) ſem hinum er vígdar ero. þar ſem meſſor ero í ſúngnar at rádi biſkups. þes er þar á valld yfir. þvíat egi er þat þolanda. at þeir ſtadir ſe ſaurgadir med ofdyrfd í vondum verkum ſem ádr hafa helgadir verit med hinni æztu Guds þiónoſtu. Sva ok ef menn beriazt i kírkiu eda kapellu edr í kírkiugardi vígdum. þá ero þeir óbóta menn. ok á biſkup l) ok kírkia á þeim m) tólf merkur. enn kongr þat ſem auk er nema egi ſe meira þá ſkipti þeir kongr ok biſkup í helminga n). nema þeir vili meiri miſkun o) vid þá göra. Hvor ſá madr ſem brytr eda brennir heiptugri hendi kírkiu

k) Ok öllum þeim kírkum ok bænahúſum ſem biſkup lofar ſöng at. ſá biſkup ſem þar á (atti 51.) valldyfir 51.
l) Ok kirkia *omitt.* 51.
m) Fimtan 51. 68. 49. 126.
n) Medr ſer. *add.* 54.
o) At gera 51. 36. *Harb.*

---

43) C. 9. X. de immun. Eccleſ. ex Epiſt. Gregorii IX. Aſtoricenſi Epiſcopo anno MCCXXV.
44) Reliqvos Canones Jus Joh. Eccl. ignorat.
45) Huic derogat Cod. Jon. Jur. Perſon. IV. ubi. Görum ver þá vægd oc ſkipan á um alldr oc æfi um öll óbóta mál. utan landráda ſöc. oc drottins ſvic vid cong. at lögligr erfingi taki hálſt vid cong böde í fauſto. oc lauſo — enn þó med því móti at fyrſt ſkal bötor aflúka — oc allar löglegar ſkulldir. þær ſem ſir voro görvar. enn hinn útlagi fell í þá ſöc. *Nos propitiam hancce conſtitutionem de omnibus criminibus capitalibus,*

qve sanctarum Ecclesiarum rectores, ad ecclesiam confugienti, vitam, pacem, membra, obtinere studeant, ille tamen legitime componat, quæ inique fecit. 43) *Oportet qvoqve, ut ecclesias nondum consecratas* k), *eadem ac dedicatas sanctitate, frui faciamus, modo in illis permissu episcopi, in cujus sunt potestate, missæ celebrentur: nam minime tolerandum est, ut loca scelestis facinorum ausibus profanentur, quæ summis olim mysteriis divinis sanctificata erant.* 44) Item: *Qvi in ecclesia, capella, vel coemeterio consecrato pugnam gesserint, inexpiabilis criminis rei sunto, Episcopo* l) *& ecclesiæ* m) *duodecem marcas luitari* 45) *qvod superest, Regi comittunto; si vero nihil super sit, tum Rex & Episcopus bona in semisses* n) *dividant, nisi majorem misericordiam reo* o) *facere velint.* 46) *Qvicunque fregerit, incenderitve violent a manu eccle-*

k) Omnesqve ecclesias & oratoria, quæ sacris inservire Episcopus permisit, ille Episcopus, qui in eam excercet (exercuit 51.) jurisdictionem.

l) Et ecclesiæ, omitt.

m) Qvindecem.

n) Inter se.

o) Idem.

---

talibus, excepto quod prodendo Patriam vel Regem committur, æternum valituram sancimus; *ut heres legitimus, dimidium bonorum tam mobilium qvam immobilium cum Rege capiant — ita tamen ut mulctæ prius cum omnibus debitis a reo, ante commissum crimen contractis, numerentur.*

46) De incendio doloso, Codex Joh. Tit. de locatione Conductione fundorum hæc habet. » Ef madr brennir heiptugri hendi hús — oc verdr at því kunnr oc sannr. þá er hann útlagr oc úheilagr. oc heiti brennu vargr. oc hafi fyrigert hverom peningi fiár síns í landi

 oc

kírkiu eda p) klauſtra ſtadi. edr í þí takmarki q) umhverfis kirkiu r) ſem Gúds lög ſegia þá er hann bann ſettr. ok á til páfa lauſn at ſækia. ef hann bætir egi ádr biſkup bodar hann banſettann þar um s). Þat er ok mælt í lögum varum at madr ſkal egi bera vapn i kyrkiu t). ok egi ſetia vid kyrkiu. edr kírkiuvegg. ok egi leggia á kírkiu. edr kírkiu-palla þá ſem fyrir kírkio ero. Slík þyrmſl ero ok á böna húſum þeim ſem biſkup lofar tíþir at. Enn ef af er brugdit u). þá leyſi hvar út ſín vapn þrim aurum ſá er þángat

p) Klauſtraſtadi. *omitt.* 35.

q) Umbergis kirkiu ſer til ſæmdar. *add.* 35. 52.

r) Ath Guds lögum. 36. 68. 54.

s) Nú á höfud kirkia hver XL. ſkrefa hvern veg frá ſer. Gudi til virdingar. ſer til þyrmſla oc öllum til fridar. enn hver kapella hvern veg í frá ſer þriátigo ſkrefa. ſkal innan þes vídernis. hver ſá fridheilagr vera ſem í ſialfri kirkiunni *add.* 51. 54. 58. 126.

t) Ok egi -- kirkiu vegg *omitt. Harb.*

u) Naudſynialauſt *add.* 35. 51. 68. 49. *Harb.*

---

oc í lauſum aurum. enn tvígyldi þeim aptr er hann brenndi fyrir. ſlikt ſem ſex menn ſkinſamir meta. oc rett ſinn á ofan eptir laga dómi. ádr enn undir kóng falli edr frændur. med þeim hætti ſem ſegir í óbotamálum í mannhelgi." ɔ: Siquis domum violenta manu incendit — notus convictusqve, exul, pace exutus, eſto, incendiarius nominator, omnibus bonis tam immobilibus, qvam mobilibus privandus. Res incendio conſumtas domino in duplum reſarcito ſecundum æſtimationem ſex virorum æqve judicantium, mulctamqve juris violati legitimo judicio determinandam luito ante qvam bona Regi & cognatis cedant, ſecundum legem

ecclesiam, p) *claustra, aut res intra confinia,* q) *per circuitum ecclesiæ* r) *canonibus constitua, depositas, tunc in excommunicationem incidit, a qva non potest absolvi, nisi per Papam, si ante non componat, qvam ab episcopo excommunicatus declaratur* s). 49) *Constitutum qvoqve est in legibus nostris, qvod arma in ecclesiis gerere eave ad* t) *ecclesiam, ejusve parietes constituere, aut in ecclesiam, ejusve sedilia, qvæ foras ante ecclesiam sunt, ponere non liceat: eadem immunitas est oratoriis, qvæ sacris inservire episcopus permittit: si secus fiat* u) *sua qvisqve, qvæ illuc intulerit arma, tribus unciis redimito, cæteroqvin ea commissu-*

p) Claustra. *omitt.*

q) Ecclesiam circumcirca in honorem constituta.

r) Secundum leges divinas.

s) 47) Omnis vero ecclesia major XL. passus per circuitum possideat, in honorem dei, illi in sanctitudinem, omni illuc confugæ in pacem. 48) Capella vero qvæque circumqvaqve passus triginta. In hoc ambitu unusqvisqve eadem ac in ipsa ecclesia, immunitate fruitor. *add.*

t) Ad ecclesiam — constituere. *omitt.*

u) Sine necessitate.

---

legem de criminibus inexpiabilibus in Jure Person. sc. Cap. II. & IV. De effractura. Vid. Cap. III. ibid.

47) Ex Can. 6. Caus. XVII. Qv. 4. qvi iterum ex Epist. Nicol. Papæ. Omnibus Episc. Romæ, anno DCCCXXV.

48) Ex Can. 35. ibid. qvi ex Concil. Toletano XII. C. 10. DCLXXXI.

49) Circa annum MCL. plebiscito prohibita fuit armorum in comitiis gestatio; ut vero impium semper ecclesiæ nutricii duxerunt, qvod placita præ locis venerabilibus privilegio qvodam gauderent; hoc beneficium crederem ecclesiis postea statim tributum fuisse. confr. Jus Eccl. Thorl-ketill Cap. XLVIII.

þángat bar. ella láti þau. enn ef hann leyſir egi innan tveggia mánada. þá raki biſkup hálft. enn kyrkia hálft. ecki vardar um brynior eda ſkiölldu. edr önnor hlífdar vapn þó at þau komi í kyrkiu. Kyrkiu ſóknar menn ſkolo halda gardi um x) ſóknar kyrkiu hveria. ella gialldi þriár merkur. enn hver bóndi er þat nemzſt gialldi þriá aura.

VII. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM ÞYRMSLUR KLERKA. b)

Enn ero fleiri þeir lutir ſem vær erom ſkylldir at þyrma retti heilagrar kyrkiu. ok lærdra manna þí at hver ſem med heiptugri hendi misþyrmir klerk edr klauſtramanni. þá er hann í banni af ſiálfs ſíns verki þar til er hann fær lauſn eptir c) laugum med for-

x) Graptrar kirkiu. 36. *Harb.*
a) Ef madr ſlær lærdann 35.
b) Oc eignir *add.* 54.
c) Gúdslögum 54. 49.

50) Ex Jur. Eccl. Froſtath. confr. J. Eccl. Cod. Tunsberg. Cap. V.
51) Secus Jure Canonico Can. 29. Cauſ. XVII. Qv. 4. ex Conſtit. Innocent. II. in Concil. Lateranenſi anno MCXXXIX. ubi: Siqvis ſvadente diabolo hujus ſacrilegii reatum incurrerit, qvod clericum vel monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat, & nullus Epiſcoporum præſumat eum abſolvere niſi

missurus; si vero intra duos menses lytrum non offeratur, tunc episcopus pretii semissem, alteram vero ecclesia capiant. Loricæ, clypei, aliaqve arma defensoria, qvamvis in ecclesiam inferantur, sine fraude sunto. 50) *Parochiani sepimentum cujusqve ecclesiæ* x) *parochialis conservanto, cæteroqvin tres marcas luituri: paterfamilias vero qvisqve istius oblitus tres uncias pendito.*

CAP. VII.

a) *HIC AGITUR DE IMMUNITATE CLERICORUM.* b)

In pluribus adhuc casibus juri sanctarum ecclesiarum & clericorum parcere debemus. Qvicunqve enim clericum, monachumve hostili manu læserit, ipso facto excommunicatus esto, usqve dum secundum c) *canones* 51) *providentia Episcopi*

x) Sepulcralis ecclesiæ.
a) Si qvis doctum cædit.
b) Et bonis.
c) Leges divinas.

nisi urgente mortis periculo, donec Apostolico conspectui præsentetur, & ejus mandatum suscipiat. conf. Cap. 21. Innoc. tamen III. Epistola ad Anglos anno MCLXXIII. (qvæ C. 2. 3. X. de Sententia excommunicat. legitur) Episcopis facultatem concedit, tanti sacrilegii reos, morbo, senectute, periculo mortis, servitio, qvominus limina beatorum Petri & Pauli invisere possint, impeditos, itemqve fœminas, in gremium sanctæ ma-

forsía biskups d). Nú ero nockurir þeir atburdír, at madr fellr egi í bann þó at e) klerki edr klaustra manni veiti tilrædi f) ok skal þá biskup skipa ok skíra eptir því sem gúdlög segia. Nú þarf at greina um eignir

d) Edr af hans lögligum umbodsmanni. *add.* 34.

e) Edr högg. *add.* 35. 36. *Harb.* 49.

f) *Þat er fyrsta.* ef madr görir þat af godri vandan ok rettri hirt ngu sem meystari edr forstióri.

Annat tilfelli til affakanar er þat. ef slíkt verdr í leik utan alla heipt þes er gördi. ok megi hann lögliga próva edr sanna med eidi ef þarf.

Þat er hit þridia. ef madr finnr klerk liggia med húsfrú sinni. módr. edr systr. edr dóttr sinni.

Hit fiórda er þat. ef madr ver hendr sinar med rettri still-ingu.

Þat er hit fimta. ef madr vissi egi at sá væri klerkr er hann misþyrmdi ok má hann sveria þat ef þat syniz efuanligt.

Enn

---

matris ecclesiæ revocandi. conf. Epist. Eisteni Archiep. Nidrosiensis ad Island. anno MCLXXVI., qvæ, ut & Præceptum Clem. III. anno MCXC. in X. Tit. de sen-tent. Excomm. injurias tonsis illatas, in *enormes* & *le-viores*, has ab Episcopis, illas per Papam, solvendas dividit. Denique multa homicidii in clerico comissi, determinatur Judicio Comitiali anno MDXXXVI. ubi. Cædes sacerdotis LX. centenariis resarcitor. Episcopo summa juris violati multa (*hæsta fullretti*) penditor. & deniqve Regi in Compensationem subditi XIII. mar-cæ numerentor.

52) Ex Epist. Alexan. III. ad Senonens. Archiep. Rom. MCLXXII. ubi; non sunt ad Apostolicam sedem mit-tendi

scopi d) *absolvitur. Sunt vero Casus nonnulli, qvi excommunicationem non inducunt in incutientes clericis monachisve minas* e): f) *hos Episcopus determinet, & secundum canones constituat. Porro ne-*

d) Ejusve legitimi procuratoris.

e) Flagellave.

f) *Primus casus est:* 52) Siquis, utpote Magister Rectorve justo zelo id fecerit.

Secundus casus excusationem suppetit: 53) Si per lusum eveniat, absque omni invidia facientis, qvam, si exigatur, juramento purgare audeat.

Tertius casus est: 54) Siquis clericum cum uxore sua, aut matre, aut sorore, aut filiá sua propria concumbentem inveniat.

Qvartus casus est: 55) Siqnis se adversus vim defendat, & qvidem in continenti.

Qvintus casus: 56) Si qvis alteri, qvem clericum esse ignorabat, vim intulerit, & super hoc, si dubium habeatur, sacramentum præstare voluerit.

Sex-

---

tendi — Magister si scholarem intuitu disciplinæ vel correctionis perçusserit.

53) *Ibid.* — nec clerici intra puberis annos, si se ad invicem, aut unus alterum percusserit — nec clerici si sint plenæ ætatis, & non odio, vel invidia, vel indignatione sed levitate jocosa, se ad invicem percuterre contingat.

54) Ex Concil. Lateran. III. anno MCCXXIX. C. 10. — nec qvi in Clericum, cum uxore, matre, vel sorore vel filia sua propria turpiter inventum violentas manus injecerit. Vid. Collect. Concil. Colleti T. XIII. p. 526.

55) Ex eodem Cap. ibid. p. 524.

56) Ex Epist. Alexandr. III. Bathoniensi & Exoniensi Episcopis.

eignir kyrkna. edr þat ſem er í heilagri kyrkio. þó at adrir eigi. hver reffing á liggr ef þí er rángliga raſkat. Enn þeſor reffing á tuífold at vera 60) forbod ok ſegialld. því at hver ſem rángliga helldr edr rænir med illvilia ſe heilagrar kyrkiu. þá er hann þar fyrir forbodandi. í annan ſtad ſkall hann ſe bæra. ſlíku ſem g)¦ dömir á hönd honum Biſkup edr

Enn hit ſetta er þat. ef klerkr er med vopnum edr kaſtar hann ödruviis klerkligum ſid. oc hefir hann egi leidrettz vidr þriár lögligar áminningar biſkups ſíns,

Hit ſiaunda er þat. ef klerkr gerir ſua míög þuert á móti ſinni reglu. at hann lætr ſik göra til riddara. edr fær hann eckiu. edr görir annat þvílíkt. þá hefir hann tynt allri klerkligri vörn. *add.* 54. item: um kirkiu rán þes Godz ſem geymiz í henni Nú þarf. cæt.

---

57) Ex Epiſt. Clem. III. Romæ MCXC.

58) Ex Conſil. Londinenſis Art. 13. Anno MCXXXIIX. apud Collet. Tom. XII. " Cum diſcreti ſint milites eccleſiæ a militibus ſæculi, non convenit militem eccleſiæ ſæculo militare, qvia per ad effuſionem ſangvinis neceſſe ſit pervenire. Deniqve ſicut turpe eſt laicum miſſas facere, ſacramenta corporis & ſangvinis Chriſti conficere; ita ridiculum & inconveniens eſt, clericum arma ſuſtollere, & ad bella procedere: cum Paulus Apoſtolus dicat. *Nemo militans deo implicat.* Hæc *Sermo Synodalis*, qvem ad annum MIX. Dnus *Collet* refert pag. 1076. Tom. XI. ita¦exponit." Nullus cum calcariis, qvos *Sporones* ruſtice vocamus, & cultellis extrinſecus dependentibus miſſas cantet.

Obſ. Qvi nobis ſunt *Riddarar* ɔ: Eqvites, medio ævo *militiæ* in ſenſu collectivo, cæteroqvin *militis* titulo inſigniebantur: imo, poſtqvam calcaria ſeu eqvitis inſigne torqvibus auro fulgidis, & ſtellis pectoralibus ceſſere.

necessum est, ut statuatur circa bona ecclesiastica, & ea, qvæ in sanctis ecclesiis deponuntur, qvamvis aliena sint, qvæ poena obtineat, si injuste auferantur. Sed hæc poena duplex esse debet, canonica & pecuniaria. Qvicunqve enim injuste detinet, dolove res sanctæ ecclesiæ latrocinatur, sciat se anathematis retinendum, tantamqve insuper pecuniam luiturum,

Sextus casus est: 57) Si clericus arma gestet, habititumve clericalem alio modo relingvat, si tribus legitimis Episcopi sui commonitionibus resipuerit.

Septimus casus est: 58) Si clericus tam enormiter in regulam suam peccet, ut eqvitem se creari curet. 59) Viduamve ducat aliave ejusmodi delinqvat, omni beneficio clericali plene indignus esto. *add.* 54. *Item:* De rapina bonorum in ecclesia depositorum. Porro necessum est.

---

sere. Vid. Danske Magazin. II. B. pag. 6. it. infra in hac Voce.

59) Non modo viduas Cap. 13. Decr. Dist. 34. sed quamcuncunqve fœminam Dist. 26. 27. matrimonio clericali severius interdixit Jus canonicum, qvod ut in cæteris, ita in hoc secutus est Thorlacus Thorhalli VI. Scalholt. Episcopus, qvi circa annum MCXXC., clero celibem vitam injunxit devotionis promovendæ animo. Hujus in prohibendo tonsos matrimonium vestigia, Author noster legit, ea valide contracta, fulmine canonico sæpius rescindens. Posthæc matrimonium iis civile nullum, naturale freqvens, sed ecclesiæ sui hæredes.

60) *Forbod*, excommunicationem minorem regulariter denotat, hic vero necessum est ut *majorem* sev *Anathema* involvat. Vid. Jus Canon. C. 5. Dist. XVII. Qv. 4. ubi Lucius I. ad Episcopos Galliæ & Hisp. ita; *Omnes ecclesiæ raptores — anathematizamus.* Conf. Cod. Jon. Tit. de furibus. Cap. III. qvod latrones in genere criminis inexpiabilis reos declarat.

edr lögligr hans dómandi um þetta mál. sua sem hánn ser rettaz fyrir Gudi. edr h) sá sem hann skipar til. Sva ok hver sem rænir edr stelor or heilagri kyrkiu huer sem á. þá á þessor tuyfölld hegning firir at koma forbod ok segialld i). ok fordaz hann egi þí helldr rettiliga ressing af veraldar höfdíngium.

VIII. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM ÞYRMSLUR KYRKNA.

Ef madr lystr mann heiptugri hendi med hveriu sem hann lystr b). edr til dauds drepr í kyrkiu edr kyrkiu gardi. edr innan þeirra takmarka sem hver kyrkia c) á um hverfis sik ser til sæmdar. enn þeim til fridar er þángat flyia. ok verdugir ero kyrkio fridar at nióta. þá er sá óbóta madr sem fyr segir er

g) Dómr. *add.* 35. absqve ulla cum sequentibus copula.
h) Hans umbodsmadr. 35.
i) At Gúds lögum. *add.* 35. 51. 68. 54. 49.
a) Ef madr færir mann edr drepr i (heilagri 54.) kirkiu. edr. kirkiu gardi 35. Um saurgan kirkna 51. Ef madr lystr med heiptugri hendi í kirkiu edr kirkiu gardi. *Harb.*
b) Edr særir. *add.* 35. 51. 68. *Harb.*
c) Eignaz 35. 51.

61) Hæc ultio seu pœna, erat exilium, qvo latrones, præter X. marcas Regi dibitas, multabantur. cf. Jur. Pers. C. III.

turum, qvanta eum g) *Episcopus, vel ab eo in hoc causa legitime delegatns judex,* h) *ejusve procurator sine religione multant. Item si qvis res ex sancta, ecclesia, cujuscunqve illa sint, rapit, aut furatur duplici poena, canonica & pecuniaria* i) *plectitor, a principibus terræ* 61) *justa ultione nihilominus proseqvendus.*

CAP. VIII.

a) *HIC AGITUR DE IMMUNITATE ECCLESIARUM.*

62) *Qvi violenta manu, qvocunqve demum instrumento, in ecclesia vel coemeterio, vel intra fines ecclesiæ, in venerationem ejus, confugientibus vero, qvi asylo digni sunt in securitatem* b) *deputatos, percutit* c) *alium, vel lethaliter cædit, fractæ pacis, seu criminis inexpiabilis reus esto, ut supra de-*

g) Judex.
h) Idem.
i) Secundum leges divinas. *add.*
a) Siqvis alium vulnerat, cæditve in (sancta 54.) ecclesia vel in coemeterio. 35. De profanatione ecclesiarum 51. Siqvis dolosa manu in ecclesia vel coemeterio (alium verberat).
b) Vulneratve.
c) Idem.

62) Caput hoc, ex Juris Eccl. Jonæ Archiep. Cap. XIV. desumtum est.

er fridinn braut. enn sá sem loſtinn var d) edr ſærdr. taki ſinn rett hálfu meiri enn í öngum ſtad odrum. enn fe þes ſem víg e) vakti ſkal fara til f) kyrkiu. firr enn í kóngs g) gard gángi edr Biſkups. Enn ef madr veitir manni athlaup edr ſár med einshvariu vapni þí ſem fyrir bodit er at bera í kirkio edr í kyrkiu gardi. edr til dauds drepr. ok verdr í þí aftekinn h) hann ok hans ſár ero úgylld at þí ſinni bædi kóngi ok frændom. ok egi at kyrkiu græfr. Sva er ok mælt um alla þá menn ſem honom veita lid til med vapnom. ef þeir fá mein af. enn ef þeir verda grafnir i) at naudigum forrædis manni heilagrar kyrkiu þá ſtandi kyrkian þiónoſto laus. þar til er kyrkiu ſóknarmenn þeirrar kyrkiu flytia k) á l) brott þat lik. Enn er ſva mælt. at ef ſá madr hefir fyrr verit ſpektar madr. ok bióda frændur at ſæma kyrkiu þá er fridr var á brotinn. af giöll-

d) Edr ſærdr. *omitt.* 35. 49.
e) Vaedi 49.
f) Kirkiu vígſlu 51. 36. 68. 26. 49.
g) Valld 38. 26.
h) Hann — frændum. *omitt.* 38. 49. 26.
i) í kirkiogardi. *add.* 49.
k) Þá í brott. 51.
l) Bruttu. 36.

63) Excipienda tamen ſunt certa qvædam loca & tempora, per quæ læſus itidem duplo majorem ordinaria mulctam acqvirebat; hæc ſunt 1) Natalitia. 2) Dies Viridium. 3) Septimana Paſcatis. Illa vero 1) Comitium. 2) Judicia. 3) Proprium domicilium. 4) Convium nuptiale. Vid. Cod. Jon. Juris Perſ. Cap. XIX.

definitum est. Illi vero, qvi percussus d) *vel vulneratus fuit, dupla juris violati resarcitio debetur intuitu ejus, qvam* 63) *in qvocunqve alio loco adipiscitur:* 64) *cæterum bona homicidium* e) *facientis* f) *ecclesiæ prius numerentur, qvam* g) *fisco Regis aut Episcopi cedant. Si qvis alterum armis in ecclesiam vel coemeterium portari vetitis aggreditur, vulnerat vel lethaliter cædit; tunc si in continenti occidatur,* h) *nulla ejus, aut vulnerum ei inflictorum resarcitio ad Regem, cognatosve redundet, sepultura insuper honesta indignus esto. Circa omneis homines armata illum adjuvantes manu, siqvid detrimenti inde ferant, idem juris esto. Si ecclesiecdico invito illi* i) *sepeliantur, ecclesia cessabit, usqve dum* k) *ista funera parochiani* l) *auferant. Statutum porro est, qvod si pacificus ante fuerit, & cognati ecclesiam, cujus sanctitas violata fuit, parte qvadam pecuniæ in satisfactionem, (siqva pro cæde aut*

d) Vel vulneratus. *omitt.*

e) Verbo tenus: cædem cientis.

f) In consecrationem ecclesiæ.

g) Potestati.

h) Nulla — redundet. *omitt.*

i) In coemeterio.

k) Eos.

l) Idem.

---

64) Sensus est: Ecclesiæ qvoad Marcas XII., qvæ illi ob fractam ejus pacem Cap. VI. pag. 36. lin. 12. adferuntur, exigendas, jus prælationis, in bonis rei competat, ita ut Rex, Episcopus & hæredes ante nihil capiant, qvam ecclesiæ satisfactum fuerit. Conf. Not. 45.

giölldum ef nockur verda. edr ödrum fiárlutum hins dauda. *) þá m) ſkipi biſkup þí ſem honom ſyniz n).

IX. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM TESTAMENTI.

Skipan ſú ſem menn gera á ſidarſtum dögum fyrir ſer heitir Teſtamentum. er þat birting ok vitnisburdr hugſkotzins. Ok er ſkipat af b) helgum fedrum í Gúds lögum ok egi ſídr af keiſorum ok kóngum í veralldligum lögum ſva c) víd ſem kriſtnin er. at ſídaſti vili manns ſkal freals vera ok allz koſtar geymandi. Ok fyri þí at ſálin er öllum lutum veralldligum d) mætari ok ágætari. á egi at e) rænaz ſínu gódu. ok at manni er ecki iafnſkyllt annat

m) Semi 51. ſe 35. 49. ſeſe. *Harb.*
*) Se þat ſem biſkupi ſyniz 26.
n) Hic inſerit N. 36. Caput de uſuris.
a) Af Teſtamentis. ef gerd verda 35. Um Teſtamentum gerd. ok heit 51.
b) Heilögum. *Harb.*
c) Uít 51. 26.
d) Macktare 35.
e) Ræna hana 26.

---

65) Ex Juris Eccl. Joh. Cap. XVI. cujus fontes ex Jure Canonico &, Juſtinianeo qværendi ſunt: majoribus enim noſtris nullum teſtamentum.

66) Vid. Cod. Lib. I. Tit. 2. de ſacro ſ. eccleſ. ubi: Nihil eſt qvod hominibus æqve debeatur, qvam ut ſupremæ voluntatis, poſtqvam jam aliud velle non poſſunt, liber ſit

aut vulneribus contingat,) datæ, aliorumve mortui bonorum, honorare velint. *) *Hæc pro lubitu Episcopus* m) *dispensabit.*

CAP. IX.

65) a) *HIC AGITUR DE TESTAMENTIS.*

Dispositio, qvam qvis ultimis vitæ diebus condit, de omni eo, qvod post mortem fieri vult, vocatur TESTAMENTUM, *hoc est, declaratio, testatioqve mentis. Hoc non modo a* b) *sanctis Patribus in Jure Canonico, sed etiam ab Imperatoribus, & Regibus* c) *late patentis orbis Christiani in Jure seculari sancitum est, qvod* 66) *suprema hominis voluntas sit libera,* 67) *& omni modo adimplenda. Et, qvoniam anima, qvæ omnibus seculi rebus* d) *præstantior est, & excellentior, bono sibi* e) *privari minime debeat, hominibus-*

m) Disponat. 51. decernat 35. 49. idem *Harb.*
*) Hæc ut Episcopo visum fuerit, ita esto.
a) De Testamentis, si condantur 35. De Testamenti factione, & votis 51.
b) Idem.
c) Idem.
d) Idem.
e) Eam privare (non decet)

---

sit stylus, & liberum, qvod iterum non redit arbitrium.

67) Vid. c. 4. Caus. XIII. Qv. 2. c. 14. Caus. XVI. Qv. 1. Conf. X. de Testamentis. Leges XII. Tab. ubi Tab. V. " Paterfamilias uti legasset super pecunia tutelave sua, " ita jus esto. "

nat. fem þat at han megi f) med g) milldleiks verkum vel fyrir henni búa. þá fkipum ver ok fetium af Guds hálfu. medr rádi h) Magnúfar Noregs Kóngs bifkupanna. ok lærdra manna. ok allra annara vitruztu manna. at fkipan fú fem menn göra á fidarftum dögum fyrir fer nerverandum tveimr edr þ imr fkilvænum mönnum. ok fyrir prefti ef hönom náir. fkal ftanda hedan af. ok úbrigdiliga halldaz fua fem lögmál. Enn ef erfíngiar i) fullgera egi fua görua fkipan framfarins mannz innan tólf mánada.

f) Friálsliga. *add.* 68. 54. 51.
g) Mikilleiks verkum vel búa fyrir henne 35. *Harb.* milleics vercum 49. mikileic verka 26.
h) Ok fampyckt. *add.* 35. 5·. *Harb.* Uyrdulegs herra. *add.* 68. 52. 54. *Harb.* 49.
i) Fullkomna 35. Fullkuæma 51. *Harb.*

---

68) Inftit. Lib. II. Tit. X. §. 3. *feptem* teftes reqviruntur qvos Leonis Novella 42. ad *qvinqve* reduxit. Alexander Papa III. *tres* fufficere juffit Epift. Hoftienfi Epifcopo MCLXX. ubi: "Propofuifti talem in epifcopatu tuo confvetudinem obtinere, qvod teftamenta, qvæ fiunt in ultima voluntate penitus refcindantur, nifi cum fubfcriptione feptem vel qvinqve teftium fiant, fecundum qvod leges humanæ decernunt. Qvia vero a divina lege & fanctorum Patrum inftitutis, & a generali ecclefiæ confvetudine nofcitur effe alienum, cum fcriptum fit, qvod in ore duorum vel trium ftet omne verbum; præfcriptam confvetudinem improbamus, & Teftamenta qvæ parochiani coram presbitero & tribus vel duobus aliis perfonis idoneis, in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere, fub interminatione anathematis prohibentes, neqvis hujusmodi audeat refcindere teftamenta. Vid. c. 10. X. de Teft. Demqve notandum eft, teftamenta valuiffe teftimonio *folius*

busqve nihil æqve neceſſarium ſit, ac f) g) *factis liberalibus illi bene proſpicere: præcipimus, ſancimusqve in nomine Dei, conſilio* h) *Magni Norvegiæ Regis, Epiſcoporum, cleri, omniumqve aliorum ſapientiſſimorum virorum: ut diſpoſitio, qvam qvis ſupremis vitæ diebus, de omni eo, qvod poſt mortem fieri vult, condit* 68) *coram duobus, vel tribus viris probis, & Paſtore, ſi obtineri poſſit, abhinc firma ſit, & legis inſtar inviolabilis obſervanda.* 69) *Hæredibus ſi intra menſes duodecem defuncti juſſis non* i) *ſatisfecerint;*

f) Libere. *add.*

g) Magnificis operibus bene proſpicere ei 35. *Harb.* Id. 49. magnitudine operum 26.

h) Et conſenſu 35. 51. *Harb.* venerabilis domini. *add.*

i) Impleverint 35 perfecerint ſc. juſſa 51. *Harb.*

---

lius Paſtoris, qvi duorum inſtar teſtium uſu ſpectabatur; Imo Acta Comitialia anni MDIV. " Teſtimonium Paſtoris cujusdam Gunneri Paulſonii tam firmum eſſe jubent, ac ſi a duobus fide dignis viris latum eſſet. Omnium inſtar ſit trad tio vulgaris de Paſtore qvodam Papicola, qvi mulierem divitem morte præcipiti condere teſtamentum præventam eſſe audiens, avolat, funus inviſit, ori mortuo aures adplicat, colloqvium ſimulatur, paulo poſt ad præſentes ille: Beata, inqvit, prædium N. eccleſiæ ſepulcrali legat: tali modo pergens tria prædia a defuncta tali teſtamento relicta eſſe, ſancte profitetur, & ſuper his inſtrumentum fieri curat, nemine obſtante; qvis enim qvæſo, fidem Paſtori, teſtamento valorem differendo, ſe, ſuaqve omnia anathemati objicere geſtiret?

69) Ex c. 6. X. de Teſtam. conf. c. 3. ibid. item Cod. Lib. I. Tit. 3. c. 46. §. 4. 6.

nada. ef þeir ero útarfar. þá ſkal þeim fyrirbiódaz af biſkups hálfu allar þær eignir ſer at nyta ſem þeir tóku eptir hinn ſem ſkipan gerdi med öllum afla ok áuexti. enn ef þat hepta ſkilgetnir k) þá ſkulu þeir miſſa allz nema þes lutar ſem þeim hæfir til eptir lögum ſem ſídar ſegir. Nú l) hardna þeir í m) þriótzku ſem egi vilia framfarins manz heit n) efna. þá o) hæfir biſkupi med meirum hardindum á þeim at taka. þíat Páuinn bydr þat undir p) bannſetning at engi riúfi þær ſkipanir ſem q) menn gera ſer til ſáluhiálpar. allra hellzt til heilagra ſtada. edr fátækra manna. þat var lögliga r) iátat. ok fullkomliga ſtadfeſt á Islandi. at þar ſem á greindi Guds lög og s) landz lög. þa ſkyldu t) Guds lög ráda. þá er lidnir voro frá hingat burd vars herra Jeſu Chriſti u) þú-

k) Synir. *add.* 51. 54. 49. *Harb.*
l) Hindra 36.
m) þrózko 49.
n) Enda 68. ok göra. *add.* 52.
o) Höfir 26. 51.
p) Bannſetningar píno 49. 26.
q) Framfarnir. *add.* 49. *Harb.* farnir. 36.
r) Ritat. *Harb.*
s) Landzbók 67.
t) þau undanláta Gudslögum 35.

70) Vid. ſupra Not. 69. item c. 9. 10. 11. Cauſæ XIII. Qv. 2.

71) Hoc plebiſcitum anno MLIII. auſpiciis Iſlefi primi in Islandia Epiſcopi rogatum, Giſſurus patri ſucceſſurus confirmari curat MLXXXI. Vid. Hiſt. Eccl. Isl. Tom. I. p. 263. & p. 268. §. 2. ultimo tandem repetitum anno MCCLIII. ut, præter potiorem membranarum numerum

cerint; remotioribus omnis res, qvæ iis a testatore relicta est, cum omni accessione & fructu Episcopi nomine interdicitor: legitimis k) *vero, ea impedientibus, omnia præter legitimam, qvæ infra determinatur, adimuntor. Qvi* l) *indurati contumacia* m), *piam defuncti liberalitatem* n) *adimplere differunt, ut Episcopus in eos severius animadvertat* o), *oportet,* 70) *qvoniam Papa (interminatione) anathematis* p) *sanxit, ne qvis* q) *testamenta ad Venerabilia loca, vel pauperes pro salute animæ facta rescindere præsumat. Solenniter* r) *adprobatum, & plene constitutum fuit in Islandia, ut, si leges divinæ &* s) *seculares colliderentur, tum* t) *his illæ præferantur.* 71) *Tunc elapsæ erant a nativitate Domini nostri Jesu*

k) Biberis. *add.*
l) Impedientes.
m) Idem.
n) Præstare 68. & facere. *add.* 52.
o) Idem.
p) Pœna 49. 26.
q) Transeuntium. *add.* 49. *Harb.* eorum qvi profecti sunt 36.
r) In literas relatum.
s) Codex civilis.
t) Hæ cedant canonibus.

rum, Vita legislatoris nostri Cap. XXVIII. Sturlungæ No. 118. in folio suffixa docet. Certum enim est Episcopum Arnam ejus approbationem sæpius molivisse, sed eam nunqvam obtinuisse: nec id mirum: hactenus Jus Eccl. Thorlaco-Ketillianum populare valuit næniarum Juris Pontificii ignarum, qvas Thorlacus Thorhalli frustra indictas, Arnas civibus canonice obtrusit.

u) þúſund Uetra. tuöhundrut Uetra. fimtígir ok þrír Uetur.

X. KAPITULI.

a) HER SEGIR HUERIR MENN MEGA GERA b) TESTAMENTA.

Þeſſir menn megu egi ſkipan gera firir ſer á c) ſidarſtum dögum. þvíat þeir ega egi ſiálfir ſínum vilia ráda. þræll ok ærir men. d) dumbi ſá er ecki e) mælir. ok ſá daufr er ecki heyrir. Omági ſá

u) Þushundrut vetra. ok fimthiger ok þrir vetr 51. 57.
M. Uetr. CC. uetr. L. ok tueir uetr 31. 153.
Þuſund uetra. ok II^cc. ok fioritiger ok fiórir uetr 52.
MCC. ára L. ok VI. 161.
M. ára ok CC. L. ok III. ára. 55.
M. Uetra ok CC. ok L. ok III. ár 32.
Annum. *omitt.* 147.

a) Um lögligar ſkipanir ok giafir at gefit er fyrir ſál. 51. Hverir ſkipan mega gera fyrir ſer moti ſinni framferd. ok med huerum hætti göra ſkal retteliga. 54.

b) Skipan 54.

c) Siduztum. *ſemper legunt* 35. 3. 51.

d) Dumba. *Harb.*

e) Heyrir. *aperte vitioſe* 35.

---

72) C. 5. Cauſ. XIII. Qv. 2.
73) Cod. Lib. VI. Tit. 22. c. 9. Qvi teſtam. facere poſſint Inſt. Lib. II. Tit. 12. §. 1.
74) Ibid. c. 10. & Inſtit. ibid. §. 2.
75) Ibidem.

ſu Chriſti u) *mille Hiemes, ducentæ hiemes, qvinqvaginta & tres hiemes.*

CAP. X.

a) *HIC CONSTITUITUR, QUINAM* b) *TESTAMENTA FACERE POSSUNT.*

Hi *teſtamenta* c) *ultimis vitæ diebus condere neqveunt, qvippe qvi ſuam voluntatem ſeqvi prohibentur* 72) *ſervus,* 73) *furioſi:* 74) d) *mutus* e) *fandi neſcius:* 75) *ſurdus carens auditu:* 76) *qvi tutela ſubeſt*

u) Mille hiemes, & qvinqvaginta & tres hiemes.
M. hiemes. CC. hiemes. L. & duæ hiemes.
Mille hiemes, & IIcc. & qvadraginta & qvatuor hiemes.
MCC. annorum. L. VI.
M. annorum. & CC. L. & III. annorum.
M. hiemum. & CC. & L. & III. anni.

a) De legitimis diſpoſitionibus & donationibus pro anima oblatis 51. Qvinam teſtamenta ſub ſuum (ex mundo) tranſitum facere poſſunt, qviqve modus teſtamenti factionis legitimus ſit 35.

b) Diſpoſitiones.

c) Idem.

d) Idem.

e) Audit.

---

76) Majorennis fiebat viginti annos natus. Vid. Cod. Jon. Tit. de cognatis ſuſtentandis Cap. IV. " Þá er madr or ómegd er hann er XX. vetra gamall oc á at taca uid ſe ſíno. " XX. natus annos ex tutela exito, ipſe ſua bona adminiſtraturus.

ſá f) er eigi er fulltída. ok ſá ſonr ſem egi er leyſtr af g) födrgardi nema af nokurum afla ſem hann hefir umfram mat ok klædi. ok fadir fær hönum. ok þeir ſem h) ſik hafa uppgefit. ſem ero klauſtramenn. þí at ſá gaf alt ſem ſik offradi Gúdi. Enn allir adrir friálſir menn ok fulltída vitz vitandi. mega gera ſkipan fyrir ſer á ſídarſtum dögum. af öllu ſínu k) godzi. hvart ſem hann vil gera edr gefa höfut tíund ſína. edr annars koſtar vill hann ſkipta med kyrkium. klauſtrum, frændum. edr fátækum monnum. ſva þó at hver ſem á l) fimm ſyni. edr börn löglig m) til arfs eptir ſik edr fleiri. þá má hann egi meira gefa enn n) helming allz þes er hann á. enn helmingi ſkipti þeir ſin ímilli rettiliga. á hann fiögr börn edr færi ſkilgetin. þá má hann gefa tva luti. enn þeir ſkipti þridiúngi ſín ímilli lögliga. Enn ef hann á engi börn o) löglig þá má hann gefá þriá luti. enn

f) Er egi er leyſtr af födr gardi 54. nema. *cæt.*
g) Födr arfi. *vitioſe* 35.
h) Eigur 35. 51. 68. 58. 49. *Harb.*
i) Gaf 36. ofradí 68.
k) Gozi 35.
l) Tua ſyni. *Harb. minus recte.*
m) Til arfs. *omitt.* 36. 49. *Harb.*
n) Til Helmíngs 26.
o) Löglig. *omitt.* 36. 68.

---

77) Inſtit. loco cit. §. 1. Cod. Libr. VI. hoc. tit. c. 3.

78) Ratio: nihil. habebant proprium, adeoqve non domini. Vid. X. de ſtatu Monachorum, ex Concil. Lateran. anno MCLXXIX. & Epiſtol. Clement. III. ann.

ſubeſt f) *modo minorennis* 77) *filius* g) *patria poteſtate nondum ſolutus, niſi de peculio, qvod præter alimenta & veſtes a patre ſuppeditatas, illi eſt.* 78) & *qvi* h) *ſe obtulerunt, tales ſunt ſub regula viventes; omnia enim dedit, qvi ſe deo* i) *obtulit. Omnibus vero aliis hominibus liberis majoribus, & mente ſanis teſtamenta facere licet de omni* k) *ſubſtantia rei ſuæ, ſive* 79) *decimas ex Capite legare vel facere velint, ſive eccleſias, monaſteria, cognatos & pauperes heredes inſtituere velint: ita tamen, ut ille, cui filii* l) *qvinqve, liberive legitimi* m) *ipſo jure hæredes, pluresve ſunt,* n) *ultra ſemiſſem omnium bonorum ſuorum legare neqveat, alteram vero ſemiſſem heredes jure hercifcunto: ſi qvatuor liberos, paucioresve habet, beſſem jure legato, trientem heredes jure dividunto. Cui liberi* o) *legitimi deſunt, dodrantem legare,*

f) Patria nondum poteſtate ſolutus, niſi cæt.

g) Adita nondum hereditate patria.

h) Sua bona & *add.*

i) Idem.

k) Idem.

l) Duo.

m) Ipſo jure hæredes.

n) Idem.

o) Legitimi.

---

ann. MCXC. & MCCXII. confr. Nouell. V. c. 5. & LXXVI.

79) Decimæ ex capite erant decima pars capitis, ita dictæ in oppoſitione ad decimas legitimas (*lögtíund*) qvæ vice verſa, decimam uſuræ partem efficiebant.

enn þeir ſkipti fiórdúngi ſem næſtir ero p) erfd hans ſín í millum rettiliga.

XI. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM GRÖPT KRISTINNA MANNA OK HVERIA EGI SKAL Í KYRKÍUGARDI GRAFA.

Hvern kriſtinn mann ſem deyr ſkal iarda í kírkiugardi vígdum. enn egi í kírkiu. nema Biſkups ſe lof til. Údáda menn ſkal egi í kyrkiu gardi grafa. ſem ero c) drottins ſvikar. d) mor-

p) Arfi. 36.

a) Um gröpt i kírkiugardi 35. huöria egi má grafa í kírkiugardi 51. Um ſkipan ſiúkra 36.

b) Oc um líka færſlu. *add.* 54.

c) Drottins ſuikarar 26. 54.

---

80) Huic derogat Conſtit. Haqvini Altipedis ita: "Skipanir þær er menn gera á ſidaztom dögom, huart ſem gert er kírkium. klauſtrum edr ödrum ſkulu egi framar halldaz enn lögbóc uattar." ↄ: Teſtamenta, qvæ qvis ultimis vitæ diebus facit ſive ad eccleſias, clauſtra, aliosve, ultra legem non valento, conf. Cod. Jon. Tit. de ſucceſſion. Cap. XXVIII. qvod ultra qvartam (Fiórdúngs giöf) donare prohibet.

81) Ex Jure Eccl. Gulath. "Þat es nú þí neſt at huarn mann ſkal til kírkeo föra es daudr uerdr. oc grava í Jörd

gare, ei licitum esto, qvadrantem heredes p) *ab intestato proximi, jure hercifcunto* 80).

CAP. XI.

a) *HIC AGITUR DE SEPULTURA CHRISTIANORUM, & DE HIS, QVOS IN COEMETERIO SEPELIRE NEFAS EST* b).

81) *Fidelis qvisque mortuus in coemeterio consecrato sepelitor*, 82) *minime tamen in ecclesia, nisi venia Episcopi adsit. Maleficos in coemeterio humare non licet, tales sunt* c) *proditores domini sui*,

p) Legitimi.

a) De sepultura in cœmetrio 35. (De his) qvos in cœmeterio sepelire non licet 51. De dispositione ægrotorum.

b) Et de exeqviis.

c) Idem.

Jörd ena helgo. nema údáda menn. drottins su'ca. oc mordhuarga. tryggrofa. oc þá menn es spilla sealfer öndo sinni. *Deinde hoc esto: mortuus qvisqve ad ecclesiam effertor in terra illa sancta sepeliendus, præter sceleratos, dominorum proditores, sacros homicidas, foedifragos, fures, & eos homines, qvi animam suam ipsi perdunt.* Cætera cum J. Eccl. Joh. eadem.

82) Hoc convenit cum illo Concil. Meld. anno DCCCXLV. " Nemo in ecclesia mortuum sepelire præsumat, nisi Episcopus & presbyter eum dignum duxerit. "

d) morduargar. tryggrofar. *) gridnídingar. þiófar dæmdır. flugumenn. ok openberir ránsmenn. bannſettir menn. ok þeir ſem deyia í forbodum heilagrar kyrkiu. ſua ok þeir ſem hendur leggia á ſik. ok tyna e) med því ſiálfum ſer. nema vadaverk verdi. ſua ok þeir ſem telia edr fremia rángann átrúnad fyrir mönnum. ſua ok opinberir okrkarlar. ok þeir menn edr börn ſem egi f) ná ſkírn fyrir dauda. Enn þeſſa menn

d) Mordingiar 26. 51.
*) Gydingar. 54.
e) Med þí. *omitt.* 35. 54.
f) Fá 35. 68.

---

83) C. 1. X. de homicid.
84) Duo hic notanda ſunt
1) Generalis de ſepulturis regula, delicti capitalis reus (*údádamadr*) honeſta ſepultura ne fruitor.
2) Qvæ principia legislator noſter hic ſecutus fuerit. Juris nempe Veteris, *Grágáſæ*, & LL. Gulath. Haqvini Adelſtenii, qvæ Tit. de furtis Cap. I. expreſſe ſanciunt. — Stelr madr oertug. eþr oertug meira þá es hann útlagr. oc dræpr. Qvi unciam, unciave majus clepſerit, ſacer eſto, capite mulctandus. Ut vero ab his diverſæ ſunt leges Magni Legum Reformatoris, facile patet, hic intelligi tantum poſſe.

1) Fures de patibulo ſuſpendendos
α) Ob furtum parvum qvarta vice commiſſum 1).
β) Propter furtum magnum iteratum 2).
γ) Ob ſacrilegium prima vice perpetratum 3).
2) Fures occiſos vel
a) In ipſo furandi actu. vel
b) In defenſione ſui 4).

1) Cod. Jon. Tit. de furtis Cap. I. Ef ſá madr ſtelr til eyris er ſer fær vinnu til fóſtrs — optar (ɔ: í feorda ſinn) þá er hann dræpr. *Qvi ſuis operibus*

ſui, 83) d) *ſicarii ſacri, pactorum violatores*, *) *foedi-fragi*, 84) *furti damnati*, 85) *aſſaſini*, & 86) *notorii raptores*, 87) *excommunicati*, & *qvi in interdictis ſanctæ eccleſiæ moriuntur*; 88) *item qvi manus ſibi inferendo ſemet deperditum eunt, niſi caſu fortuito id contigiſſe judicetur*; *item* 89) *qvi falſam religionem palam prædicaverint aut foverint*, *item* 90) *notorii foeneratores*; *item* 91) *homines & infantes qvi baptiſmum ante mortem non* f) *obtinent*.

92) *Hos*

d) Sicarii.
*) Judæi (aperte perperam).
f) Conſeqvuntur.

---

operibus victum qværens unciæ pretium ſæpius (ↄ: qvarta vice) *furatus fuerit*, *occidator*.

2) Ibid. Enn ef ſá madr ſtelr til merkr optar (ↄ: í ödro ſinni) þá er hann dræpr. Qvi unius marcæ furtum ſæpius (ↄ: ſecunda vice) commiſerit, vitam comittito.

3) Vid. ſupra ſc. Cap. de immunit. Eccleſ.

4) Conf. c. 1. X. de furt. ex concil. Triburienſi: "Fures & latrones ſi in furando vel deprædando occidantur, viſum eſt pro iis non orare.

85) C. 1. X. de homicid.

86) C. 2. X. de furtis.

87) C. 12. X. de ſepulturis ex Epiſt. Innoc. III. ad Epiſc. Nidroſienſem anno MCXC.

88) Ex concil. Bracarenſ. I. anno CDLXII. c. 35.

89) C. 8. X. de hæreticis c. 2. in 6. eod. tit.

90) C. 3. X. de uſuris, conf. c. 2. h. t. in VI.

91) De infantibus vid. ſupra pag. 9. de adultis vero Concil. laudati. c. 35. "Placuit ut catechumenis ſine redemtione baptiſmi defunctis neqve oblationis commemoratio, neqve pſallendi impendatur officium.

menn ſkal grafa utan g) kyrkiugardz. ok egi nær enn í örſkotz helgi h) vid túngard. ſua at þar ſe hvartki akr ne eng. ok egi falli þadan vötn til bólſtadi. ok ſyngia öngvan líkſöng yfir. Enn nockurir af þeim ſem nú voru uppialdír. utan þ óſa dæmda. mordvarga. ok úſkírda menn mega koma í kyrkiugard. ef þeir fá lauſn fyrir daudan. Enn ef vitni ero til at þeir kalla til preſtz. eda er ſed á þeim ádr þeir deyi nockut idranar mark at þeir villdu k) leidretta ſik. ok er ſua provat fírir biſkupi. edr hans umbodsmanni. þá má preſtr ſá er biſkup bydr um þat. leyſa þá dauda. ok grafa þá l) ſídan í kyrkiugardi. nema bannſetta menn af biſkupi edr þá ſem opinberliga hafa fellt á ſik Pávabann af ſínum m) tilgördum. þá má engi leyſa eptir dauda nema ſá er valld hafdi

g) Gardz 51. 36. 57. 54. 26.
h) Uid túngard, *omitt.* 35.
k) Leidrettaz. ok. *cæt.* 26.
l) Dauda. *add.* 35.
m) Tiluerknat 49.

92) Ex Juris Eccl. Thorl. Ketilliani Cap. VII. pag. 38.

93) His adde monachos proprium habentes: ex Statuto Eilifi Archiepiſc. Nrveg. Idus Julii anno MCCXXVII. item Presbyteros, & clericos, decimam bonorum partem eccleſiis, qvibus deſervierunt, teſtamento relinqvere negligentes. Vid. Hiſt. Eccl. Isl. Tom. I. p. 497. & pag. 507. cum ſeqv.

94) Aliter ex Epiſtola Gregorii IX. anno MCCXXXVI. "Parochiano tuo, qvi excommunicatus pro manifeſtis exceſſibus videlicet homicidio, incendio, violenta, manuum

92) *Hos homines extra* g) *coemeterium ſepelire oportet, in loco* h) *ad ſeptum areæ non propiori, qvam qvi teli jactu inde diſtat, ubi nec ager eſt, nec pratum, nec aqvæ ad habitacula inde defluunt. Hymnos funebres ſuper iis pſallere nefas eſto* 93). *Sed qvosdam, (omnes) in his, qvi ſupra numerati ſunt, præter* 94) *furti damnatos,* i) *ſicarios, & homines nondum baptizatos in coemeterio humare licet, ſi ante mortem, abſolutionem obtinuerint. Si vero teſtes ſunt, eos paſtorem invocaſſe, aliqvidve in iis moribundis ſignum poenitentiæ, qvod ſe* k) *emendare vellent, apparuiſſe perhibentes, & hoc coram Epiſcopo vel ejus procuratore probatur: tunc paſtor, cui Epiſcopus hoc in mandatis dat, eos* l) *poſtea abſolvito, & deinde in coemeterio ſepeliri curato, niſi ab Epiſcopo excommunicati fuerint, ſibive excommunicationem latæ ſentiæ maleficiis induxerint* m); *hos poſt mortem*

g) Sepimentum (ſc. areæ).
h) Ad ſeptum areæ. *omitt.*
k) Emendari.
l) Mortuos. *add.*
m) Idem.

---

manuum injectione in perſonas eccleſiaſticas, eccleſiarum violatione vel inceſtu fuit, dum ageret in extremis per presbiterum ſuum, juxta formam eccleſiæ abſolutus, non debent coemeterium & alia ſuffragia eccleſiaſtica denegari; ſed ejus hæredes & propinqvi, ad qvos bona pervenerunt ipſius, ut pro eodem ſatisfaciant cenſura ſunt eccleſiaſtica compellendi. vid. c. 14. X. hoc tit. Eodem beneficio fures & latrones presbytero vel diacono confeſſos, beat Concil. Triburienſ. vid. c. 2. X. de furtis.

hafdi til at leyſa þá lifandi utan lífs háſka. enn erfingiar hins dauda ſkolo leidretta afbrot hans eptir lögum ok biſkups rádi. enn ef n) hann kemſt or þeim lifs háſka. þá ſkal hann til Biſkups fara ok hafa hans rád til o) yfirbóta p) eptir lögom. Verda nockurır af þeim ſem nú voro ſkilldir. grafnir í kírkiugardi firr enn þeir hafa leidretta ſik. ok ero ſáttir vid Biſkup. þá ſkal hver ſem þat lík flytr. edr nidr grefr í kírkiugardi giallda biſkupi q) þriá aura. ok grafa upp. ok kaſta or kírkiogardi. ef ſkilia má bein þeirra frá annara chriſtinna manna beinum. Hver ok ſá ſem þann man grefr fyrir utan kírkiugard ſem í á at vera. þá er ſlíku ſama ſakadr vid Biſkup. ok ſkal þó grafa þann mann innan í kirkiugardi. Finnr ok ómagi edr fátekr madr þes kyns lík. þá ſkal ſá bóndi. ſem þar byr á næſtum r) eignum s) væla um lík. þegar hann verdr var vid. ok t) flytia til kírkiu þeirrar ſem næſt er. ok krefia lids. ef u) hann er lidþroti. ella gialldi ſlíkt ſem vidliggr.

n) Hinn 35.
o) Umbóta 36. 68. 49.
p) Med 35. 51.
q) Þriár merkur 36. 49.
r) Bæum 36.
s) Uela 35. 51. 36. 68. 54. uiela 58. bua 26.
t) Feria 35.
u) Hann þarf. ella 35.

---

95) Hic canon excepta multa Epiſcopo debita, deſumt. eſt ex Epiſtol. Innoc. III. Epiſcopo Nidroſienſi anno MCXC. v. c. 12. X. de ſepult.

tem absolvere nullus præsumito, præter eum, cui potestas, eosdem vivos, excepto in vitæ periculo, absolvendi competit: sed heredes delicta ejus secundum canones & consilium Episcopi componunto. Si vero ab ipso vitæ periculo n) *ille liberatur, Episcopum adire debet, ejus consiliis, in* o) *emendationem* p) *legitimam usurus.* 95) *Siqvis in his, qvi supra recensiti erant, in coemeterio sepelitur, antequam se emendaverit, & se cum episcopo reconciliaverit, qvilibet tale funus ferentium, vel in coemeterio defodientium, Episcopo* q) *tres uncias luito, illud extumulato, & ex coemeterio ejicito, si ossa ejus ab ossibus fidelium separari possint.* 96) *Qvicunqve hominem in coemeterio sepeliendum, extra illud humaverit, eandem Episcopo mulctam numerato, istud funus intra coemeterium nihilominus conditurus.* 97) *Si pupillus mendicusve istiusmodi funus invenit, incola* r) *fundi proximi, justa, ubi noverit,* s) *curato, funusqve ad ecclesiam proximam* t) *seqvitor* u) *invalidus auxilium poscat, mulctam cæteroqvin convenientem luiturus,*

n) Iste.
o) Idem.
p) Secundum leges.
q) Tres marcas.
r) Villæ proximæ.
s) Idem. — instruito 26.
t) Ferto.
u) Opis indigus.

---

96) Ex J. Eccl. Gulath. antiqvo. conf. Jus Eccl. Thorl-Ketill. h. tit.
97) Ex J. Eccl. Thorl-Ket. Cap. IV. p. 26.

liggr. Enn ef nockr neitar v) kírkiogard. þá ſkírſkoti hinn undir tua vatta. ok ſeli þeim ábyrgd á hendi ſem kírkiugard bannadi. ok vardar honum þat mál engu ſídan. Engi ſkal ok efaz í þí at ef kona verdr med barni daud þá ſkal hana ſo grafa í kírkiugardi ſem adra menn ok egi ſkera ne frátaka x). á hverium degi má ok lík grafa ſem vill nema Jóla dag. lánga Freádag. ok Páſka dag. Eigi ſkal lík inni ſtanda y) yfir ſimt naudſynialauſt. enn ef ſtendr lengr. þá ſkal hann bæta fyrir þrim aurum biſkupi. ok færa lík til kírkiu. enn ef hann vil þat egi. ok lætr

v) Kyrkio 36. *male.*

x) Barn. *add.* 54.

y) Um ſimt 26. *perperam.*

---

98) Ex eodem.

99) Ad ſeculum usqve XI. mos obtinuit puerperas, vi, receptæ de ſtatu infantum, ſine baptismo mortuorum minus favorabilis opinionis, extra coemeterium ſepelire, ſed huic incommodo duplici medela occurrebant veteres:

1) Infantem, aliqvo ſaltem ejus, edito in lucem membro baptizando.

2) Uterum cædendo, partumqve inde eximendo. Hoc vero prohibet Concil. incerti loci apud Collet. Tom. XIII. p. 771. "Mortuæ in partu ſcindantur ſi infans credatur vivere, & bene conſtiterit de earum morte, & concil. Rothomagenſis art. 9. anno MLXXIV. apud Collet. Tom. XII. pag. 545. cavetur." Nec exeqviæ denegentur prægnantibus aut parturientibus. Præterea notandum

98) *Si* v) *coemeterium denegatur, coram duobus testibus ad hoc nominatis, funeris curam coemeterium prohibenti, (justa seqvens) demandato, eventum nunqvam præstiturus.* 99) *Nullus qvoqve dubitet, qvin puerperam partu mortuam, æqve ac alios in coemeterio sepelire oporteat* x) *(partu) nondum præciso exemtove.* 100) *Qvalibet, præter Natalitiorum primam, Parasceven, & Pascatis primam, die, funus condere licet.* 101) *Funus* y) *ultra dies qvinqve nulla cogente necessitate, domi habere licet; diutius illud detinens, tres Episcopo uncias pendat, funusqve ad ecclesiam efferat, qvod si noluerit, funusqve putrescere*

v) Ecclesia.

x) Partu. *add.*

y) Per.

---

dum tale apud nos funus ecclesiæ, ante depositionem, illatum non fuisse, (ut ex *Sture* Lib. XII. Cap. 7. monet clariss. Olav. in synt. bapt. Cap. XI. §. 6. (d). usqve ad Constitut. Arnæ Episc. qvo: Ef sú kona andaz fyr en hón se í kírkiu leidd sú er barn átti vid bónda sínum þá se leidd kona í kírkiu firir líkino med logande kerti. ɔ: Si uxor illa qvæ de marito peperit, decesserit, priusqvam in templum introducatur, tum introducatur alia mulier ante funus cum candela ardente. Et infra: "Hvert þat lík sem at kírkiu á at grafa. þá lofadi hann í kírkiu at bera. ok syngia þar yfvir." Omnia funera qvæ ad templum sepelienda sunt, templo etiam inferri, & ibi super iis hymnos psallere permisit. Vid. Hist. Eccl. Isl. T. 2. p. 52. & 54.

100) Ex J. Eccl. Thorl. Ketill. Cap. IV.

101) Seqventia ex J. Eccl. Gulath. ad not. proximam.

lætr inni rotna mann daudan. Þá hefir hann fyrirgert fe ſínu aullo. nema hann vili bæta. Enn ef hann byr ſua z) ofa.liga á fiöllum. edr ſua aa) utarliga í eyium. ok nema hann þær naudſyniar. at hann má egi lík færa fyrir ſiá úfærum edr veg úfærum. Þá ſkal lík færa í bb) úthús. ok feſta uppá fiöl. ok láta egi á iördo ſtanda. Enn ef ſá er cc) mann þroti ſem lík á at færa til kírkiu. Þá krefi hann manna á hinum næſtum bæum eptir þörf. enn hver ſá ſem nemz gialldi Biſkupi þriá aura. Slík ſkyllda er bóndum at ala þá menn fimm eda dd) færri ſem lík færa til kírkiu ſem firr var ſagt um þá menn ſem barn færa til ſkírnar. ok ſua um allann annann farar greida. Lík ſkal egi graſa ádr kólnat er. Þar ſkal grafa hvert lík ſem kírkiu preſtr kvedr á. Þar á hver kriſtinn madr lögligan gröft ſem hann ee) andaz í kírkiu ſókn. nema hann kióſi ſer legſtad at annari graftrar kírkiu med ſiálfs ſíns gg) minni. ok med ſkynſemd heill at viti

z) Ofárla 58. Ofuárla 26.
aa) útárla 58. 26.
bb) úthyſi 58.
cc) Lidþroti 54.
dd) Fleiri 49. *Harb.*
ee) Er 35. 36. 68. 54. 58. 26.
gg) Munni 26.

---

102) Ex J. Eccl. Thorl. Ketill. ad not. ſeqvent.
103) Conf. c. IX. de ſepult. " Conſtituimus unumqvemqve in majorum ſuorum ſepulcris jacere — (ad eccleſiam) ubi cæleſti pabulo refici conſvevit, (vel ut noſtris placuit; ubi decimæ penduntur, qvod cum varianti idem.)

ſcere fecerit, omnibus bonis exuitor, niſi ſatisfactionem offerat. Qvicunqve inſulas a continente z) *remotiores ita*, aa) *diſſitave montium juga incolit, neceſſitate aliqva detentus, qvæ undis fervidis, inviisve viis, a funere ducendo eum defendit, illud in ædium qvandam* bb) *ſolitariam illatum aſſeri ſuſpendendo imponat; nam in terra funus ſtare minime licet.* 102) *Si is, cui funus ad eccleſiam efferendum eſt,* cc) *opis indiget, vicinos, ut auxilium ferant, poſtulato; denegans, tres Epiſcopo marcas luat. Eadem obligatio incolis incumbit, qvòad alimenta funus ad eccleſiam deducentibus, ſive qvinqve ſint, ſive* dd) *pauciores præſtanda, ac ſupra injungitur erga eos, qvi infantem ad baptiſmum portant, idem de omni alia re expeditoria juris eſto. Funus antеqvam lethali frigore plane rigeat, minime humator. Funus qvodlibet, ubi parochus jubet, ſepeliendum eſt. Ad eccleſiam, in cujus parochia fidelis qvis* ee) *moritur, jus ſepulturæ habet,* 103) *niſi apud aliam eccleſiam ſepulcralem, proprio* 104) gg) *inſtinctu, animoqve deliberato, mente ſanus, ſepulcrum elegerit ſibi.* hh)

z) Idem.
aa) Idem.
bb) Idem.
cc) Idem.
dd) Plures.
ee) Conſtitutus eſt. ɔ: Habitat, qvod utiqve rectius
gg) Ore, 103).

104) Hæc lectio utiqve varianti præſtat, fieri enim potuit, ut qvis proprio ore ſepulturam eligeret extraneam, absqve tamen inſtinctu proprio, utpote ad hoc ab aliis allectus, qvod non modo Jus Canon. c. 1. X. de ſepult. ex Leonis III. Epiſt. anno DCCCX. unde hic Canon. deſumtus eſt: ſed etiam legislator noſter, &

viti hh). Engi madr ſkal ii) meta kaups leg at kírkiu. eda líkſóng. ok hverki ſkal dvelia fyrir þó at egi ſe ſálugiafir gefnar fyrir hinum dauda. Enn fyrir þí at þat er hvervetna háttr gódra chriſtinna manna at gefa nockut til kírkna. edr kennimönnum kk) til bönahalldz fyrir þeim ſem framm ero farnir af heiminum. þá á Biſkup at ll) þryſta þeim til. ſem elligar viſia uanrækia. at göra ſlíkar mm) minnin-

hh) Þó at geymdum ſóknarkírkiu ſinnar retti offrs edr giafar ef hann hefir hennar eigi ádr í nokkuru lögliga minnz. *add.* 26.
ii) Kaupa leg 26.
kk) At þeir flyti bænahalld 35.
ll) Þraungua 26.
mm) àminningar 26.

poſt eum Eilifus Arch. epiſcopus Nidr. ſanciendo. " At ſóknarkírkiu ſkal lík hvart grafa er í þeirri ſokn andaz þar ſem gröptr er til. utan hinn framfarni hafi í ödrum ſtad ſer legſtad koſit lockunarlauſt oc íleidingar — enn ſá er íleidir mann edr lockar. fellr í Pauabann af ſiálfu verkinu. oc má egi leyſazt utan í Paua gardi. " ɔ: Ad eccleſiam parochialem, in cujus qvis parochia moritur, humator, ſi illi coemeterium eſt niſi defunctus in loco alio ſine allectione & ſvadela aliorum ſepulcrum elegerit — Qvi autem alium inducit allicitue excommunicatione latæ ſententiæ feritur, a nemine extra ſedem Apoſtolicam abſolvendus. Vid. Hiſt. Eccl. Isl. Tom. I. p. 490.
105) Vid. c. 1. X. de ſepulturis. conf. c. 9. ibid.
106) *Memorias mortuorum pretio vendere* prohibuit Hieronym. in Qvæſt. Hebr. ad Cap. 23. Geneſ. *Munus pro ſepultura exigere* vetant Gregorius I. Epiſtola 55. Januario Epiſc. Sardiniæ DXCIX. Concil. Nannetenſe DCCCXC. & Triburienſe DCCCXCV. aliaqve plura. Vid.

hh) 106) *Nullus ad ecclesiam locum dormitorii, vel mortuaria pretio* ii) *æstimato* (ɔ: *vendito*), *neqve moræ sit, qvamvis pro anima defuncti oblationes non fiant. Sed qvia mos est bonis christianis, dare aliqvid ecclesiis, aut pastoribus* kk) *in preces pro his (redimendas,) qvi e mundo transierunt: Episcopum decet* ll) *cogere cæteroqvin negligentes, ut* mm) *mnemo-*

hh) Salva tamen justitia ecclesiæ parochialis, qvoad oblationes, vel portionem canonicam; si eam ante haud legitime honoraverit. *add.* 105).
ii) Conducito.
kk) Ut proferant orationes (pro)
ll) Idem.
mm) Admonitiones.

Vid. c. 12. 13. 14. 15. Caus. XIII. qv. 2. Hæc vero ubivis non observata sunt; nam in Anglia *Symbolum animæ* seu *pecuniam pro sepulcro* Concil. Ænhamense art. 12. & 13. anno MIX. pendi jubet apud Collet. Tom. XI. pag. 1064. Qvod Canutus Magnus LL. Eccl. art. 13. seqvitur dicendo: *Saulsceat* is rihtæst þat man symle geleste a æt openom græfe. ɔ: *Pecuniam animæ* (Lambardo audit *pecunia sepulcralis*) maxime æqvum est, ut solvamus ad apertum sepulcrum. Vid. Αρχαιονομίαν Anglorum Lond. 1644. pag. 102. Eodem fere modo J. Eccl. Thorlaco-Ketill. Cap. V. pag. 28. *Redemtionem Dormitorii* (Legkaup) (nobis enim sepulcrum *leg* dormitorii nomine venit, haud secus ac Græcis,) pro duplici ætate determinat. Sed qvia jus oblationes nomine voluntarias exigendi pingvius est, non mirum: qvod hoc introductum, illud tandem abrogaverit. Ut vero post Reformata sacra, oblationes exulavere, mos iterum juris veteris revocatus fuit. Vid. Acta Comitialia anno MDCIV.

ningar. ſem at fórnu hafa her verit nn). þíat hvern gódan ok lofligan oo) ſídnanda ſem menn vilia nidrfella utan ſkynſemd. þann ſem til criſtindoms pp) kemr. þá ſkal Biſkup þrongva þeim til upp at hallda.

XII. KAPITULI.

HER SEGIR UM HEIT a) MANNA.

Nú er næſt um heit at tala. enn heit ero b) tvifalldlig. c) önnur naudſynlig. d) enn onnur e) vilianlig. f) *Naudſynlig* ero þau ſem allir heita í ſkírn at hafna fiandanum. ok hallda kriſtiliga trú. geymandi Guds bodorda. *Vilianlig* ero þau ſem madr heitir g) med vilia ſínum gefa edr göra þá luti ſem hann var egi fyr ſkyldr til. ſua ſem menn heita reinleika. í klauſtur at fara. edr annat at gera fyrir Guds ſakir. ſua ſem ero ölmoſogerdir. Enn þó at h) í ſiálfs valldi ſe at heita þí eno i) ſem hann vill. þá er

dó

nn) Medr oſs. *add.* 26. ok æfinliga yfir geingit. *add.* 35. 36. *Harb.* 68. 58.

oo) Siduana 36.

pp) Heyrir 26.

a) Heilög 51.

b) Tuefalleg 35. 58.

c) Önnur, *omitt.* 26.

d) Ok vilianl'g. *omitt.* 26.

e) Vilalig 49.

f) Nödſynlig 35.

g) At vilea 26.

h) Aullum ſe frealſt. ok í ſealfs valldi at. *cæt.* 35. 51. 68. 49. 26.

i) At 35. 26.

---

107) Cum J. Joh. Cap. XLI. hoc caput. idem eſt.

mosyna hic olim, nn) *recepta præstent: nam omnem bonam & laudabilem* oo) *consvetudinem juri canonico* pp) *convenientem*, *qvam sine ratione homines eunt antiqvatum*, *Episcopus urgeat.*

CAP. XII.

HIC AGITUR DE VOTIS a) *HOMINUM.*

107) D*e Votis hominum jam dicendum erit. Vota vero sunt duplicia:* c) *alia necessaria:* d) *alia* e) *voluntaria.* f) *Necessaria sunt ea, qveis in baptismo omnes profitemur diabolum abnuere, sed fidem Christianam tenere, mandata dei observando. Voluntaria sunt ea, qveis qvis se* g) *sponte obstringit ad præstanda vel facienda, qvæ non debuit ante: sic vovemus castitatem, vitam monasticam, peregrinationes aliasve propter Deum præstationes, eleemosynas puta.* 108) *Qvamvis vero* h) *insit potestati cujusqve, vo-*

nn) Nobiscum. *add.* longoqve usu consveta. *add.*
oo) Idem.
pp) Pertinentem (sc. ad jus canon.)
a) Sacris.
b) Idem.
c) Alia. *omitt.*
d) Et voluntaria.
e) Idem.
f) Idem.
g) Idem.
h) Omnibus liberum sit & in propria potestate positum.

---

108) Ex Epist. Innnoc. III. Andreæ Duci anno MCCXII. in

þó ſua naudſynligt at k) efna heitin at öngum er ſiálfuu lofat þeim at brigda. ne um at ſkipta utan heilſutapanar ſinnar ſálu. nema þat ſe gert med Biſkups l) orlofi. til hvers[m) ſem heyrir at ſkoda naudſyn manzins. ok ſauk n) ſkiptiſins o) at hann megi finna í þí. hvert lauſnin ſe betri ok Gudi þægiligri enn ſiálf heitinn.

XIII. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM MATGIAFIR FYRIR SKULDA HIÚM.

Ölmuſu görd er hit meſta miſkunar verk. Hver ſem þetta gerir rettiliga. ok med gódum vilia. þá bidr hún ok þiggr af gudi miſkun ſínum giafara. ok c) ſlöckuir ſua hans ſynd ſem vatn ſlöckuir elld. Enn þó at fleſtar allar ölmoſor ſe í ſiálfs valldi. þá er

k) Enda 36.
l) Rádi ok. *add.* 26.
m) Sem. *omitt.* 26.
n) Til umſkiptiſins 49.
o) Má hann finna 49.
a) Her ſegir um ölmuſo gerdir 35. um fiárgiafir ok ölmuſu 51.
c) Læknar 26. male.

in Hungar. Licet univerſis liberum ſit arbitrium in vovendo, usqve adeo tamen ſolutio neceſſaria eſt poſt vo-

vovere i) *qvod velit; adeo tamen necessarium est vota* k) *persolvere, ut nemini sine dispendio animæ suæ licitum sit rescindere vel immutare ea, nisi cum* l) *venia Episcopi, cui incumbit inqvirere necessitatem hominis, causamqve* n) *mutationis* (ɔ: *redemptionis*) o) *ut eo perspicere possit, utrum solutio* (ɔ: *redemptio voti*) *sit melior, & grata magis Deo, qvam ipsa vota.*

CAP. XIII.

a) *HIC AGITUR DE OBLATIONIBUS CIBARIIS PRO HOMINIBUS HERI QVADRA NECESSE ALENDIS.*

Eleemosyna est maximum misericordiæ opus: hoc cuicunqve recte & intentione bona facienti, seu datori suo, misericordiam imprecatur, & a Deo impetrat, ejusqve peccata, aqvæ instar ignem suffocantis c) *extingvit. Qvamvis vero plurimæ eleemosynæ sint*

i) Idem.
k) (Verbo tenus) finire.
l) Consilio &. *add.*
n) Ad permutationem.
o) Et perspicere potest.
a) Hic constituitur de eleemosynis 35. de rerum donatione & Eleemosyne.
c) Sanat.

---

votum, ut sine proprio salutis dispendio, alicui non liceat resilire. Vid. c. 6. X. h. t.

er þó af fornum heitum ok ſkipan landz laganna allir ſkylldir þeſſa ölmoſo at gera ſem her fylgir. Tíúnda fe ſitt allt ſem ſídar ſegir. lyſis tollr. Róma ſkatrr ok ſálu giafir. Hver madr ſá er ſik ok ſín d) hiún helldr e) á ſínum koſti ok þarf egi mat af ödrum i ölmoſu at þiggia. þá er hann ſkylldr at gefa fióra f) málsverdu matar ſinna hióna ok ſína á hverium tólfmánadum þeirra daga ſem hann er ſkylldr at vatnfaſta. ſem er *) lánga-fredagr. g) Olafs voku aptann. Mariu meſſo aptann h) fyrri. alla heilagra meſſo aptann. ſírir því at enginn ſkal þat hírda til eptirkomandi magfyllar á ödrum degi ſer edr ſínum i) ſkulldar mönnum ſem hann þarnaz ok hans heima menn fyrir Guds ſakir á þeſum dögum ſem nú voro uptaldir. Skal lánga freadags verdr gefaz fátækum mönnum med rádi k) ſóknar preſtz. med þí at taka inn einn l) mann edr fleiri á þann ſáma dag. at láta vera medan matgiöfin vinz. enn hinna þriggia meſſu aptna málsverdum ſkolo ſkipta bændr á ſamkvamu med tíundum m) ſónnum ölmoſu mönnum til handa. enn þá er ſirir þeſa meſſodago má egi n) vatnfaſta ſakir drottins daga. þá er þó lögſkylt at vatnfaſta þriár vatnfoſtu nætur í þeſa ölmoſugerd. þær ſem bi-

d) Hión 35. 51.
e) Af. 35.
f) Málsördu 36.
*) Langa friadagr 35. 51.
g) Olafs meſſo aptan 49.
h) Fyrri. *omitt.* 35. 51. 36. 58.
i) Skuldar hiónum 35.
k) Ok vitordi. *add.* 68.
l) Fátækann. *add.* 36.
m) Sínum 49.
n) Faſta 36. 49.

ſint liberæ, attamen ſecundum priſca vota, & conſtitutionem legum patriarum, hanc ſeqventem eleemoſynam omnes præſtare debemus. ɔ: Decimare *omnia bona modo infra conſtituto.* Præſtationem luminum, Denarium Sancti Petri, & oblationes pro anima. *Qvicunqve ſe, ſuosqve* d) *domeſticos propria qvadra ſuſtinet, alienæ eleemoſynæ non indigus, qvaternas domeſticorum* f) *portiones cibarias, ſuasqve ſingulis duodecem menſibus erogato, iis ſcilicet diebus, qvos jejunio aqvæ tranſigere debemus: illi vero ſunt. Dies Paraſcheves.* g) *Veſper Vigiliæ Olavi. Veſper feſti Mariæ* h) *prioris. Veſper feſti omnium ſanctorum; nemo enim ſacietatis die ſeqventi futuræ cauſa, ſibi* i) *ſuave qvadra neceſſe alendis id reſervare debet, qvi diebus ſupra dictis cum domeſticis ſuis propter Deum caret. Portio cibaria Diei Paraſchevos pauperibus, conſilio* k) *Parochi offeratur, hoc ſc. modo, ut duo pluresve* l) *homines eodem die, in domum recipiantur, hoſpitio, donec cibaria conſumuntur, fruituri. Cœnas vero cæteris trium feſtorum Veſperis deputatos, incolæ, una cum decimis* m) *in conuentu inter veros eleemoſynarios dividunto. Qvando ante hæc feſta propter dies dominicos* n) *aqva jejunare non licet, neceſſum eſt, ut tribus aliis noctibus aqvæ jejunio deſtinatis, in hanc eleemoſynam aqva jejunemus:*

d) Idem.
e) Idem.
f) Idem.
g) Veſper feſti Olavi.
h) Prioris. *omitt.*
i) Idem.
k) Et conſenſu. *add.*
l) Pauperes.
m) Suis.
n) Jejunare (*ſimpliciter*).

biſkup lætr bióda. ok lyſa á preſta-ſtefno. ok ſkal þeim lúkt vera hit ſídarſta fyrir Jól. Enn fyrir ſua marga o) er hver madr ſkylldr at gefa ſem lög ſkillda til föſto. ok hann er ſkylldr at fæda. þá er p) varnfaſtat er enn ſá er egi vill gera þeſa ölmuſo gialldi biſkupi þriá aura fyrir hvert hiuna q) ſinna. og tvígyldi matgiöf.

XIV. KAPITULI.

109) a) HER SEGIR HVERSU MENN SKOLO FE SITT TÍUNDA AT LÖGUM.

b) Ádögum virduligs herra Gizurar Biſkups í Skálahollti var þeſi tíundar görd almennilega lögtekin á Islandi. at ſá madr ſem hann á tíu hundrut álna

o) ómaga. *add.* 58. male.

p) Faſtat 35. 51. 36. 68. 49.

q) Sinna. cæt. *omitt.* 35. 51. 39. 54. 49.

a) Her ſegir um tíunda gierd. ok hverſu ſkipta ſkal ok hvat vidliggr ef tíund er halldit. ok golldit eigi at á kvednu 35. tíunda fe 51. Her ſegir um tíundargerd ok ſamqvamr 54. Um tíundar gialld. *Harb.*

b) Þat er at logom ſcyldoct at menn ſcolo tíunda fe ſitt alt lögtíund her á landi. Enn þat er lögtíund. at ſá madr greiþi VI alna egri á XII. mánodom ſem hann

---

109) Hoc caput, exceptis, qvæ uncis includuntur deſum-

mus: iis nempe, qvas indici Episcopus curat, & in synodo promulgari. Portiones istæ ad natalitia, seu terminum ultimum penduntor. Pro tot o) *portiones solvito, qvot ex præscripto legum jejunare obligatos, tempore,* p) *qvod jejunio aqvæ observatur sua qvadra necessario alit. Qvi hanc eleemosynam præstare noluerit, tres Episcopo uncias pro qvolibet domesticorum,* q) *suorum, & duplas insuper portiones cibarias reddito.*

CAP. XIV.

a) *HIC CONSTITUITUR MODUS, QVO DEBEAMUS DECIMAS LEGITIMAS SOLVERE.*

b) *Diebus venerabilis Domini Gizuri Episcopi Schalaholltensis hæc decimarum constitutio solenniter in Islandia, legibus recepta fuit: hac, decem ulnarum centurias ære solutas alieno possidens, duodecim*

o) Invalidis.
p) Qvod jejunio observ.
q) Suorum — reddito. *omitt.*
a) Hic de solutione, & distributione decimarum agitur, item poena si morosus justo tempore decimas non pendat 35. Decimatio bonorum 51. Hic constituitur de solutione decimarum, & conventibus 54. de solutione decimarum. *Harb.*
b) Legibus obligati sumus decimas ex omni re nostra legtimas, in hac terra, solvere. *Decimæ* vero *legitimæ* sunto, si decem decades unciarum, qvarum singulæ sex ulnis con-

sumtum est ex jure ecclesiastico Thorlaco Ketil. Cap.

álna ſkulldlauſt. greidi tólf álnar á hueriu ari. A' hann meira fe edr minna í landi edr lauſum eyri, þá geriz þar tíund af eptir fiármegni. med' ſlíkri grein ſem her ſegir. Sá madr ſem hann á tíu ſex álna aura ſkulldlauſa. fyrir utan huers dagligan búning. ſkal greida alin vadmáls. Enn ſá madr ſem hann á XX. aura ſkuldlauſt ſkal greida tvær álnar. Sá ſem á fiörutigi aura. ſkal greida þriár álnar. Sá ſem á LX aura ſkal IV. álnar. Enn ſá ſem *LXXX*, aura á. ſkal fim alnar. Sa ſem á LXXXXX. greidi VI. alnar, ok á hverium fimm hundradum ſkal aukaz tíundin ſex álnum. utan þá lúti ſem egi ſkylldazſt tíundargerd af. ok her ſkyrir. Preſtar c) ero egi ſkylldir at tíunda þat fe ſem þeir eiga í d) helgum bókum edr meſſu klædum. ok þat

hann á tíutigi VI alna aura. Sá madr ſem á X. VI. álna aura ſculdlauſa fyrir utan huersdagligan búning. ſcal greiþa alin vadmáls. enn ſá madr ſem á XX aura þá ſcal greiþa II. álnar. enn ſá ſem xl. aurá á. ſá ſcal IIj álnar. enn ſá ſem hálft hundrad á. ſcal IIIj. álnar. ſá ſem á lxxx. ſcal v. álnar. ſá ſem tíutigi á. græþi vı. álnar. oc á hueriom v. hundrodum ſcal aukaz tíund ſex álnum. þá luti ſem egi ſcylldaz tíundar görd af. oc her ſcyrir. (ſylgia 26). *Harb.* 51. 52. 59. 36. 35. 39. 58. 54. 49. 26. 68. 35.

c) þorſo. *Harb.* 26.

d) Helgum. *omitt*, 26.

Cap. XXXVI, & ſequentibus, quod etiam de ſequenti capite obſervandum. Cæterum de hac conſtitutione notandum.

1) Eam ab anno MXCVI. adhunc usque diem, omnino immutatam non eſſe authoritate legislatoria: omnia enim de ea ſive mutanda, ſive tollenda inita conſilia abiere caſſa. Sic Ludovicus Leppus, Regis Erici anno MCCXXCI. in Islandos Legatus, a tali in Comitiis ſuſcepto negotio, authoritate Satrapæ & ſeculi ſui herois

cim singulis annis ulnas pendito: Qui plus bonorum sive mobilium sive immobilium, minusve possederit, pro rata inde decimas persolvat, tali modo, qvi hic definitur. Decem sex ulnarum uncias a nominibus alienis liberas, præter vestes qvotidianas possidens, ulnam panni inquilini offerto. Qui vero XX. uncias detracto ære alieno possedeit binas ulnas reddito. XL. uncias possidens, tres ulnas solvito. LX. uncias possidens, IV. ulnas offerto. LXXX. uncias possidens qvinqve ulnas pendito. C. ulnas possidens IV. ulnas offerto: Cum singulis qvinqve centenariis decimæ sex ulnis augentor, nisi res sint, quarum decimatio necessaria non est, & hic exponuntur. Pastores c) *non sunt obligati decimare pecuniam, qvæ iis est in* d) *sacris libris*

constant, possidens, singulis duodecim mensibus sex ulnarum unciam pendat. Qui X sex ulnarum uncias ab ære immunes alieno possiderit præter vestimenta quotidiana, ulnam panni solvito. XX uncias possidens duas ulnas reddito. Cui XL unciæ sunt, III ulnas numerato. Cui semicentum (LX ulnæ sunt 26) unciarum est, IV ulnas dato. — LXXX unciarum dominus, V ulnas offerto. qui decem decades possidet sex ulnas numerato. Cum singulis quinque centenariis, decimæ sex ulnis augentor, nisi res sint decimatione exemptæ, & quidem hic enumeratæ (sequentes) fuerint.

c) Necesse non habent.

d) Sacris.

---

rois Rafni Otthonis, abstitit. Nec Scopum optatius attegerunt, illa, propter novas leges condendas inita annis MDCCXXI. & XXII. colloquia.

2) Omnes ea Islandos teneri præter Vestmannaöenses, qui ab anno MCCXXC. (quo prædium Kyrkiubær, cum Ecclesia, ex donatione Arnæ Episcopi, Claustro Sti. Michaelis Bergensis accessit) ad hoc usque tempus more Norvegico decimas pendunt, etiam si illis, cum priori Domino omne commercium dudum aboleverit.

þat allt ſem þeir e) hafa til Gúds þiónoſtu. tíunda ſkolo þeir annat fe. Enn ef þeir menn ero í Noregi. edr ödrum löndum. ſem eignir eigo á Islandi. þá ſkal þar tíund f) af geraz. Gudi ok heilagri kyrkiu. ok hennar þiónoſtu mönnum ſem g) eigninn liggr. hvart ſem greidir ſá er iörd á. edr hinn ſem á byr. h) edr ſá ſem hann bydr um. enn á þeim er löglig heimta ſem á iördu byr. Bús afleifar er egi ſkyllt at tíunda i) um var. ef hann helldr búi ſínu. enn ef hann bregdr búi. edr ſelr or búi. þá ſkal hann þat tíunda. Bændur allir ſkolo tíund gera þeir ſem þíngfarar kaupi eigo at gegna. af fe ſino ſkulldlauſu. Egi ſkal k) ómögum fe ætla þó at hann eigi fram at færa. Enn þott

e) þurfa at hafa til cæt. 26. *Harb.*
f) Af greidaz. *Harb.* 26.
g) Eignir liggia. 26.
h) Edr ſa -- bydr um *omitt.* *Harb.* 26. 35. 51.
i) Um var. *omitt.* 26.
k) Omagha 26. úmaugum. *Harb.*

112) De annuis olim prædiorum prætiis (Landſkuldir) decimæ prædiales, a conductoribus deducebantur; quod vel apertè jubet Reſcriptum Chriſt. IV. de die 20 April 1590. hiſtoriæ Eccl. Isl. Tom 3. pag. 61. inſertum. Hodie vero vi contractus Locationis conductionis decimas, absque ulla retributione pendere conductores tenentur.

113) Nomine reliquiarum villicationis venire jubent Acta Comitialia anni MDCXXV. tantam univerſorum bonorum maſſæ partem, quanti alimenta, ſingulis domeſticis ab initio æſtatis, ad initium usque hiemis inſequentis, præſtanda, conſtant.

bris (ɔ: *missalibus*,) *in vestibus sacris*, & *in rebus in divinum opus* e) *adhibitis;* 110) *ex reliqvis omnibus, decimas offerunto. Ex bonis in Islandia sitis, qvæ qvis in Norvegia, aliisve terris constitutus possederit, decimæ* f) *fiant, Deo, sanctæ ecclesiæ, ejusque ministro*, 111) *ubi ista* g) *res est:* 112) *Has, sive dominus fundi, sive conductor*, h) *sive mandatarius solvat*, (*idem est*), *sed incola fundi actione ad exhibendum legitime postulatur.* 113) *Villicationis reliqvias decimare non tenetur* i) *tempore vernali, qvi villicare pergerit: si vero desistit, vel reliqviarum qvicqvam alienat, illud decimato. Omnis incola tributum comitiale solvens, res suas, demto ære alieno, decimato. Expensæ* k) *in pauperes alicui alendos faciendæ numerari* (ɔ: *de bonis decimandis deduci*)

e) Necessario adhibendis.
f) Redduntur.
g) Bona sunt.
h) Sive mandatarius. *omitt.*
i) Tempore vernali.
k Egenos. 26 (*vi vocis* invalidis)

---

110) Secus Jure canonico; ubi Regula: *Clericus clericum non decimat.* quam, quoad decimas personales Episcopo & ecclesiæ debitas, apud nos observatam fuisse, inde crediderim, quod clericus decimas post Reformationem Regi solvere jussus, immunitatem immemorabilem opposuerit. Sed, quia quicqu d habent clerici, pauperum est, semper iis decimas (imo hodie) obtulere. Decimis vero realibus, quippe quæ fundis inhærent, prædiorum possessores indistincte tenentur. Vid. Boehmeri Jus Eccl. l. 3. Tit. 30. §. 75.

111) Confer. C. 20. X. h. t.

þott hann eigi minna fe. ef hann á tíu aura fkulldlaufa. þá fkal hann tíund af gera. hvart fem hann er gridmadr. edr bóndi. nema hann eigi ómaga þann. fem hann verdr á verkum fínum fram at fæ ra. Rett er at fátækir menn allir þiggi tíund þeir fem egi gera. Svo fkolo konur tíunda fe fitt fem l) kallar. Samkqvamor fkolo menn eiga um hauft i Repp hvorom egi fyrr enn fiórar vicor ero til vetrar. at fkipta tíundum. Skipt fkal tíundum drottins dag hinn fyrfta i vetri. fimm menn fkal taka til i Repp hverium at fkipta tíundum m) ok matgiöfum n) med fátækum mönnum. ok fiá eida at mönnum. þá fem bezt þickia tilfallnir hvart fem eru böndir edr gridmenn. Skylldr er huer madr til þeirrar famqvamu at fara fem tíund á at gera. edr fá annan mann fyrir fik. þann er löglkilum haldi upp fyrir hann. ok handsöl fe at þiggiandi. Enn ef hann kemr egi fealfr fyrir midian dag forfalla lauft. ok engin af hanns hendi. þá er hann fekr um þat þrim aurum. ok fkal hann þó þá tíund giallda fem fkipt verdr á hönd honum. þar fkal telia fe manna hverfu mikit huer á o) í landi ok laufum eyri. þat fem at fardögum var fkulldlauft. Sealfr fkal hver telia fitt fe. ok láta

l) Karlár. 35.
m) Ok matgiöfum. *omitt*. 26. 35.
n) Med fátækum mönnum *omitt. Harb.*
o) Skal virda laund oc laufa aura. 35. 51. 36. 51. 52. 39. 68. 31. 49. 26. *Harb.*

---

114) Hodie juramenta exigendi facultatem foli habent judices.

ci) non debent. Siqvis, five paterfamilias, five domefticus (tribut. comit. folventi) pauperior eft, fed decem uncias nominibus paffivis falutas habet, decimas inde folvat, nifi egenos proprio labore fuftentare teneatur. Æqvum eft, ut inter egenos, qvi decimas non folvunt, illæ dividantur. Eadem ac l) *viris, feqviori fexui bona fua decimandi obligatio ineft. Conventus in qvavis tribu autumnalis, fed qvatuor ab hieme feptimanis haud remotior, in divifionem decimarum celebrator. Ante primam hiemis dominicam decimæ divifæ funto. In qvâvis tribu qvinqve viri, qvi præ cæteris maxime idonei habentur, eliguntor, ad partiendas* n) *inter egenos decimas* m) *& oblationes cibarias* 114) *itemqve ad juramenta ceterorum æftimanda. Hunc conventum decimans qvisqve freqventato, aliumve fubftituito, qvi legitimis fuis partibus fungatur, & ftipulandi perfonam habeat. Qvi, fi nec ipfe, nec fuus mandatarius ante meridiem, non impeditus fliterit, tres uncias luito, decimasqve fibi injunctas perfolvito. Bonorum, qvanta qvisqve poffideat, rationem hic inire oportet:* o) *five fundis conftent five mobilibus tempore migrandi folutis ære alieno. Sua quisque bona numerato* 115) *cenfenda â duobus, pluribusve viris*

l) Idem.

n) Et oblationes cibarias. *omitt.*

m) Inter pauperes. *omitt.*

o) Fundi cum mobilibus cenfentor.

115) Ad annum usque MDLXXIV. eodem modo omnia bona five mobilia five immobilia, cenfebantur; ita ut a fin-

láta virda tua p) ſkilríka böndur edr fleiri. Enn á ſamkvamu ſkal hann taka i hönd ſer Gudſpialla bók edr kros vígdan. ok nefna vatta tua edr fleiri q) í þat r) *vætti* s) at *ek vinn eid at bók. ok ſegi ek þat gudi. at ek* t) *á ſua ſe ſem nú hefir ek talt. edr minna.* Enn ſá er eigi vill eid u) vinna. at fe ſínu þa er hann er rettiliga beiddr. þá verdr hann ſekr um þat þrim merkum. Enn ſá ſem ſver fiórdungi minna en ſe. þá ſekiz hann tólf merkum. ok ſkal hann þó ſua mikla tíund v) gialda.

p) Skilríka. *omitt.* 51.
q) At þuí vætti 26.
r) Vetti 51.
s) Scal hann ſegia *add.* 35. 51. 58. 26. *Harb.*
t) A' *omitt.* 35.
u) Sueria. 26.

pro ſingulis centenariis, ſex ulnarum uncia penderetur. Sed tunc primum conſtitutum fuit in Comitiis, ut tres rerum mobilium inanimatarum centenarii pro uno haberentur, eo fundamento, quod res tales (præſertim prætioſæ in arca ſteriles) parvi eſſent uſus. Tandem noſtro ſeculo, fundis reductis, centenarii animalium duo unius habentur, immenſa, quorum intereſt, ſed Status oeconomici lethali jactura, quod vel deſerta prædia, etiam olim, ſed hodie non, cenſa, (in motivum ea recolendi;) & plurimæ res commerciis utiles ſed hinc otioſæ, ut voluptuarias taceam, ſatſuperque evincunt. Denique notandum, ſex viros hodie æſtimationi adhibendos eſſe.

116) Hic jurandi modus, etiam poſt reformationem adhibitus (vid. Jus Eccl. reformatum in hoc tit.) hodie ab uſu receſſit, cujus loco jus jurandum codici gemino Chriſtjaneo ſuffixum, erectis in cœlum pollice, indice & medio digito moniti præſtamus.

*) Seculo

ris p) *fide dignis.* 116) *Sed in conventu, Evangelia, vel crucem consecratam sumere manu debet, & duos, tresve testes nuncupare* q) *in* r) *hoc perhibendum* s) *qvod super librum sacramentum præstem,* *) hocqve Deo profitear me bonorum, qvæ laudavi, tantum, aut minus t) possidere. *Qvi circa bona sacramentum legitime postulatus* u) *id præstare recusaverit, trium marcarum reus esto. Qvi vero bona ad dodrantem juramento dolosè redegerit* 117) *duodecim marcas luat, tantas*

p) Fide dignis. *omitt.*
q) Ad.
r) Idem (*vi vocis*) testimonium.
s) Dicat *add.*
t) Possidere. *omitt.*
u) Jurare.

---

*) Seculo XIV. formula jurisjurandi hæc erat.
Ek N. N. legg her hönd á helga bók oc þvi játar ec gudi oc hinni helgu iúngfrú Mariæ. oc öllum guds helgum monnum, Sti þorláki biscupi oc — at ec a sva fe — se mer gud sva hollr og öll heilög ord á þessari bók. oc oll heilög Evangelia guds sem ec satt segi. enn gröm ef ec lig. ɔ: *Ego N. N. pono hic manum super sacrum librum, & hoc profiteor ego Deo, & Sanctæ virgini Mariæ, & omnibus Dei sanctis hominibus, sancto Thorlaco & —, quod ego possideam tantum pecuniæ — sit mibi Deus ita propitius, & omnia sancta verba in hoc libro, & omnia sancta Evangelia Dei (sc. ita propitia) ut ego vera dixi,* irata si ego falsa dixerim. vid. Cod. No. 354. formæ max.

117) Præter hanc multam pauperibus debitam, infamia Tit. de Emtione Vendit. Cap. 2. Triennali in Norvegiam relegatione; IV. marcis Regi debitis, denique amissione personæ testes in sua causa in posterum producendi

v) giallda. sem samkvamu menn skipta á hendur honum x) eidlaust. Ef fe manz þver þadan í frá sem han hefir suarit til. þá er honum rett at fara til samkvamo. ok telia fe sitt. ok vinna eid at. ok gera sva tíund af. Nú vex se manz tíu tigum y) aura edr meira. þa er hann skylldr at segia z) til þes á samkvamu. ok gera tiund af.

XV. KAPITULI.

a) HER SEGIR HVERSU TÍUNDA SKAL ÚMAGA EYRI.

Ef madr hefir ómaga eyri at vardveita. þann er hann tekr b) vöxtu af. ok skal hann þat fe alt tíunda sva sem hann ætti siálfr. Enn ef útlendir menn koma út híngat. þa er þeim egi skyldt at tíunda fe sitt ádr þeir hafa her verit þriá vetur

v) Gera 35. 57. 36. göra. *Harb.*
x) ok telia *add.* 35. 58. 49. 26.
y) Aura *omitt.* 35.
z) þát 26.
a) Ef madr hefir úmaga eyri at vardueita *Harb.*
Her segir um ómaga gótz tíundir og útlenda menn 51. Um greizlu tíundar 35. Um eida at fe. ok tíundar halld. 39
b) ávöxtu 35. 54.

---

ducendi puniebatur. Vid. Cod. Ion. Tit. de furtis Cap. XXII. Hodie vero infamia, amissione duorum digitorum

(*tantas insuper decimas* v) *soluturus*, *'qvantas convenæ* x) *sine juramento*, *ab illo exigendas dividunt. Si bona cujusdam á tempore*, *qvo juramenta censa sunt*, *decrescunt*, *conventum adire domino licet*, *ut bona recenseat*, *juramentum præstet*, & *decimas inde solvat. Si bonis decem*, *pluresve* y) *unciarum decades accesserint*, *dominus* z) *talis*, *in conventu*, *accessionis mentionem facito*, *eandemque decimato.*

CAP. XV.

a) *HIC CONSTITUITUR QVOMODO RES PUPILLARES DECIMARI DEBEANT.*

Siqvis ex bonis pupillaribus, *fructum* b) *lucratur*, *partem fructuum sibi accedentem*, *æqvè ac bona propria decimato.. Exteri huc trajicientes*, *ex bonis suis decimas ante offerre non tenentur*, *quam tres* c) *con-*

v) Factūrus 35. 57. idem *Harb.*
x) & numerant
y) Unciarum. *omitt.*
z) illud indicato.
a) Si quis res pupillares curat. *Harb.*
Hic agitur de rebus pupillaribus, decimis & advenis 51. de præstatione decimarum 35. de juramento circa bona, & detentione decimarum 39.
b) Idem.

---

digitorum, cum omnibus bonis plectendus foret. Vid. Cod. Norv. Lib. I. Cap. XIII. art. 9.

tur c) í samt. nema þeir göri fyrr d) bú. enn þat vár skolu þeir tíund gera. sem þeir e) gera bú. ok þau misseri eptir. Nu ef varir landz menn fara hedan. ok eigu fe eptir. þá skal sá madr gera tíund af þi fe. sem fiáruardveizlú hans hefir. enn eigi er f) hann skylldr at gera tíund her af þí sem hann hefir g) brott med ser. Enn ef hann kemr aptr. þá skal hann giallda hinn næsta vetr eptir tíund af þi fe sem hann hefir út haft med ser ádr um sumarit. þot hann eigi garda edr h) eignir i) utanlandz. Ef vaxit hefir fe manz edr þorrit í utan ferd. þa er hann skylldr at vinna eid at fiár eign sinni ef hann er beiddr at lögum. Ef k) hiú eigo fe saman. þá skal katlmadr vinna eid firir fe þeirra beggia. Ef karlmadr ok kona eigo fe saman þott þau se egi hióna þá skal karlmadr vinna þar eid firi. Ef karlar n) eigu fe saman ok er rett þó at annar vinni þar eid at. enn ef þeir metaz vid. ok vill hvargi sueria. þá er vid huarntveggia sókin. Sa skal eid vinna fyrir fe hueriu. sem lög rádandi er fiárins. þar skal madr o) vartíund giallda

c) Samfast 26. 36. 68 58. *Harb.* 49.

d) Búnat 26.

e) reisa. 26.

f) Fiáruardveizlu madr ne *add.* 36

g) í braut 35. í brutt. 36. brot. *Harb.*

h) Iegner *perperam* 25.

i) í Noreghi 26.

k) hión. 26.

n) Tveir *add.* 26.

o) Tíund 26. 35. 51. *Harb.*

c) *continuas hiemes hic peregerint: nisi villicationem prius incipiant: eodem autem vere, qvo* d) *villicationem* e) *faciunt seqventibusqve semestribus decimas pendunto. Si nostrates patria cedentes, bona relinqvunt, illi, cui bona interim curanda committuntur, decimæ inde solvendæ sunt: bona vero* f) *hic decimare non tenetur, qvæ qvis secum* g) *abhinc vehit: ubi vero rediit, ex bonis secum allatis decimas pendito, proxima post æstatem, qva reversus est, hieme: qvamvis ædes,* h) *fundive* i) *in exteris illi sint. Sicujus in peregrinatione bona creverint, decreverintve, tunc bona juramento, legitime postulatus censeto. Si inter conjuges communio est, maritus communia bona jure jurando censeto. Si vir & foemina bona habent communia, ille qvamvis conjuges non sint juramentum præstato. Si inter viros* n) *communis bonorum sit, legitimum esto, qvamvis alter tantum sacramentum præstet: de qvo præstando si altercantur, & neuter vult jurare, actione uterqve postulator. Bona qvæqve jurejurando censeat qui legitimam eorum administrationem habet. In ea tribu,* o) *decimas vernales pen-*

c) Idem.
d) Idem.
e) Exordiuntur.
f) Curator bonorum. *add.*
g) In iter 35. idem 36. abhinc. *Harb.*
h) Idem.
i) In Norvegia.
k) idem.
n) Duos,
o) Decimas *simpliciter.*

giallda ſem hann á lögheimili þau miſſari. þa ſem ſkipt er tíundum á hauſtit. Enn ef egi er ſkipt. Þa ſkal han þar giallda alla tíund ſem hann er p) heimilis faſtr marteins meſſu. Nu ef madr ſitr ſua tólf mánadi at hann gelldr egi biſkups tíund ſína retta. ſa ſem gera á. þá er hann ſekr um þat þrim mörkum vid biſkup. Enn ef hann ſitr ſua adra tólf mánadi. at hann gerir egi tíund ſína retta. þá er hann ſekr ſex mörkum vid biſkup. Enn ef hann ſitr ſua þriá vetur. at hann gelldr egi tíund ſína retta. þá hefir hann fyrirgert laundum ok lauſum eyri ok öllu þi ſem hann á. ok á hálft Kongr enn hálft biſkup. Enn ef madr gerir af ſumu enn egi af ſumu. q) þá á hann þat ſem tíundat er. Enn ſua mikit r) uppnæmt kóngi ok biſkupi. ſem egi er tíundat. Slíka ſókn

p) Logheimilis. 35.

r) þá er þát hans. *Harb.*

118) Aliam detinenti decimas poenam irrogat jus canonicum. Cauſ. XVI. Qv. 7. c. 5. ex Concil. Rothomagenſi MCXIIX. ubi. Sed quia modo multi inveniuntur decimas dare nolentes; ſtatuimus, ut ſecundum domini præceptum admoneantur ſemel, & ſecundo, & tertio. Quodſi non emendaverint, anathematis vinculo feriantur usque ad ſatisfactionem & emendationem congruam. Sed notari meretur Conſtitutio de moroſa decimarum detentione, quam Nomophilax noſtras Arius Iohannis Einarſtadıs in Krælingahlyda MDXLVIII. ſancivit. conſtituit 1) legitimum eſſe ut Procurator Regis, in ſua quisque præfectura, in decimas, ſuſpicione quadam orta, inquirat. 2) ſancivit eos, qui decem unciis majora poſſederint bona, tantorumve bonarum fuerint curatores,

pendito, ubi domicilium legitimum habet semestri, qvo decimæ autumnales dividuntur; si vero nullibi divisæ fuerint, decimæ solvuntor, ubi qvis festo Martini p) *domicilium habuerit fixum. Qui* 118) *duodecim menses, sine decimarum Episcopalium solutione legitima exegerit: ille puta, cui illarum incumbit præstatio, tres in poenam Episcopo marcas luat. Qui aliis duodecim mensibus, decimas legitimas non solverit, sex marcarum Episcopo pendendarum teneatur. Qui vero per ter duodecim menses, solutione decimarum legitima supersederit, bonis immobilibus, & mobilibus cum universali patrimonio suo exuitor; horum semissis una Regi, altera vero Episcopo cedat) Bonorum, qvæ partim decimata sunt, partim non, tantum* q) *dominus possideto, qvantum decimatum: cætera vero nondum decimata,* r) *Regi & Episcopo*

p) Legitimum. *add.*
q) Domini esto.

res, sed per duodecim menses nullas inde decimas pependerint, tribus, secundum jus Eccl. marcis reos, duplasque insuper decimas pensuros, præter marcam, quam Regi ob pervicaciam, despectum & transgressionem legis, debent, de legitima cæterum emendatione admonendi. Transactis sine solutione decimarum secundis duodecim mensibus, sex marcarum, quæ pauperibus & tribuum præfectis cedant, rei sunto, duas Regi insuper marcas, propter inobedientiam, contemtum, & legis violationem luituri. Tertiis duodecim mensibus nullas pendens decimas, ex quadrante (sc. insulæ), relegator, & præter duodecim marcas pauperibus & tribuum præfectis percipiendas, Regi marcas numerato quatuor, in legis violatæ pœnam, & inobedientiæ. Defectum pecuniæ, fidejussoris,

sókn ok álög á huer á sínum fiórdungi tíundar sem biskup. huerium luta tíundar sem halldit er þar til er á þridia ári fellr undir Kóng ok biskup Tíund skal sua skipta. at biskup skal hafa fiórdung.ok fá-ækir menn fiórdung. Prestr fiórdung. ok kirkia fiórdung Þann fiórdung tíundar sem biskup á at hafa. skal greida í vadmálum edr vararfelldum. i lamba gærum. i Gulli edr i brendu sylfri. Eindagi er mæltr á þí fe er menn skulu biskupi greida i tíund. hinn fimta dag viku. er fiórar vikur eru af sumri. at lögheimili þes manz er biskup baud um at taka vid fe þi. edr þar sem þeir urdu ásáttir. rett er þó at fyr se greitt. Vita skal biskup láta. edr þeir menn er fyrir eru biskups stólum iafnan er þeir skipta um þá menn er vid taka biskups tíundum. Hreppstiórar skulu skipta á samkuamu um haust fiórdungi tíundar med þurfa mönnum innan hrepps þeim sem til ómagabiargar þurfu at hafa á þeim misserum. gefa þeim meira sem meira er þörf. Egi á tíund or hrepp at skipta nema s) hreppstiórnarmenn verdi á þat sáttir. ok þikki utan repps mönnum meiri þörf. Þat fe er þurfa menn

s) Kongr ok biskup 26.

---

ris, & facultatum, queis persolvantur multæ, in corpore luito, pro singulis marcis, tempore migrationum proxime sequenti, nondum numeratis, singula flagella perpessurus, nisi Procurator Regis, rei misereatur.

po cedant.) *Eadem actio & multa*, (*qvæ Episcopo*,) *in suam cuiqve decumano decimarum qvadrantem detentam competit*, *donec anno tertio Regis & Episcopi evadunt. Decimas ita destribuere decet*, *ut Episcopus qvartam*, *pauperes qvartam*, *pastor qvartam & ecclesia qvartam obtineant. Decimarum qvarta episcopo debita pannis*, *palliis promercalibus*, *pellibus agninis lana hispidis*, *auro*, *argentove defæcato penditor.* 119) *Terminus solutionis pecuniæ Episcopo ex capite decimarum reddendæ*, *dies qvinta hebdomadis esto*, *ejus nempe*, *qvam qvatuor septimanæ æstatis præcedunt*, *& qvidem in domicilio ejus legitimo*, *cui Episcopus decimationem in mandatis dedit*; *vel in alio loco conventionali Solutio*, *qvæ terminum anteverterit*, *etiam legitima esto. Notum faciat Episcopus*, *fræfective fedium Episcopalium*, *qvotiescunque decumanos qvartæ Episcopalis permutant. Tribuum præfecti in conventu autumnali decimarum qvartam dividant in pauperes contribules*, *qui his semestribus*, *ad familias sustentandum iis indigent. Cui pluris opus est*, *plus assignetur. Decimas extraneis distribuere illicitum esto*, *nisi* s) *tribuum præfecti consentiant omnes*, *& extraneos pluris indigere judicent. Pecunia pau-*

s) Samkuams menn ɔ: Convenæ 51. 36. *Harb.* 49. (26. infra.)

119) Ex Cauf. XVI. Qv. I. c. 56. ex Synodo VJ. Rom. anno DIV. apud Labeum Tom. VI. pag. 1373. ubi. In facris canonibus præfixum eft, ut decimæ juxta Epifcopi Difpofitionem diftribuantur. Qvod jus, Reformatis facris, evafit Regale.

menn ſkulo hafa. ſkal greida i vadmálum edr vararfelldum. í ullu edr gærum. í mat edr u) kvikfe. nema v) ros ſkal egi greida x). Þat ſkal golldit þeim er hafa ſkolo egi ſeinna enn at Marteinsmeſſo. Enn ef egi er þá fram komit. þá verdr þat tíundar halld. Enn þeir ſem fátækra manna tíundum ſkipta. ſkulo heimta þeirra lut. ok hafa helming álaga. Aull ſú tíund ſem minni er enn eyris tíund. ſkal y) hverfa til fátækra manna. nema biſkup vili hana helldr til kirkna leggia. ok ſyniz honum þat z) naudſynligra. Þángat ſkal hver madr leggia aa) kyrkiu tíund ſina ſem Biſkup kvedr á. ok ſkal hann ſkipta heradi til þes. til hverar kyrkiu. hver madr ſkal giallda tíund ſína. Heimilt á Biſkup at taka tíund frá kyrkiu bb) ef hann vill. þo at hann hafi tillagt ádr. ef þær ero verr varrdveittar enn cc) mælt er. Sa ſem kyrkiu tíund ok preſtztíund ſkal af höndum inna. hann ſkal dd) giallda þar i túne fyrir kalldurum. á kyrkiu bænum. hinn fimta dag viku. þá er fiórar vikr ero af ſumri. Hann ſkal giallda þat fe i vadmálum. edr vararfelldum. i Gulli edr i brendu ſilfri. gialldi kyrkiu fiord-

u) Qviefe 49.
v) Hroſs 35. 51.
x) þurfa mönnum *add.* 36.
y) Leggiazt. 26.
z) Naudſynlegt. *Harb.*
aa) Tíund mole *omitt.* kírkiu. 35.
bb) Ef hann vill *omitt.* 26.
cc) Lög ſegia. 36.
dd) Gillda. 36. minus recte.

pauperibus debita, pannis, aut palliis promercalibus, aut lana, aut pellibus lanâ hispidis, aut cibariis, aut u)*pecudibus redditor:* v) *eqvi non solvuntor* x), *ante festum Martini seu diem decretalem, qveis debetur, numeranda. Si tunc oblata non est, detensio decimarum evadit. Decimarum pauperibus debitarum divisores, hanc qvartam exigunto, semissem multæ acqvisituri. Omnes decimæ uncia minores* y) *in pauperes vertantur, nisi Episcopus voluerit easdem ecclesiis offerri, eiqve hoc* z) *magis necessarium visum sit.* 119) *Decimas* aa)*ecclesiasticas, illuc qvisqve reddito, qvò Episcopus jubet: hinc toparchiam Episcopi distribuant, ut (incolis constet) cuinam ecclesiæ decimas solvere debeant. Licitum est, Episcopo, decimas ecclesiæ (cuidam) adscriptas* bb)*pro lubitu ab eadem auferre, si remissior* cc) *legitimâ earundem cura sit.) Decimas pastori, & ecclesiæ soluturus easdem in area villæ ecclesiasticæ ante fores primarias* dd) *pendito, die qvinta septimanæ, qvam qvatuor æstatis hebdomadæ præcedunt. Hanc pecuniam pannis, palliis promercalibus, auro, argentove defæcato numeret: qvartam vero Ecclesiæ debitam pro lubitu solvere*

u) Rex & Episcopus (possideant.)
v) Idem.
x) Pauperibus.
y) (Pauperibus) addantur.
z) Necessarium.
aa) Ecclesiasticas. *omitt.*
bb) Pro lubitu *omitt.*
cc) Eâ, qvam leges exigunt.
dd) Idem

119. huc pertinet Nota 119. pag. 97.

fiördung. ef honum líkar. i vidi edr vaxi. ee) tiöru edr í reykelfi. edr í lereptum gódum. fua fem fær at haupa med vadmálum i þi heradi. koft á hann at giallda allt i vadmálum. Þar fem madr leggr fe til kyrkiu. hvart fem þat er i *) löndum edr laufum aurum. edr búfe. þá fkal fá madr er kyrkiu vardveitir láta þat rita allt i máldaga kyrkiu þeirrar. Hann fkal láta lefa upp allan þann máldaga hvern kyrkiu meffodag fyrir tída foknar mönnum. Enn ef kyrkian er ff) uvígd. þá fe þo lyft á hverum tólfmánadum þá er fleftir *) fækia þángat tídir. Hver fá madr fem giallda á álnar tíund. edr meiri. er fkyldr at greida á hverum tólf mánadum tua aura vax heilagri kyrkiu til lyfingar. gg) þeirri fem bifkup kvedr á. edr þá laufn fem vaxit hh) gelldr i ii) þeirri fveit. eptir fkynfamra manna kk) dómi ok ll) yfir fyn.

ee) Vöru 26.
*) lendum. 54.
ff) vígd. *Harb.*
*) koma faman at fækia 35.
gg) þeim 51. þeirri kírku *Harb.*
hh) gilldir 36.
ii) í þuí heradi 26.
kk) dómi ok. omitt. 35. 51. 36. *Harb.* 49.
ll) yfirfión. 54.

---

120) Horum Regiftrorum unicum erat exemplum fuum nempe cuique ecclefiæ, donec, eorum in dioecefi Schalholtenfi collectionem faceret Wilchinus Epifcopus anno MCCCXCVII. Quæ hodie *Wilkins máldagi* Refcriptô de 5 April. MDCCXLIX. vim legis obtinuit. In Diœcefi Holana tales funt: 1) Ionæ Erici Calvi anno MCCCLXV. 2) Petri MCCCXCIV. 3) Auduni anno MCCC-

solvere potest, lignis, cera, ee) *pice, thure aut linteis notæ melioris, seu qvæ pannis in eadem toparchia commutari possint: assem pannis solvere integrum esto. Ubi qvis donaria ecclesiæ offert, sive hoc* *) *fundis, sive mobilibus sive pecudibus constent, ecclesiæ curator illa* 120) *repertoriis illjus inserito. Hæc repertoria singulis dedicationis ecclesiæ diebus coram parochianis perlegi curato: si vero ecclesia* ff) *nondum consecrata sit, oportet ea recitari singulis duodecim mensibus, die, parochianis* *) *sacra celebrantibus, maxime freqventi. Omnis decimam unjus ulnæ, majoremve soluturus, singulis duodecim mensibus* gg) *ecclesiæ ab Episcopo nominatæ, in lumina, binas ceræ uncias, earumve lytrum, ad* hh) *pretium in eadem* ii) *tribu vulgare, idqve secundum* kk) *judicium &* ll) *æstimationem virorum prudentium determinatum solvito.*

ee) Mercibus.
*) Idem.
ff) Consecrata *simpliciter*, qvod *aperte vitiosum.*
*) Sacra celebratum convenientibus.
gg) Illi sc. qvem Episcopus constituit, illi Ecclesiæ *Harb.*
hh) Idem.
ii) Toparchia.
kk) Judicium & *omitt.*
ll) Idem.

MCCCXCIIX. 4) Olai Rögnvaldi MCCCCLXI. 5) Registrum Sigurdi Officialis MDL. Omnes articul. 16. Instruct. Episcop. datæ de die 1 Julii 1746. confirmatæ. Vid. Dni Solvesonii Tiron. Iuris pag. 239. Cæterum nec diei dedicationis, nec proclamationis Registrorum ullus hodie usus.

ſyn. Enn ef ólærdir menn taka lyſis toll. ok tíund. kyrkiu fiórdung. ok preſtz fiórdung. þa ſkulo þeir luka preſti mm) tída kaup fyrir hanns fiórdung. enn kaupa kyrkiu nockura ſæmiliga nn) luti med hennar fiórdungi. ſua ſem fe þat vinz til nema kyrkia þurfi ödruvis ſer til uppheldis. Rett er at biſkup oo) ſkipi hennar pp) fiórdungi til preſtz qq) offrs. ef honum rr) þickir naudſyn til ſtanda. Ecki bænahús ſkal tíundir taka. þat ſem egi er kyrkıu vígſla á.

XVI. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM HIÚSKAPARBAND.

Hiúſkapr er heilagt b) regluhalld. ef hann er lógliga ſamtengdr. ok rettiliga halldin ſidan. Var

mm) tída kaup: *omitt.* 36.
nn) gripi 35. 51. 36. 49. 68. 58. *Harb.*
oo) ſkipti 36. 51.
pp) tíund til preſtz kaup. 8. 51. 35. 36. 68. 58. 49.
qq) kaups. *Harb.* 26.
rr) þurfa þikir 35.
a) Um Hiúſcapar halld. *Harb.*
Um qvanfang ok lyſingar 54. fyrir brullaup ok hiúſkap 53. Um logligan hiúſkap 51.
b) Regulo 49.

---

121) Ex Gratiani Decreto Libr. III. Part. I. Tit. 13. de vita & honeſtate conjugator. Rub. I. §. 1. pag. 560. Edit. cura Ioh. Fontanini Romæ 1727. ubi; prima inſtitutio conjugii in Paradiſo facta eſt, ut eſſet immaculatus Thorus. & honorabiles nuptiæ; ex qvibus ſine ardore

vito. Laici penſiones in lumina, decimas, qvartam eccleſiaſticam, & ſacerdotalem percipientes, paſtori mm) *ſalarium pro ſacris, loco ejus qvartæ numeranto, eccleſiæ pro ſua qvarta* nn) *ornamenta tanti valoris redemturi, niſi rebus aliis in conſervationem ſui illa indiguerit. Licitum eſt Epiſcopo* oo) *addere eccleſiæ* pp) *qvartam* qq) *oblationibus paſtori ceſſuris, ſi* rr) *hoc neceſſum illi videatur. Nullum oratorium nondum conſecratum decimas percipito.*

CAP. XIV.

a) *HIC AGITUR DE CONJUGIO.*

121) *Matrimonium legitimè contractum, & poſt vitè conſervatum, eſt lex ſacra* b) *continentiæ. Hoc*

mm) Salarium pro ſacris *omitt.*
nn) Idem.
oo) Diſtribuat.
pp) Decimam in ſalarium paſtoris.
qq) Salario.
rr) Opus eſſe judicet.
a) De Conjugii conſervatione.
de Conjugio & proclamationibus ante Nuptias, & cohabitatione 54. De cohabitatione legitima.
b) Idem.

---

conciperent, & ſine dolore parerent. Secunda propter illicitum motum eliminandum, extra Paradiſum facta eſt; ut infirmitas prona in ruinam turpitudinis, honeſtate exciperetur conjugii. vid. Cauſ. XXXII. Qv. 2. c. 2. §. 1.

Var hann af öndverdu fyrir ſyndina ſkipadr af gudi ſiálfum í paradiſo. i milli karls ok kono. at hann ſkylldi vera ſyndalaus felags ſkapr til getnadar affpríngs. utan allrar ſaurganar. ok bruna loſta gyrndar. ok allrar ſorgar. ok ſóttar burdarins ef þau hefdi egi. c) ſyndgaz. Enn eptir ſyndina var d) honum ſkipat utan paradíſar. at ſiukleikr óleyfdrar e) loſta girndar f) framfluttr í ſaurlifis ratan. ſkylldi aftakaz med g) ſæmiligu ſambandi heilags hiúſkapar. Ok af þí ſyndgaz ſá ſárliga. ſem med þí fer egi h) rettiliga. edr geimir egi rækiliga. Enn hvar ſá ſer vill kvanfángs leita. þá ſkal hann bidia þeirrar konu. edr meyiar med i) godri forſeo. at egi ſe meinbugir á ſua at hann viti. ok ef honum ſemz úm þat rád. vid þá ſem ráda eigu. þá ſkal ſá ſem konu vill fá. nefna

vatta

c) Saurgaz 26
d) þeim. 36. 68. *Harb.* hæc lectio ſane melior.
e) Loſtaſemi 68.
f) Frammlútr 35. 51. 58. framfluttr — ratan *omitt.* 36.
g) Sæmiliga *omitt.* 36.
h) Hreinliga 68.
i) Hygli ok *add.* 35. 58. *Harb.* arhygli 51. 36. 68. 26.

---

122) Hi ſunt: 1) hæres ab inteſtato proximus. Cod. Jon. Tit. de fæminis elocandis Cap. 1. ubi: fádir oc modir ſcolo ráda giptingum dötra ſinna. ef þau ero til. enn ef þeirra miſſir. þá ſcolo fodor frændor oc modor frændor inir nánoſto giptingom ráda. ɔ: *Pater materque ſuperſtites filias in matrimonium collocandi jus habento, iis vero defunctis agnati cognatiqve proximi eas deſpondento.*

2) Con-

Hoc Deus ipse inter marem & foeminam ante peccatum in Paradyso instituit, ut esset societas a peccato immunis, in propagationem sobolis, omni inqvinatione, æstu libidinis, ærumna & dolore partus carens, si c) *peccatum non commisissent. Post peccatum, Paradiso* d) *interdictum fuit (sc: matrimonium) ut malum illicitæ* e) *cupidinis,* f) *ætatulæ indulgendo commissum,* g) *decoro sancti matrimonii vinculo evanesceret: Hinc vehementer peccat, qvi in eo non* h) *legitime vivit, illudve exacte non servat. Omnis matrimonii cupidus, foeminam seu virginem petito, adhibita bona* i) *cautela, ne impedimenta nota sibi adsint: omnibusqve inter se, & foeminam* 122) *nuptum dandi jus habentes convenientibus, procus testes duos, pluresve postulato, qvi*

c) Se non polluissent.
d) Interdicti fuere.
e) Idem.
f) In — prona.
g) Decoro *omitt.*
h) Caste.
i) Cura atqve *add.* idem 31. 36.

122) Contribules spectatæ probitatis, secundum Constitutionem Comitialem (*alþingis samþyckt*) an. MDLXXXIIX. foeminas pauperes, suspectas (*illakyntar*) & cognatis, tutoribusque carentes, sed nubendi avidas cui velint, sortis modo non vilioris) homini illas petenti, despondebunt.

varta tua edr fleiri. at þeſi rád ſkolu takaz at holldnum ſkildaga. ok k) ákveduum tíma forfalla lauſt

k) A kuenum. 36.

123) Hoc negotium ad mentem noſtri perficitur (*)
1) *Petitione.*
2) *Deſponſatione*, ſev (**) tractatibus ſponſalitiis inter procum, & fœminam nuptum dandi jus habentem.
3) *Proclamatione* tribus diebus dominicis ſev ſacris, pro ſuggeſtu proponenda.
4) *Sponſaliis*, ſev contractu, inter foeminam nupturam, & virum illam mox in uxorem ducentem. Qvæ ſponſalia hoc peculiare habent, qvod hic proclamationem ſeqvi jubeantur, in ipſis nuptiis (***) proxime ante.
5) *Benedictionem ſacerdotalem* regulariter facienda. nec mirum; ſola enim ſponſalia de præſenti, qvæ copulam, ſev vinculum conjugale efficere credebantur, nobis erant nota.

Hodie

*) Hæc omnia Jur. Eccl. Reformati Cap. XIX. obſevari jubentur.

**) Tractatus ſponſalitii in literas, ut olim, ita hodie rediguntur, Cap. XII. Tit. Emptionis Vendit. Cod. Jon. cujus hæc verba. Öll þau ſkilord er menn göra í kvenna giptingum — þá ſkal hvarrtveggi göra bref eptir caupi ſíno oc ſkildaga. oc neſna vatta ſína þá er vidvaro. ſtund oc ſtad, oc haſa ſyri lögmanns innſigli. Syſſlumans. edr nockora ſkilríkra manna þeirra er vidvoro caupin ɔ: *Super omnes, qvæ in deſponſatione apponuntur conditiones, inſtrumentum (kaupmálabref*

qvi interſint deſponſationi, quæ 123) *conditionibus appoſitis, tempore, ſi nulla ſupervenerint obſtacula,* k) *ſtatuto, ſecundum canones conſummuntor*

k) Idem.

Hodie circa res & cauſſas matrimoniales obſervatur præter Rituale ɔ: leges Eccl: cæremonial: Danico Norv. Cod. utriusqve Lib. II. Cap. VIII. art. I. ad 7 incl. Conſtitutio Frid. IIdi de Die 19 Julii An. MDLXXXII. Cod. Norv. Lib. III. Cap. XVIII. inſerta. idem Conſtitutio de die 3 Junii ann. MDCCXLVI. cujus artic. 3 hic eſt. Þriá ſunnudaga hvern eptir annan, ſkal eptir logunum ad undangenginni trulofun lyſaſt med öllum þeim ſem vilia inngánga hiónabandid, utan vor allra nádugaſta rádſtöfun ſe fyrir þvi utvegud. Þá þridia lyſing af Predikunarſtólnum er uti, ſkulu þau ſem trulofud eru, nær eingin löglig forföll eru til, næſta ſunnudag þar eptir ſaman vígiaſt, á hverium degi þo ei ſkal leyſaſt, ſem híngad til hefur verid hiónabands

málabref) quod dotem, & donationem propter nuptias, cum jure in ea ſuccedendi præcipuè determinat conficiunto partes. Hoc ſtipulata, & utrinqve pacta continentor, nomina teſtium præſentium cum loco & die exprimuntor, eiqve Prætoris vel Procuratoris Regii, aliorumqve fidei ſpectatæ virorum qvi deſponſationi interſunt, ſigilla appenduntor Hi tractatus ſponſalitii hodie in ſponſalia ſunt immutati.

***) Hinc nuptiæ (*Brullaup*) olim & hodie, *feſtar öl* ɔ: ſponſale convivium indiſtincte appellantur.

laust eptir guds lögum. Enn af þi at leynilígr hiúskapr er forbodadr af helgum fedrum. þá er þat skipat i guds lögum at þau l) sem laugliga vilia saman bindaz skulu lysa láta ádr m) band fullgeriz sóknar presta sína opinberliga n) í kyrkio þriá sunnudaga. edr sua löngum stefnu degi tilskipadum. at þeir sem skil vita á. megi tilkoma ok segia ef þeir vita nockura meinbugi á. ok egi sidr leiti prestarnir eptir. ef þeir megi nockut tálma. ok

l) Hión *add.* 51.
m) Festar. (handlog 58. band 26. samband. *Harb.* geraz 51.
n) I' kyrkiu *omitt.* 35.

bands skilmála ad fyrirtaka og upplesa, uppá þad guds þionustu giörd ei eptir því upphaldist. þeir sem án logligra orsaka undan draga brullaupcd leingur, skulu gefa 2 Rixdali og meira eptir þeirra efnum og timans undandrætti, og Presturinn einsmikit, ef hann forsómar ad áminna hlutadeigendur þar um: hvar med syssumadurin og herads profasturinn skulu hafa tilsión ɔ: Tribus dominicis, uno post alterum, diebus, secundum leges, præviis sponsaliis nupturientium matrimonia proclamentor, nisi clementissima nostra dispensatio, super hoc negotio, impetrata fuerit. Peracta pro suggestu tertia proclamatione, sponsaliis adstricti, proximo, impedimentis non obvenientibus, dominico die conjunguntor, conditiones tamen sponsaliis appositæ, hoc, ut olim moris fuit, die, tractari & publicari, ne hanc ob causam diffe-

*) Concil. Tridentino Sess. XXIV. de Reform. C. 1. tribus justo ordine dominicis diebus proponi jubetur matri-

tur. Qvoniam vero 124) *ſponſalia clandeſtina, a ſanctis Patribus ſunt inhibita, ſtatutum eſt. Jure canonico, ut* l) *qvi matrimonium legitime contrahere velint, hoc anteqvam conſummatum fuerit* m) *vinculum, per ſacerdotem* n) *in eccleſia proponi curent, tribus dominicis diebus, vel alio competenti termino præfinito, ut intra illum, qvi noverint, apparere poſſint, legitima impedimenta objiciendi cauſa: & ipſi presbyteri nihilominus inveſtigent, utrum aliqvid impedimentum obſiſtat. Cum*

l) Conjuges *add.* 51. male, qvoniam hic nulla ſponſalia adeoqve nullum matrimonium.

m) Sponſalia (ſcil. conſummantur) manus datio, vinculum 26. conjugium Harb.

) In eccleſia *omitt. perperam.*

differantur ſacra, prohibentor. Quicunque nuptias diutius diſtulerit, duos luat imperiales, multamque reſpectu dilationis & facultatum majorem. Eandem poënam Paſtor, eos, qvorum intereſt, admonere negligens luito., qvod Regis procurator cum Præpoſito loci inſpiciat.

124) Cauſſ. XXX. Qv. 5. c. 1. 2. conf. c. 3. X. de clandeſtina deſponſatione, qvi ex conſt. Innocentii III. in concil. generali Romæ MCCXXVI. ubi: Prædeceſſorum noſtrorum Veſtigiis inhærendo, clandeſtina conjugia penitus inhibemus, prohibentes etiam, ne qvis ſacerdos talibus intereſſe præſumat. — Statuimus, ut, cum matrimonia fuerint contrahenda in eccleſiis, per Presbyteros publice proponantur, (*) competenti termino

trimonium nam hactenus ex arbitrio Paſtoris, apud cæteros pontificios terminus dependebat.

ok ef þat finz. þá fkal preftrin fyrirbióda faman at binda. fyrr enn prouat er. hvatt af þi megi geraz. Enn ef þeir fem meinbugi viffu. ok lyfing heyrdu. fegia egi til fyrir o) brúdkaup. þá fkulo þeir egi þar um heyraz fidan. nema þeir hafi verit fua fiarrlægir at þau tídindi hafi egi til þeirra komit. edr egi vordit varir vid þá er lyft var. Enn ef meinbugir finnaz öngir á. þá fkal fa hallda í hönd mey edr konu fem fer fkal hana p) fefta. ok nefna vatta tua edr fleiri. ok mæla þefi ord. q) æ medan. edr ónnur þílík. *Ek fefti þik mer til eiginnar konu eptir guds lögum*

o) Brullop 35. 36.
p) Feza *Harb.*
q) Æ medan *omitt.* 35. 51,

---

mino præfinito: ut intra illum, qvi voluerit & valuerit, legitimum impedimentum opponat, & ipfi presbyteri nihilo minus inveftigent, utrum aliqvod impedimentum obfiftat. Cum aut apparuerit probabilis conjectura contra copulam contrahentium contractus interdicatur expreffe, donec qvid fieri fuper eo, manifeftis conftiterit documentis:

125) Ex Epift. Innocentii III. anno MCCXIV. Si vero poft contractum matrimonium aliqvis appareat accufator, cum non prodierit in publicum, qvando banna fecundum confuetudinem in Ecclefiis edebantur, utrum vox fuæ accufationis debeat admitti, merito qværi poteft. Super qvo fic duxi diftingvendum, qvod fi tempore denunciationis præmiffæ, is qvi jam conjunctos impetit extra dioecefin exiftebat, vel alias denuntiatio non potuit ad ejus notitiam pervenire, ut puta fi nimiæ infirmitatis fervore laborans, fanæ mentis patiebatur exilium, vel

Cum autem apparuerit, contractus a pastore interdicatur, donec qvid fieri debeat, manifestis constiterit documentis. 125) *Qvi vero proclamationes audivere, nec tamen cognita sibi impedimenta ante* o) *Nuptias opponunt, indigni sunto, qvi hac in re postea audiantur, nisi adeo remoti fuerint, ut, nullus hac de re nuncius, neqve proclamationis ulla notitia ad eos pervenerit. Impedimento nullo invento,* p) *sponsurus sibi virginem, fœminamve, dextram illi dato, duobusqve pluribusve testibus nominatis, hæc vel similia* q) *interim proferto.* 126) Te mihi in uxorem secundum canono-

o) Idem.

p) Idem.

q) Semper interea.

---

vel in annis tam teneris constitutus, qvod ad comprehensionem talium, ejus ætas sufficere non valebat, seu alia causa fuerit impeditus, ejus accusatio debet audiri. Alioqvin cum rationabiliter præsumatur, qvod denuntiationem publicè factam, idem existens in ipsa dioecesi minime ignoravit, tanqvam suspectus est, procul dubio repellendus: Nisi proprio firmaverit juramento, qvod postea didicerit ea, qvæ objecerit, & ad hoc ex malitia non procedat: qvia tunc etiamsi didicisset ab illis qvi denunciationis tempore siluerunt claudi non debet eidem aditus accusandi: qvoniam etsi ab impetitione hujusmodi culpa de silentio tali contracta illos excluderet, iste tamen amoveri neqviret, cum culpabilis non existat. Vid. c. 4. X. Qvi matrimonium accusare possunt.

126) Hæc formula utiqve reciproca, occurrit c. 32. X. Tit. de sponsal. & matrim. de conversatione conjugat: Hæc for-

gum. ok heilagra fedra ſetning. ertu mín löglig eigin kona hedan af. Heyra ſkulo gódir menn iá - yrdi konu þeirar. edr meyiar er. feſt verdr. oþ ſkil - ord þes er feſtir. þí at þat er fyrirbodit af guds hálfu at r) nockr madr feſti ſer mey edr konu naudga. Rett er, at fadir edr annar frændi feſti mey edr konu ef þat er hennar vili þa er feſtar fara framm. Sídan ſkal preſtr ſyngia yfir hiónum. Enn þegar er madr feſtir konu eptir guds lögum ok med s) ſam þyckt beggia þeirra, þa eru þau börn öll t) ſkilgetin ſem hann á med þeirri konu hvart ſem þau voru getin fyr feſting edr eptir. nema u) nockut ſtandi þat fyrir. þá er þau börn voru getin. at þau

r) Nocqvot *Harb.* 49.
s) Samdyct *Harb.*
t) Ok löglig til arfs ok allz rettar *add.* 68. 36. löglig til arfs komin *Harb*, 26.
u) þau hafi í hórdómi getin verit edr *add.* 36.

---

formula in Jure Eccl. Reformato retenta, ad noſtra usqve nſitata fuit tempora, hodie tamen abrogata eſt.

*) Cum hæc ſponſalia fuerint maxime pura, ɔ: absqve omni conditione inita oportet, hic voce *Skilmála* non conditionem, ſed ſtipulationem neonymphi, qvæ his ineſt verbis; *Ego te accipio*, denotare.

127) Cauſ. XXVII. Qv. in Principio ante c. 1. §. ubi Conſenſus eſt efficiens cauſa matrimonii. c. 2. ſufficiat ſecundum leges ſolus eorum conſenſus, de qvorum cohabitatione agitur, qvi conſenſus, ſi in nuptiis ſolus defuerit, cætera omnia etiam cum ipſo coitu celebrata, fruſtrantur, confr, cauſ, XXVII. Qv, 2. c. 3.

128)

nones, & sanctorum Patrum statuta sponso. mea abhinc legitima conjunx esto. *Virginis, fœminæve sponsæ affirmationem, & sponsi *) stipulationem viri boni audiunto; nam* 127) *canonibus cavetur,* r) *neqvis invitam virginem vel mulierem sponset sibi. Pater, aliusve* 128) *cognatus virginem, aliamve mulierem in sponsalia, dum peraguntur consentientem legitime spondet. Posthæc pastor Super iis cantet (illis benedicito.)* 129) *Simul ac qvis mulierem sibi mutuo eorum* s) *consensu ex præscripto canonum sponsaverit liberi illi ex eâdem, sive ante, sive post sponsalia nati, legitimi* t) *sunto; nisi* u) *obstiterit aliqvid tempore conceptionis, qvominus impossibile fuerit, eos*

r) Neqvis.
s) Idem.
t) Et ad successionem & jus omne — ad succedendum.

u) In adulterio concepti fuerint.

---

128) Hic intelliguntur sponsalia per procuratores celebrata.

129) Pauloaliter Edictum Haqvini Regis Capite 1. Tit. de Success. Cod. Jon. insertum cujus hic tenor. Sc *er stadfest.* at þar sem madr festir ser mey edr kono at guds logum, oc beggia þeirra samdyct. þa scolo börn þeirra öll sem hann á med þeirri cono logliga til arfs komin vera· hvert sem þau ero getin firi festing edr eptir. utan þau hafi i hórdomi getin verit. Addit membr. nuper mihi a Dno. Wigf. Erlandi Præposito Præfecturæ Snæfellnesensis meritiss., missa. edr nær manni enn losat er at lögom. c: *Constitutum est, ut, ubi qvis virginem, fæminamve secundum canones mutuo consensu in uxorem sibi associat*

þau máttu v) þá med öngu móti rettiliga eigaz. Enn ef hiúſkapr binz ſaman med nockurum meinbugum. ok er egi lyſt edr dirfaz ſidan ſaman at binda. er meinbugir koma upp. þó at þau viti egi. þá ſkolo þeirra börn ſem ſua ero ſamtengd ólöglig y) vera. þat þau villdu egi vita meinbugi. ſem egi villdu lyſa láta. Ok ſua hit ſama þeirra

v) þann tíma *Harb.*

aſſociat, liberi ejus ex hac conjuge ſuſcepti legitimi ſunto eorum hæredes, ſive ante ſponſalia concepti ſint, ſive poſt eadem. modo in adulterio non ſint procreati, aut ex fœmina proximiori, qvam cui leges nubere permittunt. confr. Epiſt. Alexand. III. Exonienſi Epiſ. an. MCLXXII. Tanta eſt vis matrimonii, ut qvi antea ſunt geniti, poſt contractum matrimonium legitimi habeantur. Si autem vir vivente uxore ſua, aliam cognoverit, & ex ea prolem ſuſceperit. licet poſt mortem uxoris eandem duxerit, nihilominus ſpurius eſt filius. cæt. Notari certe ſingulares hoc in caſu merentur Leges Scoticæ a Davide Malcolmi III. filio, anno Chriſti MCXXIV. Patri in Regno ſuccedente. Hæc ejus Lib. II. Cap. 51. Verba. Circa hoc orta eſt qvæſtio. Siqvis anteqvam pater matrem ejus deſponſaverit, fuerit genitus, & natus; utrum talis filius ſit hæres legitimus cum poſtea pater ille, matrem ipſius deſponſaverit? Et qvidem, licet ſecundum Canones & Leges Romanas, talis filius ſit hæres legitimus, Tamen ſecundum jus & conſvetudinem Regni nullo modo in hæreditatem, tanqvam hæres ſuſtineri poteſt, nec hæreditatem petere. Sed orta ſuper hoc contentione, ſcilicet, utrum genitus vel natus fuit, ante deſponſationem, vel poſt: diſcutietur illud

eos v) *tunc legitime congungi.* 130) *Siqvis vero conjugium aliqvo modo illicitum, & ideo non proclamatum inierit, illudve impedimentis emergentibus, ignotis qvamvis sibi, contrahere præsumserit, soboles ex tali matrimonio procreata prorsus illegitima* y) *esto: nam proclomari contemnentes, impedimenta scire noluerunt. Pari modo proles*

v) Eo tempore fiat.

illud coram judice ecclesiastico, ut præfertur. Et qvod ab eo judicatum fuerit: domino Regi aut ejus justitiario, sciri faciat. Et secundum judicium Episcopi, in curia Domini Regis suplebitur de adjudicanda, vel abjudicanda ipsi hæreditate, super qva sit contentio: ita qvod per judicium curiæ Regis, hæreditatem ipsam obtinebit, vel clameum (ɔ: petitionem) inde perdet. apud I. Skenaeum pag. 60.

130) Ex Epist, Innoc. III. in concil: generali MCCXXVI. Si qvis vero hujusmodi clandestina vel interdicta conjugia inire præsumserint, in gradu prohibito etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia, nullum habitura subsidium: cum illi taliter contrahendo non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur, pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum præter omne interdictum, etiam in conspectu ecclesiæ contrahere præsumserunt. Contrarium obtinet ex mente Boehmeri I. Eccl. P. IV. 1717. seqq. ubi liberi ex adulterio, incestu, sacrilegio, conjugioqve, qvod Christianus cum judæa init, procreati, fieri possunt legitimi.

þeirra börn ſem bædi vita meinbugi i ſambandi ſinu. þó at þat ſe opinberliga gert med fyrir ſarandi lyſing. Enn ef meinbugir koma z) upp í þeim húſkap. ſem ádr hefir lögliga lyſtr verit í kyrkiu. ok viſſu þau ecki til þes. þá er þau bundu ſaman hiúſkapin. þá ſkulu þeirra börn löglig vera. þó at þau verdi at ſkilaz. Nu aa) gleimir ſóknarpreſtr at fyrirbióda ſaman at binda leiniligan hiúſkap. edr dyrfiz at vera at þeim brudlaupum ſem egi hefir ſua lyſt verit ſem fyrr var ſagt. þá ſkal honum fyrirbiódaz meſſu ſaungr um bb) þríu ár. Enn ef nockurir vilia tálma lógligt ſamband med illvilia ok röngu cc) upploſti. þá ſkulo þeir egi miſſa hefndar heilagrar kyrkiu. Enn hver móti ſkipan ok forbodi heilagrar kyrkiu bindr hiúſkap ſaman þó at meinbuga lauſt ſe. þá ſkal hann ſkript taka af biſkupi fyrir úlydni ſína. Madr ſkal egi feſta ſer konu fyrr enn at brúdlaupi ſínu. Ef madr feſtir ſer konu fyrr *) en þryſvar ſe lyſt. gialldi biſkupi tólf aura. fyrir úlydni ſína. ef engi finnaz önnur

aa) Gleimir 51.
bb) þriá Uetr 35. 51. 36. 58. *Harb.* 49. 26.
cc) Uploſtingu (ſc. rángri) 58. upplöſti. *Harb.*

*) En þryſuar ſe lyſt *omitt.*

131) Ibid. ſane ſi parochialis ſacerdos tales conjunctiones prohibere contempſerit, aut qvilibet, etiam Regularis iisdem præſumſerit intereſſe, per tricennium ab officio ſuspen-

proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum sciverunt, qvamvis præmissa proclamatione in conspectu ecclesiæ contraxerint. Impedimentis z) in matrimonio legitimè in ecclesia indicto, imo tempore nuptiarum sibi ignotis emergentibus, liberi legitimi sunto, qvamvis parentes dissolvi necessum habuerint. 131) *Si parochialis sacerdos clandestinas conjunctiones inhibere* aa) *obliviscitur, præsumseritve talibus interesse nuptiis, qvæ publice propositæ non sunt, ut supra præceptum est, per* bb) *triennium ab officio suspendatur.* 132) *Siqvis autem ad impediendam legitimam copulam, malitiose &* cc) *calumnianter impedimentum objicit canonicam non effugiet ultionem. Sed his, qvi contra canonicam interminationem præsumserint, etiam in gradu concesso copulari, par inobedientiæ poenitentia ab Episcopo injungatur. Nullus ante nuptias sponsato mulierem. Siqvis tertiam ante* *) *proclamationem foeminam sibi sponsaverit, duodecim in delicti poenam uncias Episcopo luito, si nulla alia obstacula accesserint? impedimentis*

aa) Postea.
bb) Idem.
cc) Tres hiemes,
dd Idem.
*) Tertiam proclamationem omitt. 26.

---

suspendatur, gravius coërcendus, si culpæ qvalitas postulaverit.

132 Ex eadem Verbo tenus Vid. c. 3. X: de cland. despons.

önnur mein. Enn ef mein finnaz ſídan. Þá ſkipi biſkup Þi eptir mála vöxtum. Enn ef madr feſtir ſer konu eptir lyſingar. ok freſtar ſídan brudlaupi naudſynia lauſt. Þá ſkal biſkup edr hans umbods madr göra honum ſtefnu til brudlaups gördar. Enn ef dd) hann gerir egi. gialldi biſkupi tólf aura á hverum tólf mánadum Þar til ſem brudlaup er gert. ee) giálldi nánazta manni fullreti ef hann leggz med henni fyrir brudlaup. nema hann hafi feſtinni uallдit. Engi madr ſkal gera brúdlaup ſitt med meira koſtnadi ff) en hann er fángadr til. gg) Enn at brudlaups tíma

ee) Gialldi — feſtinni valldit *omitt. omnes collatæ.*
ff) Enn hann á föng til. 51.

gg) Enn at — edr púſat. *omitt.* omn. coll.

---

134) Excommunicatione refractarium eſſe cogendum ad conſumtionem matrimonii docet Alexander III. Vid. Bohm. I. Eccleſiaſt. Lib. IV. Tit. 1. de ſponſal. §. 51.

135) Vrbanus III. Vigilienſi Epiſcopo an. MCXXCVI. Vir autem vel mulier ad bigamiam transiens, non debet a Presbytero benedici: qvia cum alia vice benedicti ſint, eorum benedictio iterari non debet. Vid. Cap. 3. x. Tit. de ſecundis nuptiis. Ratio forté eſt odium, qvod in ſecundas nuptias habuerunt Patres, unde 1) *honeſta fornicatio* vocantur c. 9. Cauſ. XXXI. qv. 1. 2) *Presbyteris ſub poena depoſitionis liturgiam nuptialem aliis qvam ſolis virginibus maximè vero viduis iterum nupturis canere interdicitur.* Þat er fyrirbodit ſub poena ſuſpenſionis at ſyngva púſadar meſſo eckium ef Þær giptaz ok engum utan iúngfrúm einum. ex Conſtitutione Eliſi Archiep. Norv. imo. 3) Convivio nuptiali pro-

dimentis verò post cognitis, hæc pro meritis Episcopus dispensabit. Siqvis peractis proclamationibus sibi fœminam sponsaverit, nuptias sine necessitate, differens, Episcopus, ejusve procurator nuptias consumandi terminum ei indicat. 134) *Si* dd) *supersedet, Episcopo duodecim uncias, singulis, donec nuptiæ consummatæ fuerint, duodecim mensibus pendito,* ee) *proximo ab intestato heredi, juris violati multam, si ante nuptias rem cum sponsa habuerit, luiturus, nisi sponsaliis ansam ille dederit. Nullus majori sumptu nuptias exornato qvam conditio seu status celebrantis patitur.* 135) gg) *Die vero nuptiarum veniente, ecclesiam adeunto &*

ee) Proximo — ille dederit.
ff) Qvam facultates habet ɔ: pro sua qvisqve conditione & statu expensas nuptiales faciat.
gg) Die —ad finem omitt. cæt.

---

prohibentur interesse Presbyteri Concil. Neocæsariensis c. 7. *Πρεσβυτερον εις γαμους διγαμουν των μη εσιᾶσται. επει μετανοιαν αιτουντος τοῦ διγαμου τις εςαι ὁ Πρεσβιτερος, ὁ δια της εςιασεως συγκατατιθεμενος τοις γαμοις.* Gratianus c. 8. Caus. XXXI. Qv. 1. vertit: *Presbyterum in convivio secundarum nuptiarum interesse non debere, maxime cum præcipiatur secundis nuptiis poenitentiam tribuere, qvis erit presbyter, qvi propter convivium illis consentiat nuptiis.* Presbyter secus faciens, ab officio suspenditur & benificio. Vid. Engau in Elementis Jur. Canonici Lib. II. Tit. 13. §. 224. His ita constitutis, nihilo tamen minus I. Binghamus docet universalem in orbe Christiano consuetudinem fuisse, ut Viduarum secundis, æqvè ac Virginum nuptiis necessarió sacerdos benediceret.

tíma ſkolo þau fara til kyrkiu. ok láta púſa ſik. ok taka med godfyſi ok litilæti handliga blezan af preſti. ſem fyrr hafa egi bædi edr annat huart bleſad verit edr púſad.

XVII. KAPITULI.

HER GREINIR ÞÁ MENN ER EGI MEGA a) HIÚSKAP BINDA.

Þeſſir menn mega egi kuenna fá. Klauſtra menn. Preſtar. Diáknar. ſubdiáknar. Vigſtolnir menn. Gelldingar. heidnir menn mega egi fá kriſtinna kvenna. Sá madr ok ſem hórar. oc gefr trú annars manz konu. at lifanda

a) Kvenna fá 35. 51. 54.

136) Exc. 8. Diſt. XXVII. ſev. Epiſtola Caliſti Papæ II. in Concil. Later. generali an. MCXXIII. ubi Presbyteris, Diaconis & monachis — matrimonium contrahere, penitus interdicimus, contractaqve matrimonia, ab huiusmodi perſonis, disjungi, & perſonas ad poenitentiam redigi debere juxta ſacrorum canonum definitiones judicamus. conf. Diſt. LXXXI. c. 16. 22. it. Diſt. XXVII. c. 9.

137) Vid. Diſt. XXXII. c. 11. ſex Epiſt. Georgii I. Andreæ Tarentino DCIII ubi: Erubeſcunt impii, & aperte intelligant, judicio ſpiritus ſancti, eos, qvi in ſacris ordinibus Presbyteriatu, Diaconatu, & ſubdiaconatu ſunt

& se copulari curanto, manualem a sacerdote benedictionem benigni, humilesqve accipiunto, si neuter, vel saltem alteruter benedictus & matrimonio copulatus antea non fuit.

CAP. XVII.

HIC RECENSENTUR, QVI a) *SOCIETATEM CONIUGALEM CONTRAHERE PROHIBENTUR.*

H*i uxores ducere prohibentor.* 136) *monachi, pastores* 137) *subdiaconi.* 138) *furiosi.* 139) *Evnuchi.* 140) *Gentiles christianis jungi prohibentur.* 141) *Adulter, qvi alterius uxori, marito ejus adhuc vivo, fidem dat, se illam viduam*

a) Uxores ducere.

sunt positi, si mulieres non abjecerint, & castè vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate.

138) Ex c. 24. X. de sponsal. & matrim. sev Epist. Innoc. III. an. MCCXII.

139) Evnuchorum matrimonia damnat Jus Civile secundum Constitutionem Leonis Novellam XCIIX. Jus vero Canonicum de his ad Concil. usqve Tridentinum teste Boehmero Lib. IV Tit. 15. §. 9. nihil habuit.

140) Vid. c. 15. Caus. XXIIX. Qv. 1.

141) Ex Concil. Tiburiensi DCCCXCV ubi: Relatum est auribus sanctorum sacerdotum, qvendam alterius uxo-

fanda egin bónda hennar. at hann skal fá hennar eptir. dauda bóndans. Sá ok sem hórar annars manz b) egin konu ok hefir rád med henni til þes at ráda bónda hennar c) til dauda. d) ok at hann fái hennar sídan, ok deyr bóndi hennar af þí rádi. Sá ok sem gerir brudlaup til egin konu annars manz. og veit hann at bóndi hennar lif

b) Eignar cono 49.
c) Bana rád. 44
d) ok at - sídan *omitt.* 36.

---

rem stupro violasse, & insuper mœchæ, vivente viro suo, juramentum dedisse, ut post legitimi mariti mortem, si supervixisset, duceret uxorem, tale connubium, prohibemus, & anathematizamus.

142) C. 1. X. de eo qvi duxit in matrim. qvam prius polluit per Adult. ex Alex. III. Epist. Abbati Sti. Alb. MCXXC. Nullus copulet matrimonio, qvam prius polluit adulterio, & illam maxime cui fidem dederat, uxore sua vivente, vel qvæ machinata est in mortem uxoris.

143) Hic non modo nuptiæ, qvas qvis, legitimâ uxore illegitime dimissa, sed tamen adhuc vivente, cum alia qvadam foemina celebraverit, ut polygamia simultanea condemnantur: Verum etiam illud qvoqve matrimonium, qvod post legitimum contrahitur divortium, vinculo societatis conjugalis nedum ob causam fornicationis rupto. Hac de re Origines Homil. VII. apud Binghamum ita: „Scio qvosdam, qvi præsunt ecclesiis, extra scripturam permisisse, aliqvam nubere, viro priori vivente, & contra scripturam fecerunt qvidem dicentem: *Mulier ligata est, qvamto tempore vivit vir ejus.* item: *Vivente viro adultera vocabitur, si facta fuerit alteri viro.* Cæterum tres hac de re, constitutiones habemus. In his unam Cod. Grágás: Tit. de Success. ab

viduam ducturum. 142) *Item qvi* b) *propriam alterius uxorem adulterio polluens, consilium marito lethiferum cum ea inierit* d) *ut post, societate conjungantur thori, si hoc consilio conjux occubuerit.* 143) *Item qvi propriam alterius uxorem duxerit, sciens conjugem ejus, a qvo cognita fuerit*

b) Idem.

d) Ut — thori.

---

ab intest. continet: verba legis hæc sunt: Ef madr á conor tuær á lanþi her. edr í varom lögum. þá ver þat fiörbaugsgard. enda ero börn þau egi arfgeng er han elr viþ þeirri cono. er hann tóc síþar. en *þá á hann conor tuær*. ef hann gengr at eiga. oc gerir brullaup til eþa gelldr mund viþ. enþa á han aþra cono áþr-þat er stefno söc. scal qveþia heimilisbúa níu á þingi þes er sottr er. oc á sá söc er vill. ɔ: *Qvi duas in hac terra, aliisve, qvæ leges nostras agnoscunt, locis, uxores duxerit, relegator, qvinimo liberi, ex illa posteriore conjuge suscepti illegitimi sunto.* Bigamus *autem est, qvi legitimam uxorem habens, aliam sibi sponsat, ducit, dotemqve numerat. Reus actione postulator, domesticis novem in foro rei competente citatis. Actio hæc popularis esto.* Archiepiscopales 1) Erici circa Ann. MCXXCIIX. ubi: Ef madr fyrirlætr kóno sína ok tekr adra kono. þá skal hann vidskiliaz þá kono er hann tók sidar. ok taka hina fyrri. edr se í forbodum. ɔ: *Qvi uxorem dimiserit legitimam, aliamqve ceperit sibi, ab hac posteriori separator, illam priorem recepturus. sin minus, interdicto ecclesiæ feriatur.* 2) Elisi ann. MCCCXX sá edr sú sem bindr tuennan hiúskap fellr í bann af siálfu verkinu. ɔ: Qvi bigamiam, (*sc. simultaneam*) *contraxerit, ipso actu in anathema incidito.*

hafi. ok hefir hana at líkamslofta. þeiſſir menn mega alldri ſídan þeirra kvinna ſá til egin kvinna. engi madr má ok þá konu fá ok feſta. ſem frændi hans ſkylldari enn at fimta manni hefir ádr e) feſt. þó at hann ſe daudr ádr en þau komi ſaman. Sá madr má ok egi konu fá ſem fyrir gert er. edr á adra leid ſín fallinn. ſva at hann má egi konu hafa at likams lofta. Sva ok ef kona á þann luta máls. þá má hon egi giptaz Verda ok börn ſamanbundin at feſting. enn

e) átta edr *add.* 35.

144) Hic ſeqvitur noſter Gregorium Papam in Epiſt. ad Venerium Calitanum Epiſcop. affinitatem & cognationem ad qvartum gradum incluſive obſervari jubentem. Hæc ille: „Confice terram ex qvatuor locis magna intercapedine â ſe diſtantibus, & confectam, & conglutinatam, finge cujuscunqve figuræ, & immenſitatis corpus volueris, numqvid erit humanum ingenium, qvod ipſas qvatuor partes ab invicem valeat ſegregare, ut una qvæqve poſſit per ſe cognoſci? ſic a qvatuor avis, duo conficiuntur in unum, & de duobus fit una concreatio. Hanc ſimilitudinem de qvatuor Elementis, unde concreatus eſt homo colligere potes; ſi eorum unamqvemqve ſpeciem qvæ in multis diviſionibus partita eſt per diſcretas inter ſe partes aſſignaveris, ſit idem in metallis, hoc etiam in liqvoribus, probat etiam coloribus pictor, qvi ſeqvitur arte naturam colores admiſcendo, ex viſibilibus fucis corpora fingens. Vid. c. 1. Cauſ. XXXV. Qv. 10.

145) Alexander III. Ambionenſi Epiſc. an. MCXXC. Sicut puer, qvi non poteſt reddere debitum non eſt aptus conjugio, ſic qvi impotentes ſunt, minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur. Hæc regula

fuerit, adhuc in vivis esse. Hi tales in matrimonio habere postea prohibentor. 144) *Nullus eam sponsato, ducitove, qvam cognatorum aliqvis, qvinto gradu proximior,* e) *sponsaverit sibi, qvamvis præveniente morte, eam non cognoverit* 145) *Nullus fasciniis ligatus, aliqvove naturali laborans defectu, qvominus conjugi valeat præstare debitum, uxorem ducito.* 146) *Foemina, cui tale qvid contigerit, nuptiis interdicitor* 147). 148) *Possunt etiam desponsatione jungi infantes, fieri*

e) Habuerat, vel,

la tam de frigidis ɔ: naturaliter impotentibus, qvam maleficiatis, sive arte magicâ, impotentiâ affectis valet. Vid. X. Tit. de maleficiatis & frigidis conf. Caus. XXXIII. Qv. 1.

146) Vid. c. 6. X. de frigidis & maleficiat:

147) His pauperes sunt adnumerandi. Horum qvidem Conjugium Codex Jon. Tit. de matrim. Cap. IV. non improbat, at Grágása tamen. Posteriori itaqve ævo magno fervore ventilatum fuit, donec Arius Nomophylax constitutione caveret, ne bona qvinqve centenariis minora possidentes matrimonio conjungantur. Reformatis vero paululum post sacris, discussa tempestas iterum redintegratur, aliis talem prohibitionem matrimonii indubiæ legitimæqve populationi obstare dicentibus, aliis eam saluti publicæ, cui tales conjuges oneri fore ponebantur, proficuam esse prætendentibus.

148] Ex Præcepto Nicol. Papæ anno DCCCLXII ubi Distractius inhibemus, ne aliqvi, qvorum uterqve vel alter, ad ætatem legibus vel canonibus determinatam non pervenerint, conjungantur nisi forte aliqva urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis conjunctio toleretur. Vid. c. 2. X. de desponsatione impu-

enn þó ſkal þat egi göra. nema vidliggi fridr. edr adrar ſtórar naudſyniar. ok ef þeim ſemr um þat rád ſídan hon er tólf vetra. enn hann fiórtán vetra. þá má þann hiúſkap egi f)· ſkilia Koma

f) Riúſa 68.

---

impuberum. Præterea notandum, authorem hic noſtrum exemplo juris Can. in X. h. T. deſponſationem cum ſponſaliis confundere. Hæc ab illâ præſertim differunt 1) conſenſu, qvem in illa interponunt parentes, in his vero neonymphi; ut vero impuberis ætas intellectu deſtituitur pleno, neceſſariò ſeqvitur deſponſationem hic tantummodo intelligi. 2) Vinculo, qvod in ſponſaliis fit indiſſolubile vid. c. 51. Cauſ. XXVII. Qv. 2. confr. not. 123. ſupra in hac vero iis puberibus factis plena: relinqvitur facultas, â parentum pacto recedendi· Deniqve vox illa *börn*, ſi Jus canonicum, ante c. 1. Cauſ. XXX. Qv. 2. item c. 12. X. Tit. de deſponſatione impuberum ſeqvamur ſeptem annis majores denotat.

149) Hic erat Jure Romano terminus pubertatis ætatisqve nuptiis utiinqvematuræ; de qvo Juſtin. Inſtitut. Lib. 1. Tit. XXXII. Quibus modis tutela finitur: „Sancta conſtitutione promulgata, pubertatem in maſculis poſt qvartum decimum

---

1) Vid. Jus Gulathing. *Haconis Adelſtenii.* Cap. VI. Tit. de Succeſſ. ab inteſtato. Ius Froſtath. Haconis Haconidis Tit. eod. Capp. XXII. ad XXVI. ubi: Sva es ſyſtir comin til fearhallz ſem broþir. ef hon es XV. vetra gaumol. c: *Sorori bonorum administratio eodem ac fratri jure competit, ſi qvindecim hiemes nata eſt.*

b) Grág: Tit. de ſucceſſ. ab inteſtato Cap. VI. Svafremt á karlmadr arf at taka ſem hann er XVI. gamall. oc ſva fiarvardveitſlo. þá á hann oc at raþa

fieri tamen minime debet, nisi pro bono pacis, aliave causa urgentissima interveniente. 149) *Si illa duodecim biemes nata, ille vero qvatuordecim, in banc consentiunt, tale matrimonium* f) *inseparabile*

f) Rumpitor.

---

mum annum completum ilico incipere dispofuimus, antiqvitatis normam in foeminis perfonis bene pofitam fuo ordine relinqventes, ut poft duodecimum annum completum viripotentes effe credantur. Hanc conftitutionem feqvi videtur Jus Canon. de illa XII, & de illo XIV. fev perfectæ ætatis in Capp. 6 & 10 X. h. t. agens. conf. Concil. Nemaufenfe an. MXCVI. ubi art. 19 apud Collet. Tom. XII. pag. 938. Puellæ usqve ad XII. annum non nubant. Ut vero hos author nofter legit, operæ pretium duxi.

1) In pubertatem.
2) In ætatem nubilem, fecundum L. L. patriæ civiles, inqvirere.

Qvod igitur

1) Attinet: fciendum *pubertatem*, qvæ *decimo qvinto* apud a) Norvegos incipiebat anno, nobis b) in *mino-*

II) De

Þa fyri vifta fari fíno. en egi annara manna. fir en hann fe tuítogr. ɔ: *Mafculus XVI. biemes natus in hæreditatem mittitor, eandem adminiftraturus* tunc etiam fuæ efficitur tutelæ; ab aliorum tamen tutelâ donec XX. natus fuerit hiemes abftineto. Porro: Mær á arf at taka. Þegar honer XVI. vetra gömul, oc fua uöxto á fíno fe. en egi vardveizlo. huartki fíns fiár. ne annara manna. oc egi ráda fyri vifta fari fíno. fyr en honfe XX. c: *Fœminæ fedecim biemes natæ hereditas cum fructibus*

Koma þau ok nockut ſaman at likams loſta. ádr þau ſeu ſua gömul ſem nú var ſagt. þá mega þau enn egi ſkiliaz. g)

XVIII.

g) At Hiúſkap add. 35. 51. 58. 36. 54. 68. 49. 26.

---

rem & *majorem* diſtingvi, donec Magnus Ll. Reformator, unicum, c) legibus â ſe latis, terminum ei præfigeret, *vigeſimum* ſcilicet *annum*.

II) De nubili obſervetur ætate

1) Ea, qvamvis in jure, (qvantum memini) noſtro expreſſe non definiatur.

2) Per

---

bus debetur; *illa vero a bonorum tam ſuorum, qvam alienorum adminiſtratione, ad XX. qvâ demum ſui juris ſit, biemem abſtineto.*

c) Vid. Jus Gulathing: Magni Ll. Reform. Tit. de Succeſſ. ab inteſt. Cap. XXII coll. cum Cap. II. ejusdem Tit. it. cum Cod: Jon: Tit. de cognatis ſuſtentandis Cap. VI. & Tit. de matrim. Cap. II.

d) Vide *Niálam*, ubi Capite XXXIV. Thorgerda XIV. nata annos, Thrauino nuptum datur. Non aliter *Grág.* Tit. de Succeſſione ab inteſt. Cap. IV. kona ſú er gefin er, huart ſem hon er XVI. vetra edr yngri. á arf at taca. þegar es under hana ber. oc ſua fiár vardveizlu annara manna. ɔ: *Foemina nuptum data, ſedecim annis ſive minor ſit, ſive major hæreditatem adminiſtrandam ſibi cedentem capito, tutelamqve aliorum ſuſcipito* : NB. Per maritum adminiſtrandam: gerendamqve: conf. Jon. Tit. de matrim. Cap. II. Engi mær ſcal hava forrædi

---

150) Generalis eſt Regula. *Malitia ætatem ſupplet*, Hanc malitiam hoc in caſu, carnali commixtione committi, non

bile esto. 150) *Si aliqvantum, intra ætatem supra definitam, carnaliter conveniunt, minime separantor.*

CAP.

---

2) Per bonam tamen conseqventiam fuisse videtur.
α) In diverso diversa sexu, utpote
β) In foeminis annus d) XIV. (qvo puellæ nubiles in e) Legibus Wallicis censentur) & in f) masculis XX. Deniqve notandum nostros, Norvegosqve annos inceptos, pro g) completis habuisse.

---

di fiár síns fyr en hon se XX. vetra gömol. þó undir hana hafi borit. nema hon se gipt at frenda ráþi. oc á þá sá er hennar fær. böþi forræþi fyri henni. oc sua penningum hennar. Nulla foemina bona sua prius administrato, qvam viginti hiemes nata fuerit, licet antea illi cesserint, nisi consilio cognatorum in matrimonio data sit, tunc enim illa cum omnibus bonis sub tutela mariti esto.

e) Lib. II. art. 93. pag. 91. Edit. *Wottoniana* ubi: Nubilis autem reputabitur puella post annum XIV. & exinde per XL. annos continuos puerperio idonea censebitur, id est ad LIV. annum juventus ejus manere censebitur, sed postea liberis procreandis inhabilis judicabitur, confr. Regiam Majestatem Lib. II. Cap. 48. ubi: mulier intelligitur habere ætatem legitimam, cum plene habuerit XIV. annos, & cum ætatem habuerit, vel

---

non vero nisu declarat Urbanus III. Epistola Episcopo Cenoman: ann. MCXXCVI. ubi: Attestationes super

 causa

XVIII. KAPITULI.

a) HER GREINIR UM HIÚSKAPAR HALLD OK AFBRIGDI.

Nú er hiúſkapr karlmanz ok konu. lögligt ſamband. ok má þetta ſamband engi b) madr riúfa. þó at egi ſe brudlaup gert. ef löglig feſting er á. nema annat hvert c) þeirra hafi gefit ſik i klauſtr ádr þau

a) Her ſegir um hiúſkapar afbrigdi ef honum er raſkat 35.
b) Skilia 51. 69. 49. ſundrſlíta 36.
c) Gefi ſik í klauſtr. 31. 51. 36. 49. Harb.

---

vel habuerint ſi plures fuerint, tenetur dominus earum, maritare ſingulas ipſarum cum ſuis rationabilibus portionibus. Hæc ætas utriqve ſexui ad nuptias contrahendas communis declaratur, in Qvoniam Attachiamenti Capp. 91. 92, nullo, ad

---

cauſa matrimonii, qvi inter H. juvenem & G. mulierem vertitur, accepimus, &ipſis inſpectis, nobis innotuit, qvod prædictus juvenis nondum duodecimum annum attigerat cum præfatam G. accepit uxorem. & licet niſus fuiſſet (ſicut uterqve confeſſus eſt,) eam corrumpere: mulier tamen credit ſe virginem evaſiſſe: verum ipſe anteqvam ad annum XIV. perveniſſet, a memorata muliere receſſit. qvem cum XVII. annos habeat, eadem pro viro ſibi vindicare contendit, Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, qvod ſi mulier per idoneos teſtes probare neqviverit, qvod poſt XIV. annum ætatis ſuæ vel circa

CAP. XVIII.

a) *HIC AGITUR DE CONIUGIO, EJUSQVE DIVORTIO.*

151) *Est autem matrimonium legitima maris & foeminæ conjunctio, qvam nullus homo* b) *rumpere potest, qvamvis ad nuptias perventum non sit, dum. m do sponsalia præcesserint legitima;* 152) *nisi alteruter conjunx religioso habitu* c) *velaverit, ante qvam*

a) Hic agitur de conjugii mutatione, si illud permutatur.
b] Separare, 51. & disrumpere.
c) Velet-

ad ætatis perfectæ terminum pro diverso hominum statu diversum, habito respectu. Hic est in 1) masculo feudum militare habenti XXI. annus completus, in foemina XIV. ann. compl. 2) in hærede soccomanni (ɔ: coloni conductitii. XV. vel

circa finem XIV. anni prædictus juvenis concensisset in in eam, ab ipso juramento, qvod postqvam ad ætatem legitimam pervenit, ipsam habere non consensit in uxorem, ab impetitione mulieris, eum potes & debes absolvere, & ad alia vota utriqve dare licentiam transeundi.

151) Ex mente Gratiani, *Nuptiæ* sunt, sive matrimonium, viri & mulieris conjunctio individuam vitæ conjunctionem continens.

152) Ex Epist. Alexandri III. Archiepisc. anno MCXXC. Post consensum legitimum de præsenti, licitum est alteri

þau hafi ſamt komit at likams loſta. ok má þat þá ſem eptir er í verölldinni. leita ſer d) forræda ef líkar. Enn ſidan þau koma ſamt at likams loſta. ſkilr þau engi lutr nema hórdómr. Ok e) ſkilr þó egi hórdómr hiúſkapin. fyri. þi at þat hióna ſem ſaklauſt er. ok engan hórdom drygir má ſkiliaz f) med g) atkvædi biſkups at ſam veru

d) Forráda 35.
e) Skill ſæpius ſcribunt 35. 49.
f) Hic incipit lacuna Cod. 54. qvæ continuat usqve ad: fim nætur til Jacobs meſſu: in capite 25.
g) Rádi 35.

vel etiam XIIX. 3) in hærede burgenſis, (ɔ: civis certæ civitatis) cum qvatuordecim annos completos habet, vel cum minimos (ɔ: nummos diſcernere noverit, pannos vlnare, & alia negotia exercere paterna vid. Reg. Majeſt. Lib. II. Cap. 41.

f) Vid. ſupra notulam b. unde faciles concludimus, viginti annis minorem, cui aliorum & conſeqventer uxoris tutela abſtinendum, matrimonium inire non potuiſſe. Adde genium ſeculi, qvi procos, niſi fortibus, qvæ poſcebant annos, inclaruerint geſtis, repulſâ terrebat.

g) Vid.

teri, altero etiam repugnante, eligere monaſterium (ſicut ſancti qvidem de nuptiis vocati fuerunt) dummodo carnalis comiſtio non intervenerit inter eos, & alteri remanenti, ſi commonitus continentiam ſervare noluerit, licitum eſt ad ſecunda vota tranſire: qvia cum non fuiſſent una caro ſimul effecti, ſatis poteſt unus ad deum tranſire, & alter in ſeculo remanere vid. c. 2. X. de converſione conjugator.

153)

qvam se invicem carnaliter cognoverint, tum enim in seculo remanenti, sibi pro lubitu d) *prospicere licitum esto.* 153) *Interveniente vero commistione carnis præter adulterium omnino nunqvam separantor:* 154) *imo adulterium copulam conjugalem non* e) *separat, insons qvippe conjux, & ab adulterio immunis, qvoad torum & mensam á conjuge adultero* f) *secundum Episcopi* g) *sententiam separari potest caste*

e) Idem.
d) Idem.

g) Consilium.

g) Vid. Edictum Haconis Magni Cap. XV. Tit de Successt. ab inteſtato Cod. Jon. insertum. ubi: Sá er tuítogr er hann hefir XX. ióla nætr. ɔ: *Vicennis habetor, qvi viginti noctes natalitias* (ɔ: festa Natalitia) vixerit. Cæterum de vario pubertatis termino consulantur. Ludewig de ætate legitima, pubert. & majorenn. Heineccius. in Elementis Jur. Germ. Lib. I. Tit. XV. de Personis: Qvi tutela subsunt.

153) Hoc de vinculo intelligendum est, potuit enim alter conjunx, alterius consensu continentiam & religionem profiteri, in hoc enim casu ille in seculo remanens, si exorbitaverit, adulterii reus evadebat, nec huic, illo vivente, spes ulla secundarum relinqvitur nuptiarum. Vid. Caus. XXVII. Qv. 1. item X. de conversione conjugatorum.

154) Ambrosius in Hexæmer. Tit. diei IV. Lib. V. C. VII.

rn vit annat hióna þat ſem hórdóm hefir drygt. ok liſa ſidan rækiliga. Enn hvart þeirra ſem afbregdr medan þau liſa bædi. þá drygir þat h) hórdóm ok þí er þeim þat rád at ſættaz ſem fyrſt. ok búa ſidan ſaman. Brióta þau ok bædi ok gera hórdóm. þá ſkal biſkup bannfæra þau þar til er þau koma ſaman aptr. Enn hver ſem veit konu ſína i) hórat hafa. ok ſamþyckir hann henni ſídan um ſinn at likams loſta þá má hann egi ſkiliaz vid hana. Enn ef hórdómr er leyniligr. ok óprouadr þá mega þau egi ſkiliaz fyrr en prouat er fyrir biſkupi. þat huartki má annat ræna ſinni ſkylldu utan dóms. ok k) ſannrar prouanar.

h) hórdóm 35. 51.
i) Horaz hafa 35.
k) Saunar *omitt.* 35.

Licite dimittitur conjunx ob cauſam fornicationis, ſed manet vinculum prioris, propter qvod fit reus adulterii, qvi dimiſſam duxerit, etiam ob cauſam fornicationis, ſicut enim manente in ſe ſacramento regenerationis excommunicatus qvis reus criminis, nec illo ſacramento caret, etiamſi nunqvam reconcilietur deo; ita manente in ſe vinculo foederis conjugalis uxor dimittitur ob cauſam fornicationis, nec carebit illo vinculo etiamſi nunqvam reconcilietur viro vid. c. 2. Cauſ. 32. Qv. 2.

155) Vid. c. 4. Cauſ. 32. Qv. 7.

156) Ex Epiſt, Alexandri III. Romæ MCLXXV. Ex literis tuis accepimus qvod V. qvandam duxit uxorem, qvi paucis temporibus fuere concordes — tandem vir uxorem ſuam ſuper crimine fornicationis jure convenit, qvæ neſcitur qvo ducta ſpiritu cæpit publice confiteri. Qvod cum vir negaret ei in neceſſariis providere, crimen compulſa

caste indies victurus. 155) *Sed qvivis eorum, dum uterqve vivit, exorbitans* h) *adulterii reus esto: unde consultius iis est, ut ocius conciliati, indies cohabitent.* 156) *Uterqve conjux adulterii reus ab Episcopo excommunicatione feriatur, donec iterum convenerint.* 157) *Qvicunqve conjugem, cujus adulterum compertum habuerit eam postea carnaliter concentiens, ab ea separari minime potest. Adulterio latente, & nondum adhuc probato, divortium nullum esto, donec coram Episcopo illud evincatur, nam alter alterum mutuo debito, præter sententiam & probationem* k) *plenam*

h) Idem.
i) Idem.
k) Plenam *omitt.*

---

pulsa est incurrere memoratum. Cumqve diligentius a te fuisset admonita, ne ad sugestionem alicujus, illud tam turpe contra se proponeret, ipsa id manifestius inferebat. Sane tu convocato capitulo tuo, cum ex eorundem consilio utriqve privatim continentiam injunxeris observandam, ita qvod caste viverent ab invicem segregati: memoratus V. furtim cum alia sponsalia & nuptias celebravit. Verum cum factum inqvirere laborares, supradictus V. seriem rei expliccans & exponens ad Audientiam nostram dicitur appellasse. Unde Frat: t: mandamus qvatenus si res ita processit prætaxatum virum ad legitimam uxorem redire compellas. Vid. Cap. 5. X. de divortio.

157) Conf. Cod. Tit. de matrim. cap. V. de Adulterio. Ef þau sættaz á sín mál. oc tekr hann vid henni, þá fari þat sem mál hennar væri ófpiállat ɔ: *si de hoc transigunt, & ille illam recipit, illa, tanqvam nunqvam deliqvisset habeatur.*

nar. Enn þat þeirra ſem l) einfalldan hórdóm drygir. ſekiz þrim mörkum vid biſkup. kona af ſínu fe enn egi bónda ſíns. ok ſkal þat virda i heimanfylgiu hennar. ef m) hon verdr ſönn at med vatta tua. edr fleiri. edr verdr hon n) barns. Enn þat ſkal vera ſcónar vitni. ſem ſkírſkótat verdr undir mann. Enn ef þat er egi til. þá má ſækia med heimileskvidar vitni. ok ſkal þá ſtanda fyri lyritar eidi. Nu er þat *einfalldr hórdómr* ſem madr tekr o) einleypa konu undir ſína eigin konu. ok ef kona tekr einleypan mann undir ſin eigin mann. Enn þat er *tuífalldr hórdómr*. ef madr á ſer eigin konu, ok tekr eignarkonu annars manz. ok ſua ef kona á ſer mann. ok tekr annarar konu eiginmann. Enn þat þeirra ſem ſua brytr gialldi biſkupi ſex merkur. ok taki ſkriptir.

XIX.

l) Einfalldan *omitt.* 54.
m) þau verda ſönn. *Harb.*
n) Barnshauandi 54. 49. 26.
o) Einfallda 51.

---

158) Generalis hæc eſt Regula Cod. Jon. Vid: Cap. cit. Nú ef giaulld coma á hendr ödru hvaru hióna þá á þat met ſíno fe at böta ſinn miſuerca ſem gört hefir ɔ: *Si multæ alterutri conjugum ſolvendæ ſunt, ſuis qviſqve bonis, delicta, qvæ perpetraverit, expiato.*

159) Adulterium cum huc usqve delictum fuerit privatum, poſthæc vero publicum, & mere eccleſiaſticum, Epiſcopis pro Principe omnimodam circa illud jurisdictionem exercentibus; facilis crediderim; hanc ab initio cenſuram admodum fuiſſe levem, ne duri cervicibus laici, Papalisqve impatientes jugi, illud penitus diſcuterent

plenam privare non poteſt. Adulterii l) *ſimplicis reus tres Epiſcopo marcas luito: has* 158) *ex ſuis bonis uxor moecha depromat, minime vero ex mariti patrimonio, ejusvero doti iſtæ ſunto imputandæ, ſi duobus pluribusve teſtibus* m) *jaceat,* n) *graviduve ſit, Teſtes in hac cauſa laudati oculati ſunto, qvorum defectum domeſticorum teſtimonia ſupplent, illa vero trium juramento eliduntur.* Adulterium ſimplex *eſt, ubi uxoratus cum* o) *ſoluta, vel maritata cum ſoluto adulterium committit.* Adulterium *vero* duplicatum *eſt, ubi uxoratus alterius uxorem adulterio polluit, vel maritata cum alterius conjuge thorum profanat. Qvi deliqverit ſex Epiſcopo marcas numerato.* 159) *cenſuram ſubiturus.*

CAP.

l) Simplicis omitt.
m) Illi jaceant.
n) Idem.
o) Simplici 51. male.

---

terent. Procedente vero tempore, poſt ſecul: præſertim decimum IVtum in tyrannidem verſa, pauperibus, & argenti parcis, maximé gravis fuit, qvippe qvæ arbitrio judicis relicta, pecunia venalis fuit vid. Poenitentiale Epiſcopp. Holenſium in Hiſt. Eccl. Isl. Tom. II. pag. 188. & ſeqq. ubi: *Carinæ* qvæ carcerem jejuniis & flagellationibus cruentis, horrendum efficiebant, reis imponuntur. Cæterum adulterium in caſibus epiſcopalibus conſtitutum coram Epiſcopali ſede erat expiandum. Hinc mos ille fluit, qvo adulteri, ſublatis per Reformationem prioribus poenis, in Templo Cathedrali

XIX. KAPITULI.

a) HER SEGIR NÆR EGI SKAL BRULLAUP b) GÖRA.

Brúdlaups gerd sína skal madr egi hafa á þann dag edr nátt. sem um c) mörgunin eptir er heilagt edr d) fastat. Frá því er ióla fasta hefz. ok siau náttum eptir hinn þrettánda. Ok frá því er e) níu vikna fasta hefz ok til þes er siau nætur eru frá Páska degi. Frá því er hefz gagndaga vika. ok framm f) um hvíta sunnu viku má egi brúdlaup gera ne konu fá. Nú hver sem brúdlaup g) gerir. edr konu fær á h) þesum tímum gialldi biskupi i) tólf aura k) ok taki skriptir.

XX.

a) Um brullaupsgerd 51. nær brullaup skal vera, *Harb.*
b) Vera 35.
c) Morgininn 49. *Harb.* myrgininn 26.
d) Fostudagr 35. 51. 49. 29.
e) Níu vikor ero til páska 35. 51. 36. 49.
f) Ifir 35.
g) Veitir 36.
h) þeima tima 35.
i) Sex aura 26.
k) Ok taki skriptir *omitt.* 35. 51. 54. 58. 49. *Harb.*

---

thedrali necessum haberent absolvi, donec Rescriptum Frid. II. de 15 Maji 1578. eos ab Præpositis, postea vero Christ. IV. Rescripto de 25 April 1594. a Parochis propriis absolvi juberent. Deniqve notandum, hoc

CAP. XIX.

160) a) *HIC CONSTITUITUR, QVANDO NUPTIAS* b) *CELEBRARE NON LICEAT.*

Nuptias celebrare non licet die noctleve, cujus c) *mane festum, diesve jejunii seqvitur. Nec ab Adventu, usqve ad diem post Epiphaniam, septimam. Nec* e) *ab initio jejunii qvinquagesimalis, usqve ad finem septimanæ Paschalis. Nec ab initio hebdomadæ Rogationum, ad exitum usqve septimanæ Pentecostes, nullus uxorem ducito. Qvicunqve vero nuptias* g) *celebraverit uxoremve* h) *his temporibus duxerit, Episcopo* i) *duodecim uncias pendito* k) *publice absolvendus.*

Cap.

a) De celebratione nuptiarum — Qvando nuptiæ esse debeant.
b) Esse.
c) Idem.

e) Ab eo tempore, qvô ad Pascha novem sunt hebdomadæ.

g) Præstiterit.
h) Idem.
i) Sex uncias.
k) Publice absolvendus.

---

hoc delictum, sublata per Rescriptum de 8 Iunii 1767. publica absolutione, esse tantum seculare.

160) De hoc capite vid. notas ad Cap. XXIV. Jun. Eccl. Thorl. Ketils.

XX. KAPITULI.

a) HER SEGIR SEKTIR Á FRENDSEMIS SPELL. OK SIFIA SPELL.

Þat er nú þesunæst. at engi má sína frendkonu edr sifkono hafa at líkoms losta. Hefir madr frændkonu sína. edr sifkonu at fiórda manni. fra systkinum at telia c) iafnlángt fram komin. þá skulu þau skiliaz. ok giallda biskupi tólf aura ok gánga til skripta. Hefir madr þrímenning sinn at líkams losta. þá skulu þau skiliaz ok giallda biskupi þriár merkur. ok gánga til scripta. d) Tekr madr at líkams losta systrung sinn. e) brædrung edr hálfbrædrung. þá skulo þau skiliaz. ok gialllda biskupi f) hálfa fimtu mörk. ok gánga til skripta vid siálfan biskup. Enn ero þær konur

a) Her segir um gudsifiar. *Harb.* Her segir um þær konr sem manni hæfir egi at fá 35. Um frændsemisspell 51. 36.
b) Sifkono *omitt.* 51.
c) Iafnfarit (iafnrett 58.) at telia 35. 51. 36.
d) Hefir 36.
e) Eda brödring þá skulo. 49.
f) V merkur 49. *Harb.*

161) Deprohibitis, LL: nostris gradibus notetur, qvod, tacente hac in re Jure Eccl. Thorl. Ketillian, Juris Eccl. Gula-

a) In Epist. Amalphitanæ Ecclesiæ Suffraganeis Romå MLIX. ita „De consangvinitate nullus uxerem ducat,

CAP. XX.

a) *HIC AGITUR DE POENIS COGNATIONIS ET AFFINIATIS VIOLATÆ.*

Deinde hoc esto. Nullus cognatam b) *affinemve uxorem ducito, cognoscitove.* 161) *Siqvis in gradu qvarto* c) *lineæ collateralis æqvalis à fratribus computando, cognatam affinemve sibi uxorem ducit, separantor, Episcopo in poenam, publicam præter absolutionem, duodecim uncias luituri. Siqvis tertio gradu cognatam* cognoscit, *separantor, præter publicam absolutionem Episcopo tres marcas soluturi. Siqvis cum matertera,* e) *patruive (sc. germani) filia, imo patrui, sive consangvinei sive uterini natâ* d) *coit, separantor,* f) *qvatuor cum dimidia marcas numeraturi Episcopo, qvi eos ipse absolvat. Sunt autem adhuc foeminæ graviori*

a) Hic agitur de cognatione spirituali. Hic agitur de foeminis, qvas uxores ducere non decet. De cognationis violatione.
b) Affinem *omitt.*
c) Æqvaliter utrinqve computando.
d) Sensus idem.
e) Patruive filia, separantor.
f) Qvinqve marcas.

Gulathingensis Cap. XXIII. observatum fuerit, *septimam,* prævio Nicolao Papa II. a) *generationem* terminum ad qvem

---

cat, usqve post septimam generationem, vel qvousqve parentela cognosci potuerit. Confr. Epist. Georgii

nu er meira liggr vid. ef ver vinnum á þeim ódádaverk. ok g) leggiumzmed þeim. Nú er ein *modir* manz aunnr *fyſtir*. þridia *dottir*. fiórda h) *ſtiúpmódir*. fimta *ſonarkona*. ſetta *bródrkona*. ſiaunda *ſonardóttir*. ok þær konur allar. ſem manni ero iafnſkylldar. Ok menn mega ódáda verk á vinna. þar er ſtiúpdottir brodrdottir. ſyſtirdottir. dóttrdóttir. födrmódir. módrmódir. módrſyſtir. födr ſyſtir. modir konu manz. ok ſyſtir konu manz. Enn ef madr verdr at þi kunnr. ok ſannr at hann leggz med þeim konum ſua nánum. þá er ſá madr fridlaus ok bædi þau þar til er þau taka ſkript i) af biſkupi. þá er hann leggr á þau

g) Attegiaz 51.
h) Af ſtiupdottir. 51.
i) Af biſkupi *omitt*. 51.

---

qvem ſtatuens. Huic derogavit Conſtitutio Magni Giſſuris Epiſcopi Skalholtenſium anno MCCXV. facti. Hæc J. Eccleſiaſt. Thorl. Ketilliani Cap. XLIV. inſerta b) Innocentium III. ſeqvitur IV, gradum incluſive ſumtum

---

Georgii Papæ Epiſcopis Galliæ DCIV. Concil. Wormatienſe anno MCCCLXVIII. numerum incertum pro certo ponens Cap. 32. item Concil. Lugdunenſe DCCXII. Rationem ſeptenariæ hujus computationis, *ſeptem ſpiritus ſancti dona* eſſe adſerit Thomas Aqvinas in lib. de *Matrim*. ſed *Ekko de Repau* in Speculi Sax. lib. I. art. 3. *ſeptem ætates mundi* magis arriſere.

b) In Concil. generali Rom. ann. MCCXVI. Non debet reprehenſibile judicari, ſed ſecundum varietatem tem-

graviori poena sanctæ, si delictum sanguinis seu inexpiabile in eas committatur, prima est mater, *secunda* soror, *tertia* filia, *qvarta* h) noverca, *qvinta* nurus, *sexta* fratria, *septima* neptis, *omnesqve foeminæ, æqvali cum his gradu nosmet attingentes, itidem poena capitali sanctæ: hæ sunt* privigna, fratris filia, sororis filia, neptis, avia paterna, avia materna, matertera, amita, socrus, glos. *Qvicunqve notus convictusqve fuerit, cum' fæminis tam arcta sibi cognatione junctis concubuisse, exlex esto, qvinimo uterqve donec poenitentiam* i) *ab episcopo impositam sibi, accipiunt. Uterqve*

g) Idem.
h) Privigna.
i) Ab Episcopo.

---

sumtum prohibens nulla termini a qvo, mentione interjecta. Sed hunc defectum noster supplet *à fratribus computare* jubens. Sed hinc oritur qvæstio, num fratres stipes esse debeant, ideoqve abjiciendi? Stipes utiqve

---

temporum; statuta qvandoqve varientur humana, præsertim cum urgens, necessitas vel evidens utilitas id exposcit: qvoniam ipse deus ex his, qvæ in Veteri Testamento statuerat, non nulla mutavit, in Novo. Cum ergo prohibitiones de conjugio in secundo & tertio affinitatis genere minime contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptiis, cognationi viri non couputanda prioris, & difficultatem freqventer inducant, & aliqvando periculum pariant animarum, cum cessante

á þau. ok bædi hafi þau fyrirgert hverium peningi fiár fins í londum ok laufum aurum. þat á hálft kóngr en hálft bifkup. nema þeir vili meiri mifkunn ágera. Enn ef þat kennir bifkup edr hans k) lögligr umbodsmadr manni at hann hafi þat l) útlaga verk giört. en hann kvedr nei vid. þá fkal hann fynia med tylftar eidi. fellr til óbóta ef fellr.

XXI.

k) lögligr. *omitt.* 35. 51.
l) Udáda verk 35. Utlegdar verk 51.

---

qvo forent fi c) *Synodus Salegunftadienfis* anno MXXII. habita, & in d) *Speculi Saxon.* lib. I. art. 3. recepta normæ inftar habeatur, qvalis noftro nunqvam fuit, erit igitur in fratribus, tanqvam gradu primo computationis canonicæ incipiendum. Praxin teftem nuncupo, nobilemqve illam, de nuptiis *Jonæ Sigismundi* & *Biorgæ Thorvaldi* filiæ centum annis natam controverfiam; ubi Gotfkalkus Nicolai Holenfium Epifcopus, in fratribus

---

te prohibitione ceffet effectus: conftitutiones fuper hoc editas, facri approbatione Concilii revocantes, præfenti conftitutione decernimus, ut fic contrahentes de cætero libere copulentur. Prohibitio qvoqve copulæ conjugalis qvartum confangvinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat, qvoniam in ulterioribus gradibus jam non poteft absqve gravi difpendio hujusmodi prohibitio generaliter obfervari. qvaternarius vero numerus bene congruit prohibitioni conjugii corporalis de qvo dicit Apoftolus: *Qvod vir non habet poteftatem*

ræteræa rerum tam mobilium qvam immobilium dominio exuuntor, qvod ex æqvis partibus Regi & Episcopo, nisi majorem eis gratiam præbere velint, acqviritor. Qvi, tanti ab Episcopo ejusve k) *legitimo procuratore postulatus* l) *sceleris, illud pernegaverit, se duodecim conjuratorum juramento, purgato, qvô si cadit, exlex esto.*

CAP.

k) Legitimo.
l) Idem.

fratribus computare incipit, qvod certe non fecisset, si monstrosa illa, multumqve pingvior fuisset in usu: & qvis est qvi credat istius ævi clerum aurifices maxime industrios, divitem adeo venam, clausis præteriisse oculis, si summo sub cespite latuisset. Plura de prohibitis apud Pontificios gradib. vid: in illustriss: Dni. P. K. Ancker Dissertatione, de *Origine & sensu septimæ generationis, lingua Vernacula* Syvende mand.

potestatem sui corporis, sed mulier: neqve mulier habet potestatem sui corporis, sed Vir: qvia qvatuor sunt humores in corpore, qvi constant ex qvatuor elementis. Cum ergo jam usqvè ad qvartum gradum prohibitio conjugalis copulæ sit restricta: eam ita volumus esse perpetuam, non obstantibus constitutionibus super hoc dudum editis, vel ab aliis, vel ab nobis: ut siqvis contra prohibitionem hujusmodi præsumserit copulari, nulla longinqvitate defendatur annorum; cum diuturnitas temporum non minuat peccatum: sed augeat: tantoqve

XXI. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM ÞÍNU Á GUDSIFIA SPELLUM.

Þat er fyrirbodit af gúds hálfú at nockr madr hafi gúdsfifia finn at líkams lofta. Enn *þrífalldar ero Gúdfifiar*. Hinar *fyrsto* ero milli barns þes er fkírt er. ok þes er fkírir. edr þí helldr til fkírnar. *Adrar* Gúdfifiar ero ímillum þes fem barn fkírir ok þí helldr til fkírnar. edr undir bifkups hönd, ok fedgina barnfins. *þridiu* ero imilli þes barns. er fkírt er. ok kiötligsbarns þes fem fkírdi. edr til fkírnar helldr. ok þí eigo preftar. Gúdfifiar vid aull þau börn fem þeir fkíra. ok vid aull þeirra fedgin. Enn preftzins barn má vid öngan þann líkams lofta drygia. fem preftrin kefir

a) Her fegir um gudfifia þurmsler 35. 54. Um gudfifiar. *Harb.*

---

toqve funt graviora crimina, qvanto diutius infelicem animam detinent alligatam.

c) C. 2. Apud Hardvinum Tom. VI. pag. 829. Qvidam etiam generationem confangvinitatis ita volunt numerari, ut frater & foror fint primi: hoc autem ftatuit fancta Synodus, ficut etiam ab antiqvis Patribus decretum eft, ut ita non effet, fed ut nepos & neptis, id eft filius fratris, & filia fororis, primi habeantur.

d) Hoc

CAP. XXI.

163) a) *HIC AGITUR DE POENA COGNATIONIS SPIRITUALIS VIOLATÆ.*

Canonibus prohibetur, ne qvis cum cognato ſpirituali carnaliter commiſceat. Sunt varo tria cognationis ſpiritualis genera. Primum *inter baptizantem, & in baptismo ſuſceptores, oritur.* Secundum *in baptizante, & iis, qvi in baptiſmo vel confirmatione ſuſceperint, ut & in parentibus baptizati obſervatur.* Tertium *inter baptizatum, & liberos tam baptizantis, qvam ſuceptorum, naturales intercedit.* *Hinc paſtores ſpirituali omnibus qvos baptizarint, eorumqve parentibus, cognatione conjunguntor, (unde porro ſacerdotum liberi, a parente baptizatos carnaliter cognoſcere probi-*

a) Hic agitur de cognationis ſpiritualis continentia. De cognatione ſpirituali.

---

d) Hoc ita: Hic primum gradum cognationis conſtituimus, in qvo ſunt fratrum ſororumqve liberi, qvi & nepotes appellantur, in cubitu eſto ſecundus gradus, qvem pronepotum dicimus. In nexu manus ad brachium ſit tertius, qvem abnepotibus concedimus. Sic ulterius in primo articulo digiti medii, ubi de manu exeritur, qvartus gradus conſiſtat, qvem antenepotes occupent, ſecundum membrum ejusdem digiti qvintum gradum referat, qvi trinepotibus tribuatur cæt.

kefir ſkírt. Nú helldr madr barni manz til ſkírnar. edr undir biſkups hönd þá er hann fermir. þá á fadir. ok módir barnſins. ok ſua barnit gudſifiar vid eigin konu þes ſem á barni helldr. þí at þau ero ſem einn madr bædi. Slíkt ſama er þo at hon halldi á barni. þá er bóndi hennar i gudſifium vid barnit. ok ſua vid födr þes ok módr. ef þau hafa ádr likamliga ſamankomit. Nú hefir madr gudſifia ſinn at likams loſta. þá ſkulu þau ſkiliaz. ok gialldi hvart þeirra þriár merkur biſkupi ok gángi til ſkripta.

XXII. KAPITULI.

a) HER SEGIR SEKTIR Á EIDROFUM OK SKRIPTROFUM.

Ef madr verdr eídrofi edr ſkriptrofi vid biſkup. huart ſem er karlmadr edr kona. Enn þat er *Skriptrof* ef madr geingr aptr til ſomu ſyndar. er madr hefir fyr gört um þau mál ſem ſekt bítr. edr er eigi 162) af landi farin ſem ſkriptat var. giallda

a) Ef madr verdr eidrofa oc ſkriptrofa. *Harb.* Ef madr leidir mann á rángan eid med ſer. 35.

162) *At fara af landi* ſolum vertere, peregrinari hic non modo relegationem, ſed etiam peregrinationes ſacras ad Stum Olaum, ad limina Petri, alioſqve ſanctos involvere

probibentur. *Siqvis alterius in baptiſmo vel ſub manu Epiſcopi confirmantis filium ſuſcipit tunc pater & mater infantis, ipſeqve baptizatus, cognationem ſpiritualem cum uxore ſuſceptoris in-, eunt, uam ut unus homo, ambo ſunt.* *De marito, illa (ſc. uxore) ſuſcipiente, idem juris eſto, ut cognationem ſpiritualem cum infante, ejusqve parentibus habeat, ſi carnalis copula anteceſſerit. Qvi carnalem contraxerint copulam ſpirituali cognatione juncti, ab invicem diſcedant: uterqve tres Epiſcopo marcas ſolvat, & poenitentiam accipiat.*

CAP. XXII.

a) *HIC AGITUR DE POENA JURISJURANDI VIOLATI, ET ABSOLUTIONIS VIOLATÆ.*

Siqvis ſacramentum Epiſcopo præſtitum, vel qvam Epiſcopus dederit abſolutionem, violat: Abſolutionis *autem* violatio *hoc eſt, ſiqvis ad peccatum revertitur qvod circa cauſas, qvibus* b) *adjuncta pœna eſt, antea commiſerat,* 162) *vel ſiqvis ſolum, in abſolutione juſſus, non verterit, tres Epiſcopo*

a) Siqvis juramentum vel abſolutionem frangit. Siqvis alterum ſecum in perjurium ducit.

vere crediderim, has enim reis ſæpius injunxiſſe Epiſcopos Sturlungorum Hiſtoria docet.

gialldi þriár merkur biſkupi. ok ſua annat ſinn. ok hit þridia. enn ef þat verdr optar. þá er karlmadr útlægr. ok fe hans allt. enn kona fari útlæg. nema madr 163) renni á hendur henni. enn ſiálf hafi hon fe ſitt.

XXIII. KAPITULI.

a) HER SEGIR SEKTIR RANGRA EIDA.

Sá madr ſem ſver rángan eid ſekiz þrim mörkum vid biſkup. Enn ef hann leidir fleiri menn á rángan eid med ſer. þá ſkal hann giállda ſex aura fyrir vatt hvarn. Enn ef þeir viſſu at þeir ſuæri rángt. þá ſekiz hvar þeirra þrim morkum. Enn ef b) þeir hafa ſyn fyrir. þá ſkolo þeir c) ſynia med einseidi. enn umbodsmadr biſkups ſkal eigi

a) Ef madr verdr eidrofa ok ſkriptrofa. *Harb.*
b) þeir ſetia 35. þeir ſynia. *Harb.*
c) Sveria. *Harb.*

163) *At renna á hendr*, verbo tenus ſignificat *irruere in aliqvem*, *vi aliqvem afficere*, & hinc potius reſpicere authorem puto, qvam ad matrimonium, (nam b: A Magnæus hæc verba explicat: *niſi qvis eam ducere velit:* Vix ulla alia eſt ratio imo neqvidem conjugii favor, cur pœna; qvoad bona mitiori hoc in caſu afficeretur fœmina, rele-

ſcopo marcas luat. Eadem eſt ſecundæ & tertiæ violationis multa. Sæpius iteratâ pax; & bona viro adimuntor; fœminæ vero, niſi invita id fecerit, exilium irrogator, bonis ſuis omnibus retentis.

CAP. XXIII.

a) *HIC AGITUR DE POENIS PERJURATORUM.*

Qvicunqve perjurium commiſerit, tres Epiſcopo marcas committito. Si plures in perjurium pellicit, pro ſingulis ſex uncias numerato: qvi, ſi ſcienter perjurant, ſinguli trium marcarum rei ſunto. ſi Negationem (ɔ: qvod conſcii fuerint) b] afferunt, corporali juramento c) ſe purgare debent. Hujus vero delicti Epiſcopus, ejusve procurator neminem

a) Siqvis juramentum vel abſolutionem fregerit.
b) Interponunt.
c) Jurent.]

---

relegationi cæterum obnoxia) confer. Jus canonicum in c. 2. Cauſ, XXII. Qv. 5. ubi: Qvi perjuratſe in manu Epiſcopi aut in cruce conſecrata, tres annos pœniteat, Qvi autem *coactus* fuerit, & ignorans ſe perjuraverit & poſtea cognoſcit, tres qvadrageſimas pœniteat.

164) De hac materia vid. ſupra in Decimis.

eigi bera hann fyrr þeirri sök. enn han hafi heimiliskvidar vitni nema mál se opinbert.

XXIV. KAPITULI.

a) HER SEGIR HEILAGRA DAGA HALLD. b)

Drottinsdag hvarn skolo ver hallda heilagt. hefz sú helgr. þvattdag. þá er sól hefir geingit tua luti af útsudrs ætt. en einn ógenginn. ok hellz til midrar nætr eptir drottinsdagin ef rúmheilagt er annan dag vikunnar. Enn hver sem þá helldr eigi heilagt. c) gialldi biskupi d) sex aura fyrir hvern drottingsdag. sem hann e) brytr helgi. Nú ero þeir fleiri dagar. er med ymissum helgum greinaz ok föstum. Jóla helgi eigum ver at hallda, þat ero dagar þrettán f) af fornu. þar skal hallda Jóladag hinn fyrsta. A'tta. ok hinn þrettánda.

a) Um drottinsdaga helgi. *Harb.*
b) Ok helgi höld add. 35.
c) Drottinsdaginn *add. Harb.*
d) Siau. *Harb.*
e) lætr egi heilact. *idem.*
f) At fornu omitt. 26. 49. *Harb.*

---

165) Hoc caput maximam partem desumtum est ex I. Eccl. Thorl. Capp. XVIII. XX. XXI.
166) Nostratibus neochristianis minima qvæqve, diebus festis, opera

neminem prius reum agat, qvam domesticos producere poterit testes, nisi delictum sit notorium.

CAP. XXIV.

165) a) *HIC AGITUR DE FESTORUM DIERUM CELEBRATIONE.* b)

Dies qvisqve Dominicus nobis festus esto. Hoc festum incipiat die lavationis, ubi sol binas tripartitæ libanoti plagæ partes emensus est, tertia restante: duratqve ad mediam, qvæ diem dominicum insequitur, noctem, si secunda hebdomadis feria profesta est. 166) *Qvicunqve hoc tempore* c) *ab operibus feriatus non fuerit* d) *sex uncias, pro singulis,* e) *profanatis diebus dominicis Episcopo luito. Sunt plures adhuc dies, qvi, ut sanctitate, ita qvoqve jejuniis differunt. Festum Jolense* ɔ: *Natalitiorum celebrare obligamur: hoc tredecim* f) (*ut*) *antiqvitus diebus constat. In his*

a) De dierum dominicorum sanctitate.
b) Et festorum observatione.
c) (sc.) die dominica.
d) Septem.
e) Quos non curaverit sanctos esse.
f) (Ut) antiqvitus.

---

opera, relegatione puniebantur, actione populari, persequenda. vid. Vitam & Res gestas Gudmundi Modruvallensis cognomine Divitis.

da. at helgi sem Paschadag hinn fyrsta. Enn annan dag. ok hinn þridia. fiórda ok fimta. skal hallda sem drottinsdag. g) Þat eigom ver ok at vinna medal-daga um Jól sem þörf krefr. ok vel samir. Páscha helgi eigom ver at hallda. Þat ero dagar fiórir. Páschadag hinn fyrsta skolom ver hallda med allri virding sem framaz kunnu ver. Annan dag þridia. ok fiórda i Páschum skolo ver hallda sem drottinsdag. Enn frá Páscha degi hinnum fyrsta. h) skulo vera vikur fim til drottinsdags þes. sem gagndaga vika hefz upp. Annan dag viku. ok hinn þridia. ok midviku dag skal hallda at helgi sem þuattdag. ok gánga um i) tún sín ok böi med krossum *) ok vígdu vatni. ok l) bænahalldi. Midviko dagin skolo þeir menn fasta vid m) þurt er til lögföstu ero talldir. Enn tua daga hina fyrri skal eta einmællt hvitt. nema krosmesso edr kirkiodag beri á annan hvarn. Þá er lofat at eta tvímællt. ok elgi

g) Þat eigi ver ok at vinna meddeldaga atta á Iólum. At lata se af þat sem um iúl þarf at hafa. ok heita munngat. Rett er at reida andvirki ef þarf. ok hafi madr egi eik tilfeingit fyrir Iólin sem þirfti (þyrfti 49) egi á her meira forverk at reida heys. en vel vinni um Iól. *addunt omn.*

h) Skolo ver telia. 36.

i) Tún sín ok *omitt.* 35.

k) Ok vígdu vatni *omitt.* 26.

l) Nockoro sæmilegu *add.* 26.

m) þurran mat 35. 51. 49. bædi setumenn ok vinnu menn *add.* 51.

his primus octavus, & decimus tertius, primi instar Paschatis sanctitate celebrantor; secundus, tertius, qvartus & qvintus, eodem qvo dominicus dies modò observantor. d) *Medioxumis festi Jolensis diebus, qvod necessitas exegerit, & bene convenerit (sc: reverentiæ festo debitæ) etiam operari licet. Festum Pascatos celebrare debemus, illud diebus qvatuor constat. Primum Pascatos diem, summo, qvo pollemus, cultu sanctificare, nos oportet: secundus, tertius, & qvartus Pascatos dies, dominicæ instar observantor. A primo Pascatos die* h), *septimanæ qvinqve sunto, ad diem dominicum hebdomadam Rogationum ordientem, cujus feria secunda, tertia & qvarta, eadem, qva dies lavationis sanctitate observari debet, qviimo his* i) *areæ nostræ, domusqve crucibus* k) *& aqvâ piaculari,* l) *cum precibus lustrantor. Mediæ septimanæ feria* m) *in siccis jejunanto, qveis leges jejunium indicunt, duabus vero, qvæ præcedunt, feriis, cibus albus semel tantum sumendus est, nisi festum Crucis vel dies dedicationum templi in alterutrum incidat; tunc enim cibum bis sumere per-*

g) Hoc diebus natalitiorum etiam operari debemus: Animalia, qveis per Natalitia vesci necessum est, mactare, cerevisia coqvere. Licitum est opera necessaria eqvis, si opus est, expedire, modó, qvod opus exegerit, jumentum, ante natalitia non potuerit obtineri. inter hæc plus pabuli domum ferre nefas esto, qvam qvod per Natalitia sufficiat.

h) Septimanas qvinqve numeremus.

i) Areæ nostræ &

k) Et aqva piaculari *omitt.*

l) Et qvibusdam convenientibus.

m) Arido cibo (jejunanto) tam sedentarii qvam operarii.

eigi n) flátr. Hinn fimti dagr viku í gagndogum er Uppftigningardagr vars herra. hann fkolo ver hallda fem Páfkadag. Frá hinum fyrfta Páfkadegi fkolo vera vikur fiau til Hvítz drottins. Laugardag fyrir Hvítadaga fkal fafta vid þurt. Hvítdrottinsdag er mönnum fkyllt at hallda fem Páfchadag. enn annan dag viku fem drottinsdag. o)

XXV. KAEITULI.

a) HER GREINIR MESSUDAGA HALLD.

b) Meffodaga fkulum ver hallda heilagt þá fem nú mun & upptelia. Frá hinum þrettanda degi í Jólum ero nítián nætur til Páls meffo. þadan

n) Kiðt. 35.'

o) Frá Hvítdrottinsdegi. er hálf onnr vika til fimta dags þes fem ver holldum *feftum Corporis Chrifti.* er ver köllum nu hinn *dyra dag. add.* 51. Harb. Fimta daghin næfta eptir hvíta funnu viku er *feftum corporis Chrifti.* þat fkal halda at helgi fem uppftigningardagh· ok hafua þuilík leyfi til fiárrekftrar fem drottinsdaga ef á fardaga ber. þar fkal fafta fyrir vid þurt. ok vinna til mids aptans. add. 26.

a) Hverfu marg meffudaga logtekna halda fkal·64. Her fegir meffodaga tal. *Harb.*

b) þefo *addit.* 35. þefa 51.

---

167) Feftum Corporis Chrifti inftituit anno Ch. MCCLXIV. Urbanus Papa IV. eum in finem ut corpus Chrifti chirothecæ

permiſſum eſt, absqve tamen n) *obſoniis. Feria qvinta ſeptimanæ Rogationum, eſt dies Aſcenſionis Domini noſtri, hunc Paſcatos inſtar ſanctificemus. A prima Paſchatos die, hebdomadæ ſeptem ſunto, ad feſtum Pentecoſtes. Dies lavationis Pentecoſten præcedens, jejunio in ſiccis obſervator. Dominica Pentecoſtes, Paſcatos* (c: *primi diei*) *inſtar celebrator, ſecunda vero admodum dominicæ.* o)

CAP. XXV.

a) *HIC AGITUR DE FESTORUM CELEBRATIONE.*

b) F*eſta, qvæ nunc enumerabo, ſacra celebrantor. A decimo tertio Natalitiorum die undeviginti ſunto noctes, ad feſtum usqve* Pauli. *Inde*

n) Carne.

o) Ab albo die Domini (c: Pentecoſte) ſesqvi ſeptimana eſt ad feriam illam qvintam, qvâ *feſtum Corporis Chriſti* celebramus: qvæ vocatur nobis hodie vulgo *Pretioſus dies.* Feriâ qvintâ proxima poſt ſeptimanam *Pentecoſtes*, eſt *Feſtum Corporis Chriſti*, 167) cùm die Aſcenſionis Domini ſanctitate idem. Hôc pecudes propellendi venia eadem eſt ac die dominico, ſi in tempus migrationis incidit: ante illud in ſiccis jejunetur, & ad pomeridianam ſextam operæ qvieſcunto.

a) Quot feſto canonice celebrari debeant. Hic agitur de feſtorum computo.

b) Hæc.

---

rothecæ incluſum a ſacerdote in memoriam, ſacræ cœnæ

þadan ero c) ſiau nætur til Máriu meſſo. Þadan ero tuttogo nætur til Petrs meſſo. Þa ero tvær nætur til Mathiasmeſſo. ok faſta fyrir vid þurt. d) Þadan ero ſextan nætur til Gregoriusmeſſo ſautián ef laupár e) er. Þá ero þrettán nætur til Máriumeſſo. ok faſta fyrir vid þurt. Þadan ero níu nætur ok tuttogo til Jónsmeſſo biſkups. Þa ero tuær nætur til Gagndags hins eina. hann eigum ver at hallda at helgi ſem þuattdag. ok eta einmællt hvítt. ok gánga med kroſum. nema hann beri á Páſcha viku g). Þadan ero ſex nætur til h) Philippusmeſſo ok Jacobus. Þadan ero tvær nætur til crosmeſſo. Þá ero tuær nætur ok fimtygir til Jonsmeſſo Baptiſte. ok faſta fyrir vid þurt. Þá ero fim nætur til Petrsmeſſo ok Páls. ok faſta fyrir vid þurt. Þadan er ein nátt ok tutogo til þorláksmeſſo. i) Þa ero

c) átta 35. 51. 54. 49. *Harb.*

d) þadan ero ſiö nætr til Jónsmeſſo Biſkups. átta ef hlaupár er, þadan ero níu nætr til Gregoriusmeſſo 51. 36. 54. 31.

e) hefz *Harb.*

f) Hóla biſkups. 36.

g) Giæti hver ad öngu nema at helgi haldinu *add.* 26.

h) Tveggia poſtula *add. ead.*

i) Biſkups *add. ead.*

---

na cum cantionibus circumferretur vid. Matth. Dreſſerum de Feſtis diebus Chriſtianor. Judæorum & Ethnicorum pag. 110. & 111. Hoc feſtum poſtea in concil. Viennenſi in Gallia anno Ch. MCCCXI. de integro con-

de ſunt c) *ſeptem noctes ad feſtum* Mariæ. *Inde ſunt viginti noctes ad feſtum usqve* Petri. *Inde ſunt duæ noctes ad feſtum* Mathiæ: *hoc præcedit jejunium in ſiccis.* d) *Inde ſunt ſedecim noctes ad feſtum* Gregorii, *ſed ſeptem decim, ſi* e) *ſit annus intercalaris. Inde ſunt tredecim noctes ad feſtum* Mariæ; *ante hoc jejunium in ſiccis. Inde ſunt novem & viginti noctes ad feſtum Jonæ* f) *Epiſcopi. Inde ſunt duæ noctes ad diem Rogationium ſolitariam, qvæ nobis diei inſtar lavationis obſervanda, hac cibus albus ſumendus eſt, & cum crucibus ambulandum, niſi in ſeptimanam Paſcatos incidat.* g) *Inde ſunt ſex noctes ad feſtum* h) Philippi & Jacobi. *Inde ſunt duæ noctes ad feſtum usqe crucis. Inde ſunt duæ noctes & qvinqvaginta ad feſtum* Johannis Baptiſtæ; *hoc jejunium in ſiccis præcedit. Inde ſunt qvinqve noctes ad feſtum* Petri & Pauli, *qvod jejunium in ſiccis præcedit. Inde ſunt noctes viginti una ad feſtum Thorlaci* i). *Inde ſunt qvinqve noctes ad feſtum*

c) Octo.
d) Inde ſunt ſeptem noctes ad feſtum Iohannis Epiſcopi, octo, ſi annus eſt intercalaris. Inde ſunt novem noctes ad feſtum Gregorii.
e) Incipiat.
f) Holenſis.
g) Nullus præter ſanctificationem qvidpiam curato.
k) Geminorum Apoſtolorum.
i) Epiſcopi.

---

confirmatum, in Norvegiam & Islandiam introduxit Eliſus Korti filius Archipieſcopus Nidroſ. anno MCCCXXV. vid. Hiſt. Eccl. Iſl. T. 1. Pag. 452.

ero fim nætr til Jácobsmesso. ok fasta fyrir vid þurt. Þadan ero fiórar nætur til Olafsmesso. ok vatnfasta fyrir. þadan cro tólf nætur til Laurentiusmesso. ok fasta fyrir vid Þurt. Þá ero fim nætur til Máriomesso. ok vatnfasta fyrir. Þadan ero níu nætur til Bartolomeusmesso. ok fasta fyrir vid þurt. Þadan ero fimtán nætur til Mariomesso. ok fasta fyrir vid Þurt. Þá ero sex nætur til krosmesso. Þadan siau nætur til Matheusmesso. ok fasta fyrir vid þurt. Þá ero átta nætur til k) Micháelsmesso. ok fasta fyrir vid þurt. Þadan ero níu nætur ok tutogo til tueggia Postulamesso Simonis ok Júde. ok fasta fyrir vid þurt. Þá ero fiórar nætur til Allraheilagràmesso. ok vatn fastafyrir. Þa ero níu nætur til Marteinsmesso. þá ero ellefo nætur til Ceciliumesso. Þá er ein nátt til Clemensmesso. Þadan ero siau nætur til Andreasmesso ok fasta fyrir vid þurt. Þá ero sex til Nichlásmesso. ok fasta fyrir vid Þurt. þáero siáu nætur til Magnúsmesso. þadan ero átta nætur til Thomasmesso. ok fasta fyrir vid þurt. Þadan ero tuær nætur til Þórlaksmesso. ok fasta fyrir vid þurt. Þá er ein nátt til Jóla aptans; þá skal fasta vid þurt. Nú ero talldir þeir

k) Mikalsmessu 35. Michialsmessu. 49.

l) þá eru tuær nætr til Mâriumessu ok fasta fyri vid þurt. þá eru þrettán nætr til Thómasmessu 51. 36. 54. þadan eru fimtán nætr til Thómasmessu. *Harb.* 49. 58.

festum Jacobi, *ante quod jejunium in siccis. Inde sunt qvatuor noctes ad festum* Olai, *ante quod jejunium aquæ. Inde sunt duodecim noctes ad festum* Laurentii, *ante quod jejunium in siccis. Inde sunt qvinqve noctes ad festum* Mariæ, *ante qvod jejunium aqvæ. Inde sunt novem noctes ad festum* Bartolomæi, *ante qvod jejunium in siccis. Inde sunt qvindecim noctes ad festum* Mariæ, *ante qvod jejunium in siccis. Inde sunt sex noctes ad festum Crucis. Inde sunt septem noctes ad festum* Matthæi, *ante qvod jejunium in siccis. Inde sunt octo noctes ad* k) *festum* Michaelis, *ante qvod jejunium in siccis. Inde sunt novem & viginti noctes ad festum geminorum Apostolorum* Simonis & Judæ, *ante qvod jejunium in siccis. Inde sunt qvatuor noctes ad festum* omnium Sanctorum, *ante qvod jejunium in siccis. Inde sunt decem noctes ad festum* Martini. *Inde sunt undecim noctes ad festum* Ceciliæ. *Inde est una nox ad festum* Clementis. l) *Inde sunt septem noctes ad festum* Andreæ, *ante qvod jejunium in siccis. Inde sunt sex noctes ad festum* Nicolai, *ante qvod jejunium in siccis. Inde sunt septem noctes ad festum* Magni. *Inde sunt octo noctes ad festum* Thomæ, *ante qvod jejunium in siccis. Inde sunt duæ noctes ad festum* Thorlaci, *ante qvod jejunium in siccis. Inde est nox una ad Vesperam Natalitiorum, qvā jejunio in siccis vacare*

k) Idem.
l) Inde sunt duæ noctes ad festum Mariæ, jejunio in siccis prævio (inde sunt qvinqve noctes ad festum Magni) inde sunt tredecim noctes ad festum Thomæ.
Inde sunt qvindecim noctes ad festum Thomæ.

þeir dagar. ſem ver ſkulum helga hallda i lögum varum.

XXVI. CAP.

a) HER SEGIR SEXTÁN DAGA HALLD. OK HVAT ÞÁ LOFAZ AT VINNA.

b) Sextan ero þeir dagar á tólf mánadum. er menn ſkulu eigi fleira (*) vinna enn nú man ek telia. Hvíta biörn eigo menn at veida ok göra heiman fór til. ok á ſá biörn ſem fyrſt kemr c) banaſári à. hver ſem land á. d) Roſm-hual eigo menn at veida. ok á ſá hálfan ſem veidir. enn ſá hálfan ſem land á, Rekhval eigo menn at flytia

a) Hverſu margt veida ſkal hátídir. *Harb*. á Hátídum 54. Her ſegir um hald á hinum hæſtum dögum. ok hverſu lofat er at vinna meſſu apna. ok meſſudagana ſiálfa. 35.
*) Veida 35. 36. 68. 58. 49. Harb.
b) Siautian 26.
c) Sar 35. minus recte.
d) Roſm hual — land á *omitt*. 26. Roſtung Harb.

168) De Urſo & Roſmarino ſancit Codex Jon. Tit. de fundis locandis conducendis Cap. 58. Biörn er óheilagr á hvers manz iördu. oc á ſá biörn er fyrſtr kemr bana ſári á hann. Roſmhual ſkal ok veida a hvers landi er vill. eda netlogum. á landz drottin hálfan. en ſá hálfan er

care debemus. Jam enumerati sunt dies, qvos ut sacros n) *leges nostræ indicunt.*

CAP. XXVI.

a) *HIC AGITUR DE SEDECIM DIERUM CELEBRATIONE, ET OPERIBUS IN IIS LICITIS.*

Singulis duodecim mensibus, b) *sedecim sunt dies, per qvos plura**) *operari non licet, qvam hic recensentur.* 168) *Ursum album venari, & ea propter domo ire licet, ursumqve ille acqvirit, qvi* c) *vulnus illi lethale inflixerit, nullo ad dominum fundi habito respectu.* d) *Rosmarinum capere licet, inter captorem & dominum fundi, æqva lance dividendum. Balænam mortuam undis fluctuantem littori admovere*

n) Leges nostræ.
a) Qvotuplicia venari deceat (per) festa. *Harb.* festis. 54. Hic agitur de celebratione summorum festorum, & qvomodo liceat operari vesperis festorum, imo ipsis festis.
*) Venari.
b) Septemdecim
c) Vulnus (inflexerit)
d) Rosmarinum — dividendum.

---

er veidir. *Ursus in qvocunqve fundo exlex esto: illi, a qvô lethali vulnere sauciatus fuerit, cessurus.* Rosmarinum in qvôcunqve fundo, & qvibusvis retium stationibus capere licet, inter dominum fundi, & captorem, æqva lance dividendum.

flytia ok festa. ok skera ef eigi má festa. Ef landgángr er at fiskum. þá skulo menn taka. f) Þá er landgángr ef menn höggua höggiárnum. edr taka med höndum. Eigi skal vid hafa net ne öngla. Fugla eigu menn at veida fiödr lára ef höndum má taka. gefa skal af hinn fimta lut. Jóladag hinn fyrsta skal eigi fleira veida enn nú var talt. A'ttadag Jóla. ok hinn þrettánda. Paschadag hin fyrsta. ok uppstigningardag. ok g) Hvítdrottinsdag. Máriomessor fiórar. Jónsmesso Baptiste. Petrsmesso ok Páls um sumarit. Olafsmesso hina fyrri. Allraheilagramesso. Þorláksmesso um vetrinn. ok kyrkiudag h) Enn hver sem vinnr úleyfiliga á þessum dögum. gialldi biskupi tólf aura. Fyrir alla þá daga af þesum sextán sem þurfasta er skylld fyrir. þá er rett at vinna til midsaptans (*rectius* nóns). Fyrir þá messodaga adra sem þurfasta er skylld fyrir. Þá er rett at vinna til mids aptans. Enn fyrir þá messudaga sem eigi er lögskylld þurfasta fyrir. þá er leyft at vinna til náttmáls. nema fyrir Jonsmesso biskups. Philippusmesso ok Jácobs. ok krossmesso um varit. þá skal eigi vinna leingr enn til midsaptans. Menn eigo at reka bufe sitt á hátídum heim ok heiman. ok konur eiga at heimta nyt af því fe. ok bera heim. huart sem skal at menn beri heim edr færi á skipi. edr beri á rossi. ok eigo konur at

f) þá — höndum *omitt.* 26.
g) Hvítsunnudag 26. 35. 51. 54. 58. 31.
h) Ok Festum corporis Christi *add.* 26.

re reſtibus ligare, & ſi hoc fieri neqveat, diſſecare licet. Si piſces ſponté in terram currunt; capiuntor. f) *Sponté vero in terram currunt, ubi cæſim feriuntur, manibusve capi poſſunt, retia, hamosve, adhibere non licet. Aves dolore, ob pennas deciduas, laborantes, ſi manibus capi poſſunt, capiendæ ſunt. Pars qvinta offertor.* g) *Die prima Natalitiorum qvæ jam enumerata ſunt, & non plura, venari licet, itemqve die Octava* (ɔ: *feſto circumciſionis*) *& decima tertia* (*Epiphania*), *primo Paſcatis, Feſto Aſcenſionis, dominica Pentecoſtes, feſtis Mariæ qvatuor, feſto Johannis Baptiſtæ, feſto Pauli & Petri, qvod in æſtatem incidit, feſto Olai priori, Solennitatibus Omnium Sanctorum, feſto Thorlaci hiemali, dieqve dedicationis templi* h). *Qvi his diebus illicita ſusceperit opera, duodecim Epiſcopo uncias pendat. Veſperis, qvæ cum jejunio in ſiccis, qvodam in his ſedecim feſtis anteverterint, ad pomeridianam ſextam* (*tertiam*) *operari licet. Ante feſta alia, qvæ jejunium in ſiccis præcederit, ad pomeridianam ſextam operari licet. Ante feſta, qvæ jejunium in ſiccis non præcederit, operari licet, ad horam usqve pomeridianam nonam, excepto feſto Johannis Epiſcopi. Feſto Philippi & Jacobi, itemqve feſto Crucis vernali, ante qvæ, ultra pomeridianam ſextam operari non licet. Pecudes domum & domo agere, eas mulgere, & lac domum ferre licet, ſive hominibus portandum, ſive navicula, ſive eqvo vehendum ſit,*

f) Sponte — capi poſſunt.
g) Albi domini Dies.
h) idem.

at gera nyt þá til. Þat er ok mællt. ef elldr kemr í hús manz edr anduirki. huart ſem er. edr gánga vötn at. ſkridur edr ofvidri. hueria lund ſem von er at þeſir lutir ſpilli eigú manz. þá ſkal hann ſua biarga allri biörg ſem virkr dagr ſe. Enn alla adra drottinsdaga ok meſſodaga. er þetta lofat at vinna ſem nú man ek tína. Ef ſe manz verdr ſiúkt i haga úti. ok er rett at reida heim. ef þat hefir þá líf helldr enn ádr. enda er rett af at láta þat fe. ok gera til ſem virkr dagr ſe. Menn mego ok fara ferdum ſíuum. ok má hvar hafa at úſekíu ef vill hálfa vett varnings um framm ígángsklædi ſín ok ſödul reidi.. Engi ſkal med ödrum flytia. þó at annar hafi meira enn annar minna. Þeim er rett at bera á ſialfum ſer. edr feria á ſkipi. edr bera á hroſſi. Madr má ok fara med þíngfӧt ſín i) ok þínguiſtir. þó at meira vegi enn hálfa uætt. Rett er at hafa hálfa vett varnings umfram ef vill. Manni er ok rett þó at drottins dagr ſe. at fara til ſels med byttur k) ok ſleda. ok hvat ſem þarf i móti at hafa. þí ſem hann vill or ſeli færa eptir helgina. Sva ſkolo þeir til ætla at eigi ſe fleiri hros enn madr hafi eitt hvart í togi. eigi vardar þó at heſtar renni eptir lauſir. Ber er ok

i) ok þingviſtir omitt. 49,
k) Edr berla add. 26.

169) *Soluti*) ſolebant majores noſtri eqvos alere admiſſarios omni exemtos labore; horum qvodam, iter facientes, vecti

ſit, ſi flumen ſtabulum ab villa disjungit: hoc lac in uſus vertere fœminis permiſſum eſto. Conſtitutum eſt, ſi ignis, flumina, ruinæve montium, vel tempeſtates, domibus cujusdam, operisve, cujuscunqve generis ſint, periculum minitentur, vel qvocunqve alio modo rebus hominum, damnum ab his metuendum ſit, ut ſuis qvisqve rebus ſuccurrere debeat, aeſi dies profeſtus eſſet. Si morbus pecus cujusdam in paſcuo invadit, eqvo domum, ſi vitæ ejus tali modo facilius conſuli poſſit; cæteroqvin, mactare & laniare illud, licet, tanqvam dies profeſtus ſit. Viatoribus proficiſci, & ſarcinas, ſi libuerit, qvadraginta, præter veſtes qvotidianas & ephippium, libras, ponderantes ſecum ferre licet: alter tamen alterius ſarcinas non vehat, qvam vis, alter leviores, alterius (ſc. ſarcinis) habuerit. Perinde eſt, ſive ipſi bajulent, ſive cymba, eqvove vehant. Apparatum & i) *alimenta, qvibus durante foro, uti neceſſum eſt, qvamvis qvadraginta libras pondere ſuperent, imo merces qvadraginta libras pondere æqvantes transportare licet. Die dominico æſtiva adire licet, cum vaſis* k), *rhedisve, aliisqve utenſilibus, cujuscunqve generis ſint, qvamvis qvadraginta exceſſerint libras, ſi rebus ex æſtivis poſt feſtum deportandis neceſſaria ſunt. Curandum eſt ne plures habeant eqvos, qvam ſinguli ſingulos ducent; non vero peccatur in legem, qvamvis eqvi* 169) *ſoluti ſeqvan-*

i) Alimenta.
k) Utribusve (NB)

---

vecti, cæteros ſolutos ſponté ſeqvi, curavere delectationis ergo teſte Niála- Cap. LII. Ottkell átti heſta

ok rett at lesa sem vill. enn eigi meiri heim l) bera. enn madr hafi í höndum ser. Klædi er ok rett at m) þurka úti. edr vöru. ef menn ero naudstaddir at. þó at drottinsdagr se. Þar sem madr færir bú sitt. þá er honum rett drottinsdag í fardaugum.] at reka málnytu sína til þes bóiar sem hann skal búa þau missari. n) Eigi skal þá reida yfir o) vötn edr feria. Ef madr finnr einn saud i rett um haust. þá er honum rett at fara heim med. hvart sem hann skal reida. edr fara annan veg. Ef madr kaupir gelldfe um haust. ok er honum rett at reka heim þó at drottinsdagr se. ef hann skal eigi feria yfir vötn edr reida. Ef menn koma af hafi. ok ero sua staddir. at monnum er háski. edr fe þeirra edr þó at menn p) feri her farma fyrir landi fram. þá er rett at q) hrióda skip. þó at drottinsdagr se. ok flytia farm af. Hver þeirra skal gesit hafa á siau náttum hinum næstum alin vadmáls edr annat iafngott. ok gefa þeim monnum sem minna fe eigu. enn þíngfarar kaupi eigi at gegna.

l) Hafa. 51.
m) þerra 35. 51. *Harb.*
n) Egi — feria omitt. 26.
o) Vatnföll 35.
p) Flyti. 35. 51.
q) Rydia 58.

---

hesta tua bleikalótta. þeir voro beztir hestar at reid i heradino. ok sva elscir hvarr at ödrom. at huarr rann eptir ödrum — Ottkell reid enum bleikalótta hesti. enn annar rann hiá laús, ɔ: *Ottkeli duo erant subpallidi coloris*

tur. *Bachas legere, & domum, qvantæ possunt manibus,* l) *deportare licet. Licitum qvoqve esto die domini vestimenta mercesqve sub dio* m) *siccare, si necessitas adest. Domicilium permutanti, die, qvi tempore migrationis inciderit; pecudes ad villam eo anno sibi habitandam adigere permittitur,* n) *per* o) *flumina vero neqve eqvis, neqve cymbis, eas transportare licet. Siqvis ovem in pascuis montanis autumno invenit, eam eqvo, aliove qvolibet modo, domum ferre potest. Qvi verveces autumno emserit, illi, eodem die dominico domum agere, non vero cymba vel eqvo, vehere, fas est. Si nautæ ex alto terræ appellunt, qvorum vita, resve, aliqvo modo periclitantur, sive naviculis* p) *onerariis incolæ littora radunt, navim qvamvis dominica sit,* q) *evacuare oneraqve eximere licet. Nautarum singuli, intra noctes septem post navim evacuatam, ulnam panni aut æqvalis qvid pretii, iis offerunto, qvorum res familiaris adeò angusta est, ut tributum comitiale solvere non debeant; qvi non*

l) Vehere.
m) Idem.
n) Per — licet.
o) Decursus aqvarum: ɔ: fluentes aqvas.
p) onera ferant.
q) Idem.

---

coloris eqvi, ad eqvitationem in eo tractu aptissimi: hi invicem amantes ita erant, ut alter alterum sponte seqveretur. — Otkelem altero illo subpallido eqvo vectum, alter solutus seqvebatur.

gegna. ſekr er hver þrim aurum vid biſkup ef egi gefr ſua. ok ſkal hann þó gefa at ſídarr ſe. Ef madr finnr reka tre r) á ſkipi. ok er honum rett upp at leggia. enn ef tre er meira enn hann megi upp í ſkip leggia. þá ſkal hann eigi í ſundr hoggua. rett er honum at landi at flytia. ok gefa af hinn ſimta lut. s) Ef madr finnr rekatre á fiöru ſinni. ok á hann upp at velta or flædar máli. þó at drottinsdagr ſe. Enn ef hann má eigi uppuellta þá ſkal marka treit. eigi ſkal hann i ſundr hoggua. Enn hann eignaz huar ſem á land kemr. ef hann hefir lögmark á lagt. Ef madr fer drottinsdag t) för ſína. ok kemr þar at ſem löghlid er u) aptrgerdt fyrir honum. þá er honum rett upp at brióta. Þar ſem menn veida á helgum dögum. þá ſkal gefa af hinn ſimta lut ok hafa gefit á ſiau náttum hinum næſtum. þadan frá ſem hann veiddi. Þad ſkal gefa innan repps mönnum. þeim ſem eigi gegna þingfarar kaupi. Enn hver ſem eigi gefr ſua. er ſekr ſex aurom vid biſkup. Sva ok ef drottinsdags helgr er brotin. edr annara hátída ſlíkra at halldi. þá ſekiz hann ſex aurum vid biſkup. enn hina lægri daga þrim aurum. ok ſkal gefa afgift þó at ſídar ſe. Enn ef v) afgiöf verdr meiri enn hundrat í einum ſtad ſaman. Þà ſe henni ſua ſkipt ſem tíund í fióra ſtadi. Ef madr ber klyſiar laugardag. ok vill hann heim þreyta.

r) Af 35. 51. 54. 58.
s) Sva gott ſem þá er tre add. 54.
t) (fer) ferdar ſiunar 58.
u) byrgt 52.51. 36. bött 49. bætt. 68.
v) Afgiörd. 54.

non dederit, tribus unciis mulctator, Episcopo numerandis, etiam tempore dilato. Siqvis r) *in nave* (ɔ: *navigans*) *lignum undis agitatum invenit, illud navi alliget; si majus sit, qvam qvod in navim potuerit recipi; dissecare prohibetur, ad continentem vero ferri, ita tamen permittitur, ut qvinta pars offeratur.* s) *Qvi lignum in littus ejectum die domini invenerit, ex undis, illud impune evolvito, qvod si neqvit, signum ei imponito, minime vero dividatur: tum istud lignum, ubicunqve ejectum acqvirit, si signo legitimo notaverit. Siqvis* t) *profisiscens illuc venit die dominico, ubi ostium sepimenti, qvod leges claudi interdicunt, reclusum est, illud qvamvis festum sit, effringere potest. Ubi diebus festis piscatio exercetur, oportet, ut pars capturæ qvinta offeratur, & qvidem intra noctes septem post capturam proximas. Hæc oblatio contribulibus cedat, qvi comitiale tributum non solvunt. Qvicunqve non obtulerit modo definito, sex uncias Episcopo committito. Idem juris esto, si diei dominici, aliusve ei æqvalis festi, violatur sanctitas; ut reus Episcopo sex uncias pendat. Pro singulis minoribus festis, tres unciæ penduntor, & oblationes, tempore qvantumvis dilato offeruntor.* v) *Oblationes in uno loco centenarium excedentes, in qvatuor, decimarum instar, partes distribuuntor. Siqvis cum onustis eqvis die lavationis domum venire*

r) Ex nave.
s) Ligni tam boni, qvam tunc est.
t) (it.) itinere suo.
u) Idem. refectum
v) Par (in oblationem) detrahenda.

þreyta. ok á hann at bera at úſekiu þar til ſem ſól er ſkapthá. ſua ok þeir menn ſem fara til brudlaups. edr frá. x) Farmönnum er ok ſua lofat y) at fara til ſkips ok frá. Bera á madr klyfiar af fialli þó at z) dægur ſe lögheilög. ef honum hefir ſeinna fariz enn hann ætladi til. Ef madr má egi heim þreyta. þá ſkal hann hafa tekit ſer giſting. ok aa) ofanlagdar klyfiar. þá er ſól er í veſtri. bb) ſekr er bóndi þrim aurum ef hann ſyniar hönum viſtar. cc) Hinn ſkal bera klyfiar til hins næſta böiar áleidis dd) ok bidia þar viſtar. ſekr er bóndi þrim aurum ef hann ſyniar honum viſtar. Hann ſkal fara til hins þridia ee) böiar áleidis. ok beida þar viſtar ok klæda hirzlu. enn ef bóndi ſyniar honum viſtar. þá ſekiz hann þrim aurum. ok ábyrgiz hann klyfiarnar. þóat hinn láti eptir liggia þar er átti. Rett er monnum at fiſkia drottinsdaga. ok alla adra meſſodaga. edr veida. þeim ſem þurfandi ero. ok ſtanda

x) Farmonnum — *ok frá omitt.* 31.
y) At bera klyfiar þá er þer fara til ſkips edr frá 68.
z) Dagr ſe helgr. 36.
aa) Aflagdar 26. ofanteknar 35.
bb) Midiu *add.* 51.
cc) Hin ſkal bera klyfear til hins næſta bæar aleidis, oc bidea þar viſtar oc leggia þar ofan klyfear oc beida hirzlo. en ef bóndi ſynear honum viſtar þá ſekiz hann þrim aurum. oc abyrgiſt hann klyfearnar þó at hinn láti þar eptir liggea er átti. Rett er monnum at fiſka, cæt Harb. lectio ſane mutilata.
dd) Ok leggia þar ofan klyfiar *add.* 51. aperte vitioſum nam ſeqventibus repugnat.
ee) bónda 35. 51.

nire nititur, ſarcinas, donec ſol baſtile altus eſt, impune ferat. *De convivis, qvi ad nuptias iverint, vel ab iisdem redierint, idem juris eſto.* x) *Nautis ad navim & de navi* y) *ire licet. Sicui iter, præter ſpem, difficilius ſucceſſerit, ſarcinas de montibus deportare licet, qvamvis* z) *nyčthemeron feſtum ſit.* *Qvi domum aſſeqvi non potuerit, ſole in* bb) *occidente conſtituto, debet hoſpitium obtinuiſſe, oneraqve depoſuiſſe: hoſpitium denegans, tres uncias numerato:* cc) *proximam inde villam, ille rectà pergat, ibiqve* dd) *hoſpitium expetat, qvod qvi denegaverit, tribus unciis mulctator.* *Ad* ee) *tertiam villam recta tendat, ibiqve hoſpitium, & rebus ſuis cuſtodiam qværat, qvæ denegata, tribus unciis expiator, itemqve præſtatione ſarcinarum, ſi viator eas in area villæ relinqvat.* *Licitum eſt, ut diebus dominicis, omnibusqve aliis feſtis, piſcaturam, aliamqve capturam exerceant indigentes, tributo fre-*

x) Nautis — licet

y) Ad navim & de navi euntibus onera ferre licet.

z) Dies feſtus ſit.

aa) Idem 26. deſumſiſſe.

bb) Medio.

cc) Ille proximam rectà villam cum oneribus eat, hoſpitium poſtulet, onera ibi deponat, eorumqve cuſtodiam roget, denegans tribus unciis mulctator, relictaqve onera, domino indemnis præſtato. Licitum eſt ut diebus piſcaturam cæt.

dd) onera deponat.

ee) Tertium incolam.

eigi gegna þíngfarar kaupi. ok ſkolo þeir ff) hafa meſſo um gg) morgininn. ok láta eigi veidina ſtanda fyrir tida lokninni. ok gefa af hinn fimta lut ſem af allri annari heilagra daga veidi. enn hver ſem ödru vís gerir. gialldi ſlíkt ſem vid liggr helgibrot þann dag. ok gialldi þó afgiöfina ſem fyrr var ſkilt. Enn þó at fátækir menn þeir ſem ecki hafa annat til hh) vidrlifnadar ſer ok ſínum börnum. rói út á helgum degi. og fiſki ſer til matar enn eigi til hirdzlu. ne ſolu. ok hafi eigi meſſo haft. þá er þat virdanda med ſkinſemd. enn egi hardliga ſekt afrakandi. ok ſkolo þó undan takaz hinar ſtærſtu hátídir.

XXVII. KAPITULI.

a) HER GREINIR LEYFI VILHIÁLMS b) KARDINÁLS.

Þetta leyfi gaf Vilhiálmr Kardináli þá er hann kom i Noreg. enn ſídan ſtadfeſti Innocentius c) Páui.

ff) Heyra. 54.
gg) Myrginin 26.
hh) Vidrviſtar. 36.
a) Rettarbötr Vil. Kardinala 54.
b) Kardinala *Harb.*

170) Hoc caput eſt tantummodò ſumma conſtitutionis Wilhelmi Cardinalis Sabinenſis, qvam anno MCCXX. de operis dierum feſtorum fecit, illa in Originali inſerta eſt

comitiali ſolvendo impares, ſacra tamen ff) *habeant* gg) *matutina, (nam capturam, ſacrorum freqventationi minime præponunto) partemqve qvintam, de omni facta diebus feſtis captura, ſolitam offerunto: qvi ſecus fecerit, multam ſolvat, violationi iſtius feſti parem, offeratqve nihilominus oblationem ſupra definitam. Qvamvis autem egeni, omnibus aliis, qveis ſe, ſuosqvè liberos alant, indigentes, piſcaturæ, diebus feſtis, incumbant, victûs, non vero repoſitionis, aut venditionis gratia, ſacris antea non auditis: æqvitatem experiantur, poſtpoſita juris ſtricti pœna. Feſta tamen maxima excipiuntor.*

CAP. XXVII.

a) *HIC RECENSETUR VENIA WILHELMI* b) *CARDINALIS.*

H*anc* 170) *Veniam dedit Wilhelmus Cardinalis in Norvegia conſtitutus, eam autem adprobavit* 171)

ff) Audiant.
gg) Idem. (*verbo tenus utrumqve*, manè).

a) Juris emendationes Wilhelmi Cardinalis.
b) Idem.

eſt Hiſt. Eccl- Tom. I. pag. 568. Iſlandicè vero ibid. pag. 257. & ad calcem Cod. Jon. ex Reſcripto Haconis VI. Norvegiæ Regis anno MCCCXIV.

c) Páui. Ef virka daga má eigi vinna ſakir vedráttu. þá ſkal madr í leyfi hiálpa heyi. ok korni ſíno. ok ödrum búföngum. ok öllu alldini ſekta lauſt á helgum dögum. Enn um helga daga gerdi hann þeſſa grein á. at þetta leyfi ſkal hafa. ſem naudſyn ſtendr til. ok nytſemd er í. ok þó hinar ſtærſtu hátídir undantakaz.

XXVIII. KAPITULI.

ORLOF AT VINNA HELGA DAGA.

Fyrir ſakir naudſynia landzins. ok fátæktar. ok ymisligrar Vedráttu. ok at menn hiálpi a) þíbetr hinum fátæka. þá iátum ver af Guds hálfu. ok loſum korn at ſkera ok allz koſtar at biarga. ok ſua b) heyi til kuelldz á öllum nónhelgum dödum. utan Oláfsmeſſo aptan fyrra. ok Máriu aptan hvarntveggia. Sva ok ef menn fá vedráttu á laugardogum til útródrar þá ſe lofat at fiſkia til kuelldz. Ef madr hefir gert heylas edr vidar las fyrir helgi. þá ſkal heim reida ok inn bera hey þó at heilagt ſe. Sva ſkal ok öll onnur hlös þau ſem á veg eru komin. heim reida. ok þau ein innbera ſem væta má granda. edr

c) Biſkup. 26.
d) þorf dregr til 26.
a) þeim mun betur 26.
b) Heyve 26.

171) *Innocentius* c) *Papa.* *Si profeſtis diebus, propter tempeſtates operari non liceat, fœnum, frumentum, resve qvæcunqve domeſticæ, arborumqve fructus, diebus feſtis adminiſtrantor. Hanc præterea de feſtis diſpoſitionem fecit, ut laudata venia, prouti* d) *exegerit neceſſitas & uſus, adhibeat, exceptis tamen ſummis feſtis.*

CAP. XXVIII.

VENIA FESTIS DIEBUS OPERARI.

P*ropter neceſſitates incolarum, atqve paupertatem, variasqve tempeſtates, & ut egenis* a) *eò facilius auxilium feratur: ex parte Dei concedimus, veniamqve damus frumentum metendi, illudqve cum* b) *fœno omnimode adminiſtrandi, ad veſperam usqve dierum, qvi ab hora pomeridiana tertia ſunt feſti: exceptis, profeſto Olai priori, profeſto Mariæ utroqve. Idem juris eſto, ſi diebus tantum lavationis piſcari ob tempeſtates licet, ut ad veſperam usqve piſcatura impune exerceatur. Siqvis fœnum, lignave vectabulo ante feſtum impoſuerit, domum feſto iſta vehat; qvinimo fœnum recipiatur tecto. Eodem modo vehicula in via conſtituta, agere domum licet: onerum vero ea tectis excipiuntor ſola, qveis pluvia, furesqve nocivi habentur*

c) Epiſcopus.
d) (Verbo tenus) neceſſitas traxerit.
a) Idem.
b) Idem.

171) Scil. Innocentius Papa IV. anno Pontificatus ſui ſeptimo. (ɔ: MCCXLIX.)

edr ſtulld má at óttaz. enn ſeofarfloti ſtandi kyrr þar ſem komin er at helgi.

XXIX. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM ÓSOKNARDAGA.

Nú ſkolum ver ſunnu hátídis daga med míkilli virding geyma. ok ſua adra helga daga. ſem fyrr ſegir. ſua at á þeſum dögum ſkal ecki úleyfiligt verk gera ne b) kaupſkátt fiemia. eigi ſækia. ne þing ſtefnia. ok önguan til dauda dæma. ne likams vananar. ok eigi eida vinna nema til fridar ok c) ſættar. Þeſar tidir Leggiaz ok þar til. þriár vikur fyrir Jól. tuær um Jól. ſiau um lánga föſtu. Páſcha vika. d) Gagndaga vika. Hvita

a) Her ſegir um ſóknar daga hverir eru 35.
b) Kaupſkap 54. 31. 58. Kaupſácir 84.
c) Sættargerdar 35.
d) Gángdaga 54.

172) Ex. c. I. X. de feriis; qvod ex Concil. apud Compendium in Gallia: ubi: Omnes dies dominicos â veſpera in veſperam, omni veneratione decernimus obſervari, & ab omni illicito opere abſtinere, ut in iis mercatum minime fiat, neqve placitum; neqve aliqvis ad mortem, vel pœnam judicetur, nec ſacramenta, (niſi pro pace, vel alia neceſſitate) præſtentur. Cæterum hoc Caput idem eſt cum I. Eccl. Archiepiſc. Jon. Cap. it. Froſtath. Cap.

habentur. lignorum mari impoſita ſtrues, ubicunqve conſtituta fuerit, per feſtum maneto.

CAP. XXIX.

a) *HIC AGITUR DE DIEBUS NEFASTIS.*

172) D*ies porro dominici, ſolemnitatibus ſacri, cæteriqve feriati omni cum veneratione ita obſervantor, ut in eis illicitum opus nullum fiat,* b) *mercatus & judicia frigeant, neqve aliqvis vel ad mortem, vel ad qvempiam corporis mutilationem (pœnam) judicetor, nec ſacramenta, niſi pro pace &* 173) c) *fœdere præſtantor. Hæc tempora laudatis adjiciuntur: tres qvæ Natalitia præcedunt hebdomadæ, & qveis natalitia conſiſtunt duæ, tota ſeptuageſima. Paſcatis &* d) *Rogationum hebdomadæ, ſepti-*

a) Hic agitur de diebus faſtis.
b) Idem.
c) Fæderis factione.
d) Idem; verbo tenus dierum circuitionis.

---

173) Fiebat tale fædus ſev transactio præſcriptis verbis. Exemplum ex Cod. 350. in fol. 82. Tit. Her ſegir um grida mál. I nafni födor oc ſunar ok heilsgs anda. ſet ek nu grid ok fullan frid her i mellum þeſſra manna N. ok N. ſe Chriſtr i griþum med os ok iúngfrú Sta Maria ok allir gudz heilagir menn. Kongr var. ok hans æzta menn. biſkupar. logmenn. ok lendirmenn. ok allir hinir beztu menn. ſet ek grid ok frid eptir lögum í öllum ſtödum. nefndum ok únefndum. Set ek grid eprir

ta fannu vika. Ymbrodaga. þriár fyrir e) Michaëlsmeſſo. enn allir adrir i vikum eru ſóknar daSar. Má á þeſum timum eigi helldr ſækia. dóma ne eida framflytia enn á helgum dögum. nema Biſkup edr hans umbodsmadr ſiái til þes naudſyn. f) Kriſtinrett má iafnan ſækia. ok nyverk

e) Mikelsmeſſo 35. 53.
f) En um Kriſtinrett. ok um allar fiárſoknir adrar. (þa-ſkal þan dag ſækia 26) þa ſkal þan takſetia cæt. omnes.

---

eptir handlagi þeirra. ok ſkilordi. jörd rædr gridum fyrir nedan. en uppi himinn. en ieor fyrir utan. Sá er þeſi grid helldr egi. þriſiz huergi milli þeſara takmarka. ok heiti gridníđingr. rækr ok rekinn frá gudi ok godum monnum en ſá er þeſi grid helldr val. ſæti ok ſettann frid.hafi gudz vingan. ok godra manna þöck. hafum nú allir gúds hylli. ok halldit val gridum. ɔ: *Verbo tenus. Hic agitur de fœderis ictione. In nomine Patris & Filii, & ſpiritus ſancti: Ferio ego nunc fœdus, & plenam pacem hic inter hos homines N. & N. Sit Chriſtus in hoc foedere nobiscum: Rex noſter, ejusqve magnates, Epiſcopi, Nomophylaces, Barones, omnesqve optimates. Sancio ego foedus & pacem ſecundum leges in omnibus locis (obſervandam), tam nominatis, qvam innominatis. Sancio ego fœdus ſecundum ſtipulationes eorum dextris confirmatas. Terra eſt terminus fœderis infra, ſed cœlum ſupra: externe autem mare eſt, qvod ambit omnes terras. Qvi vero hoc fœdus non ſervaverit, valeat nullibi inter hos fines, voceturqve fœdifragus, rejectus & expulſus à Deo & bonis hominibus. Qvi vero hoc fœdus ſervaverit probè, hanc transactionem ſancitamqve pacem; Dei habeat amicitiam bonorumqve hominum grates. Habeamus nunc (utinam) omnes Dei gratiam, ut ſervemus probe pacem.* aliud ita Rubrum,

ſeptimana Pentecoſtes, qvatuor tempora & tres ante feſtum Michaelis hebdomadæ. Omnes alii cujuscunqve ſeptimanæ dies faſti ſunto. His temporibus, æqvè ac dominicis diebus, actiones, judicia, juramentaqve prohibita ſunto, niſi Epiſcopus, ejusve procurator ea neceſſaria eſſe ducat. f) *Actiones, qvæ juris eccleſiaſtici ſunt, vel olim fient,*

e) Idem.

f) Actione juris eccleſiaſtici, aliave condictione (eo die agere licet 26.) petitus arreſto detinetor.

---

brum: Her ſegir frá handlögum Manna. Kriſtr ſeái handlaug þeſara manna N. og N en þat folz undirhandlagi þeirra. at þeir ſættaz á þær lögmætar ſakir allar er í millum þeirra haua vordit ok giorſt. ok nu hafa her kiærdar verit fyrir oſs. ſkulo þeir þar at ſætt ok ſæmd hafa her um ſem þeſir XII. men doma í millum þeirra ſem ec nefnir til. ok at þí haulldnu ok frammkomnu. ſem domr domir. ero þeir at ſáttum ſáttir ſín í millum. Handſalar N. N, ſon ſua marga peninga ok aura. at ſlikum ſala ſtefnum ſem dömiz at greida N. en þar ímót handſalar N. nidrfall at ſökum þeim aullum. ſua at þær ſe huargi ſóttar ne ſelldar hedan af. at gúdz vitni ok allra gódra manna er handlag þeirra ſá, ok ord mín heyra. ɔ: *Hic exponitur de dextrarum datione. Chriſtus videat dextrarum dationem horum hominum N. & N. Sed hoc latet ſub dextrarum datione eorum, qvod tranſigunt de illis legitimis cauſis omnibus, qvæ fuerint inter eos ortæ & actæ nunc coram nobis. Referent illud in fœdus & honorem, qvod cuiqve addixerint hi duodecim viri, qvos ego delegavero. Soluto & prolato judicatu, pace juncti ſunt inter ſe. Promittit dextrâ N. N. filius tantam pecuniam, resqve legitimis ſolutionis terminis numerandas, qvantæ N. N. addicuntur. Contra promittit dextra N, renuntiationem actionum*

verk þau er verda. En um allar adrar fiárfoknir ſkal þann 174) takſetia ſem ſok kemr á hendur á þeſum timum. Enn þat eitt ſkal ſækia edr ſueria um mannhelgi edr þyft. er madr rydr mál til laga ok ſættar. Enn ef eidar verda feſtar. ſtandi til ſærra daga. Sokn ſkal eigi hefia á þridiudegi. þiat þá ber ſimt á drottinsdag. Enn ſá ſem hefr ſokn ſina á þeſum timum. þá hefir hann fyrirfarit ſókn ſinni nema hann ſkióti á g) fernöttingi. h) edr ſexnættingi þadan. Enn ef eidar verda unnir adrir enn nu ero frá ſkildir. þá er ſá ſekr ſex aurum í lánga foſtu. enn á öllum adrum tímum þrim aurum. ef eigi

g) Fim nættingi 49.
h) Eda ſexnættingi þadan omitt. 51.

---

omnium, ita ut nullibi agantur vel poſthæc cedantur, teſte Deo, omniumqve bonorum hominum, qvi dextrarum dationem eorum viderunt. neqve verba audierunt. Eſt & aliud formulare in Codice LL. *Grágás* ſed idem eſt cum eo Vitæ Gretterianæ, qvam brevi luci publicæ donatam illuſtriſſ. Suhmio orbis literatus feret.

174) *Takſetia* eſt verbum qvod involvit tam arreſtum qvam ſeqveſtrationem confr. Biarköe Retten in collect. LL. Svecicarum Cap. XXXIV. ubi Nu Komber þæn man til byſins giældſkylldugher er. hvat han a bymanni giældæ ællæ aþrum fighi til fogotænum. Radmannum æller twem bymannum. æller foghotens oc ſtaþſins Swenom. þæn maþer ſkal takſætias. æller hans goz. oc giældæ þæt hán u þeiikiænnis. Sed nullus dubito. vin

fient, omni tempore aguntor. Qvi vero ex qvocunqve capite condictitia, his temporibus, petitus fuerit actione, arresto detinetor. Homicidii furtiqve actiones, & super his juramenta tum tantummodo permittantur, cum qvis suam in judicium deduxerit causam sententia judicis vel transactione dirimendam. Juramenta stipulata in fastos differuntor dies. Litem tertiâ feriâ alicui denunciare non licet, ne terminus dierum qvinarius in diem dominicam incidat. Qvi vero actionem his temporibus intenderit, 175 *eam committito, nisi,* g) *qvatuor inde* h) *sexve noctes proferat. Qui præter constituta, qvidqvam præstiterit juramentum, in qvadragesima sex unciis, cæteris vero temporibus, nisi dies sex unciis sanctus sit, tribus unciis punitor. simodò* i) *legitimam*

g) Qvinqve.
h) Sexve omitt.
i) Legitimas stipulationes.

---

qvin arrestum! hoc, cautione præstita potuerit averti. conf. Jus Eccl. Jonæum, & Frosta thing; unde suum noster hausit, itemqve constitutionem Erici Magni Norvegiæ Regis, & Ducis Haconis anno MCCXCIV. Octavis beatorum Petri & Pauli. Tunsbergæ Tevtonibus datam, ubi: *Item siqvis ab aliqvo super causa pecuniaria, vel levi crimine, pro qvo pecunia solet solvi, per modum illum impetitur, qvi Takfetning in* Norico *appellatur: potest illud Tak ferre cum domestico & duobus compatriotis suis, navem propriam habentibus, juxta pontem, ad recedendum minime præparatam, quæ ad cantionem sufficit pro qvantitate petita vel emenda, secundum qvantitatem terminis exhibenda.*

175) C. 5. X. de feriis. ubi; Nec processus habitus teneat nec sententia, qvam contigerit, diebus hujusmodi promulgari.

eigi er fex aura dagr. ef madr má ná i) laga freftum. Ef madr þarf til landzfkylldar finnar at fækia. á ófóknar dögum. þá fkal k) 176) lög fyrir lód fefta. ok leggia fimtar ftefnu. ok rydi huar-

i) Laga feftum 51. minus recte.
k) Lög fyrir lögfefta. 26.

---

176) *At fefta lög fyrir lód*: idem eft ac *at lögfefta* inhibere vid. Cap. XXVI. Tit de locatione cond. cujus rubrum: um lögfeftur oc fimtarftefnur. *De inhibitionibus & citationibus qvinariis.* Prima capitis, ut nofter eo facilius intelligatur, hic inferere lubet. Alt þat es men fcilr á um áuerca á akri eda eng. hollti eda haga. fcoga eþa reka. edr fva um landa merci. þá fcal logfefta fyri. oc leggia á fimtar ftefno. er helldr þikiz þurfa. han fcal fua mela. ec lögfezi her í dag eign mina þes es N. Heitir; edr þar liggr. bú oc lód. oc alt þat es þar má til gagns af hafa. þar til es dómr fellr í millum ockar at lögmáli retto. gefr ec þer þat at föc at þú fitr á iördu òtekinni eptir eign edr umbodi. edr eignar þer þat fem ec þikunz eiga. fyrirbydr ec þer hedan af á at yrkia edr gagn af at hafa. nema mitt fe lof edr leyfi til. at vitni þino N. oc þinu N. enn eptir laugfeftu mína. leggec fimtar ftefnu vidr þic á fim nátta frefti á þefi iördu fem ec laugfefti. eiga huört fem vill uti edr inni. oc fcal allr dagr til ftefnu. þar til er ec hefir málum minum locit. beidi ec þic laga beidzlu. oc lyrita at leggia fimtar ftefnu í móti laugfefto minni. beidr ec þic N. at gera heimilldar monnom þínom ftefno til verndar eptir lögum í móti facagipt minni. foc nefni, vatta vid. ɔ: *Lite fuper damno fundis, agris, monticulis, pratisve illato, itemqve de faltibus, littoris jure, aut finibus, inhibitionem ille, cui majus periculum mora minata fuerit*

gitimam obtinere potuerit dilationem. Fundi dominus, qvi penſionem alicui condicere nefaſtis diebus habuerit neceſſum, k) *fundum inhibeto, citatione ad comparendum qvinto die, reo ſimul inſinuata*

k) Inhibitioni inhibitionem opponat.

---

rit, interponere debet, adjecta citatione qvinaria. Hac ille formula utitor. Ego inhibeo hic hodie prædium meum quod N. vocatur, ibiqve ſitum eſt, villicationem, fundos, & omne illud ibi, unde aliqva provenire utilitas potuerit, donec legitimam obtinuerimus ſententiam. Do tibi hoc crimini, qvod prædium, neqve titulo dominii, neqve mandati occupatum inhabites, poſſideasqve, tibiqve tribuas, qvæ ego mea eſſe puto. Interdico tibi uberiorem ejus culturam, niſi meam habueris veniam. Teſtis eſto tu N. & tu N. Huic inhibitioni citationem qvinariam adjungo, qvâ tibi poſt qvinqve noctes in hoc fundo qvem inhibeo, ſive intus, ſive foris ſiſtendum. *Totus, dies citationi* (ɔ: *proſeqvendæ*) *datus eſto, donec meam ego peregerim cauſam. Poſtulo abs te petitione legitima, & inhibitione, ut objicias citationem qvinariam huic meæ inhibitioni. Poſtulo abs te N. ut auctores tuos citari cures, qveis tu contra hanc a me datam tibi cauſam, te legitimé defendas. Teſtes ſimul nominato.* Deniqve facilis crediderim, vocem *lauds/kylld*, qvæ recepto olim, & hodie, ſed ſtricto ſignificatu, annuum canonem denotat, hic latius ſumendam eſſe, ut jus omne alicui ex capite fundi competens involuat, qvod allata demonſtrant, & ſané, cur domino fundi ad canonem pingvior, qvam in jus littoris aliaqve moram minime patientia actio competeret,

huartveggi sin vitni til bókar. ok standi til særra daga.

XXX. KAEITULI.

HER GREINIR FÖSTUDAGA HALLD.

Nú ero þeir dagar adrir at allir fulltída menn. ok heilir ero skylldir at fasta. Alla a) fostudaga er skyllt b) einmællt se. nema Jóladag hinn fyrsta er c) slátr lofat at eta tuí mællt. þó at han berí á fostudag. Verk mönnum enn eigi setu monnum er lofat d) huít at eta einmællt föstudaga frá Páschum ok til ymbrudaga um haust. enn þa eina föstudaga skulo menn húitt hafa ef vilia sem löghelgir eru. ok þó einmællt. *Ymbrodagar* ero fernir á tólf mánadum. hinir fyrstu ero á annari viku lánga föstu. enn adrir ero a helgu

a) Friádaga semper legit 31.
b) Fasta ok add. 54. 35.
c) Kiöt.
d) Hvit 54.

177) Hæc non ita intelligenda sunt, acsi utriusqve partis testes ad jusjurandum admitti possint. Sed; *ille suos testes jurare faciat, qvi judicibus jus liqvidius habere videtur* — Sa scal sueria láta er dóms monnom þickir likara at sannara segi. & infra, *Egi skolo þeir haþa sueria láta.* Utri-

ata: dilata ſic in faſtos dies actione, ſuos uterqve teſtes ſuper Evangelia 177) *juramentum præſtituros producunto.*

CAP. XXX.

178) *HIC AGITUR DE OBSERVATIONE JEJUNIORUM.*

Sunt alii præterea dies, omnibus perfectæ ætatis modó ſanis jejunio obſervandi. Neceſſum eſt, ut ſingulis a) *jejunii diebus* b) *cibus tantum ſemel capiatur: licet tamen primo Natalitiorum die* c) *obſoniis bis veſci, qvamvis in jejunii inciderit diem. Operariis, non vero ſedentariis, permiſſum eſt,* d) *lacticiniis ſemel veſci, ſingulis, qvi Paſcha & qvatuor tempora autumnalia interſunt, jejunii diebus: lacticinia vero diebus jejunii, qvi ſacri fuerint, ſi libuerit capere licet, eaqve tantum ſemel. Qvaterna ſunt ſingulis duodecim menſibus* Qvatuo *iſta* tempora: prima *ſunt in ſecunda jejunii qvadrageſimalis hebdomade:* ſecunda *in*

a) Idem.
b) Jejunetur &
c) Caine.
d) Id.m.

Utriusqve partis juramenta minime admittunto. vid. cap. cit.

helgu viku eptir hvita ſunnudag. ok er lofat at eta hvitan mat. midviku nátt ok laugar nátt í hvita dögum. hinir þridio hefiaz á hauſt midviku dag þann ſem næſtr er eptir crosmeſſo. ſtendr krosmeſſa á midvikudegi. þa hefiaz Ymbrudagar á næſta midvikudegi í annari viku e) ok er þat þá Matheusmeſſa. Enn Imbrodaga á uetrinn ſkolu vera á þridiu viko Jólaföſtu. Enn Jóla föſtu tid hefz á þann drottinsdag. ſem næſtr er fyrir edr eptir Andreasmeſſu. Stendr Andreasmeſſa á drottinsdegi. þá hefz Jólaföſtu tími á þeim ſama drottinsdegi. Lánga föſtu eigum ver at hallda af aullum föſtutidum rækilegaſt ok er þá meſt ſynd at brióta. þiat varr herra Jeſus Kriſtur helgadi hana. ſiálfr med ſinni föſtu. ok margt dregr þar fleira til. Siúkír menn ok úmagar ero egi ſkylldir til þeſſarar föſtu. ok geri ölmiſſu í ſtadin þes med rádi f) ſóknar preſtz ſíns. eptir föngum.

e) Utan þá add. 49.
f) Ok er þat þá Mattheus meſſa omitt. 54. 26. 35. 51. *Harb.* þínga preſtz. 26.

178) Hoc Caput maximam partem ex J. Eccl. Thorl. Ket. hoc tit.

179) Hic ante oculos habuiſſe videtur c. 16. Diſt. 5. de Conſecr. Qvadrageſima ſumma obſervatione eſt obſervanda, ut jejunium in ea (præter dies dominicos; qvi de abſtinentia ſubtracti ſunt,) niſi qvem infirmitas impedierit nullatenus ſolvatur; qvia ipſi dies decimæ ſunt anni. A prima dominica igitur qvadrageſimæ, usqve in Paſcha Domini ſex hebdomadæ computantur: qvarum videlicet

in sancta post Pentecosten septimana: hujus autem hebdomadis nocte media, ut & nocte diei lavationis permissum lacticiniis cœnare: tertia *incipiunt die medio septimanæ, qvæ festum Crucis proxime seqvitur. festo crucis in diem septimanæ inter medium incidente, qvatuor tempora die medio septimanæ seqventis oriuntur,* e) *est autem in illo die festum Mathæi: qvatuor tempora biemalia in tertia jejunii Natalitiorum* (ɔ: *Adventus*) *hebdomada celebrantor. Jejunium vero Natalitiorum incipit dominicâ, festo Andreæ, post vel ante proximâ: cum festo Andreæ in dominicum incidente, jejunium Natalitiorum concurrit.* 178) *Jejunium longum,* (ɔ: *Qvadragesimam*) *qvod solvere summum est piaculum, majori præ omnibus aliis jejuniis cura observemus, qvippe* 179) *qvod Dominus noster Jesus Christus illud suo jejunio sanctificavit, sunt præterea multæ ejus causæ. Valetudinarii, pupilliqve hujus jejunii non tenentur, sed eleemosynam, secundum consilium* f) *Parochi sui, suasqve facultates offe- runto*

e) Est — Matthæi.
f) Idem.

---

videlicet dies qvadraginta & duo fiunt. Ex qvibus dum sex dominici dies abstinentiæ subtrahuntur, non plus in abstinentia qvam XXX. & 17 dies remanent. V. G. si per 365. dies annus volvitur & nos per 36 dies affligimur, qvasi anni decimas deo damus, sed ut sacer numerus 40 dierum adimpleatur, qvem salvator noster suo sacro jejunio consecravit, qvatuor dies prioris hebdomadæ ad supplementum 40 dierum tolluntur, ɔ: qvarta feria, qvæ caput jejunii subnotatur, & 5 feria seqvens & sexta & sabbathum.

föngum. Enn þeir menn ſem ero fiórtan vetra gamlir edr ellri ok heilir. ſkolu faſta ſem bodit er af biſkupum. Etr madr fiſk á uatn foſtudegi. gialldi biſkupi ſex aura. Etr hann huitt. gialldi biſkupi tólf aura. Etr hann ſlátr. gialldi biſkupi þriár merkur. Enn ef hann etr huítt á þeim degi ſem hann ſkal faſta vid g) fiſk. gialldi biſkupi ſex aura. nema preſtr lofi honum. Etr hann ſlátr. gialldi biſkupi tólf aura. nema hann ſe daguillr. I lánga foſtu má madr egi kalla ſik dagvillan. Ef madr etr hvitt midvikudag. edr foſtudag í langaföſtu. edr laugardag fyrir Páſkir. edr á ymbrodögum naudſynialauſt. gialldi biſkupi ſex aura. Slíkt hit ſama liggr vid önnur föſtu afbrigd á lángaföſtu. Enn fyrir huern dag þann ſem madr etr h) kiöt í langaföſtu. gialldi biſkupi þriár merkur nema hann eti naudigr. ok hafi eigi annan mat til Helldr ſkal hann eta i) kiöt enn hann fari lifi ſínu. ok ſegi til preſti innan ſiau nátta. ef hann má þat. Ef ómagi etr kiöt k) á föſtu tídum. þá ſe hann hyd. dr af preſti. enn Vardveizlumadr hans gialldi biſkupi þriá aura ef hans vòlld gángá til. Leggr madr þat í l) veniu at eta ſlátr um Lánga foſtu. þá er hann útlægr ok huer peningr

g) þurt. 49.
h) Hvitt 54.
i) Kiöt. *omitt. Harb.*
k) á foſtutídum omitt. 26.
l) óveniu 54.

runto. Cæterum qvatuordecim pluresve annos natis, ſanisqve jejunia ab Epiſcopis indicta neceſſaria ſunto. Qvi piſcem comeſerit die, qvo aqvâ eſt jejunandum, ſex Epiſcopo uncias numerato; ſi vero lacticinia ſumſit, duodecim Epiſcopo luito: pro comeſa carne, tres Epiſcopo marcæ ſolvuntor: Qvi lacticiniis uſus fuerit die, qvo g) *piſce eſt jejunandum, ſex Epiſcopo uncias erogato, niſi paſtor veniam ei dederit: pro obſoniis comeſis duodecim unciæ Epiſcopo debentur, niſi ignorantia diei excipiantur. In qvadrageſima ſe neſcire diem nullus poſtulato. Qvi lacticinia ceperit die medio, dieve jejunii per qvadrageſimam, aut die lavationis ante Paſcha proximo, aut qvatuor temporibus, nulla coactus neceſſitate, Epiſcopo ſex uncias expendat: Eadem eſt cujuslibet commiſſæ circa jejunium tempore qvadrageſimali transgreſſionis pœna. Pro ſingulis jejunii longi, qveis* h) *carnes comeduntur, diebus, tres Epiſcopo marcæ numerantor, niſi cauſa ſit coactio, defectusve alius eſculenti.* i) *Carne potius veſcitor, qvam vitam diſperdat; comeſtionis autem, paſtor intra ſeptem noctes, ſi fieri poteſt, certior reddatur. Minor carnes tempore jejunii* k) *comedens, a paſtore virgis cæditor, tutore, ſi aliqvo modo concurrerit, tres Epiſcopo uncias expenſuro. Qvi carnes in qvadrageſima comedendi* l) *habitum contraxe-*

g) Aridis.
h) Lacticinia.
i) Carne.
k) Tempore jejunii.
l) Cachoetem.

peningr fiár hans. Fyrir öll föſtu m) afbrigd ſkal madr ſkript taka. I þeima bodordum ok aullum odrum ſkal naudſyniar meta.

XXXI. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM SKYLDU - SKRIPTA-GÖNGUR.

Hver Criſtinn madr ſem vitz er vitandi. ſkal gánga til ſkripta hit minzta b) um ſinn á tólfmánadum c) hverium. ok ſegia preſti d) rækiliga til ſynda ſinna, ok taki ſídan þiónoſtu á Paſchum. nema hann ſe í þeim ſtór ſkriptum at hann ſkal fyrir þí eigi þiónoſtu taka. Enn hver ſem egi geingr til ſkripta. ok tekr eigi þiónoſtu á e) Paſchum

m) Afbrot 51. 31.
a) Her ſegir um ſkriptagang. þiónoſto ok rumaſkatt. 35. um Rumaſkatt oc ſkripta göngu 51. um Rumaſkatt 54.
b) Eittſinn 35. 36. 51. 31. 49.
c) í lánga föſtu add. 54. 31. 35. 36. 49. *Harb.*
d) Giörla ok *add.* 36.
e) í lánga föſtu 49. *Harb.* minus recte.

180) Ex Cap. 12. X. de pœnitent. in Generali Concil. Romæ MCCXVI. ubi: Omnis utriusqye ſexus fidelis, poſtqvam ad annos diſcretionis pervenerit; omnia ſua ſolus peccata ſaltem in anno fideliter confiteatur proprio ſacerdote, &, injunctam ſibi pœnitentiam propriis viribus ſtudeat adimplere, ſuſcipiens reverentur ad minus in

traxerit, exul bonis exuitor. Pro qvalibet jejunii m) *solutione pœnitentia accipienda esto: sed in his aliisqve præceptis necessitas perpendatur.*

CAP. XXXI.

a) *HIC AGITUR DE NECESSITATE CONFESSIONIS.*

180) **O**mnis *Christianus, sana pollens ratione, confessum eat, singulis ad minimum* b) *semel, duodecim mensibus,* c) *suaqve peccata, proprio sacerdoti,* d) *fideliter recitet, Paschate ministerium (sacram synaxin) suscepturus: nisi in gravioris pœnitentiæ gradu sit positus, qvominus tunc ministerii fieri possit compos. Qvi vero confessum non iverit, ministeriumve* e) *Paschate non ceperit, modo*

m) Abusu.
a) Hic agitur de confessione, ministerio, & tributo Romano 35. de tributo Romano, & confessione. 51. de tributo Romano 54.
b) Idem.
c) In jejunio longo.
d) Penitus &
e) In jejunio longo.

---

in Pascha eucharistiæ sacramentum: nisi forte de proprii saserdotis consilio, ob aliqvam causam rationabilem ad tempus, ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum: alioqvin & vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens christiana careat sepultura. cætera sunt Juris Eccl. Jonæ Archiepisc.

Páſchum. ok er hann tólf vetra gammall edr ellri. þa ſkal hann giallda biſkupi ſlika ſkyn fyrir. ſem hann leggr á (hann fyrir hvart ſinn þeirra f). Dregr hann þát í úveniu þriá vetur edr þrim vetrum leingr. at hann geingr eigi til ſkripta í lánga föſtu. ok tekr eigi þiónóſtu á Paſchum. ok er hann tólfuetra. edr g) ellri. þá drygir hann heidin dóm. ok er af þí útlægr ok fe hans alt, Hver Criſtinn madr er ok ſkylldr at vera hlydinn h) Páua i) í Róm. ok fyrir þí ſkal hver madr ſá er má. giallda *) Rómaſkatt. einn pening taldan. ok fá preſti í höndur fyrir Páſkir. edr þat annat. ſem fyrir tíu menn k) gialldiz álnar vir̃di. þat ſkal hafa hinn helgi Petr l) í Róm. m) Enn hver ſem þat lykr eigi. ok hefir hann föng til. ok ſua ſá ſem n) vidtekr. ok leynir þar nockuru af. þá er huarrtveggi í Páuans Banni.

XXXII.

f) Slict it ſama ok ſá ſem tekr þiónuſto í forbodum add. 51. 35. 36. 31.

g) Tólf vetrum ellrí 49. *Harb.*

h) Vid herra *add.* 31.

i) At Rómi 35. 36. 31. 57.

*) Rúmaſkatt. 35.

k) Lúkiz 54.

l) Poſtuli *add.* 54.

m) At Rúma 36. í Róma 49.

n) Vidr tekr. 54.

do duodecennis, aut g) *ultra, Episcopo, qvam imposuerit singulis vicibus, multvm solvat. Qvi per tres pluresve hiemes neglexerit confessum in Qvadragesima ire, sacræqve in Pascbate cœnæ participare modo duodecennis, ethnicismum committit, exilio, & universis bonis multandus. Omnis Christianus obligatus esto, qvi* h) *Papæ* i) *in* (*urbe*) *Roma sit obediens: unde potis qvilibet* *) *Romanum solvat tributum, nummum numeratum, qvi Presbytero ante Pascha solvatur, aut tantum, ut pro decem hominibus* k) *expendatur, qvantum ulnæ æqvivalet: hanc pecuniam habebit Sanctus Petrus* l) *apud Romam* m). *Qvi facultates habens non solverit, item* n) *qvæstor, qvi partem occultaverit, Papali feriatur banno.*

CAP.

f) Idem juris esto siqvis ministerium (ɔ: corpus & sanguinem domini) interdictus accipiat

g) Duodecim hiemibus major.

h) Domino.

i) Apud Romam.

*) Idem.

k) Idem.

l) Apostolus.

m) Apud Romam. in Roma.

n) Idem.

XXXII. KAPITULI.

a) HER SEGIR HUER KUIKENDI RETT ER AT ETA.

b) Þessi c) Kvikendi er mönnum rett at nyta til fæzlu þá er slátr æt er. naut ok færsaudi. Geitse ok suín. biörn er ok rett at eta. hvart sem hann er vidbiörn. edr hvítabiörn. rauddyri. hiört edr hrein. rostung. ok sel. Fugla eigo menn ok at nyta. þá er slátr ætt er. þá alla sem flióta á ſvatni. Klófugla skolu menn eigi eta þa sem rækló er á. Örnu ok rafna. vali ok smyrla. Rett er at eta hæns ok riúpur. Þar ero æit egg undan þeim fuglum. sem fuglarnir ero ætir siálfir. A' þeim tídum er rett at eta egg. sem menn skulu eta huítan mat. Kuikse eigo

a) Her segir um fædzlu föng hvad úetanda er, á föstu dögum eda hvad etanda er. 35.
b) Þessur. 35.
c) Kvicqvendi 49.

---

181) *Raudyri* ursum rubræ genæ, sev animal coloris rubri vesti. Speciem tigridis esse putat P. V. Dominus E. Thorhallesen in sua *enarratione de Ruderibus Normannorum in Grönlandia occidentali*, Efterretninger om de gamle Islenderes og Normenners Rudera paa Grönlands Vestre Side p. 40. Eskimauis *Amarok*- Grönlandis *Amorok*. Hoc animal valde ferum glacie Grönlandica in Islandiam sæpius vehitur ingratus semper hospes.

182)

CAP. XXXII.

181) a) *HIC AGITUR DE ANIMALIBUS, QVEIS VESCI LICEAT.*

c) *Animalia, qveis, cum obsonia fuerint alias comedenda, vesci licet:* b) *sunt, boves, oves, capri, sues, ursi, sive illi sylvestres sint, sive albi, sive* 182) *fera coloris rubri; qvinimo cervus, Rangifer, rosmarus & phoca. Omnes qvæ in aqva nataverint aves, tempore, qvo aliæ carnes, comeduntor. Fissipedes, qvæ ungves rapaces habent, aves, aqvilas, corvos, falcones (sc. Islandicos) lanarios, edere non licet. Gallinæ logopiqve vesca sunto. Ova avium vescarum, itidem vesca sunto. Temporibus, qveis lacticiniis vesci licet, ova apponuntor. Animalia, qvæ qvis mactaverit edulia sunto, licet*

a) Hic agitur de rebus edulibus, qvæ scil, vescæ fuerint diebus jejuniorum, qvæ non. 35.
b) Hæc.
c) Idem.

182) Summum erat neochristianis majoribus nostris peccatum, imo Apostasiæ proximum eqvinæ comestio carnis vid. illustriss. J. Erichsen in *Disqvisitione de Philippia Veterum* §.21.pag 139.*seqq.* Sed paulo post distinxerunt, inter eam, qvæ facta fuerit necessitate, & sine necessitate factam: hæc, præsertim Qvadragesima exilio & omnibus multabatur bonis; illa erat eleemosynis expianda vid Cod. Tunsberg. in illustriss. Bibl. Suhmiana. Paulo lenior fuit

go menn at nyta þat sem siálfir láta af. þo er rett at nyta þó eigi hafi siálfir aflátit. ef madr veít huat verdr. nema suidda verdi. Gefa skal af hinn fimta lut öllu nema madr sæfi. ok hafa gefit á siau náttum hinum næstum sídan fannz. innann repps mönnum þeim. sem eigi gegna þíngfarar kaupi. sekr er sá þrim aurum er eigi gefr sua. ok skal hann þó afgefa at sidar se. Kálf skal ala þriár nætur. þó er rett at nyta han. þó at hann se fyrr skorinn. ef honum var matr gefinn. ok skal þó gefa af hinn fimta lut med fyrra skilordi. Þat se er úætt. er mans bani verdr. Rofs skolo menn eigi eta. hunda ne köttu. eigi melracka. ok engi klóduri. nema biörnu. Enn ef madr etr naudsynialaust þau kvikendi sem frá ero skild í lögum. þá verdr hann sekr þrim mörkum vid biskup. ok taki skriptir. Iafnskylt er þat mönnum at varna vid slátri á föstutidum. sem eigi eru til lögföstu taldir. sem hinum er skilldir ero. Þá er menn fasta vid þurt. þá et rett at eta alldin. ok iardaráuöxt allan þann sem ætr er. þá er ok rett at eta fiska allz kyns. ok huali alla adra enn rostunga. ok sel. Hroshual skal á engum tima eta. sua náhual. ok raudkembing. Ef súin

fuit Constitutio Flokadali Fliotensium, reformatis apud nos sacris anno MDXCV. lata. *„execrabilem carnis equinæ comesturam prohibet, secus facienti fustigationis & trium marcarum, quæ Proregis arbitrio pauperibus loci erogantur, pœnam minitando. nisi urgentissima in causa sit necessitas*

eet tamen iis vesci, qvæ mactata non fuerint, simodo constat eorum mortis genus, nec suffocatione perierit. Qvinta pars animalis, (nisi ab homine sopitum fuerit,) offerenda, intra septem noctes proximas inde solvitor contribulibus, qvi tributi comitialis solvendi impares sunt: morosus tribus unciis multator, nihilominus oblatationem olim præstiturus. Vitulus per tres alitor noctes, licet tamen illo prius cæso vesci, si cibo sustentatus fuerit; pars vero qvinta, laudata nuper conditione, offeratur. Animalia, qvæ mortem homini attulerint, minime vesca sunto. 182) *Eqvos edere nefas esto, qvinimo canes, feles, vulpes, aliaqve rapacibus ungvibus instructa: solus excipitor ursus. Qvi nulla coactus necessitate animalibus, qvæ hoc jure recensentur, victus fuerit, tribus marcis Episcopo numerandis plectitor, censuram subiturus. Æqva a carnibus abstinendi obligatio bis, qvos lex a jejunio liberat, temporibus jejuniorum, incumbit ac iis qvi jejunare necessum habent. Tempore jejunii aridorum, liciti sunt arborum, & omnes terræ fructus cæteroqvin vesci, tunc etiam licita sunt piscium balænarumqve genera qvævis, exceptis rosmarino & phoca. Cetum eqvinum omni tempore nefas esto comedere, item monodon, cetumqve a pinna vel crista rubicunda denominatum. Si porcus carnem eqvinam co-*

necessitas. De moralitate carnis eqvinæ comestionis, nuperrimé libellum *Um Hrossakiöts ät.* Hrappsey 1776 in 8. clero minus adprobatum ex professo scripsit consultiss. Dnus M. Ketelson Præfectus Regius toparchiæ Dalensis.

ſuín kemr á hroſſakiöt þa ſkal ala þriá mánadi ok fella holld af enn feita ſidan adra þriá. Ef ſuín kemz á manz hræ. þá ſkal ala ſex mánadi. ok fella holld af. ef hyldz hefir á. enn feita ſidan adra ſex mánadi. þá er rett at nyta ſuín ef vill.

XXXIII. KAPITULI.

a) HER GREINIR SKYLLDAR SYSLU EIDANNA.

Af þí at gud ſiálfr er ſannnleikr þá vill hann þat medr ſannleik. huers manz iá ſem iá er. ok þat med ſannindum nei ſem nei er. Enn þó fyrir breiſkleika ſakir manzins. er ſealldan b) truir ordinu c) einu. þá heimtaz eidar opliga ok framflytiaz. ok er þat eingin ſynd ef ſatt er ſuarit. ok þí ero þeir d) ſkipadir til ſættar ok ſamþyktar. fridar ok ſtadfeſtu á millum þeirra ſem ádr

a) Her ſegir um eida ſuörn huílík hún ſkal vera 35. um eida huerſu vera ſkulu. *Harb.* hoc Caput *omitt.* 51. 58.
b) Má trúa ordi beru. 36.
c) Beru. 35.
d) Skylldir 49.

183) Ex I. Eccl. Jonk Archiepiſc. Cap.
184) Alludit hic ad illud Auguſtini de ſermone Domini lib, I. Cap. XVII. §. 51. „Non eſt contra præceptum juratio qvæ â malo eſt non jurantis, ſed incredulitatis eorum, qvi non aliter moventur ad fidem.

185)

comedit, tribus menſibus alenduseſt, verum ſimul macerandus, tribusqve aliis ſaginandus. Si vero cadaver humanum comedit, per ſex menſes alatur, & , eô pingvefactus ſimul maceretur, ſex vero aliis menſibus ſaginetur, tum ſi lubet, eo veſci licet.

CAP. XXXIII.

183) a) *HIC AGITUR DE NECESSARIA JURISJURANDI PRÆSTATIONE.*

Qvoniam Deus ipſe eſt Veritas, in veritate poſtulat iſtud imo qvod imo eſt, & eodem modo illud non, qvod non eſt. 184) *Attamen propter infirmitatem hominis,* c) *ſimplici alterius effato fidem raro* b) *habentis, juramenta ſæpe deferuntur, præſtanturqve: & peccatum non ſunt, ſi verum aſſeritur:* 185) *hinc* d) *conſtituta ſunt in fœdera, compoſitionem & firmitatem pacis, inter eos, qvi antea*

a) Hic agitur de jurisjurandi præſtatione qvalis]ſeſſe debeat, de juramentis, qvalia eſſe debeant.
b) Habere potentis.
c) Nudo.
d) Neceſſaria.

185) Ex Concil: Toletano VIII. c. 2. Anno Dni DCLIII. c. 1. Canſ. VXII. Qv. I. „Omne, qvod in pacis fœdera venit, tunc ſolidius ſubſiſtit, cum juramenti hoc interpoſito roborat. Sed & omne, qvod amicorum animos conciliat, tunc fidelius durat, cum eos ſacramenti

 vin-

ádr vöru úsáttir. ok styrkia hafdan frid millum vina til þes at sannleikr birtiz í þí sem vattar be. ra. þeim til skírslu edr undanfærslu [sem dómari dömır. Enn þó at eidanna se margfalldlig grein. þá eigu skyllduliga ok innvirduliga þrír lutir at geymaz í þeim. sannleikur e) ok reinleiki samvitzku at hann sueri þat eitt. er hann veit ok ætlar f) ifanarlaust satt vera. skyndsemd í godri hugsan. at hann sueri eigi huatskeitliga. ok gángi eigi til at sueria utan naudsyniar. Rettuisi. at þat eina se suarit sem lögligt er. þíat huer sem suer at drygia g) daudliga synd. þá syndgaz hann at sueria ólogligt. ok skal þann eid riúfa sektalaust. ok gánga til skripta.

CAP. XXXIV.

a) HER SEGIR HVERIR EIDA OK PPOF SKULO TAKA.

Til kvidianar hvatskeytligrar ákefdar oskynsamra manna er her til hafa úvarliga frammleypt eidum ok ödrum

e) í hreinni samuizco 49.
f) Efanarlaust. 54
g) Noccora illzco edr add. 49, *Harb*. 36. 31.
a) Seqventia Capita desiderat. 31. Her segir um huat skeitliga quidian. 54. Her segir um doma oc qvidianir 35. Hoc caput omitt. 58.

vincula ligant, omne etiam qvod testis adstipulatur, tunc verius constat, cum id adjectio jurationis affirmat. Qvod

tea fuerunt inimici, ſed ad roborandam ſublatam in amicis concordiam, ut veritas conſtet eorum qvæ conſcientia pura teſtes adſtipulantur, in probationem vel abſolutionem judicis arbitrio relinqvendam. Qvamvis autem juramentorum variæ ſint ſpecies, in ſingulis tamen eorum, ſumma cura tria ſunto obſervanda. Veritas puritasqve conſcientiæ, ut ea ſolum juremus, qvæ noverimus, omnemqve citra dubitationem crediderimus vera eſſe: ratio cum bona deliberatione. ne præcipites, nullave coacti neceſſitate juramentum præſtemus: juſtitia, ut legitima juramento adſerantur; nam qvicunqve juraverit ſe mortale peccatum commiſſurum ſceleſta jurando, peccat: unde hoc juramentum frangito, cenſuram ſubiturus.

XXXIV. KAPITULI.

HIC RECENSENTUR, QVI JURAMENTA EXIGERE, ET CAUSAS EXAMINARE POSSUNT.

Ad prohibendum præcipitem imprudentium hominum procaciam, qvi huc usqve temere præcipitarunt jura-

e) In pura conſcientia.
g) Idem.
f) Qvampiam malitiam aut.
a) — Hic agitur de temerario teſtimonio. 54. Hic agitur de judiciis & teſtimoniis.

Qvod ſi & teſtis deficiat, innocentis fidem ſola jurisjurandi taxatio manifeſtat.

ödrum profanum ólögliga. sumir sækiandi enn sumir veriandi sin mál. Þá er skipat at huervetna þar sem ef er á nockuru máli. ok þeir sem deila. vilia eigi med samþykt nidr setia. þa kæri þeir sem um þat mál eigu at doma sua at hinn seki se sóttr fyrir sínum dómara. þíat lá dómr er eigi haalldandi ok ólögligr. sem af þeim geriz er um þat mál á eigi rettiliga at döma. Enn sá sækir edr sók gefr. þá skal hann fá provan til síns máls. nema hinn sem neitar segi nockrn þann lut í sinni neitan. at hann eigi ok fyrir sina hond at prova.

XXXV. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM SEKTIR Á OKRI.

Þat er *okr* er menn byggia daudt fe. edr krefia framar af þeim lutum er þeir liá enn innstædu. Ok geriz þat í þi öllu sem vegaz má med storùm vagum ok smám. sua sem er b) smiôr ok lín. c) eir gull. edr sylfr. ok þílíkir lutir. d) ok í öllu þí sem

a) Rubrum *omitt. Harb.* Her segir um okr med huerum hætti þat verdr. 54.
b) Snæri. 58.
c) Ert. 58. ertr. 49. *Hadd.*
d) Ok öllu þui er teliaz ma medr alnum sem er lerept edr vadmál oæ í ödru tali sem er silfr. ok skreid. ok allskyns vara. ok þui likir lutir. ok iollu þuí er i kerholdum add. 26. 51. Harb. 36. 49.

186) C. 4. Cauf. XIV. Qv. 3. in concil. Agathensi. „Usura est, ubi amplius reqviritur, qvam datur. ex gr. si dederis

juramenta, àliasqve illicitas probationes; alii agentes, alii defendentes suas causas, constitutum est ut, ubicunqve causæ fuerint illiqvidæ, & partes litigantes noluerint placidè convenire, illi postulent, qvi in ista causa sunt competentes judices, reum coram suo judice agi; nam sententiâ, utpote injusta, minimè est standum, qvæ ab èo fuerit lata, qvi in causa competens non fuerit judex. Qvicunqve sive actor, sive accusator, probationem rei postulatæ afferunto, nisi litem negative contestans, aliqvid in sua attulerit negatione, qvod etiam probare debeat.

CAP. XXXV.

a) *HIC AGITUR DE POENIS USURARIÆ PRAVITATIS.*

186) Usura *est, si res inanimatæ in fœnore collocantur, aliqvidve præter sortem mutuatam postuletur. Fit autem omnibus, qvæ pondere sive gravi, sive levi gaudent, rebus; tales sunt* b) *butyrum, lintea,* c) *æs, aurum, argentum & cætera* d) *item qvæ vasis mensurari potuerint, utpote oleum*

a) Hic agitur de usuris, qvibus modis fiant.

b) Funes.

c) Æs, æra.

d) Item omnibus, qvæ numerari potuerint sive ulnis, qvæ sunt lintea, panniqve: sive alio numero, ut argentum. & pisces siccati & merx qvævis alia, & cætera. add. item qvæ vasis.

deris frumenti medium unum & super aliqvid exegeris.

ſem med kerölldum má mælaz. ſua ſem lyſi. hunáng. ok allſkyns lögr annar. ok ſua ſem korn ok miöl. ok þílíkır. lutir. Ok ſua þó at menn ſkili ſer leigu fyrir kyrverd. þa gera þeir okr utan þeir ſiái kúna lifandi. ok kanni ſer til handa. edr hans lögligr umbodsmadr. ok byggi ſidan ef vill. Nú í hueriu ſem huer tekr áuöxt nockrs lutar. þan ſem hann ſkilldi ſer undir þes ábyrd er lánit þurfti. þá gerir hann í þí daudliga ſynd okrſins. iafna vid ſtulld ok rán. Ok fyrir lataz þeſar ſyndir eigi. þeim er þær gerir. utan þeir fái aptr allt þat ſem þeir hafa þar aftekit. edr hallda af annara manna koſti. at úvilia þes er á. ef þeir hafa fóng til. Skal ſá er okr tók þeim aptr greida. er hann tók af. edr hans erfingium. ef hann er andadr. ok ef eingi er þeirra til. þá ſkal þat med biſkups rádi. gefaz fátækum mönnum. kyrkium edr klauſtrum. Ero allır okr kallar forbodadir. ok fráſkylldir heilagri kirkiu eptir Gúds lögum í þrimur lutum af ſiálfu verkinu. Fyrſt at þeir ſkulo eigi taka e) corpus domini nema f) þeir gángi ádr til yfirbóta.

e) Hold ok blód vors herra *Omnes.*
f) þeir bæti yfir 26.

187) C. 10. Cauſ. XIV. Qv. 4. „Siqvis uſuram acceperit, rapinam facit, vita non vivit. confr. c. 11. ibid. „An crudelior eſt, qvi ſubtrahit aliqvid, vel eripit diviti, qvam qvi trucidat pauperem fœnore?"

188) C. 3. X. de Uſuris, ex concil. Lateranenſi MCLXXIX. „Conſtituimus, qvod manifeſti uſurarii nec ad communionem

um piscinum, mel & alia omnis generis liqvida, qvinimo frumentum, far & cætera. Etiam, qvi stipulatus fuerit sibi locarium pro pretio vaccæ æqvivalente, fœnus exercet, nisi vaccam videat (*conductor*) *vivam, illamqve ipse, vel per mandatarium accipiat, posteá, si libuerit, locandam. Usuram ex qvacunqve demum re, indigenti, conditione indemnitatis præstandæ, commodatâ, exigens, mortale fœnoris peccatum committit,* 187) *par furto & rapina. Hæc peccata minimè remittuntur reis, nisi exacta, & detenta alterius sed inviti bona dummodo fieri possit, restituantur. Fœnus exercens exactum reddet solventi, ejusve defuncti hæredibus, aut, si qvoqve defecerint illi, secundum Episcopi arbitrium offertor pauperibus, ecclesiis, monasteriisve.* 188) *Omnes usurarii interdicti, & a sancta ecclesia secundum* (*canones*) *leges divinas ipso facto, & qvidem tripliciter separati sunto: Primò* e) *corpus domini neutiqvam prius accipiunto, qvam* f) *satisfactum iverit. Secundò*

e) Corpus & sangvinem domini nostri,
f) Idem.

---

nionem admittantur altaris, nec christianam (si in hoc peccato decesserint), accipiant sepulturam, sed nec oblationes eorum qvisqvam accipiat. Qvi autem acceperit reddere compellatur, & donec ad arbitrium Episcopi satisfaciat, ab officii sui maneat executione suspensus. con. c. 7. ibid.

ta. Annat er þat þeim til hafnanar. ok hádungar. at eingis þeirra offr ſkal takaz til heilags altaris. Þridia er þat ef þeir deyia í þeirri ſynd. obættri. þá ſkolu þeir miſſa legſtadar í heilogum kirkiugardi. Ok framm um þetta. ſkal biſkup þegar hann verdr var vid. þrongua þeim edr þeirra erfingium til yfirbóta g) vid heilaga kyrkiu. Eingi ſkal ok heyra ſkriptamál opinbers okrskalls. ok eigi leyſa hann fyr enn han hefir aptr feingit okrit edr gefit til þes fulla h) vardan ſem hann er framaſt fángadr til. Enn þó at opinber okrkarl biódi um med ákvednu edr eigi ákvednu á ſídarſtum dögum. upp at lúka tekin á auka i) daudligs fiár. þá ſkal at honum þó veitaz legſtadr í heilogum kyrkiugardi til þes er *fylliliga* er k) *aptr lokit eptir föngum.* annat huart þeim ſem hafa eigu. ef þeir ero til. elligar biſkupi edr hans umbodsmanni. edr ſóknar preſti ſínum. nærverandum ſkilrikuztum mönnum af ſókninni. ok vardveiti þeim til handa ſem hafa

g(Med hirting heilagrar kirkiu 49.
h) Vordzlu 54.
i) Dauds fiárs 54. 35.
k) Aptrgreidt 35. 36.

---

189) C. 2. in 6 Tit. de Uſuris. ex Gregorii X. in concil. Lugdunenſi in Gallia. an. MCCLXXIII. Qvanqvam uſurarii manifeſti de Uſuris, qvas receperant, ſatisfieri expreſſa qvantitate vel indiſtincte in ultima voluntate man daverint; nihilominus tamen eis eccleſiaſtica ſepultura denegetur, donec de uſuris ipſis, prout patiuntur facultates

Secundò, ſit iis hoc deſpectui, contemtuiqve, qvod nulla iſtorum oblatio ſancto altari imponatur: tertiò, in peccato nondum expiato mortui ſepultura in ſacro coemeterio careant. Præterea, Epiſcopus certior factus, eos, eorumqve hæredes, qvi g) *ſanctæ eccleſiæ ſatisfaciant, cogat. Nullus confeſſionem notorii uſurarii audire præſumito, multò minus eum prius abſolvere, qvam uſuram reſtituerit, & ſummam, ſecundum facultates, præſtiterit* h) *ſatisfactionem.* 189) *Qvamvis autem notorius fœnerator noviſſimis vitæ diebus ſive directè ſive indirectè jubeat reſtitui acceptas ex rebus* i) *mortalibus uſuras: illi tamen ſepultura in ſacro coemeterio minime prius concedatur, qvam plena pro facultatibus ſatisfactio præſtita fuerit, qvibus jure debetur, ſi modò illi adſint, ſecus Epiſcopo, ejusve procuratori, vel paſtori, præſentibus optimæ fidei parochianis, qvi hanc jure recepturis re-*

g) Pœna caſtigatione ſanctæ eccleſiæ.

i) Mortuis pecuniis.

cultates eorum) plenarie ſatisfactum: vel illis, qvibus facienda eſt reſtitutio, ſi præſto ſint ipſi, aut aliis, qvi eas poſſint acqvirere, vel eis abſentibus, loci ordinario aut ejus vices gerenti, ſive rectori parochiæ, in qva teſtator habitat, coram aliqvibus fide dignis de ipſa parochia. &c.

hafa eigu at rettu. Enn huer ſekiz ſex aurum ſá er okr gerir. á þat hálft kóngr en hálft biſkup. ok upptækt alt þat ſem bygt var. ſkal þat ok taka hálft kongr. enn hálft biſkup.

190) C. 1. Cauſ. XIV. Qv. 4. „Si fœneraveris homini, id eſt mutuam pecuniam tuam dederis, de qvo aliqvid plus qvam

reservabunt. 190) *Omnis usuram faciens sex unciis multatur, inter Regem & Episcopum æqvâ lance dividendis, qvinimo in fænore collocata publicantor, dimidium Rex, acqvirat, alterum dimidium episcopô cedat.*

qvam dedisti, exspectes accipere, non pecuniam solam, sed aliqvie plus, qvam dedisti. cæt.

APENDIX.

I.) De a) violatione affinitatis. b) De caufis ecclefiafticis. c) De appellationibus. d) De cafibus Papalibus. e) De excommunicatione, & communione excommunicatorum. f) De Jure Patronatus.

II.) a) Epiftolæ Innocentii III. Papæ Epifcopis & Principibus Islandiæ. Conftitutio Synodalis Pauli Archi-Epifcopi.

I. KAPITULI.

UM SIFIAR.

Þessar eru þær VIII. konur úskyldar at frændsemi er han verdr útlægr af er han tekr. Ein er sú er fadir manz átti. aunnr sú er sonr átti. þridia sú er brodir manns átti. hin fiorda er módr konu þeirrar er madr átti. hin fimta er dóttr konu þeirrar er madr átti. hin setta er systr konu þeirrar er madr átti. hin siaunda sú er þu hofst or heidnum domi eda hvor þik hin setta. er vyl hefir tekit oc sik gudí gefit. En þessar þriár eru skyldar at frændsemi. Modr. systr. dóttr. Nu ef madr legz med ein hvori þesara. þá utlægiaz þau bædí. oc fyri giórt fe sínu öllu vid biskub nema þvi at eins at han briótiz or böndum. edr menn viti at sónnu at ædi hefir á honum verit ádr eda sidan audsen. ok so ef konu hefir verit naudgat til oc hefir egi hennar vili til verit. sídan sekiz hon ecki. oc bæti þo vid gud eptir umRádi biscups. En ef han vill egi bortfara. þá á biscups Armadr at stefna honum þíng oc hafa med ser heimilis kvídar vátta til þíngs. En ef han kvedr nei vid. þá festi Lyrittar eid fyri. oc standi sá eidr X. vikur særar. En ef eidr fellr. þa fari han utlægr oc fe hans allt nema lörd er han á. oc sæki þad eidfall so sem annat eidfall. En ef han vill eigi eidfesta. þa geri Ercibiscups A'rmadr honum mánadar stefnu bort af landi. oc so

húu

⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂

CAP. I.

DE AFFINITATE.

Hæ ſunt octo iſtæ fæminæ nulla iis cognatione junctæ, qvi eas uxores ducentes exilio puniuntur. Prima eſt. qvam habuerit pater, ſecunda, qvam duxerit filius, tertia qvam junxerit ſibi frater, qvarta eſt mater uxoris, qvam ante habuerit, qvinta eſt filia uxoris, ſexta eſt ſoror uxoris, ſeptima, qvam ex gentiliſmo ſuſceperis, vel qvæ te ſuſceperit, octava qvæ velamen ſumſerit & ſe deo dederit. Hæ vero tres cognatione junctæ ſunt, mater, ſoror, filia. Qvi cum harum aliqva concubuerit, exules ambo ſunto, omnibus bonis qvæ Epiſcopo cedant exuendi, niſi vincula fregerit ille. certoqve conſtiterit, eum antea, qvinimò poſt furore actum fuiſſe. Item fœminæ, cui vis illata fuerit citra omnem ejus voluntatem, nulla pœna afficitor, Deum ſecundum Epiſcopi conſilium placatura. Qvi cedere noluerit, â Procuratore Epiſcopi octo teſtes domeſticos in judicio producturo citator, ſi delictum diffitetur, juramenta trium conſacramentalium ſe purget, intra decem diebus juridicis conſtantes hebdomadas præſtando, iſto cadens juramento exul eſto, & omnibus præter fundos, bonis mulctator. Actio ex capite huius juramenti eadem eſt, ac cujuslibet alterius. Si juramentum acceptare noluerit ab Archiepiſcopi procuratore citetur termino

 men-

*) Hoc Cap. eſt 35. & ſic porro in Jure Eccl. qvo uſus fuit S. V. author Hiſtoriæ eccleſ. Iſland.

hún utlæg nema runnit ſe á hendr henni. Slikar gudſifiar verda oc þar er madr tekr Gudmódr ſína eda Guddóttr ſem fyR er ſagt. Enn firi allar adrar gudſifiar er fyR voro taldar. þá ſekiz madr ſem han taki ſyſtrungu ſína eda brædrúngu bædi vid Gúd oc Ercibiſcup.

II. KAPITULI.*

UM KYRKIUMA'L.

Nu ſculu Klerkar allir hvor dæmaz ok ſækiaz firi herra biſcupi. edr þeim ſem han hefir til ſcipat at ſegia profun málum heilagrar kirkiu. en leikmen ſkolu um öll mál ſótrir vera firi herra Konginum. eda þeim ſem han hefir ſína lögſögn i hendr ſeingit. Utan þeſſi mál ſem her ſegir eda önnur Innlik ſem heira til Kriſtins Rettar. So ſem er Rán, edr Stuldur or Kirkiu oc misþirmſlur kirkna oc lærdra manna oc kirkna goz. Um tiundar giord oc heit öll oc teſtamenta er menn ſkipa einkanlega af þvi menn gefa kirkium oc ödrum helgum ſtödum. oc fátækum mönnum, um allt kirkiu frelſi er hun á i ſer oc utan ſik i mönnom oc eignom. Um vernd pílagrima hins heilaga þorláks. at vitia hans ſtadar og adra helga ſtadi oc þeirra mál. Um hiúſcap oc allar adra þær ſakir mála vöxta ſem þar heyra til, og þar ſem dæma ſkal

*) Ex Tranſactione inter Magnum Norvegiæ Regem & Jonam Archiepiſcopum Norvegiæ, Tunsbergæ anno

menſtruo ad ſiſtendum in exteris. Etiam fœmina exilio punitor, niſi vim fuerit experta. Cognatio ſpiritualis, ubi qvis matrem filiamve ſpiritualem duxerit, modo ſupra definito procedit. Propter cæteros cognationis ſpiritualis gradus violatos, pœna obtinet eadem, qvæ ſororis fratrisve filiâ ductâ locum habet, Deo & Archiepiſcopo debita.

CAP. II.

DE CAUSIS ECCLESIASTICIS.

*) Abhinc debent clerici omnes judicari agiqve coram domino Epiſcopo, vel eo, qvem delegaverit cauſas eccleſiaſticas inqviſiturum; ſed laici in omnibus cauſis coram domino Rege poſtulantor, vel coram eo, cui vicariam jurisdicundi poteſtatem mandaverit; cauſæ tamen excipiuntor recenſendæ, aliæqvæ pares juri eccleſiaſtico propriæ; hæ ſunt cauſæ ex capite Rapinæ, furtivæ rerum ex ecclecia ablationis, violentiæ eccleſiis, doctis viris, atqve bonis eccleſiaſticis illatæ, decimationis, votorum qvorumvis, Teſtamentorum præſertim ad eccleſias aliaqvè ſacra loca, itemqve pauperes factorum, immunitatis eccleſiæ cujuscunqve illi circa homines & bona, ſive interius ſive exterius conſtitutos competens. Eorum defenſio, qvi religioſas ad Stum Thorlacum, ejus limina, aliaqve ſacra cum ſuis reliqviis loca viſum, profectiones ſuſceperint. Matrimonium, omnesqve aliæ cauſæ & actiones eò pertinentes. Qvæſtiones ſuper

anno Chriſti MCCLXXVII. vid. ſeam in Hiſt. Eccl. Isl. Tom. I. pag. 386.

ſkal hvörſo hvör er getin lögliga. Um kvennalegord. Um frændſemis ſpell. Um hórdoma oc frilullifi. Um meineida oc okr er men bygia daudt fe. oc um villu alla ok vantrú. oc þar ſem ſelldir verda ok keiptir andligir lutir ſkal um þeſſi mál oc þau fleiri ſem ſkiput eru i Kriſtnum Retti hvortveggi veriandi oc ſækiandi med vitnum ſinum oc gögnum koma til biſkups orſkurdar eda hans Umbodsmanns.

III. KAPITULI.

UM MALASKOT.

Af þeſſum málum má ecki appellera or domi. Ef þes manz mál er dæmt er han er ránsmrdr. eda vili han egi aptr gialda. eda i hórdómi oc vili han ecki vidſkiliaz. eda ſlíkt annat oc því ödro er Páfin dæmir. eda Kóngr ſá ſem han er ecki lydſkyldr under Keiſara. Þat er hit *Þridia* ef þeir ſveria at hafa þat ſem dómandi dæmir. hvat ſem þat er. Þat hit *fiórda* ef dómandinn ſtefnir manni til ſín ok kemr han egi. þá ſkal han halda þat han dæmir. Þat hit *fimta* ef madr rekr lítit mál dæmt oc verdr koſtnadr meiri en málit er vert. Þat hit *ſetta* er yfer domandi ſegir ſva ſínum undermónnum at þat mál kemr egi aptr fyri hann. Þat hit *ſiaunda* er ef þeir kióſa menn til dóms oc verda á þat ſátter. Þat hit á*tta* ef magr ſkilſt vid glæp ſinn oc biſkup tekr hann or banni. Þat ſkal ecke haldaz er ſo ſtórt ligr vid. Þat hit *niunda* at egi ſkal reka lein-

gr

ſuper ſtatu alterius legitimo decidendæ. Stuprum fœminæ illatum Cognationis violatio, adulteria & concubitus. Perjuria & uſuræ, ubi qvis res inanimatas in fœnore collocaverit. Hæterodoxia qvævis, ſuperſtitioqve. Simonia. ubi res ſpirituales emtæ venditæqve fuerint. Has cauſas cæterasqve in jure eccleſiaſtico laudatas tam reus qvam actor cum mutuis teſtibus & probationibus ad Epiſcopum deferunto decidendas, ejusve procuratorem.

CAP. III.

DE APPELLATIONIBUS.

Hæ cauſæ appellari non poſſunt, cauſa raptoris dijudicata, ejusqve, qvi rapta reſtituere diſtulerit, cauſa adulteri, ſimodo, deſiſtere noluerit. Cauſa qvam ipſe Papa, vel Rex, Imperatori nullo fidelitatis obſeqvio deditus judicaverit. *Tertia*, ſi juraverint ſe ratihabituros rem qvamcunqve judicatam. *Qvarta* qvi a judice citatus, non comparuerit, judicatum ſoluat. *Qvinta* ſi cauſa minoris momenti, ambagibus innodata fuerit ita, ut expenſæ rem litigioſam exſuperent. *Sexta*, ubi judex ſuperior ſubditis notum facit, eandem ad ſe cauſam nunqvam revolutum iri. *Septima* ſi eligunt arbitros communi conſenſu. *Octava* ſi reus recipiſcitur, & ab Epiſcopo fuerit, ea propter abſolutus. Res magni adeo momenti minime valeto. *Nona*, ultra *) tertium nemo puniatur

*) Confer. Cap. 5. infra

gur enn til hins þridia. ef madur fellr i bann af siálfu verkino.

IV. KAPITULI.

Sva feger Lögbók heilagrar Kirkiu at XVI. eru þeir àtburdir at af siálfs síns verki fellir hvor á sik fullkomit Páfa bann sá er í þad vandkvæde hitter eitthvort. Nú af því at valla má illt varaz nema viti. þá syniz oss nytsamligt oc allrahellzt naudsynligt at Prestarnir se víssir at egi láti þeir fyri vanvitzku saker bansetta menn samneita ödrum oc fara oleysta. eda taki á sik þau mál oc látiz leysa er þeir hafa ecki vald til. Nú er sá hin *fyrsti* atburdr af þeim XVI. ef nockuR fellr i fyrerdæmda villu fyrirlátandi retta tru. *Annarr* er sá ef nockuR setr saman nyia villu. Sá er hinn *þridi* atburdur ef nockr tekr þa til sín eda veR þeira mál. Hin *fiórdi* er sá atburdur ef nockuR feger so oc fylger því at ei er Rómaborgar kirkia höfud kristninnar oc se henni ei hlydanda. Sá er hinn *fimti* ef madur slærr klerk eda klaustramenn. eda odruvisu misþirmer med heiptugre hendi. Sá er hinn *setti* ef veralligir valldzmenn giöra krafir oc uskyldugar pyndingar á klerka eda kirkiur

a) Innocentius III. in Concil. generali MCCXVI. Romæ vid. Cap. 13. X. de hæreticis. Excommunicamus itaqve & anathematizamus omnem hærefin, extollentem fe adverfus hanc fanctam ecclefiam, & catholicam fidem — condemnantes hæreticos univerfos qvibuscunqve nominibus cenfeantur, facies qvidem diverfas habentes, fed caudas ad invicem colligatas, qvia de vanitate conveniunt in id ipfum.

c) Vid.

puniatur, ubi qvis excommunicatione latæ sentiæ feritur.

CAP. IV.

Codex LL. Sanctæ ecclesiæ constituit sedecim esse casus, qvi ipso facto excommunicationem (latæ sententiæ) papalem, cujusdam in eis reo inducunt. Ut ab ignotis cavere sibi mal:s vix ac nevix potest ullus, videtur nobis utile & imprimis necessarium pastores scire, qvod curare debeant excommunicatos prævaricatione ignorantiæ cum aliis conversari, eapropter ecclesiæ suprerfugientibus animadversionem, neqve causas in se recipiant, easve remitti simulent potestate omnino carentes. Est autem casus *primus* in his sedecim a) qvo qvis in condemnatam incidens hæresin veram deserens religionem. *Secundus* est, qvo qvis novam composuerit hæresin. b) *Tertius* casus est, ubi qvis exceperit hos, eorumqve defenderit causas. *Qvartus* casus est, ubi quis dixerit, dictumqve secutus fuerit, Romanam ecclesiam non esse caput ecclesiæ, nec ei obediendum. c) *Qvintus* esto, siqvis clericum vel monialem verberaverit, aliove modo manu dolosa læserit. d) *Sextus* si seculares Præfecti exactiones, injustasqve angarias clericis, ecclesiisve imponunt, haud abstinentes

b) Ibid. §. 5. conf. Cap. XI. ubi Innocent. III. declarat hæreticorum fautores infames, item Cap. 8. ibid. deniqve Honorium III. Episc. Bononiens, 1224. C. 49. X. de sententia excomm.

c) Vid. X. Tit de sententia excommunication.

d) Ex concil. Lateranensi ann. MCLXXIX. vid. Cap. 4. X, de immunit. Eccles.

kirkiur oc láta ei af lögliga amintir. oc ei skulo þeir vera fyrr leistir en þeir hafa bætt rettliga. *Siaundi* er sa ef madr brennir kirkiu viliandi. *Atti* ef nockr brytr kirkiu eda gerir í henni nockut afskramligt illvirki. rænandi í burt corpus Domini. eda briotandi altari edr helgan Krofs. eda giörir hann annat þvilikt til hádungar Guds Retti. Sá er hinn *niundi* ef madr falsar Páfans bref. eda hefir hann þat sem hann veit at falsat er. þá er hann i banni. Enn eru þeir atburder þeir er slíkt hit sama liggr vid at þvi sem sumer meistarar guds laga segia. Einn er af þeim ef noekr samneitir bansettum manni i siálfum glæpinum veitandi honum fulsting eda Rádagiorder þar til eda eftermæle. *Annarr* ef madr ferr med skot eda valslöngur til þess. at drepa kristna menn. Hinn *sidarsti* atburdr er af þeim ef noekrer vardveita edur vidhafa lata Setningar eda Sidveniur þær sem heldr mega heita oveniur oc moti eru Guds retti oc helagrar kirkiu frelsi. þeir oc sem þess háttar skipan setia. soþeir er rita oc ei sidr Valldzmenn jarlar forstiorar oc Radgiafar stada eda Borga hvort sem þesshattar skipaner eda Sidveniur giöraz eda vardveitaz. oc aller þeir er þar eptir dirfaz at semia sina doma. þá eru i banni Pafans. Enn fyrir þvi at þeir atburdir sem i Guds lögum standa. oc sá fellr i Pafa bann er giörir kann sidr at beraz i þessum halsum Veraldarinnar sem ver byggium. þa látum ver undan lida þeim at snua i Norrænu. Nu er greinanda af þeim atburd sem

e) Vid. X. lit. de Raptorib. & incendiariis.

f) Crimen falsi anathemate feritur ab Innocent. III. Rom. 1213. vid. Cap. VII. X de Crim. falsi.

g) Vid.

tes legitimè admoniti: illi neqvaqvam prius abſolvuntor, qvam condignam præſtiterint ſatisfactionem. e) *Septimus* eſt, ſiqvis eccleſiam combuſſerit volens. *Octavus* ſiqvis effregerit eccleſiam, aut in ea nefandum qvid facinus commiſerit, rapiens corpus domini aut altare aut crucem fringens, aut qvipiam ſimile in contemtum divini juris faciens. f) *Nonus* ille eſt, qvo, qvi defalſaverit litteras Domini Papæ, defalſatisve documentis uſus fuerit, feriatur banno. Sunt & alii caſus, eadem ſecundum qvosdam juris divini magiſtros pœna ſancti. *Primus* in his eſto, g) ſiqvis converſetur cum eo, qvi excommunicatione latæ ſententiæ fuerit gravatus, item qvi eum auxilio, qvinimo conſilio & favore auxerit. *Secundus* ſiqvis aut cathapultis ad occidendum chriſtianos utitur. *Ultimus* horum caſus eſt, h) qvo qvi ſervari fecerint (& adhiberi) ſtatuta edita & conſvetudines introductas contra eccleſiæ libertatem (atqve jus divinum abuſus inde merito nominandas) item excommunicamuſi ſtatutarios & ſcriptores ſtatutorun ipſorum necnon poteſtates, conſules. rectores & conſiliarios locorum ubi de cetero hujusmodi ſtatuta & conſuetudines editæ fuerint vel ſervatæ, necnon & illos qvi ſecundum ea præſumſerint judicare vel in publicam formam ſcribere judicata. Qvoniam autem reliqvi ex ſedecim Jus divinum prodiderit caſibus excommunicationem Papalem eorum reis inducentibus, rarius in his mundi, qvas in habitamus plagis, eveniunt, omittimus eos in Norvegicam transferre lingvam. porro dicendum

g) Vid. X. de ſententia excvmmunicat.

h) Hæc ſunt verba Innocentii III. Romæ Lugdunenſi Archiepiſc. vid. Cap. 37. X. de ſententia excomm.

ſem i fimta ſtad er ſkipadr. ef madr ſlærr klerk eda klauſtra menn. þa fellr hann i Pafans bann. þat falleraz i VII. tilfellum.

V. KAPITULI.

DE SUMMA REMUNDI.

Meiſtari Remundus ſeigir ſua í ſinni ſumma. þat er vitandi ok val aðanda. hueriar pínur ſkylldaz á þá menn eptir gudz lögum ſem ſekiaz viliandi af ſamneyti vid bannſetta menn. enn þó er þar grein á huart madrinn uerdr ſua í banni at allir þeir ſkolo falla í þuílikt bann. er honum ſamneyta. edr hann ſtyrkia til at liggia lengr í ſinni illzku ok ufagnadí. ok falla þeir þá í þílíckt bann ſem hann. er i fyrſtu var bannſettr. Enn ef ſá uar einfalldliga bannſettr. ok eingin ſkildagi á ſettr. um þá ſem honum ſemneyta. eda veita nockurn ſtyrk. þá er þat greinanda. huart þeir ſamneyta honum í ſealfum glæpinom þeim er hann er bannſettr af eda ſtyrkia hann til þes med ſinni áſtundan. ok falla þeir þá i þuílikt bann. ſem hann er. ſkolo þeir þá lögliga lauſn þiggia af þeim forſtióra heilagrar kirkiu ſem hann bannfærdi í upphafi. er þeir ſakaduz af ſamþykt þes glæps ſem ádr var ſua fordæmdr af yfir bodanum. Enn

*) Hic Remundus eſt *Raimundus de Penna Forti* natione Catalanus, ordine Dominicanus, Gregorii IX. Capellanus libros qvinqve Decretalium ab Alexandro III. in qvo defecerat Gratianus ex Collectionibus prioribus compilavit

dum erit de Casu in qvinto loco constituto, qvo, qvi clericum vel monialem verberavit, excommunicatione papali feritur, verum ille septiplici modo fallitur (ↄ. exceptiones septem admittit. has vid. supra pag. 43. intra variantes ex Cod 354. desumtas. ceteraqve illuc pertinentia.)

CAP. V.

DE SUMMA REMUNDI.

Magister Raimundus his in suâ Summâ verbis loqvitur: Sciendum est, atqve probe considerandum, qvænam pœnæ jure divino debeant imponi hominibus, qvi excommunicatis scienter communicaverint. Sed distingvendum est, utrum ita excommunicatus qvis fuerit, ut omnes illi communicantes, eumqve in crimine suo adjuvantes eadem excommunicatione feriantur; tunc enim pari cum primo anathemate innodantur, si vero qvis simpliciter excommunicatur, nulla de hominibus ei communicantibus, & auxilia ferentibus, adjecta conditione, distingvendum est, num reo communicaverint in ipso crimine, propter qvod fuerit excommunicatus, illumqve sua auxerint opera, pari cum eo anathemate percutiendi: unde legitimam absolutionem accipiant ab eodem sanctæ Ecclesiæ Rectore, qvi ab initio excommunicaverat illum, propter cujus delictum communicatum, & a superiore ita excommunicatum excom-

lavit circa ann. MCCXIII. vid. Petri Pithoei Synopsin Historic: eorum qvi Canones & Decreta ecclesiastica collegerunt. Corpori juris Canonici a Christoph, Henr. Freisleben edito præfixam.

En med þí at menn ſamneyti bannſettum manni. ok egi í ſealfum glæpinum. helldr í kuediu. bæn edr bordi keri edr koſſi. edr einfölldu vidtali. þá falla þeir þar i it minna bann. þat ſem forbod er kallad á norrono. ok af þeirra ſamneyti ſekiaz egi adrir menn unde verſus.

Supra delictis anathema qvis efficiatur,
Huic orare vale communis menſa negatur.

Ver vilium ydr kunnigt gera af huerium tilfellum þer mega logliga affakaz ſem ſamanneyta bannſettum manni. ſua at þeir falla i ecki bann edr forbod fyrí þá ſkulld.

AF MEISTARA GOFFRID.

Meiſtari Goffridus ſkyrir þetta efni yfir þeſum verſum

Utile lex humile: res ignorata. neceſſe
Hec anathema qvidem faciunt ne poſſit obeſſe.

I fyrſtu talar han af nytſemd þes ſem talar vid hinn bannſetta huerſu hun affakar han. ſua ſem þá ef hann heimtir ſkulld ſína af bannſettum manni. I annan ſtad aflakar hann ok ſtundum nytſemd hins bannſetta ef madr talar vid hann ſua at hann leitar at ſnúa honum til leidrettu. ok idranar ſinna údáda. ok eggiar hann til aflauſnar at beidaz. Lögligt ſamband millum bónda ok húsfreyu afſakar hana ſua at hon ſekiz egi af ſamneyti bannſetz bónda ſíns. ef hon varducitir ſik fyrir erkum hans bannſettum. Skylldug lydni ok þiónuſta aflakar börn hins bannſetta manz. ok þau ſkullda

excommunicantur. Qvi vero excommunicato communicaverint non in crimine, sed tantum modò salutatione, oratione, mensa (comedendo) vase (ɔ banæo) osculo, vel simplici colloqvio, excommunicatione minori, *forbod*, (interdictum) Norvegicè appellamus subjiciant, neqve horum communionis alii fiunt rei, unde versus:

Supra delictis anathema qvis efficiatur,
Huic Orare, Vale, communis mensa negatur.

Notos vobis facere velimus casus legitime excusantes eos, qvi communicaverint excommunicato, qvominus in excommunicationem aut interdictum ea propter incidant.

EX MAGISTRO GOTOFREDO.

Magister Gothofredus his verbis hæc explicat:

Utile lex, humile, res ignorata, necesse,
Hæc anathema qvidem faciunt ne possit obesse.

In primo loqvitur de utilitate excommunicatum alloqventis; eum excusante, cum scilicet debitum excommunicato condicit. Secundo excusat eum utilitas excommunicati, cum excommunicatum alloqvitur, ut eum convertat in correctionem & pœnitentiam suorum maleficiorum, eiqve svadeat absolutionis petitionem. Legitimum coujugium inter virum & fœminam excusat eam, qvominus ob communionem cum marito excommunicato puniatur, simodo â condemnatis operibus ejus conservaverit sese. Debita obedientia & servitus excusat liberos excommunicati, itemqve

ſkülldahiú hans ſem egi mega vid hann ſkiliaz. ok veraz þó vid at vera ſamuinandi edr ſamþyck hans glæpum. Þetta er þó af þeim einum börnum ret ſkillt ſem þá ero undir hans valldi ok enn egi útleyſt af fódrgardi. Vuitand má affaka þann ſem bannſettum manni ſamneytir. ſua at hann veit egi þann bannſettan vera. ok þiat eins þó ef hann úvitand má rettliga virdaz honum varkyndar. Naudſyn má ok metáz manni til affakanar. ſua ſem þá ef nockr madr fer at naudſynium um þat land ſem bannſettr lydr byggir. ok ſær hann egi fordaz þeirra ſamneyti.

VI. KAPITULI.

HER VATTA KIRKIU LÖGH.

Sú er *in decretis* ord hins heilaga *Gregorii cauſa prima* qveſtione tercio capitulo. Siqvis dator. &c. Ef nockr madr ſelr eda kaupir vid fe guds eign kirkiu ok helga ſtadi. edr benificia kirkiunnar. er ſumer menn kalla prouendr. þá ſer henni tión med ſimoniſpeng. ok ef hann ſtadfeſtiz ſua mikilli illzku. þá ſe hann bundinn í eilifu banni.

VII. KAPITULI.

SKIPAN INNOCENTII (II. PAUA. (IN CONCIL. LATERAN. II. MCXXXVIIII.)

Þat fyrirbiódum ver af páualigu valldi. ok rökſemd. at engi madr ſkuli eigna ſerm ega at erfdum kirkiur

ejus famulos ab eo discedere non valentes, modo sibi caveant â connivendo & consentiendo criminibus ejus. Hæc autem de iis tantum liberis intelligenda sunto, qvi adhuc in patría sunt potestate nondum emancipati. Ignorantia excusare potest excommunicato communicantem, illum excommunicatum esse nescientem, simodo legitimé judicari possit, istius facti ignarus. Necessitas etiam inter ea venit, qvæ legitimè excusant; v. g. siqvis necessarium per regiones â populo excommunicato habitatas iter fecerit, nec â communione illorum cavere sibi potuerit.

CAP. VI.

HIC RECENSETUR JUS PATRONATUS.

Hæc sunt in Decretis verba Sancti Gregorii Caus. I. Qvæstione(3) Capite 3. (rectius 2.) Siqvis dator vel acceptor Dei Ecclesiastica beneficia (qvæ qvidam præbendas vocant) sub pecuniæ interventu susceperit, sive dando emerit, sive accipiendo vendiderit, â Simonis non excluditur perditione, sed si perseverans fuerit, perpetua mulctetur damnatione.

CAP. VII.

CONSTITUTIO INNOCENTII (II.) PAPÆ (C. 7. CAUS. IIX. QV. I.

Apostolica auctoritate prohibemus, neqvis ecclesiam & præbendas, præposituras, (capellanias) aut aliqva

kirkiur. ok præuendr. profaſtdæmi. edr onnur officia kirkiunnar. edr dyrfiz á þær ſækia. ok ef nockr madr er ſua dygdarlaus at ſlíks dirfiz. ok ſekiz af ſua afſkapligri agyrnd. þá ſkal hann möta ſkylldugri pínu. ok þarnaz þó þes ſem han beiddiz.

IX. KAPITULI.

EX CONCILIO TOALETANO KIRKIULÖGH.

Nockuri menn beidaz moti rökſemd ritninganna at kirkiur þær ſem þeir reiſa ſe med þeim máldaga vígdar. at þær eignir ſem þeir hafa til kirkiu gefit ſkuli vera undir leikmanna ſkipan ok forſió. Nú er ſkylldugt at retta ſua þat verk um lidit. at ok ſe þat ſua bannat. at gera hedan af. ok allar kirkiu eignir ſkulu heyra hedan af biſkupsvalldi til. ok ſe undir hans ſkipan. eptir þuí ſem gudslögh ſtanda til at fornu.

X. KAPITULI.

EX CONCILIO —— KIRKIULÖGH.

Þat er ok ſtadfaſtliga ſkipat at allar kirkiur med ſínum eignum ok tíundum ok ollu líno gozi ſe i biſkupa valldi. ok ſtandi undir þeirra ſkipan iafnan ok forſtó. Engum manni ſkal þat lofaz at látaz egi vita um allt þat ſem gudi er helgat. huart ſem þat er madr edr kuíkuendi. edr akr edr huat ſem eign er edr gudi gefit. þá er þat einkanliga helgat honum ſiálfum. ok ſkal undir kennimanna valldi vera. ok fyri þuí má engi madr ſik med þuí aſſaka. ſá ſem guds eign tekr. ok heilaga kirkiu án biſkups rádi. edr rænir. ſettz á edr luckar. ok kirkiu ránsmadr ſkal hann dómaz egi

medan

ecclefiaftica officia hæreditatis jure valeat vindicare aut expoftulare præfumat, qvod fi qvis ita improbus aut ambitionis reus attentare præfumferit, debita pœna multabitur, & poftulatis carebit.

CAP. IX.

JUS PATRONATUS EX CONCILIO TOLETANO.

Sunt, qvi poftulent contra rationem fcripturarum ecclefias, qvas fundaverint hac conditione confecrari, qvod bona a fefe ecclefiis oblata, difpenfationi & providentiæ laicorum fubfint. Hanc autem præteritam confuetudinem neceffum eft ita emendare, ut pofthæc omnino illa prohibeatur, & omnia ecclefiarum bona pertineant ad jurisdictionem Epifcoporum, qvemadmodum jus divinum conftituit olim.

CAP. X.

JUS PATRONATUS E CONCILIO. . . .

Stricte conftitutum eft, qvod omnes ecclefiæ cum fuis poffeffionibus (fundis) decimis, omnibusqve bonis, (ɔ: mobilibus) fint in poteftate Epifcoporum. eorumqve femper difpenfationi, curæqve fubjaceant, Nemini permittatur fimulare nefcire Deo confecrata five homines fint five animalia cætera, five ager fit, five aliud qvidqvam divini ante hæc juris factum vel pofthac dedicatum. Hæc ipfi proprie funt confecrata fub clericorum poteftate permanfura, ideóqve nullus femet excufare poteft, res divinas & fanctam ecclefiam capiens fine confilio Epifcopi, easve rapiens,

medan hann gelldr egi aptr þat er han tók. ok bætir þat ſem hann braut vid gud. ok heilaga kirkiu. enn ef hann vill egi böta. þá ſkal hann bannſetia.

XI. KAPITULI.

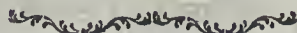
EX CONCILIO LATERANENSI KIRKIULÖGH UM KIRKNAFRELSI.

Af þí at ofdyrfd nockurra leikmanna hefir ſua mikin frammgáng. at þeir ſkipa klerkum kirkiur ok taka af þeim þá er þeir vilia utan biſkups rád er þar á valld yfir. ſua taka þeir ok optliga faſta eignir kirknanna ok annat hennar gods þat ſem kirkiunum tilheyrir. ſkeyta ok ſkipta þanning ſem þeim líkar. þá bióðum ver at bannſetia þá. enn klerkr ſá ſem kirkiuna þiggr af leikmönnum utan forſeo biſkubs ſíns. þá miſſi hann heilagrar þiónoſtu. ok ef han ſtendr í þí med þrái þá ſe hann affettr öllu kirkiu embætti. ſinni ſæmd ok vigſlu palli.

XII. KAPITULI.

SKIPAN ALEXANDRI PAPE TERCII.

Med þí at guds höll heilög kirkia má egi vera í erfd tekin med rettu. þá ſamir med ongu móti þat at þola ok ſamþyckia. at klerkar hafi kirkiur. ok halldi ſua ſem med eiginligu valldi þer ſem þeirra forellar höfdu reiſa látit. edr leikmenn veitt þeim eda ſkipa ſínom ſonum edr nockurum ödrum &c.

ſpolians aut abſtrahens; horum qvisqve eccleſiarum habeatur raptor, donec ablata reſtituit, & Deo, & ſanctæ eccleſiæ pro ſuo delicto ſatisfacit. Qvi ſatisfacere noluerit, excommunicetur.

CAP. XI.

JUS PATRONATUS EX CONCIL. LATERAN. (ann, MCLXXIX.) De IMMUNITATE ECCLESIÆ (c. 4. X. de Jure Patr.

Præterea. Qvia in tantum qvorundam laicorum proceſſit audacia, ut Epiſcoporum auctoritate neglecta, clericos inſtituant in eccleſiis, & removeant, cum voluerint, poſſeſſionem qvoqve atqve alia eccleſiaſtica bona pro ſua voluntate plerumqve (ſcotant &) diſtribuant ipſos anathemate decernimus feriendos. Clericus autem, qvi eccleſiam per laicos ſine proprii Epiſcopi authoritate receperit communione privetur, & ſi perſtiterit, â miniſterio eccleſiaſtico, & ordine deponatur.

CAP. XII.

*) CUNSTITUTIO ALEXANDRI PAPÆ TERTII.

Cum ſanctuarium Dei jure hæreditario teneri non poſſit, non decet aliqvatenus ſuſtineri, ut clerici eccleſias a parentibus ſuis fundatas propria authoritate detineant, aut laici filiis, vel aliqvibus aliis concedant easdem.

*) Alexandri III. hæc ſunt verba ad Adonenſem Epiſcopum Anno MCVXXX Româ in Apuliam vid. Cap. 15. X. de Jure Patronat.

*) P. SCHALAHOLDEN ET B. HOLEN. EPISCOPIS, ET ALIIS ECCLESIARUM PRÆLATIS ET CLERICIS UNIVERSIS PER ISLANDIAM CONSTITUTIS.

Qvamvis infula veftra longo terrarum tractu ab Urbis partibus fit remota, vos tamen, qvod Apoftolicæ provifionis, non fitis extorres, æftimare debetis, cum ex injuncto nobis Apoftolatus officio facti fimus fecundum Apoftolum fapientibus & infipientibus debitores, & ita paftoralem folicitudinem gerimus de propinqvis, qvod eam extendimus etiam ad remotos, qvos abfentes corpore, fpiritu vero præfentes, caritatis brachiis amplexamur. Sanè dilectum filium Erlend Abbatem latorem præfentium, qvem ad nos transmittere curaviftis, boni teftimonii virum, paterna benignitate accepimus, & ficut eo didicimus referente, licet nullas ex parte vaftra portaverit nobis litteras figillatas, qvas tamen afferuit fe amififfe, in maris periculis conftitutum, nonnulla in partibus veftris, velut in ufum & confvetudinem funt redacta, qvæ ab agro Dominico funt ftudiofius extirpanda, ne per fpinas & tribulos femen Evangelicum fuffocetur, inter qvæ feqventia duximus, ad cautelam exempligratia exprimenda; ut per ea ftudeatis

*) Hæc Innocentii Papæ III. Epipola ex lib. I. num. 320 apud Caluzium (in Collect. Epiftolar. Innoc. III.) fcripta eft A. D. MCXCVIII. Paulo Jonæ Epifc. Schaloltenfi qvi confecratus fuit anno MCXCV. an. MCCI. MCCXI, & Brando Sæmundi Holenfium Epifcopo ejus nominis I, fed Ordine IV. qvi anno MCLXIV. confecratus fuit: vid. Hift. Eccl. Isl. Tom. I pag 300. coll. cum pag 330. ibid.

deatis cetera vitia capitalia evitare, per qvæ ira Dei venit in filios diffidentiæ, qvi ſtercora pro croceis amplectuntur, & luci tenebras anteponunt. Et ut incipiamus a primo inobedientiæ vitio, per qvod peccatum intrarit in mundum; cum in Eccleſia Dei diverſi gradus ad inſtar cœleſtis Curiæ ſint diſtincti, ut ſecundum diſpoſitionem ſuperiorum obtemperantibus inferioribus cuncta rité procedant, unde & Romana Eccleſia tanqvam magiſtra non humana ſed divina diſpoſitione univerſis, & ſingulis per orbem Eccleſiis eſt prælata, ut ad eam velut Caput aliæ ſicut ſpiritualia membra reſpondeant, cujus paſtor ita ſuas aliis vices diſtribuit, ut ceteris vocatis in partem ſolicitudinis ſolus retineat plenitudinem poteſtatis, ut de ipſo poſt Deum alii dicere poſſint, *Et nos de plenitudine ipſius accepimus*, ſicut idem E. Abbas nobis diligenter expoſuit, qvi ſunt inter vos ſubditi, dum Prælatis ſuis in his qvæ agunt perperam, nolunt humiliter obedire, ac ſecundum ipſorum monita ſalubria declinare a malo & facere bonum, contra torrentem diſpoſitionis divinæ brachia nituntur extendere, & qvaſi contra ſtimulum calcitrare, qvæ ſic diſpoſuit gradus & ordines differentes, ut reverentiam minores majoribus exhiberent. Profecto qvi talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt, erroris magnitudinem non penſantes, cum ſecundum prophetam peccatum hariolandi ſit repugnare & ſcelus idolatriæ nolle acqvieſcere. Hi nempe vel ſunt potentes; & peccata ſua propria temeritate defendunt, non attentes qvod legitur: *Potentes potenter tormenta patientur*, &; *depoſuit potentes de ſede*, vel minores & ut licentius proruant in peccatum majorum tuitione deffendere ſe nitantur, declinantes corda ſua in verba malitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis; tanqvam in extremo examine qvando unusqvisqve

onus

onus ſuum protrahit illi poſſint eos â ventura ira defendere, qvi pro ſuis ſceleribus æternis incendiis reſervantur. Qvid de homicidiis, incendiis & fornicationibus referemus? & qvod excommunicatis communicare præſumitis, & præſertim Svero & excommunicato & apoſtatæ, Deo, & ſanctis ejus pro ſuis actibus inimico. Si vellemus ad ungvem ſingula perſeqvi, qvæ inter vos dicuntur peccatis exigentibus freqventari, pagina creſcerit in immenſum, & tædium legentibus & audientibus generaret. Dolemus ergo plurimum & triſtamur, hæc inter vos liberé perpetrari. Sed veremur admodum & movemur, ne forte (qvod absit) propter diſſolutam negligentiam veſtram iſta proveniant, qvæ dum negligitis perturbare, qvid aliud facitis qvam fovere, facti canes muti, non valentes latrare? qvibus dicitur per Prophetam: *Clama, ne ceſſes, qvaſi tuba exalta vocem tuam, annunciabo populo meo ſcelera eorum, & domui Jacob peccata eorum.* Unde Apoſtolus inqvit Epheſiis: *Mundæ ſunt manus meæ a ſanguine omnium veſtrum. Non enim ſupterfugi, qvominus annunciarem vobis omne conſilium Dei.* Mundus ergo â ſangvine ipſorum non eſſet, ſi eis annunciare Dei judicium noluiſſet: qvia cum increpare delinqventes noluerit eos procul dubio tacendo paſtor occidit. Cum itaqve in tremendi die judicii de veſtris & ſubditorum veſtrorum actibus debeatis reddere rationem, qvin etiam, & de omni verbo otioſo qvodcunqve locuti fueritis; hortamur univerſitatem veſtram, monemus in Domino, & per apoſtolica ſcripta mandamus, qvatenus contra delinqventes qvaſi contra beſtias Epheſi viriliter exurgentes, ne poſt curſum vitæ labentis in manus Dei viventis (qvod horrendum eſt) incidatis, murum vos pro domo domini non dubitetis opponere, & contra faciem Damaſci tur-

rim

rim vos inexpugnabilem opponentes, evellere ac destruere, ædificare pariter, ac plantare unanimiter procuretis qvæ in Ecclesia Dei evellenda & destruenda, ædificanda fuerint & plantanda. Ceterum qvoniam adhuc habemus multa vobis dicere qvæ non possunt commodè per præsentem Epistolam declarari; præmissis breviter prælibatis, caritati vestræ duximus prædicendum, qvod auctore patre luminum, â qvo omne datum est optimum, & omne donum perfectum, in proximo invento viro secundum cor nostrum, cum ad vos mittere disposuimus: per qvem de singulis qvæ omittere vel facere debeatis & omnibus qvæ fuerunt nobis ex parte vestra proposita, cum ad vos venerit efficiemini certiores. Datum Reat. III. Kal. Augusti, &c. Epist. 321. pag. 179. a.

In eundem fere modum scriptum est Principibus & populis per Islandiam constitutis. Qvamvis Insula vestra *ut supra* &c. *usqve ad verbum* liberè perpetrari; qvos salvos fieri cupimus, & ad agnitionem veritatis venire, ad qvod viam vobis salubriter præparabit, si habueritis in his qvæ Dei sunt obedientiam ad prælatos. & eos imo Deum in ipsis curaveritis honorare in qvibus contemptis Deus spernitur, & in receptis recipitur, & etiam honoratur, & opera impenderitis in operibus pietatis, & præsertim eleemosynis conferendis, qvarum efficaciam scriptura commendans inqvit: *Sicut aqva extingvit ignem, ita eleemosyna peccatum exstingvit* Ceterum qvoniam adhuc habemus &c. *ut supra.* Datum ut supra.

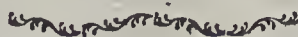
BREF PA'LS ERCHIBISKUPS I NIDAROSI.

In nomine Domini amen. Paulus Dei paciencia nidrosiensis ecclesiæ archiepiscopus. halluardus hamarensis salomon osloensis. Ericus stauangrensis. cjusdem gracia

cia episcopi nidrosiensis ecclesiæ suffraganei universis christi fidelibus per nidrosiensem provinciam constitutis salutis eterne gaudium in filio virginis. Residentes in sacro provinciali concilio præparacione morum & statu ecclesie reformande & ab inimici framea animabus nostro regimini commissarum eruendis prout ex injuncte nobis debite servitutis obligamur. in nomine patris & filii & spiritus sancti. Imprimis statuimur de vitta & honestate clericorum. ut casto & continenter viuant statuta prædecessorum nostrorum & præcipue duo ulteriora felicis recordacionis Elaui Archiepiscopi predecessoris nostri in concilio bergensi, edicta innovamus. approbamus. satificamus (*melius* ratificamus) omnibus aliis & singulis predecessorum nostrorum statutis in concilijs provincialibus qvæ præter jura vel contra canones sunt edita penitus abrogatis. propter qvæ in istis nostris statutis sub seqventes penas & modum puniendi transgressores & precipue notorios fornicatores &eorum focarias. ad jus commune reducentes. Item statuimus. ut in monasteriis. qvibuscunqve nullus precio vel pactione recipiatur. in fratrem vel sororem nec prebendarios seu prebendarias, sine suorum dyacesanorum consensu. qvod si factum fuerit ipsi recipientes tales pactiones sive bona ex ipsis provenientia. ipso facto. totius administrationis jure. & prelationis auctoritate sint privati. Dantes vero & consentientes. ad arbitrium dyosesani puniatur; & qvod Abbates. & abbatisse in sua consecratione iurent & moniales in suis benedictionibus. ut hys non consentiant corporale prestent iuramentum. Item sacro approbante concilio docuimus omnes & singulos. clericos. cuiuscumqve. condicionis. status dignitatis. vel ordinis. existant. privilegiis sedis Apostolicæ. qvalitercumque abutentes. seu casus ab episcopis servatos seu per provincialia vel sinodalia statuta sint temere usurpantes. vota peregrinationis autoritate propria pro suo libitu

libitu indiſcrete commutantes. vel penitencias publicas relaxantes ipſo facto excommunicacionis ſiue ſubiacere. Jtem ſtatuimus ut clericus cujuscunqve ſtatus ordinis. vel dignitatis ex iſtac. qvi procurat a rege vel a ſeculari poteſtate diſcrete vel indiſcrete. manifeſte. vel oculte contra iuſticiam ſe teneri. qvominus pro ſuis exceſſibus a ſuo iudice eccleſiaſtico corrigatur. ipſo facto excommunicacionis ſenteneiam incurrant. Jtem præcepimus qvod ſtatuta Domini Vilhelmi ſabinenſis. Cardinalis. condam legati ad norvegiam diligenter obſerventur & ſingulis annis in ſynodis publicentur. Jtem prohibemus ſub interminacione maledictionis eterne. ne aliqvi indiſcretas. indulgencias. prönunciare præſumant. Jtem ſtatuimus qvod clauſtra monialium. ſub diligenti cuſtodia. & firma clauſura precipue de nocte obſerventur. nec clericos. vel laicos. religioſos vel ſeculares poſt earum veſperas ad ſe ingredi permittant. niſi urgens neceſſitas. & evidens utilitas. id expoſcat. & tunc non in locis & horis ſuſpectis. Jtem declaramus qvod epiſcopi qvilibet in ſua dyoceſi. archiepiſcopus in tota provincia. poſſint diſpenſare. vel diſpenſando relaxare. ſtatuta ſacra obſervacione ieiuniorum. & feriarum. & nullis niſi ex commiſſione. ipſorum ſibi ſpecialiter facta. Jtem qvæ in ſtatuto. bone memorie. domini Elavi cavetor ne ſacerdotes vel alie eccleſiaſtice perſone. non admittantur ad penitenciam. niſi decimam partem bonorum per eccleſiam acqviſitorum eccleſie relinqvant interpretantur. nomine penitencie. qvantum ad illum articulum abſolutionem intelligi. nunqvam poſſint audiri & ad veritatis viam induci. ac etiam ſalutaria conſilia eis impendi vel eciam pro aliis ſuis peccatis abſolucionem obtinere. Jtem ſtatuimus ut nullus ſacerdos vel clericus infra ſacros ordines conſtitutus. qvi usqve ad extremum vite ſue in concubinatu notorio compertus fuerit. perduraſſe ad ſepulturam infra muros. vel parietes aut in atrijs vel veſtibulo

ſtibulo ecclefie. cujus thorum meretriciis amplexibus compertus eſt violaſſe. vel eciam cujuscunqve alterius ecclefie. qvantumcumqve dignam peregerit pœnitenciam ob deteſtacionem tam fedi criminis. admittatur. & qvicunqve talis in ecclefie veſtibulo vel alio ſepeliverint vel ſcienter admiſerint eo ipſo ab officio & beneficio ſint ſuſpenſi. Jtem circa canonicas ſanciones ſtatuimus. minus ut concubinis ſeu focariis clericorum infra ſacra conſtitutorum injungatur penitencia tamqvam & ſacrilegio. pro adulterio. ſc. ſi occulte ſint. ſi vero ſint notorie niſi monite. a peccato deſtiterint excommunicentur. & publice excommunicate in ſua malicia perdurantes in ecclefia nuncientur. Jtem precipimus qvod epiſcopi & eorum officiales clericos habeant in ratos ad eorum acta fideliter conſcribenda. Inſtanter ſtatuimus qvod nulli laico de cetero præpoſitura vel alie cauſæ ſpirituales vel ſpiritualibus annexe committantur. Jtem ſtatuimus qvod procuratores prepoſitorum ſive exactores nullam multam pecuniariam levent ſine ſcitu ſacerdotis parochialis. & qvod idem ſacerdos copiam omnium ſic levatorum in ſcriptis exhibere valeat domino epſcopo reqviſitus. Jtem prohibemus ne epiſcopi abbates abbatiſſe ſev alii ecclefiarum rectores vel prelati preſumant ſuarum ecclefiarum predia terras vel qvascunqve alias poſſeſſiones de cetero alicui tradere. vel concedere pro ſuo perpetuo. Qvod ſi alicubi attentatum invenitur in irritum revocamus. terras & poſſeſſiones predictas ſic alienatas ad jus & proprietatem ipſarum preſentis authoritate concilii reducentes. In qvorum omnium teſtimonium & evidenciam firmiorem ſigilla noſtra præſentibus appenſa. Datum nidroſie anno gracie M°. CCC°. XXX° IIII. decimo Kal. Octobris.

REGISTR.

INDEX VOCUM

QVÆ IN

JURE ECCLESIASTICO ARNÆANO,

ET

ANNOTATIONIBUS RARIORES

OCCURRUNT.

A.

Ærendraca nuntiius, legatus apud Edv. Lye in Dictionario Saxonico- Gothico- Latino. composit. ab 1) ærindi A. S. ærendo: nuncium, legatum, negotium, unde *erinda* Germ. *creu* expedire, perficere, exſequi. aliud eſt *ereudi* n. oratio qvod a græco *ειρειν* dicere. 2) *reki* pulſor, executor a verbo *at reka*, Germ. *rechen* pellere inſiſtere, ſcribitur etiam *öreudi* & *öirendi* quô fides adſtruitur conjecturæ Wachteri. qvod *ereu* ab *ειρω* cura veniat.

Æztr, ſummus ſuperlat. vid. I. Olavii Syntag. de Babtiſino ubi huius primitivum illi eſt *ódr* ingenium, unde *ædlingr* v. *Ódlingr* vir nobilis, princeps, Rex, A. S. *eadling* in Teſtam. Ætelſtani apud Edv. Lye.

B.

Bannfera, bannire, banno ferire, excommunicare â *baun* n. bannum prohibitio, & *færa*, ferre qvaſi ferre in bannum. Dan. *bannfòre* hinc *baunfærsla*, *baunforsla* excommunicatio, *baunfærdr* excommunicatus. 134.

Barn burdr, m. puerperium p. 4. a *barn* puer, partus, infans, & *burdr* de qvo infra.

Berla, accuſ pl. a nominat. *berlar* a ſing. *berill* m. vas qvodcunque geſtatorium, Celtis, Cambrobrit. Gallis *Baril*, Ital. *barile*, Germ. *bær* vas, dolium, unde Gallis hodiedum *barillet* vaſculum, vocatur hodiedum Inſulanis borealibus *bellar*, r in liqvidam l mutata monente doctiſſ. J. Jonſonio de Urdis, omnia deſcendunt â verbô *at bera* ferre, geſtare, portare Celtis *bare* apud Leibnit.

Birting f. 1) claritudo ut *i birtingu* prima luce 2) manifeſtatio declaratio ut p. 50. 3) apparitio, ut *birting beilags anda* apparitio ſpiritus ſancti, 4) promulgatio ut *birting lögmalſins* promulgatio legis, A. S. *beorhtnes* a *birta* lux, lumen, claritas, ſplendor, qvod iterum forte â *bar* nudus, apertus, manifeſtus.

Biſkupan, f. Epiſcopatio. Germ. *Weibung*, actus qvo Epiſcopus confirmandis manus imponit, ê verbo *at biſkupa* Epiſcopare confirmare A. S. *biſcupgan* omnia a ſubſt. Επισκοπος inſpiciens, ſuperinſpiciens, hodie ſuperintendens ab επι & σκοπεω video.

Brenuunargr, incendiarius p. 46. 1) a ſubſt. *breuna* uſtio, combuſtio, incendium. A. S. brenning, a verbo *at brenna*, Germ.

oſkadd

P.

R.

S.

T.

U.

ERRATA.

ERRATA.

Pag. lin.

6 - 36. *pro* aſperſionis. *leg.* immerſionis

9 - 2 *pro* ſive ante baptizatus ſit. *leg.* ſive ei ante ritè baptizatus videatur.

11 - 17 *lege* manſionem domi ſuæ, & alimenta cæt.

13 - 22 *pro* Labb. *leg.* Collet.

15 - 14 *pro* ejuve *l.* ejusve.

16 not. c. lin. 4 pro ſi foeminam *l.* ſi foemina, qvam

19 - 2 *pro* incertum non fuerit. *l.* effatum non variet

21 - 20 *pro* armet *l.* arment

23 not. 24.) lin. 1. *pro* qrærelas *l.* qverelas.

24 - *lin. penult. pro* νευ *l.* νεου.

25 - 11 *pro* ſacerdotes ponito *l.* ſacerdotes & doctores ponito. in not. lin. 1. *pro* αδιαφθωρον τυ οικυ *l.* αδιαφθορον του οικου lin. 2. *pro* ιχειν δοξεις ποιειθαι *l.* εχειν δοξειε ποιεισθαι. lin. 3. αφοριξεςται -- υτω *lege* αφοριξεσθαι -- ουτω.

20 *lineæ ultimæ textus adde* í kyrkio edr kyrkiu gardi. Sva ok ef madr er loſtinn med heyptugri hendi. cæt.

34 - 14 *pro* ſórſtiórar *l.* forſtiórar

35 - 3 *pro* immumtatis *l.* immunitatis

39 - 2 *pro* conſtitua *l.* conſtituta

41 *lin. penultima pro* lœderit *l.* læſerit

43 *not.* 53. lin. 1. *pro* puberis *l.* puberes

49 - 14 *pro* illi *l.* illic

54 - 25 *pro* 67. *l.* 68.

69 - 10 *pro* domi habere licet. *l.* domi habere non licet: in *not. ibid.* lin. 2. *pro* Sture *l.* Sturlungæ.

71 - 10 *pro* marcas *l.* uncias.

73 *not.* lin. 9. αρκαιονομια *l.* αρχαιονομια

74 - 14 poſt i klauſtur at fara *adde* edr pílagrims ferdom.

79 - 16 *pro* paraſchevos *l.* paraſcheves
21 *pro* deputatos *l.* deputatas

80 , *var.* b. lin. 3. *pro* egri *l.* eyri

83 - 7 *pro* poſſedeit *l.* poſſiderit
29 *pro* attegerunt *l.* attigerunt.

87 - 3 *pro* ſalutas *l.* ſolutas

94 lin. ult. *pro* bonarum *l.* bonorum.

Pag.

Pag. lin.

105 - 6 *pro* Paradiſo interdictum *l.* extra Paradiſum conſtitutum eſt.

119 in *not.* lin. 3 *pro* αιτυντος *l.* αιτουντος

120 lin. 2. Cap. XVII. *poſt paſtores adde* Diaconi.

123 - 6 *pro* ſciens conjugem ejus, a qvo cognita fuerit adhuc in vivis eſſe. *l.* ſciens conjugem ejus adhuc in vivis eſſe, eaqve ad libidinem abutitur.

130 - 10 *pro* 69. *l.* 68.

131 - 7 *pro* niſi alter-uter *l.* niſi ſe alteruter.

132 *var.* f) *pro* 54. *l.* 68.

134 - 17 *pro* ſaunar *l.* ſannrar

145 - 8 *pro* concentiens *l.* conſentiens

147 - 5 *pro* carnaliter commiſceat *l.* carnaliter ſe commiſceat.

148 - 1 *pro* kefir *l.* hefir.

155 - 17 *pro* præcibus *l.* precibus
var. g) lin. 3. *pro* cereviſia *l.* cereviſiam.

167 - *inſeratur* „Omnibus autem aliis diebus dominicis feſtisqve operari licet, qvæ mox indicentur.

169 - 5 *pro* die *l.* die dominico.

. - 11 *pro* emſerit *l.* emerit

172 - *cuſtos* ſtanda *l.* eigi

177 - *pro* adhibeat *l.* adhibeatur

178 - 16 *pro* 84. *l.* 48.

190 - 22 *pro* hyd. dr *l.* hyddr.

199 - 16 *pro* animalibus — victus fuerit. *l.* animalia — comederit.

203 - 13 *pro* unde hoc juramentum. *l.* unde promiſſorium iſtiusmodi juramentum.

204 - 26 *pro* oæ *l.* ok

207 - 10 *pro* rapina *l.* rapinæ

234 - in not. lin. 1. *pro* apud Caluzium *l.* apud Baluzium.
ibid. lin. 3. *l.* qui conſecratus fuit anno MCXCV. mortuus MCCXI. & Brando Sæmundi — qvi anno MCLXIV. conſecratus fuit, mortuus autem MCCI.

